

~~4,359~~

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Π.Ε.Κ. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ
Αριθμ. 6/1267

Κ. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ

Ο ΠΥΡΓΟΣ
ΤΟΥ ΑΚΡΟΠΟΤΑΜΟΥ

ΗΘΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ "ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ"
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

28

ΕΠΙΣΤΟΛΗ
ΔΙΑΔΟΧΗ ΚΑΤΑΛΟΓΟΥ
Αριθμ. 84
Κατηγορία 1η

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΠΑΛΑΙΟΤΗΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ
Γεν. αριθ. 944
Κατηγορία 1η 1β
Ειδ. αριθ. 24 16

Ο ΠΥΡΓΟΣ ΤΟΥ ΑΚΡΟΠΟΤΑΜΟΥ

Κ. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ

Ο ΠΥΡΓΟΣ
ΤΟΥ ΑΚΡΟΠΟΤΑΜΟΥ

— — — — —
ΗΘΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ "ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ,"

1925

Ο ΠΥΡΓΟΣ ΤΟΥ ΑΚΡΟΠΟΤΑΜΟΥ

Α'

Printed in Greece
Copyright 1925

«Κελεπούρ' με τὰ σωστά», εἶπε μέσα του ὁ Θῶμος Κρανιας ρίχνοντας τὸ μάτι πρὸς τὸ παλιὸ στενόψηλο σπίτι ἐκεῖ μπροστά του, ἐνῶ ροφοῦσε τὸν καφεὲ στὸν ἴσκιό τῆς γέρικης μελικοκκιᾶς.

Στὰ κλαδιὰ τῆς μελικοκκιᾶς κελαδοῦσαν τὰ πουλιὰ καὶ στὸν ἀπομεσημεριάτικο οὐρανὸ ἀργοκυλοῦσαν ἀριόλευκα τὰ σύννεφα τοῦ Μάη.

Ἡ Φρόσω, ἡ μεγάλη κόρη τοῦ Κρανια, καθισμένη κοντά του εἶχε ἀφήσει κ' ἔπεσε στὴν ποδιά της τὸ κέντημα καὶ κοίταζε τὰ σύννεφα [κι ἄκουε τὰ πουλιὰ.

Ὁ μικρὸς Γεσίλας με τὸν κόρφο του γεμάτο χλωροὺς καρπούς ἀπ' τὴ μελικοκκιὰ, μικροὺς καὶ στρογγυλοὺς σὰ σκάγια, πήγαινε ὀλόγυρα στὴ φράχτη καὶ σημάδευε με τὴ σκάστρα τὰ σπουργίτια, ἡ Μαριὰ κ' ἡ Κούλα κυνηγιόντανε ξιπόλυτες στὸν κῆπο.

Ὁ Θῶμος Κρανιας ἔρριξε γύρω μιὰ ἡσυχὴ ματιὰ. Ἐπειτα ἀνασήκωσε τὸ μακρὺ του νυχτικὸ καὶ τῶζωσε στὴ

μέση με τὸ λουρί, πήρε τὸ κλαδευτήρι κι ἀνέβηκε στὴ σκάλα τὴν ἀκκουμπημένη στὸν κορμὸ ἑνὸς φράξου παραπέρα, ὅπου κρεμότανε μιὰ κληματαριά φτακὺλι. Τὸ εἶχε κλαδέψει πρὶν καὶ τώρα γύρευε νὰ τὸ κλαρώση πιὸ ψηλά.

Ἡ κυρὰ Θώμαινα, ποὺ μόλις ξυπνημένη πλενότανε στὸ νεροχύτη στὴν κορφή τῆς σκάλας τοῦ σπιτιοῦ, εἶδε τὸν ἄντρα της σκαρφαλωμένον τόσο ψηλά καὶ τρόμαξε:

«Ἀνθρῶπε, ἔχε τὸ νού σ'! Ἄσ' το νὰ πάη στ' ὄργη!» τοῦ φώναξε.

Καὶ κατέβηκε τὴ σκάλα σκουπίζοντας τὸ πρόσωπο μὲ τὴν ποδιά της.

Ὅταν πλησίασε τὸν ἄντρα της, εἶχε κατεβεῖ καὶ κεῖνος καὶ κοίταξε τὸ κλῆμα.

«Καλὰ δὲν τόδεσα;» εἶπε: «Δὲν τὸ φτάνουν τώρα».

Ἐννοοῦσε τὰ παιδιὰ. Τσιμπούσανε τὶς ἀγουρίδες, ποὺ τὶς χρειαζόντανε ναῦγοκόβουνε τὴ σούπα.

Καὶ πρόστεσε:

«Γλυτόνουμ' ἔτσι τὰ λειμόνια».

«Καὶ τὸ ρετινόλαδο, δὲ λέω. Μὰ δὲ σ'λλογιέσ' ἂν παραπάταγες; Εἶσαι βαρὺς», εἶπε ἡ κυρὰ Θώμαινα.

Ὁ Θῶμος Κρανιαὺς τὴν κοίταξε μιὰ στιγμή στὰ μάτια.

Ἐπειτα πήγε κοντά της, τὴ χτύπησε στὸν ὤμο κ' εἶπε:

«Καλὰ δὲ βολευτήκαμ', ἔ; Κελεπούρ' μὲ τὰ σωστά».

Ἐδειξε τὸν πύργο ἐκεῖ, τὴν κούλια τοῦ ἀκροπόταμου, καθὼς τὴ λέγανε στὸν τόπο. Τὴν εἶχε χτίσει αὐτοῦ στὸν ὄχτο κάποιος σουλιώτης καπετάνιος γιὰ νὰ γυμναστεύη τὰ βουνὰ τοῦ τόπου του καὶ τώρα τὴν ἀγόρασε ὁ Θῶμος Κρα-

νιαὺς γιὰ νὰ τρυπώση μέσα τὰ παιδιὰ καὶ τὴ γυναίκα τοῦ σὰν ξαναβρέθηκε παυμένος ξαφνικά.

«Καλὰ νὰ λέμε», ἔκαμε νάναστενάξη ἡ κυρὰ Θώμαινα. Μὰ θυμήθηκε πὼς εἶτανε καὶ δικό της θέλημα νὰ μὴν κουβαληθοῦνε μεσοχείμωνα στὸ χωριό, μὰ νὰ περιμείνουν τὸν ξαναδιορισμὸ ἐδῶ στὴν πόλη—κ' ἔπνιξε τὸν ἀναστεναγμό. Κούνησε τὸ κεφάλι κ' ἔκαμε πρὸς τὸ σπίτι.

Ἡ Φρόσω καθισμένη κάτω ἀπὸ τὴ μελικοκιά κεντοῦσε καὶ κοίταζε τὰ σύννεφα.

Ὁ Θῶμος Κρανιαὺς ἔπιασε τώρα καὶ κέντρωνε μιὰ ἀγριοσυκιά.

Τὸ ἀεράκι τῆς ποταμιᾶς τοῦ χάδευε τὸ μέτωπο, ἀπὸ τὶς ράχες γύρω ἀχούσανε κουδούνια καὶ βελάσματα, ὁ ἥλιος φώτιζε μαλακὰ τὴν πρασινάδα τῆς λαγκαδιᾶς, τὰ γέλια τῶν παιδιῶν γεμίζανε τὸν κῆπο κι ὁ ἀργαλιὸς τῆς κυρὰ Θώμαινας ἄρχισε νὰ ρογοβροντᾷ, σὰ νὰ βαστοῦσε ἀπὸ τὸν πύργο ἀπόβαθα τὸ ρυθμὸ τῆς ἡσυχῆς ζωῆς.

Ὁ Θῶμος Κρανιαὺς, ἐκεῖ ποὺ ἔδενε μὲ τὴν καινούρια φλούδα τὸν κορμὸ, σταμάτησε:

Κριμα ποὺ δὲν ἔκλεισε ἀκόμα τὴ σύνταξη! Ἄς πηγαῖνε στὴν ὄργη καὶ τὰ πλιάτσικα καὶ τὰ πεσκέσια καὶ τὸ κόμμα τοῦ Κρανιαῦ.

Τὸ κόμμα καὶ τὸ σόι τοῦ Κρανιαῦ εἶταν ἀπὸ τὰ παλιότερα στὴν ἐπαρχία μὲ τὰτέλειωτα βουνὰ καὶ τοὺς ἐνιαὶ δῆμους, ξακουστοὺς γιὰ τὰρχαιόπρεπα ὀνόματά τους, τὰ κόκκινα ξυνόμηλα καὶ τὶς μακριὲς καμπυλωτὲς μύτες τῶν κατοίκων τους. Ἐναν ἀπ' αὐτοὺς τοὺς δῆμους κυβέρνησε ὁ Θῶμος Κρανιαὺς τέσσερα χρόνια μιὰ φορὰ. Μὰ ἡ ἀνάγκη

τὸ ἀπαίτησε νάφηση ἀλλουνοῦ τὴν ἔνοια αὐτή, ἡ γυναίκα του σὰ νὰ τραβήχτηκε καὶ κείνη περσότερο ἀπὸ τὸν τίτλο τῆς κυρὰ ἐπαρχίνας κ' ἔτσι ἡ φαμελιά τοῦ Θῶμου Κρανιαῖ πῆρε τὸ ραβδί τοῦ στρατολόγου καὶ τριγύρισε κοντὰ δεκαπέντε χρόνια μπαγάγια καὶ παιδιὰ σὲ κάμπους καὶ βουνὰ καὶ πέλαγα.

Τὸ περιδιβάσμα κατάντησε νὰ ξεκινᾷ μοιραῖα ἀπὸ τὴν πόλη αὐτὴ κοντὰ στὸν ποταμό. Ὅχι γιατί ὁ Θῶμος Κρανιαῖ εἶχε καημὸ σὰν τὸ γεροσουλιώτη νάγναντεύη ἀπὸ τὸ μπαλκόνι τοῦ ἐπαρχείου μακριὰ τὶς ἀκρες τῶν πατριζῶν βουνῶν—μεγαλῆτερο καημὸ εἶχε ὅλου εἶταν τὰ πεσκέσια πὶο πολλὰ—μὰ ἀπὸ κεῖνα τὰ βουνὰ κατεβαίνανε καὶ ξεχειμάζαν ἓνα γῦρο στὸν κάμπο τὰ κοπάδια κ' ἡ ἀργατιά τοῦ τόπου του. Ἡ ἀργατιά αὐτὴ ἔστειλε βουλευτὴ τὸν ξαδερφό του, γιαντὸ καὶ κείνος ὅταν ἐρχότανε στὴν ἐξουσία βιαζότανε νὰ στείλῃ ἐδῶ ἐπαρχο τὸ Θῶμο. Αὐτὸς εἶταν ὁ λόγος πὸ ὅταν ἄλλαξε ἡ κυβέρνησις, ἀπὸ τὴν πόλη ἐδῶ κοντὰ στὸν ποταμὸ ἔπαιρνε τὶς περσότερες φορὲς τὸ φύσημά του ὁ ἐπαρχος Κρανιαῖς. Μὰ τὴ φορὰ αὐτὴ δὲν μπόρεσε ἡ ἀργατιά νὰ στείλῃ στὴ βουλὴ τὸν ξάδερφο κὶ ἀντὶς τὸ φύσημα πὸ πρὸς μενε, ἔλαβε ξαφνικὰ τὴν πάψη του.

Αὐτοῦ ἀπάνω βρέθηκε σωτηρία ἡ κούλια τοῦ σουλιώτη καπετάνου. Στὶς δυὸ της κάμαρες ἔπρεπε νὰ στρουμωχτῆ ὅπως ὅπως ἡ φαμελιά κ' ἡ πρῶν ἐπαρχίνα νὰ στήση στὸ κατώγι τὸν ἀργαλιὸ γιὰ τὰ προικιά τῆς Φρόσως. Εἶταν ὁ ἀργαλιός, ὅπου ὕφανε ἡ μάννα της καὶ τὰ δικά της προικιά κ' ἡ ἐπαρχίνα τὸν κουβαλοῦσε χρῆσιμο θυμητικό, ὅπου πήγαινε.

Ἔτσι τοὺς βρῆκε ἡ ἀνοιξη κάτω ἀπὸ σκεπὴ δική τους. Ὅσο κὶ ἂν εἶτανε στενὰ ἐκεῖ μέσα, ὅμως εἶταν ὁ ἀέρας καθαρός καὶ τὸ ἀπόμερο κ' ἡ μοναξιά σὰν παραγγελεμένα γιὰ νὰ τρέχουν τὰ παιδιὰ ξιπόλυτα καὶ νὰ γλυτώνουν τὰ παπούτσια κ' ἡ πρῶν ἐπαρχίνα νὰ κἀνὴ μόνη μὲ τὴ Φρόσω ὅλες τὶς δουλειὲς δίχως νὰ τὶς βλέπη μάτι.

«Καλὰ βουλευτήκαμε», συλλογιζόταν ὁ Θῶμος Κρανιαῖς ἐνῶ ξινάνιωνε τὸν κῆπο καὶ μιὰ θλίψη ἔσμιγε μέσα του μὲ τὴ χαρὰ τῆς ὥρας, πὸ ἄλλαξε ἡ κυβέρνησις καὶ θὰ τὸν ξανάρχυγε στὸ σῆκω ἀπίθω.

Ἡ κυβέρνησις δὲν ἄργησε νάλλαξῃ. Ὁ Θῶμος Κρανιαῖς ἦρθε τρεχάτος ἓνα βράδι στὸν πύργο μὲ τὸ μήνυμα κ' ἡ κυρὰ Θῶμαινα ἄρχισε τὴν ἄλλη μέρα νὰ σιγοτοιμάζεται. Ὁ διαταγμὸς εἶτανε μόνον ἂν τὰ πασοῦλα θὰ δεθοῦνε γιὰ μακρινὸ ταξίδι ἢ μονάχα γιὰ τὸ ἐπαρχεῖο μέσα στὴν πόλη.

Ἀπάνω αὐτοῦ ὅμως ἦρθε τὸ ἀνέλπιστο. Ἡ νέα κυβέρνησις κατάργησε τὰ ἐπαρχεῖα κὶ ὁ Θῶμος Κρανιαῖς ἔπρεπε νὰ στρέξῃ νὰ πᾶ γοαματικὸς σὲ νομαρχία.

«Γραμματικὸς! Ἀδύνατο!» φώναξε καὶ ξαναφώναξε, ἐνῶ ἡ γυναίκα του μουρμούριζε:

«Νάτανε κἀνε διαυτεντής!»

Τὸ γράφανε τοῦ ξαδέρφου καὶ προσμένανε. Μὰ ὅσο ἔπρεπε τὸ μάτι στὰ πόδια τῶν παιδιῶν καὶ στὰ σύννεφα, πὸ ὅλο καὶ χαμηλώναν ἀπὸ τὰ βουνὰ, ὅσο ἔπαιρνε νὰ δυναμώνῃ τὸ βοριαδάκι τῆς παταμιᾶς κὶ ὁ μπακάλης νὰ στελνῇ νὰ ζητᾷ συγγόνερα ὅσα τοῦ χρωστοῦσαν, ἄρχισε κ' ἡ κυρὰ Θῶμαινα νὰ πέφτη.

Μὰ ἡ δυσκολία δὲν εἶτανε μόνο στὸ πὼς θάπερτε ἡ μύτη. Κάθε φορὰ ποὺ κόντευε νὰ πείση τὸν ἄντρα της, ἔβγαινε κείνος μὲ τὸ πρόβλημα:

« Δίχως νοῦι τ'άμπα πιά, δίχως τυχερά, δίχως πεσκέσια πὼς θὰ τὰ βγάλουν πέρα ἔξι νομάτοι μὲ τὸ μιστὸ ξερό; »

Ἡ γνωστικὰδα τῆς κυρὰ Θώμαινας ξαναβρῆκε τὴ λύση: Νὰ πάη ὁ ἄντρας της μοναχὸς στὴ θέση του. Αἰτῆ καὶ τὰ παιδιὰ μὲ τὰ λιγιστὰ ποὺ θὰ τοὺς στέλνη θὰ οἰκονομηθοῦνε καλῆτερα ἐδῶ στὴν ἐρημιὰ παρὰ στὴν πολιτεία, ὅπου θέλουνε λοῦσα, φορέματα, σπίτι καλὸ καὶ χώρια δούλα. Ἐκεῖ πρέπει νὰ φαίνονται καθὼς ἀξίζει στὴ θέση τους καὶ στὸνομα τῆς φαμελιάς. Ἐδῶ συνηθίσαν, ἐδῶ, ὅπως καὶ νὰ ζοῦνε, τοὺς ξέρει καὶ τοὺς τιμᾷ ὅλος ὁ κόσμος.

Ὁ Θῶμος Κραυιάς ἀνεγνώρισε τὴ λογικὴ καὶ μὲ καρδιά θλιμμένη παράτησε τὸν πύργο τοῦ ἀκροπόταμου καὶ τὸ σκάλισμα στὸν κῆπο.

Ὁ χωρισμὸς δὲν εἶταν καὶ γιὰ τὴ γυναίκα του λιγώτερο πικρὸς κ' ἤρθανε στιγμὲς ποὺ μετάνιωσε γιὰ τὴν ἀπόφασή της. Μὰ οἱ λόγοι ποὺ ἔφερε στὸν ἄντρα της δὲν εἶταν οἱ μόνοι ποὺ τὴν κάμανε νὰ πάρη τέτοια ἀπόφαση.

Ἡ κυρὰ Θώμαινα εἶχε στὸ νου της καὶ κάτι ἄλλο: τὸ ἴδιο πράμα ποὺ τὴν ἔκαμε πρωτῆτερα νὰ προτιμήσῃ τὴ στενὴ κούλια τοῦ σουλιώτη ἀπὸ τὴν ἀπλοχωριά τοῦ ἀρχοντικοῦ τῆς ἀδερφῆς της στὸ χωριό. Ἐνα πλουσιόπαιδο τοῦ τόπου ἐδῶ τριγύριζε τὴ Φρόσω ἀπὸ καιρὸ, ἀπὸ τότε ποὺ κατοικοῦσαν ἀκόμα στὸ ἐπαρχεῖο. Στὸ πρῶτο δὲν τῆς ἄρρεσε τῆς μάννας. Ἡ σειρὰ τῆς θιγατέρας της δὲν εἶτανε νὰ

κρεμιέται στὰ παράθυρα. Τὴ φοβέριξε πὼς θὰ τῆς κόψη τὰ μαλλιά, πὼς θὰ βάλῃ τὸν πατέρα της νὰ τὴ λιανίσῃ, μὲ μέρα κιάλας ποὺ τὴν ξαδιαντρατήκε τῆς ἄστραψε ἡ ἴδια δυοτρεῖς στὰ μάγουλα. Μὰ σιγὰ σιγὰ ἦρθε δίχως νὰ τὸ νοιώσῃ σὲ λογικώτερο στοχασμὸ: "Ἄν ἡ κόρη της δὲν κοιτάξῃ μοναχὴ της, ποιὸς θὰ τῆς βρῆ τὸν ἄντρα; Θὰ τονὲ βρῆ ὁ πατέρας της, στὸν καφενὲ ἢ θάρθουν ἀπομοναχά τους τὰ πριτζηπόπουλα νὰ τὴ γυρέψουν; Τὸνομα τῆς φαμελιάς της τίμιο εἶναι βέβαια κι ἀκουσμένο κ' ἡ κόρη της νοικοκυρὰ καὶ κοντὰ στ'άλλα κι ὁμορφη, μὰ καθὼς κατάντησε ὁ καιρὸς μας ὅλοι οἱ γαμπροὶ ρωτοῦνε πρῶτα πόσα ἔχει ἡ νύφη. Κ' ἡ κόρη της ποὺ νὰ τὰ βρῆ; Ἀπὸ τὸ καζάντι τοῦ πατέρα της μὲ τὸ ἐπαρχιλίκι, ἢ ἀπὸ τίς πέντε δέκα πεζοῦλες, ποὺ ἔχει προῖκα της ἡ μάννα στὸ χωριό; Ἄλλο δὲν τῆς μένει λοιπὸν παρὰ πὼς νὰ μπερδέψῃ κάποιον μὲ τὴν ὁμορφιά της καὶ νὰ σιγουρευτῆ. Δύσκολα χρόνια. Οἱ ἄλλες δυὸ κατόπι της ἀξαίνουνε μὲ τὸ φουρκίδι.

Ἐτσι στοχαζόταν ἡ κυρὰ Θώμαινα κι ἄρχισε νὰ κλείνῃ τὰ μάτια στὸ ἀργολάβισμα τῆς κόρης της. Κάποιους φόβους ποὺ εἶχε γιὰ τὸ σκοπὸ τοῦ νιοῦ ποὺ τὴν τριγυροῦσε, τοὺς σκόρπισε ἡ ἀπόκριση μιᾶς φιλενάδας της, μιᾶς προσεστῆς, ποὺ τὴν ἔβαλε νὰ τὸν ξετάξῃ ἀπόξω ἀπόξω:

« Τὸ παιδί ἔχει καλὸ στὸ νου του, ζουρλαίνεται γιὰ τὴν ἐπαρχοπούλα καὶ καρτερεῖ μονάχα νὰ γένη δικαστῆς κι αὐτὴ νὰ τὴ γυρέψῃ τίμια ἀπὸ τὸν πατέρα της. Τώρα φοβάται κιάλας μὴ δὲν τοῦ τὴ δώσῃ ».

« Μὴ δὲν τοῦ τὴ δώσῃ! » εἶπε μέσα της ἡ ἐπαρχίνα.

μά δὲν τὸ ξεστόμισε. Ἡ ὑπεροχὴ στὸ σόϊ τῆς κόρης της, ποὺ ἀναγνώριζε τὸ τέκνο τοῦ μπακάλη μ' ὄλα τὰ πλούτη του, τῆς ξύπνησε μέσα της τὴν ἀρχοντικὴ περηφάνεια κι αὐτὸ τὴν ἔκαμε νὰ πάρη ἀέρα καὶ νὰ μουρμουρίση μόνο:

«Σὰν ἔρθ' ἡ ὥρα, τὸν πατέρα της τὸν καταφέρνουμε».

Καὶ περιμένοντας τὴν ὥρα αὐτὴ ἄφησε τὸν ἄντρα της νὰ φύγη μοναχός. Πολλὲς φορὲς στοχάστηκε νὰ τοῦ τὸ πῆ, νὰ μοιραστῆ μαζί του τὴν ὥραία ἐλπίδα, μὰ τὸν πειρασμὸ τὸν νίκησε πάντα ἡ ἰδέα πὼς θάρθῃ καλύτερα, ἂν τὸν ξαφνίσῃ μὲ τελειωμένο πρᾶμα. Ἡ κυρὰ Θώμαινα δὲν ἀγαποῦσε τὰ μεپردέματα. Ὅσο κι ἂν ἤξερε πὼς ὁ ἄντρας της δὲν παρανακατεύεται μὲ γυναίκες δουλειές, ὥστόσο «τί τὰ θεὸς καὶ τὰ γυρεύεις, ὁ ἄνεμος ἔχει πολλὰ ποδάρια», στοχαζότανε πάντα καὶ σόπαινε καὶ περιέμενε.

Μὰ ἡ μοῖρα ἄλλα λογάριάζε. Ἀπάντεχα, πρὶ νὰ περάσῃ χρόνος ποὺ χωρίστηκε ἀπὸ τὸν ἄντρα της, ἄξαφνος θάνατος τὴν χώρισε ἀπὸ τὰ σχέδια καὶ τὰ ὄνειρά της.

«Μάννα, μὴν μπαίνης στὰ νερὰ κ' εἶσ' ἀσυνήθιστη· δὲν εἶναι καλοκαίρι ἀκόμα», τὴν παρακάλεσε ἡ δόλια ἡ Φρόσω, σὰν τὴν εἶδε ποὺ ἔπιασε νὰ σφουγγαρίσῃ μονάχη μεσοχείμωνα.

Μὰ ἐρχόντανε γιορτὲς καὶ περιμέναν κιόλας τὸν πατέρα. Κ' ἔτσι ὁ Θῶμος Κρασιάς, μόλις πρόφτασε τὸ ξόδι της. Τόσο γοργὰ ἔκαμε τὸ θάμα της ἡ πούντα τῆς ἀκροποταμιᾶς.

Κοντὰ στὴ θλίψη τῆς χηριᾶς ξαναβρέθηκε ὁ Θῶμος Κρασιάς μπροστὰ στὸ πρόβλημα: Τί νὰ κάμῃ τὰ ὄρφανά;

Νὰ τὰ πάρῃ μαζί του, δύσκολο· νὰ τάφήσῃ μόνα τους, ἀποκλεισμένο. Ἡ ἀδερφή τῆς μακαρίτισσας, ποὺ εἶχε τρέξει στὸ ψυχομάχημά της ἀπὸ τὸ χωριό, τὸν ἔβγαλε ἀπὸ τὴ στενοχώρια. Προσφέρθηκε νὰ μείνῃ αὐτὴ προσωρινὰ μὲ τὰ παιδιὰ. Παρηγοριὰ ἀνέλπιστη. Μαζί της ἔμενε στὸν πύργο, κ' ἡ σύνταξί της, σύνταξη χήρας λοχαγοῦ. Κ' ἔτσι ὁ Θῶμος Κρασιάς ξαναχωρίστηκε ἀπὸ τὰ ὄρφανά του μὲ τὴν καρδιά διπλὰ ἡσυχασμένη.

Σὲ καλά χέρια τάφινε. Ἡ θειά τους εἶτανε γυναίκα ὅπως τὴν ἤθελε. Ἄν καὶ παντρεμένη εἴκοσι χρόνια μὲ ἀξιωματικό, ἔμεινε στὴν παλιὰ συνήθεια καὶ δὲν ἄφησε τὸ σπίτι στὸ χωριό γιὰ νὰκολουθήσῃ τὸν ἄντρα της στίς πολιτείες. Ἔτσι ἀπόμεινε ἡ αὐστηρὴ ἀπελέκητη χωριάτισσα, ἡ νοικοκυρὰ, τὸ ἀγρυπνο μαντρόσκυλο ποὺ χρειάζοτανε τὸρφανεμένο σπίτι.

Ὅσο εἶτανε ζωντανὴ ἡ γυναίκα του, ὁ Θῶμος Κρασιάς δὲ σκοτίστηκε ποτὲ γιὰ τὴ φαιμελιά του. Ὅχι πὼς δὲν ἀγαποῦσε τὴν γυναίκα του, ἢ πὼς ἡ καρδιά του δὲν ἔνοιωθε τὴν πατρικὴ χαρὰ, μὰ τὴν ἔνοια τοῦ σπιτιοῦ τὴν εἶχε ὅλη ἀπάνω της ἡ μακαρίτισσα. Αὐτὸς εἶχε σκουτοῦρες ἄλλες. Τὸ ἐπαρχεῖο, τὴν πολιτικὴ, τὴν ἀργατιὰ ἀπὸ τὰ βουνά του κι ἀκόμα μεγαλύτερη τὸν κάφενέ. Ζιαφέτια καὶ χαρτιὰ εἶταν ἀδυναμίες του μεγαλύτερες ἀπὸ τίς σπιτικὲς μικροχαρὲς. Εἶν' ἀλήθεια πὼς μὲ πολλὴ ὄρεξη ἔτρωγε τὸ μπουρέκι ἀπὸ τὰ χέρια τῆς κυρὰ Θώμαινας, μὰ μὲ περισσότερη ξεψάχνιζε μὲ πλάτη ἀρνιοῦ σὲ συντροφιά φίλων· μ' εὐχαρίστηση ρουφουῖσε τὸ κρασί του ζεσταμένο στὴν πύρα τῆς γωνιάς τοῦ ἐπαρχεῖου, δίπλα στὸ νυχτέρι τῆς γυναίκας καὶ

τῆς κόρης του, χαδεύοντας στὰ γόνατά του τὸ μικρὸ Γεοργίου, ὡστόσο σὰ νὰ νάσαινε ἡ καρδιά του μὲ πῶ ἀπόλαψη μέσα στοὺς πνιγεροὺς καπνοὺς ἑνὸς στενοῦ καμαρινοῦ στὸν καφενέ, ὅταν εὑρισκε τὸ ρήγα του μιὰ τέταρτη καὶ σήκωνε τὴν μπάγκα. Τὸ συχνότερο εἶτανε πὼς δὲν τὴν εὑρισκε κ' ἡ μακαρίτισσα τὸ μάντευε τὴν ἄλλη αὐγὴ ἀπὸ τὸ χαλασμένο κέφι του.

« Δὲ συλλογιέσαι τὶ παιδιὰ, καημένε », τὸν γκρίνιαζε.

Μὰ αὐτὸς γελοῦσε: « Βίτσιο ἀρχοντικό », τῆς ἀπαντοῦσε· « τὸ κληρονόμησ' ἀπὸ τὸν πατέρα μου μαζί μὲ τὸ σόϊ. Καὶ σὺ γι' αὐτὸ τὸ σόϊ μὲ πῆρες, ὄχι γιὰ τὸ καζάντι μου ».

Μὲ τὸ σόϊ δικαιολογοῦσε πάντα κάθε παραπάτημά του ὁ Θῶμος Κρανιαῖς. Ἦξερε τί σεβασμὸ τοῦ εἶχε ἡ γυναίκα του καὶ τὸ ἀδραζε κάθε φορὰ. Ἐκείνη ἤξερε πάλι τὴν κάθε ἀδυναμία τῆς γενιᾶς τοῦ ἀντρός της καὶ δὲν τὸν ἄφινε ἀπὸ τὸ κοντό. Δὲν εἶτανε μόνο τὸ νόμο τῆς κυρὰ ἐπαρχίνας, πὺ τὴν ἔκανε νὰ τὸν ἀκολουθᾷ μαζί μ' ὅλα τὰ τσουρδελα καὶ τὸν ἀργαλιὸ τῆς μάννας της παντοῦ ὅπου τὸν πετοῦσε ἡ ὑπερσία. Κι ἂν τὸν ἄφρησε στὰ τελευταῖα νὰ φύγη μοναχός, θαρροῦσε πὼς τὰ χρόνια τοῦ γιατροῦ ψαφανε πιά μιὰν ἄλλη ἀδυναμία τῆς γενιᾶς του, μιὰν ἀδυναμία πὺ τῆς θόλωνε τὴν εὐτυχία περσότερο ἀπὸ τὴν τράπουλα. Κι ἂν ἔκλεισε σ' αὐτὴ τὰ μάτια σ' ὅλη τὴ ζωὴ της, ὁ λόγος εἶτανε γιὰ τὴν ἔρριχνε μὲ τὰ σωστὰ στὸ σόϊ. Ἡ χωριάτικη ἀρχοντιὰ τοῦ τόπου της τὴν εἶχε συνηθίσει, τῆς εἶχε ριζωμένη μέσα της μιὰ πίστη σὰ σὲ νόμο φυσικό, πὼς τὸ σόϊ πρέπει νὰ τὸ παίρνη κανένας ὅπως εἶναι, μ' ὅλα

τὰ καλὰ καὶ τὰ κακὰ του, μ' ὅλες τὶς ἀρετὲς καὶ τὰ ψευδία.

Ὅσο γιὰ τὸν ἀντρα της, αὐτὸς δὲν ἔδωσε ποτέ του σημαία πολλὴ στὸ σόϊ, τοῦλάχιστο ἀνώτερη ἀπὸ τὴν πραχτική. Ὅσο εἶταν ἐπαρχος, ἡ θέση του ἀσφάλιζε τὴν καλοπεραση πὺ γύρευε μονάχα στὴ ζωὴ· σὰν ἐρχόταν ἡ πάψη, τότε γύριζε στὸ σόϊ πὺ τοῦ χρειαζότανε γιὰ τὸν ψωμὰ καὶ τὸν μπακάλη. Τώρα ὅμως πὺ χήρευε, τώρα πὺ εἶτανε νὰ φήση πίσω τὰ ὄργανά του, τὸ ξαναθυμήθηκε. Τοῦ φαινότανε πὼς τὸ ἄφινε κοντὰ τους σὰ φύλακα καὶ παραστάτη. Τὸ σόϊ τοῦ Κρανιαῖ δὲν εἶτανε ντόπιο βέβαια στὴν πόλη κοντὰ στὸν ποταμό, μὰ πάλι οὔτε κι ὀλίτελα ἄγνωστο. Ἡ ἀργατιὰ, πὺ ξε εἶμαζε στὸν κάμπο καὶ δὲν ἔπαψε ποτέ νὰ προοικονομᾷ τὴν αὐλόπορτα τοῦ πύργου, εἶτανε τὸ μεγαλύτερο σημάδι του, πὺ κι ἀρχοντιὰ καὶ πλέμπα ἔδω στὴν πόλη δὲν μπορούσαν νὰ μὴν τὸ σεβαστοῦν.

Καὶ ἀληθινὰ ὁ Θῶμος Κρανιαῖς δὲν εἶχε ἄδικο νὰ βασίζεται σ' αὐτό. Ἡ γυναικαδέρφη, πὺ ἔμεινε μὲ τὰ παιδιὰ, δὲν ἔλαβε ἀφορμὴ νὰ πιθυμήση τὶς τιμὲς καὶ τὶς φροντίδες πὺ παράτησε στὸ χωριό. Οὔτε ἡ παλιόκαπα τοῦ τόπου της οὔτε οἱ προεστὲς τῆς πόλης κοντὰ στὸν ποταμὸ τὴν ἀφήσανε μοναχὴ στὴ θλίψη της· οἱ ἐνιά, οἱ σαράντα καὶ τὸ ξάμηνο τῆς ἐπαρχίνας μοιρολογηθήκανε, ὅπως κ' ἡ θανὴ της, ἀπὸ τὶς καλύτερες νοικοκυρὲς τοῦ τόπου, καμιά δὲν ἔλειψε νὰ μὴ συλλυπηθῇ καὶ νὰ παρηγορήση μὲ τὴ συνοδιά της τὸν πύργο τοῦ ἀκροπόταμου. Κι ὅσο γιὰ τὴν καθημερινὴ ζωὴ ἔκῃ μέσα, ὁ πύργος σὰ νάλλαξε μόνο κυρὰ καὶ τὶς κουρτίνες, πὺ βαφήκανε μαῦρες

για τὴ λύπη τῆς μακαρίτισσας. Ὅλα τὰλλα ξακολουθήσανε τὸ συνειθισμένο δρόμο τους. Ἡ σοῦπα δὲν ἔπαψε ναῦγοκόβεται μὲ τὶς ἀγουρίδες τῆς κληματαριάς, ὁ Γε. ἴλας νὰ κυνηγᾷ τὰ σπουργίτια ὀλόγυρα στὶς φράχτες, ἡ Μαριῶ κ' ἡ Κούλα νὰ μὴ μαζεύονται ἀπὸ τὴ γειτονιά κ' ἡ Φρόσω νὰ παραμονεύη πίσω ἀπὸ τὴν κουρτίνα τὸ πέρασμα τοῦ πλουσιόπαιδου.

Ἡ ἀνοῖξη ξαναῆρθε, τὰ πουλιὰ κελαδοῦνε στὴ μελιζοκκιά κ' ἡ λαγκαδιά τῆς ποταμιᾶς γέμιζε γαλάζιους ἴσκιους. Μαζί τους σέρνεται κεῖ κι ὁ ἴσκιος τοῦ πλουσιόπαιδου. Ἡ Φρόσω ἔλπιζε τώρα πὼς μὲ τὴ μαύρη φορεσιά καὶ τὴ γλωμάδα τῆς ὀρφάνιας θὰ τὸ ἀποτρέλλαινε καὶ θὰ τὸ ἀνάγκαζε νὰ δώση γλήγορα ἓνα τέλος.

Ἡ θειά τὴ βοήθησε. Νὰ κάθεται νὰ κεντᾷ στὸν κῆπο κάτω ἀπὸ τὸν ἴσκιό τῆς μελιζοκκιάς πρὶ νὰ χρονιαίση ἡ μάννα δὲν τὴν ἄφινε, ὅμως νὰ πλένη στὸ γιालὸ τὴν ἔστελνε. Ἡ σύνταξή της δὲν ἔφτανε γιὰ νὰ πληρώνη πλυτικά κ' ἡ δουλειὰ γιὰ τὴ χωριάτισσα δὲν εἶχε οὔτε ντροπὴ οὔτε λυποκράτημα.

Ἡ Φρόσω πετοῦσε κάτω ἐκεῖ τὴ μαύρη σκέπη κι ἄφινε νὰστράφτουνε στὸν ἥλιο τὰ μαλλιά.

«Κ' ἔφεγγε ὁ γιालὸς κ' ἔλαμπε ὁ τόπος —».

Ἡ σχολάραχαινα ἄκουσε πρώτη ἀπόμακρα τὸ νυχτερινὸ τραγούδι τοῦ πλουσιόπαιδου κ' ἔτρεξε ν' ἀνοῖξη τὰ μάτια τῆς χωριάτισσας. Μὰ εἶταν ἀργά. Τὰπόμερα τῆς ποταμιᾶς εἶχαν προδώσει στὴ γειτονιά τὸ μυστικό. Μιὰ πολύτροπη γριὰ βάλθηκε γλήγορα νὰ τὸ σκεπάσῃ νὰ μὴ βγῆ στὸ φῶς.

Ὅσοσο ψιθυρίστηκε καὶ μέσα στὴν πόλη καὶ τὸ πλουσιόπαιδο χάθηκε κεῖθε ξαφνικά.

Ἡ θειά κλείδωσε τὴ Φρόσω στὸ κατώγι. Τῆς ἔκοψε τὰ μαλλιά, τὴν ξιπόλυσε καὶ περιμένε νὰρθῆ ὁ πατέρας νὰ τῆς χαρακιάσῃ καὶ νὰ τῆς ἀλατίσῃ τὰ ψαχνά. Μόνο μὲ τὸ δικὸ της δάρασιμο δὲν ἔσβηνε ἡ ντροπὴ.

Εἶναι ἀλήθει· πὼς αὐτὴ δὲν εἶταν πρωτόλουβη στὴ γενιά. Δὲν εἶχε ἀνάγκη νὰ τῆς τὸ θυμίσῃ ἡ σχολάραχαινα, πού τώρα λυπότανε τὴ Φρόσω καὶ γύρευε νὰ μαλακώσῃ τὴ χωριάτισσα.

Ἡ χωριάτισσα δὲν ξέχασε πὼς κ' ἡ ἴδια ἡ Φρόσω παρᾶστεκε κάτι περσότερο ἀπὸ πνεῦμα τὴν ὥρα πού εὐλογοῦσε ὁ παπὰς τὸ γάμο τῶν γονιῶν της. Ὅσοσο ἡ τωρινὴ περίσταση δὲν εἶναι ἡ ἴδια. Ὁ Θῶμος Κρανιαῆς εἶχε τὸ φόβο πὼς, μ' ὄλο τὸ σὸί του καὶ τὸ μαῦρο μουστάκι, ὁ δήμαρχος Φασίτσας δὲν τὸν ἔκανε καὶ τόσο χάξι γιὰ γαμπρὸ καὶ γύρευε νὰσφαιλιστῆ· δὲν ἔγινε ἄφαντος. Καὶ τέλος ὁ Θῶμος Κρανιαῆς εἶτανε τὸ ἐγγόνι τοῦ προεστοῦ Κρανιαῆ, ὁ γιὸς τοῦ φαλαγγίτη ταγματάρχη, πού εἶχε τὸ κορμί σπαρμένο βόλια, τὰ δάχτυλα φαγωμένα ἀπὸ τὸ μαρουτί κι ὄχι ἀργασμένα ἀπὸ τὰ τυριά καὶ βρώμικα ἀπὸ τὶς σαρδέλες, σὰν τὸν πατέρα τοῦ ξεπλανευτῆ τῆς Φρόσως.

Τὸ τελευταῖο αὐτὸ ἀγριεύει περσότερο τὴν καπετάνισσα. Νὰ γινότανε ἡ ντροπὴ στὸ σύνορό της ὁ ἄνομος δὲ γλύτωνε εὐκόλα. Μὰ ἐδῶ στὸν ξένον τόπο τί μπορεῖ νὰ κάνῃ; Ἡ ἀργατιά τοῦ τόπου της ξέρει μονάχα νι τὴν παρακαλῆ νὰ στέλνῃ στὸν εἰσπραχτορα καὶ στὸν εἰρηνοδίκη. Ἐκεῖνοι, πού εἶναι γιὰ νὰ ἐκδικοῦνται τοὺς ἀρχόντους

τους, δὲν ἀργατεύονται μὲ τὸ τσαπὶ οὔτε φυλαὴν κοπάδια· τὰ δεκατίζουσι μονάχα.

Ἡ σχολάρχαινα κ' ἢ ὑπομοιραρχίνα πολεμοῦνε νὰ τὴν παρηγορήσουν:

«Σὰν ἐρθῆ ὁ Κρασιάς, θὰ λογαριαστῆ σὰν ἄρχοντας μὲ τὸν παλιομπακάλη».

Τέλος τὴν καταφέραν κ' ἔβγαλε ἀπὸ τὸ κατώγι τὴν ἀνιψιά. Μὰ δὲν τῆς ἔβγαλε καὶ τὰ κουρέλια ἀπὸ τὸ κορμί, δὲν τῆς ἔδωσε οὔτε τὰ ποδήματα, οὔτε θέση στὸ τραπέζι.

Θέλει νὰ τὸ βλέπη ὁ κόσμος πὼς ἢ ἀρχόντισσα δὲν δέχεται τὴν ἀτιμία. Ἔτσι τιμώρησε μιὰ φορὰ τὴν ἀδερφή της κι ὁ δήμαρχος Φασίτσας. Γιὰ τὴ συχωρεμένη πέσανε τότες οἱ δικοὶ κ' ἢ ὀργὴ τοῦ πατέρα πράϋνε κ' ἔδωσε τέλος τὴν εὐχὴ του στὸ στεφάνωμα μὲ τὸ γιὸ τοῦ φαλαγγίτη ταγματάρχη.

Ἡ Φρόσω ξέρεει καλὰ πὼς ἢ θειὰ θάτανε πιὸ πρόθυμη ἀπὸ τὸ μακαρίτη τὸν παπὸς της νὰ στρέξῃ σὲ παρόμοιο τέλος καὶ στὴ δική της περίσταση, ὅμως ἓνα τέτοιο τέλος δὲν τῆς περνᾷ στὸ νου μῆτε σὰν ὄνειρο. Νοιώθει καλὰ πὼς τὸ πλουσιόπαιδο χάθηκε γιὰ παντοτινά. Κοιτάζει μόνο πὼς νὰ γλυτώνῃ ἀπὸ τὴ χωριάτισσα κι ἀπὸ τὸ μικρὸ Γεσίλα, ποὺ ἄρχισε νὰ αἰστάνεται κι αὐτὸς τὴν προσβολὴ καὶ νὰ τῆς τὴ φωνάζῃ, ἂν δὲν τὸν προλάβῃ μὲ μιὰ κουταλιά γλυκό, μιὰ φούχτα μύγδαλα ἢ ἓνα δίλεπτο κλεμμένο μὲ καρδιοχτύπι ὑπὸ τὸ κομπόδεμα τῆς θειᾶς. Καὶ περιμένει τὸν πατέρα νάρθῃ νὰ τὴ σκοτώσῃ, ὅπως τὴ φοβερίζουν ὅλοι καθήμερα.

Ὅταν ἦρθε τέλος μιὰ λαμπρὴ στὸν πύργο τοῦ ὁ Θῶμος Κρασιάς, ἢ χωριάτισσα ξαφνίστηκε. Ὅχι μόνο δὲν ἔβρισε καὶ δὲν ἔδειρε τὴν κόρη του, μὰ τὴν ἀγκάλιασε κιόλας ἐκεῖ ποὺ τὸν προσδέχτηκε κάτω στὴν αὐλόπορτα.

Ἡ χωριάτισσα περιμένε τὸν γαμπρό της νάρθῃ νὰ τρίξῃ δόντια καὶ νὰ σπάσῃ κόκκαλα, νὰ γυρέψῃ ἀκόμα λόγο κι ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἴδια πὼς ἔκλεισε τὰ μάτια κι ἄφησε τὴ ντροπὴ νὰ μπῆ στὸ σπίτι του. Καὶ τώρα βλέπει μπροστά της ἓναν πατέρα ἀδιάφορο, ἓναν ἄρχοντα δίχως ὀργὴ καὶ δίχως δίψα νὰ ἐκδικηθῇ ἓνα γιὸ μπακάλη, ποὺ ἀτίμασε καὶ καταφρόνησε τὸ σοῖ του.

Δὲν ξέρεει πὼς νὰ τὸ ἐξηγήσῃ. Τοῦ κίκου περιμένει νὰ τῆς κάμῃ λόγο πρῶτα ἐκεῖνος. Περνοῦν οἱ μέρες κι ὁ Θῶμος Κρασιάς σωμαίνει.

Ἡ σχολάρχαινα πιστεύει πὼς θά'χῃ στὸ νου του κάνα σκέδιο καὶ δὲ θέλει νὰ τὸ φανερώσῃ.

«Δὲν μπορεῖ· μίλησε μὲ τὸν πατέρα τοῦ παιδιοῦ καὶ τοῦταξε πὼς θὰ τὴν πάρῃ κ' ἠσύχασε». Εἶναι βέβαιη κ' ἢ ὑπομοιραρχίνα.

Μὰ ἢ χωριάτισσα δὲν ἠσυχάζει.

«Θὰ τοῦ πιάσω πρώτη ἐγὼ κουβέντα», ἀποφασίζει καθήμερα.

Ὅμως ἢ γλῶσσα της δὲ λύνεται. Τονὲ φέρνει ἀποδᾶ ἀποκεῖ, τοῦ μιλεῖ γιὰ τὸ ἀγόρι τοῦ ποὺ ἄρχισε νὰ μπαμπαντεύῃ, γιὰ τὶς μικρότερες ποὺ δὲ μαζεύονται ἀπὸ τὴ γειτονιά. Ἀπὸ τὸ σοκίκι τῆς Φρόσως φοβάται νὰ περάσῃ. Ὁ λόγος ἔρχεται στὰ χεῖλη της, ὅμως δὲ βγαίνει. Γιατὶ σὰ νὰ μὴ θῆλῃ νὰ βγῆ κι ἀπὸ τὸ νου της πὼς κι αὐτὴ δὲν

έκαμε τὸ χρέος της, δὲν εἶχε τέσσερα τὰ μάτια στὸ θηλυκὸ τῆς ἀδερφῆς της.

Κ' ἔτσι περνοῦν οἱ μέρες. Ὁ γαμπρός της πάει κ' ἔρχεται στὸν καφενὲ κ' ἡ χωριάτισσα κλαίγεται στὶς φιλινάδες γιὰ τὴν ξενοιασιά του.

Ἡ Φρόσω, ἀντὶς τὸ θάνατο ποὺ πρόσμενε νὰ τῆς ἔρθη μὲ τὸν πατέρα, ἀντίκρουσε στὴν ὄψη του κάτι ποὺ τὸ θαυροῦσε χαμένο ἀγύρωστα. Ἡ ζωὴ της σὰ νὰ εἶχε σβῆσει γιὰ παντοτινὰ θαμμένη μέσα στὸ κατώγι καὶ στὴ μαύρη σκέπη, ποὺ φορεῖ ἀκόμα ἀπὸ τὸ θάνατο τῆς μάννας· ἀποκάτω της δὲν ἔκρυψε μονάχα τὰ κομμένα μαλλιά καὶ τὰ στεγνωμένα μάγουλα, μὰ καὶ κάθε χαρὰ καὶ γέλιο.

Καὶ τώρα ξαφνικὰ ὁ πατέρας τῆς φέρνει ἕν' ἀπόλαμπο ἱλαρὸ κι ἀνέλπιστο. Τὸ χαμόγελο, ποὺ ἔχει πάντα στὰ χεῖλη του γι' αὐτὴ, τὸ μάτι του, ποὺ πέφτει ἀπάνω της γεμάτο ἀγάπη, κάνουν καὶ τὰ δικά της χεῖλη νὰ γελάσουνε μιὰ στιγμή κ' ἡ λαλιά της σὰ νὰ βρῖσκη στὸ πλευρὸ του ἕν' ἀπόφωνο ἀπὸ τὸν παλιὸν ἀχὸ της.

Ξαφνίζεται ἀπὸ αὐτὸ κ' ἡ ἴδια. Σιγὰ σιγὰ θαυροῖ κι ἀρχίζει νὰ ξαναζῆ. Στὴν ψυχὴ της ἀνοίγεται μιὰ ἀγάπη ἀπέραντη, πιὸ ἀπέραντη ἀπὸ τὴ θλίψη της κι ὥστόσο τῆς φαίνεται πολὺ μικρὴ, πολὺ στενὴ νὰ κλείση μέσα τὸν πατέρα. Τὰ μάτια του θέλει νὰ βλέπη πάντα, τὴ φωνὴ του θέλει νὰκούη πάντα. Τὴν αὐγὴ τὸν περιμένει μὲ καρδιοχτύπι νὰ ξυπνήση, τὸ μεσημέρι λαχταρᾷ πότε νὰκούση τὸ πάτημά του στὴν αὐλόπορτα, τὸ δειλινὸ σὰ νὰ ξαναγνωρίζη τὴν ἀνοιξὴ ἕνα γῦρο του στὸν κῆπο. Μαζί του ἤθελε

νᾶναι ὅλη τὴν ὥρα, νὰ τρέξη πάντα πίσω του, σὰ νὰ ξανάγινε μικρὸ παιδί.

Ὅσο τόσο κάτι τὴν κρατᾷ, κάτι τὴ φοβίζει νὰ μείνη μαζί του μοναχῆ. Πίσω ἀπὸ τὸ γέλιο του, ἀπὸ τὸ βλέμμα τὸ γεμάτο ἀγάπη σὰ νὰ σηκώνεται ἕνα σύννεφο ἀπὸ ἔνοια κι ἀπὸ θλίψη, ἕνα σύννεφο ποὺ μόνον αὐτὴ τὸ βλέπει καὶ τὸ φαντάζεται πὼς εἶναι ὁ ἀχνὸς τῆς πίκρας, ποὺ τοῦ στάλαξε στὴν καρδιά ἡ ντροπὴ κ' ἡ μοῖρα της κ' ἔτσι ἡ εὐτυχία, ποὺ αἰστάνεται στὸ πλάγι του, θολώνεται κι αὐτὴ. Γιὰ νὰ σκορπίση αὐτὸ τὸ σύννεφο ἀπὸ τὸ μέτωπό του ἕνας τρόπος εἶναι μόνον, ἐκεῖνος ποὺ θὰ ἡμέρωνε καὶ τὴ θειά, θὰ ἠσύχαζε τὸν κόσμον καὶ θὰ ξανάδινε κι αὐτῆς τῆς ἴδιας τὴν τιμὴ καὶ τὴ ζωὴ. Μὰ τὸ γνωρίζει, αὐτὸ εἶν' ἀδύνατο.

Καὶ σωριάζεται στὴν πόρτα τοῦ κατωγιοῦ καὶ κλαίει πιὸ πολὺ γιὰ τὸν πατέρα παρὰ γιὰ τὸν ἑαυτὸ της.

Ἡ θειά ἐτοιμαζότανε νὰ πάη στὴν ἐκκλησιά. Εἶτανε μεγάλο σάββατο κ' ἡ Φρόσω θὰ σφουγγάριζε τὸν πύργο.

«Τί στέκισι, τί μιρμιρίζεις; Πάει ἡ ὥρα γιόμα», γκρίνιαξε ἡ χωριάτισσα, ὅταν εἶδε τὴν ἀνιψιὰ νὰ τρίβη ξέκαρδα τὸ πάτωμα.

Ἡ Φρόσω φοβότανε μὴν ξυπνήση τὸν πατέρα, ποὺ κοιμότανε ἀκόμα στὴν ἄλλη κάμαρα, καὶ δὲν ἔβαζε δύναμη στὸ πόδι.

«Σκρόφα, θὰ μὴ κουλά'ης. Τοῦ ξέρ'ς, θὰ μιταλάβου σήμιρα», ξαναφώναξε ἡ θειά βλέποντας πὼς ἡ Φρόσω δὲν ἄκουε τὸ λόγο της· «συντάρχα, σοῦπα· πάρ' τὰ ξιρά σ'!»

Ἦθελε νὰ γίνεται ὁ λόγος της δίχως ἀντιλογία κι ἀρ-
γητα, ὅταν κιάλας ἐκεῖνος ποὺ προσταζόταν εἶταν ἡ
Φρόσω.

Μὰ ἡ Φρόσω ἐπίμενε νὰ τρίβη σιγαλὰ κι ἀργά, χωρὶς
νὰ λέη τὴν ἀφορμή. Γνώριζε πὼς ἡ θειά δὲν ἔβλεπε μὲ
καλὸ μάτι τὰ συμπόνια της μὲ τὸν πατέρα.

Ἡ χωριάτισσα ἀναψε:

« Τήρα ἡ στρίγλα, δὲ γρικαίει! »

Ἦξερε πὼς σὰν καλὴ χριστιανὴ δὲν ἔφτανε νὰ μὴ βάλῃ
τίποτε στὸ στόμα της ἀνήμερα πρὶν πάη νὰ κοινωνήσῃ,
ἔπρεπε κιάλας νὰ μὴ βγάλῃ λόγο κακὸ ἀπὸ αὐτό. Μὰ ἡ
Φρόσω τὴν εἶχε φουρκίσει κ' ἡ κοινωνιά της πήγαινε χα-
μένη.

«Κιφάλι ἀγύρ' γου' σ' ἔβαλ' οὐ τρισκατάρατους νὰ μ'
ἀλ'κουτήης;» Ἡ ὀργή της ἀναψε περσότερο καὶ τὸ χέρι
της, γυμνασμένο καθὼς εἶτανε, ξάμωσε νὰ χτυπήσῃ.

Ἡ Φρόσω κἀνονίας νὰ φυλαχτῆ γλύστρησε στὸ βρε-
μένο πάτωμα κ' ἔπεσε χάμω. Μὰ μὲ τὸ γλύστρημα ἓνα ξε-
σκίδι ἀπὸ τὴ σκούπα, ὅπου πατοῦσε, τῆς τρύπησε τὴ
φτέρνα.

«Φρόσω, Φρόσω!» ἀκούστηκε ἄξαφνα ἀπὸ μέσα ἡ
φωνὴ τοῦ Θῶμου Κρασιά.

Ἡ χωριάτισσα ἔφυγε σωριάζοντας κατάρες κ' ἡ Φρό-
σω σηκώθηκε καὶ χύμησε στὴν πόρτα, ἀπ' ὅπου πίσωθε
ἔκραξε ὁ πατέρας.

«Παιδί μου», εἶπε ὁ Θῶμος Κρασιάς ἀνασηκωμένος
στὸ κρεβάτι μὲ τὰ μάτια θαμπωμένα ἀπὸ τὸν ὕπνο.

Ἡ ὄψη τῆς κόρης του, ὅπως στάθηκε μπροστά του
βρεμένη, πονεμένη, κίτρινη τὸν ἐφόβισε.

«Τί ἔπαθες; τί κλαίς;» εἶπε ξανά κι ἄπλωσε τὰ χέρια.

Ἡ Φρόσω σκέπασε μὲ τὰ δικά της τὸ πρόσωπο κ' ἔ-
πεσε στὴν ἀγκαλιά του.

«Πές μου, τί κλαίς;»

Καὶ γύρεψε ὁ πατέρας νὰ τῆς πάρῃ τὰ χέρια ἀπὸ τὸ
πρόσωπο.

Μὰ ἡ Φρόσω τ'ἀσφιγγε πρὸ δυνατὰ σωριασμένη ἀπάνω
τοῦ ἄφησε λεύτερα μόνον τὰναφυλητὰ της.

Ἡ πατέρας τ'ἄχασε.

«Παιδί μου, τί ἔχεις;» μουρμούριζε καὶ πολεμοῦσε
ν' ἀνασηκώσῃ τὸ κεφάλι της.

Μιὰ στιγμή τὸ μπόρεσε μὲ κόπο καὶ κόρη καὶ πατέρας
ἀντικρουστήκανε στὸ φῶς ποὺ ἔρχιγε ὁ ἥλιος μέσα στὴν
κάμαρα ἀπὸ μιὰ σκισμάδα τοῦ παραθυριοῦ.

Ἡ πατέρας ἔκαμε νὰ τῆς φιλήσῃ τὸ μέτωπο, μὰ ἡ
Φρόσω σὰ νὰ μὴ βάσταξε τὸ βλέμμα του ξανάκουψε στὴν
ἀγκαλιά του τὸ πρόσωπο καὶ τὰναφυλητὰ τῆς ξαναπνίζανε
τὸ στῆθος.

«Πατέρα μου, συμπάθα με, συμπάθα με», τῆς λύθηκε
τέλος ἡ φωνὴ τῆς στιγμῆς ποὺ τὰ χεῖλη τοῦ πατέρα ἀκκουμ-
πούσανε στὰ μαλλιά της.

Ἡ πατέρας δὲν πρόσμενε τὸ λόγο. Ευπνημένος πρὶν
ἀπάνω σὲ ἡσυχο ὄνειρο ἀπὸ τὶς φωνὲς τῆς χωριάτισσας,
ἔκραξε τὸνομα τῆς κόρης του σὰν ἀπ' ὄρη ἀσυναίσθητη.
Κατάλαβε ποιόνε μαρτύρευε ἡ χωριάτισσα καὶ τὸν φώ-
ναξε νὰ τὸν παρηγορήσῃ. Καὶ τώρα τῆς κόρης του τὰ λό-

για τοῦ θυμήσαν ἄξαφνα πὸς εἶχε γονατιστὴ μπροστά του μιὰ μετανιωμένη ἁμαρτωλή. Ἡ καρδιά του ἀποσυντρίφτηκε:

«Ὁ, τ' ἔγιν' ἔγινε' λησμόνα» το», μουρμούρισε σκυμμένος ἀπάνω στὸ κεφάλι της, μὴν ἔχοντας πιά τὴ δύναμη νὰ τὸ σηκώσει.

Ἡ Φρόσω μιὰ κ' ἡ καρδιά της ἀνοιξε, μιὰ και ξεστόμισε τὸ λόγο ποὺ τῆς βάραινε τὰ στήθη, ἤθελε νὰ χύσει μέσα στὴν πατρικὴ ἀγκαλιὰ καὶ τὴ στερνὴ σταλιὰ τοῦ πόνου της.

«Λησμόνα το, λησμόνα το», ξαναμουρμούρισε ὁ πατέρας χαδεύοντας τὸ κεφάλι της.

Κ' ἡ κόρη του αὐτὸ ἤθελε νὰ λησμονήσει ὅ,τι ἔγινε. Μὲ τὰ ξεσκίδια τῆς παλιᾶς ζωῆς νὰ πλῆξῃ μιὰ καινούρια ἥσυχη καὶ ταπεινὴ στὴν ἄκρη της, πλημμυρισμένη ἀπὸ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἀφοσίωση στὸν πατέρα, τριγυρισμένη ἀπὸ τὴ λησμονιὰ τῆς ἁμαρτίας, φωτισμένη ἀπὸ μιὰν ἀχτίδα συχώρεσης κ' ἐλεημοσύνης. Τὴ λησμονιὰ καὶ τὴ συμπόνεση λαχτάριζε ἡ ψυχὴ της καὶ φιλοῦσε καὶ πότιζε μὲ δάκρυα τὰ χέρια ποὺ τὴ σκορπίζανε.

Ἄξαφνα ὅμως ἄκουσε μιὰ φωνὴ ποὺ ἔκραξε τῶνομά της. Μιὰ στιγμή νόμισε πὸς ἐρχότανε ἀπὸ τὰ τρομαγμένα σπλάχνα της. Μὰ ὅταν τὴν ξανάκουσε, τὴ γνώρισε καλά. Σὰ νὰ ξύπνησε μεμιάς ἀπ' ὄνειρο, πετάχτηκε καὶ θέλησε νὰ τρέξῃ πρὸς τὴ φωνή. Ὅμως δὲν μπόρεσε. Μιὰ κεντιὰ στὴν πληγωμένη φτέρνα τὴν κάρρωσε στὸν τόπο της.

«Πατέρα, πάρε με μαζί σου, δὲ βαστώ ἄλλο δῶ»,

φώναξε καὶ τοῦ ἀγκάλιασε τὰ γόνατα καὶ πάλι μὲ ἀναφυλητά.

Ὁ πατέρας τὴν ξανάσφιξε στὸ στήθος.

«Σώπα, παιδί μου, σώπα», μουρμούρισε πολεμώντας νὰ τὴν ἡσυχίση.

«Πατέρα, πάρε με—θὰ πεθάνω δῶ μέσα», ξαναπαράκαλεσε πνιγμένα ἡ Φρόσω.

«Ποῦ εἶνε τ'νε ἡ θιόβριτ'; Μουρή, μουρή! ἀκούστηκε πάλι ἡ φωνὴ τῆς χωριάτισσας τώρα κοντήτερα, ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς ἄλλης κάμαρας.

Κ' ἔτσι ὁ πατέρας δὲν πρόφτασε νὰποκριθῇ. — — —

Ἡ Φρόσω ξανάπιασε τὸ σφουγγάρισμα κουτσαίνοντας καὶ ὁ Θῶμος Κρανιαῆς κατέβηκε ὕστερα ἀπὸ λίγο μὲ συννεφιασμένο πρόσωπο στὸν καφενέ.

Ἡ σιγόντα ὅμως, ποὺ βρῆκε κεῖ στὸ πικέτο, τὸν ἔφερε τὸ μεσημέρι πάλι γελούμενο στὴν κούλια. Κ' ἡ Φρόσω ξέχασε καὶ αὐτὴ τὸν πόνου στὴν ὄψη τοῦ πατέρα.

Ὁ Θῶμος Κρανιαῆς εἶχε ξεχωριστὴ ἀγάπη στὴ μεγάλη κόρη του ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ εἶτανε μικρὴ καὶ ὅταν ἔμαθε τὸ πάθημά της ἡ ψυχὴ τοῦ πόνεσε βαθιά. Κ' ἡ ντροπὴ, ποὺ τοῦ ἔγινε στὸ σπῆτι, δὲν τοῦ πλήγωσε λιγώτερο καὶ τὴ φιλοτιμία.

Τὸ πρῶτο ποὺ σκέφτηκε εἶτανε νὰ τρέξῃ νὰ βιάσῃ τὸν ἀτιμαστὴ νὰ διορθώσει τὸ κακό. Μὰ ἡ πράξη δὲν εἶν' εὐκολὴ σὰν τὸ στοχασμό. Ὁ Θῶμος Κρανιαῆς τὸ γνώριζε καὶ αὐτοῦ ξεχώριζε ἀπὸ τὴ γυναικαδέρφη του. Οἱ φουριές

δὲν τοῦ ἀρέσανε κ' ἤξερε πὼς στὴν περίστασι αὐτὴ ἦ βία κ' οἱ φοβέρες δὲν πιάνουν τόπο. Πρῶτα ἔλειπε ὁ ἀνθρώπος πού θὰ τὶς ἔκανε. Νταλιαματζίδες καὶ τσολιάδες εἶχανε τὰ βουνὰ τοῦ τόπου του, ἄλλο καλὸ μὰ ποιὸς θὰ πήγαινε νὰ τοὺς εὔρισκε; Ἡ λὲς θὰ τοὺς ἔστειλε ὁ ξάδερφός του; Ἐκεῖνος ἀπὸ τὸν καιρὸ πού καταργηθήκανε τὰ ἐπαρχεῖα καὶ δὲν μποροῦσε νὰ τὸν ἔχη πιὰ στὴν πόλη κοντὰ στὸν ποταμὸ, οὔτε τονὲ νοιάζεται ἄλλο τὸν ἄφησε γραμματικὸ ἐκεῖ στὸ λασπότοπο τῆς Θεσσαλίας.

Τὸ μέτρησε λοιπὸν τὸ πρᾶγμα ἔτσι κι ἄλλιῶς κ' εἶδε πὼς δὲν τοῦ μένει ἄλλο ἀπὸ τὸν καλὸν τὸν τρόπο. Ὁ πρῶτος στοχασμὸς του εἶτανε πάλι νάρθη στὸν πύργο μόνος του καὶ με ὅλη τὴ ντροπὴ πού τοῦ ἐρχόταν ἀπὸ τὸν κόσμον κι ἀπὸ τοὺς φίλους του στὴν πόλη, θὰ τὸ ἀποφάσιζε, ἂν ἡ γυναικαδέρφη του δὲν ἔβγαινε στὸ μεταξὺ μετὰ τὴν ἀπαίτησι νάρθη νὰ πάρη τὰ παιδιὰ ἢ τουλάχιστον μόνον τὴ ντροπιασμένη.

Αὐτοῦ τὰ ἐμπλέξε ὁ Θῶμος Κρανιαῖς. Αὐτὸ δὲν εἶτανε δυνατὸ νὰ γίνη με κανέναν τρόπο. Γιατί; Ἴσια ἴσια τὸ γιατί αὐτὸ ἤθελε νὰ ξεφύγη. Ἀνάθεμα μόνον τὴν ὥρα, πού ἀποφάσισε νὰ χωριστῇ ἀπὸ τὴ μακαρίτισσα, ἔλεγε με πόνον μέσα του, καὶ γιὰ νὰ μὴν πονοκεφαλᾶ νὰ βροῖσκη ἀφορμὲς, ἔγραψε πὼς θάρθη ἀμέσως ὅταν τοῦ δώση ἄδεια ἢ ὑπηρεσία. Γιὰ νὰναπάψη ὅμως καὶ τὴ συνείδησή του, ἔπιασε κ' ἔγραψε καὶ τοῦ πατέρα τοῦ νέου, πού ἀπάτησε τὴν κόρη του, ἕνα γράμμα γεμάτο ἀρχοντικὴ ἀξιοπρέπεια καὶ πατρικὸ θυμὸ. Δὲν τοῦ ἄφινε κανένα δισταγμὸ πὼς ἀπομέρος του θαρροῦσε τὸ συνοικέσι σὰν τελειωμένο. Ὁ

παραλῆς μπακάλης πάλι, ἀξιόπρεπος τὸ ἴδιο, δὲν ἄργησε νὰ τονὲ βεβαιώση με μιὰ σύντομη ἀπόκρισι πὼς εἶναι καὶ κείνος ἀγαναχτισμένος ἄλλο τόσο μετὰ τὴν πράξι τοῦ γιοῦ του καὶ πὼς τοῦ μῆνησε νὰ τρέξη νὰ τὴ διορθώση. Ἔτσι ἀλλαχτήκανε δυοτρία γράμματα εὐγενικὰ καὶ φιλικὰ καὶ τὸ πρᾶμα ἔμεινε νὰ μιληθῇ προφορικὰ ὅταν ἀνταμώσουνε μετὰ τὸ καλὸ. Μὰ μιὰ ἀπὸ τὸ φόβον μὴν ἡ γυναικαδέρφη τοῦ ξαναβγῇ μετὰ τὴν ἀπαίτησι νὰ πάρη τὰ ὄρφανὰ μαζί του, μιὰ γιατί δὲν εἶχε στὸ χέρι πάντα τὰ ἔξοδα, τὸ ταξίδι ἔμεινε ὅλο καὶ γιὰ παραπέρα. Κι ἀποφασίστηκε νὰ γίνη τὴ λαμπρὴ αὐτῇ, ὅταν περισσέψανε κάτι ψιλὰ ἀπὸ μιὰ περιοδεία κ' ὅταν πιὰ νόμιζε πὼς στὸν πύργον κούωσε τὸ πρᾶμα καὶ πὼς ἡ χωριάτισσα συνήθισε μετὰ τὴν καινούρια κατάσταση.

Κ' ἔτσι ἔγινε κιόλας ἡ χωριάτισσα δὲν τονὲ στενοχώρησε, ὅσο κι ἂν τρωγότανε καὶ θύμωνε μαζί του μέσα της. Ὁ παραλῆς μπακάλης πάλι, ὅταν τὸν εἶδε πού ἦρθε, θυμήθηκε λαμπριάτικα κάποιους παλιούς χροοφειλέτες του ἕνα γῦρον στὰ χωριὰ καὶ χάθηκε ἀπὸ τὴν πόλη. Κ' ἔτσι ὁ Θῶμος Κρανιαῖς πίστεψε πὼς θὰ φάη μ' ἡσυχία τὸ ἀρνὶ στὴν κούλια του, θὰ θυμηθῇ με συντριμμένη καρδιά τὴ μακαρίτισσα καὶ με ἀναπαμένη τὴ συνείδησι πὼς ξεπλήρωσε τὸ πατρικὸ χρέος του στὰ ὄρφανὰ, θὰ ξαναγυρίση στ' ἄλλα του καθήκοντα στὸ λασπότοπο, ὅπου τὸν ἄφησε ὁ ξάδερφός του νὰ κολλήση.

Καὶ τώρα βρῆκε ξαφνικὰ τὸν κόμπο ἐκεῖ πού δὲν τὸν πρόσμενε καὶ κεῖ πού τοῦ πονοῦσε ἀληθινὰ. Ἡ μαραμμένη

ὕψη τῆς κόρης του, θαμμένη μὲς τῆ μαύρη φορεσιά, τοῦ τρύπησε τὴν καρδιά μόλις τὴν εἶδε πὺν τὸν προσδέχτηκε δειλά, ταπεινωμένα στὴν ἀλόπορτα τοῦ πύργου, ἢ τραχειά ζωὴ τῆς ἔπειτα ἐκεῖ μέσα, πὺν τοῦ ἔπερτε στὰ μάτια ὅσο κι ἂν τὸ ἀπόφευγε, τοῦ ξυπνήσανε στὴν ψυχὴ μαζί μὲ τὴ συμπόνεση καὶ κάποιο βάρος.

Αὐτὸ μαζευότανε στὸ σύννεφο, πὺν ἡ Φρόσω ἔβλεπε στὸ μέτωπό του κ' ἔρριχνε τὴν ἀφορμὴ ὅλη στὸν ἑαυτὸ τῆς. Ὁ Θῶμος Κρανιαῖς τὴν ὥρα πὺν ἡ κόρη του γονατιστὴ μπροστά του γύρευε μὲ δάκρυα νὰ τὴ συμπαθήσῃ, δὲν ἔνοιωθε μόνο τὸν πόνο τοῦ πατέρα γιὰ ἕνα δυστυχισμένο τέκνο, μὲ κάτι πιὸ πολύ, κάτι πὺν ἡ κόρη του δὲν τὸ φανταζότανε. Αἰστανότανε βαθιὰ πὺν κι αὐτὸς ὁ ἴδιος ἔπερε νὰ γονατίσῃ μπροστά σὲ κάποιον ἴσκιο καὶ νὰ τοῦ γυρέψῃ συχώρεση. Κάπως θολὸ εἶταν αὐτὸ τὸ αἶτημα, ἀξειδιάλυτο κι ὀμιχλιασμένο· τοῦ Θώμου Κρανιαῖ δὲν τοῦ πολυάρεσε νάντικρύζεται κατὰματα καὶ μὲ τοὺς ἄλλους καὶ μὲ τὸν ἑαυτὸ του. Εἶτανε τὸ φυσικὸ του τέτοιο. Μόνο ἡ συχωρεμένη πὺν τὸ γνώριζε καλά, μόνο ἡ κυρὰ Θώμαινα, ἀνίσως ζοῦσε τώρα, θὰ μυριζόταν ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ πὺν πάτησε στὸ σπῆτι ὁ ἄντρας τῆς, τί πολεμᾶ νὰ σωπάσῃ μέσα του κι αὐτὸς καὶ ποιὲς ἀδυναμίες τῆς γενιᾶς τοῦ ξυπνήσανε μακριὰ τῆς. Ὅσο κι ἂν τὶς θαρροῦσε φυσικὲς αὐτὲς κι ὁ ἴδιος, ὅσο κι ἂν δὲν ἔκανε ποτέ του δοκιμὴ νὰ τὶς νικήσῃ, πάντα ἡ ψυχὴ του σήκωνε μιὰν ἀδύνατη ἀνταρσία. Μὰ ἡ ἴδια πάλι ξανάβρισκε μέσα τῆς τὴ δύναμη καὶ τὴν ἔπνιγε. Γι' αὐτὸ δὲν ἀγαποῦσε ὁ Θῶμος Κρανιαῖς νάντικρύζεται κατὰματα μὲ τὴν ψυχὴ του· τὸ ἀντίκρισμα

θρέφει τὸν πόλεμο· ἡ λησιμονιὰ μόνο τὸν πνίγει. Καὶ τὴ στιγμὴ πὺν γύρευε νὰ τὴν ἀπλώσῃ στὴ θύμηση τῆς κόρης του, σὰ νὰ ἤθελε νὰ ρίξῃ λίγες δίπλες τῆς καὶ στὴ δικὴ του θύμηση. Πολλὰ εἶχε κ' ἤθελε νὰ ξεχάσῃ κι αὐτὸς καὶ πρῶτα πρῶτα τὴ δυστυχία τῆς κόρης του. Πρὶν τοῦ τὸ ξεστομίση ἐκεῖνη, τὸ αἰστανότανε μονάχος του πὺν εἶχε χρέος νὰ τὴ λύτρωνε τουλάχιστο ἀπὸ τὴ σκληρὴ ζωὴ πὺν ἔκανε στὴν κούλια. Πάντα ὅταν ἔπερτε τὸ μάτι του ἀπάνω τῆς, ἡ ἔνοια αὐτὴ τοῦ πρόβαλε στὸ νοῦ. Κ' ἡ καρδιά του μέσα ἔκλαιγε. Μὰ—«ἀνάθεμα τὴν ὥρα πὺν ἀποφάσισε νὰ χωριστῇ ἀπὸ τὴ συχωρεμένη»—ἀναστέναζε πάλι ἀπὸ βαθιὰ καὶ ξεθύμεινε. Ὅ,τι αἰστανότανε ὁ Θῶμος Κρανιαῖς γιὰ μιὰ στιγμὴ, τὸ αἰστανότανε μὲ τὰ σωστά, γιὰ νὰ τὸ λησμονήσῃ μὲ τὴν ἴδια εὐλικρίνεια ἔπειτ' ἀπὸ λίγο.

Ἔτσι καὶ τώρα, ὅσοτ' ἀπὸ τὴ συγκίνηση πὺν τοῦ δώσανε τὰ κλάματα τῆς κόρης του, τὸν εἶδε κείνη νὰ γυρίσῃ τὸ μεσημέρι γελαστός. Ὅμοια, ἀνάμεσα ἔνοιας καὶ χαρᾶς περάσανε κ' οἱ ἄλλες μέρες πὺν ἔμεινε κοντὰ στὴ φαμελιά του. Ἄς ἔχῃ δόξα ὁ Θεός, οἱ φίλοι του στὴν πόλη περισσεύανε κ' ἔτσι μπορούσε νὰ περνᾶ τὶς περσότερες ὥρες ὄξω ἀπὸ τὴν κούλια. Ἐκεῖνο πὺν ζητοῦσε νὰ ξεφύγῃ πρῶτα καὶ κύρια εἶτανε τὸ νὰ μείνῃ πάλι μόνος μὲ τὴν κόρη του. Μέσα ἡ ψυχὴ του λαχταροῦσε νὰ τὴ σφιξῇ ἄλλη μιὰ φορὰ στὰ στήθη του, νὰ τῆς φιλήσῃ τὰ μαραγιασμένα μάγουλα, νὰ τὴν παρηγορήσῃ· μὰ ἡ φωνὴ τῆς «πατέρα, πάρε με μαζί σου» τὸν τρόμαζε κ' ἔφευγε ὅσο μπορούσε πιὸ πρῶτ' ἀπὸ τὸ σπῆτι γιὰ τὸν καφενέ, ὅσο πὺν

έφυγε μιάν αυγή θαμπότερα για τή λασπόπολη τῆς Θεσσαλίας.

«Σάν ξένος ἦρθε καί σάν ξένος έφυγε», μουρμούρισε ἡ χωριάτισσα καί σταυροκοπήθηκε ἀποπίσω του.

Κρούα καί θλιβερῆ τοῦ έσφιξε ἡ Φρόσω καί τοῦ φίλησε τὸ χέρι κάτω στήν αὐλόπορτα πού τὸν προβόδησε.

Καί ρωτοῦσε μέσα της: «Τί έπαθε; Πῶς άλλαξε μεμιάς;»

Ἡ ἀλλαγὴ τοῦ πατέρα ὕστερ' ἀπὸ τὸ ξέσπασμά της στήν ἀγκαλιά του δὲν τῆς ξέφυγε. Ναί, μήτε ὁ λόγος ὁ γλυκὸς γι' αὐτή, μήτε τὸ συμπόνεμα ἔλειψε ἀπὸ τὴν ὄψη του, μ' ἀπὸ τᾶλλο μέρος τὸ ἔδειχνε ὀλοφάνερα πῶς ἀπόφυγε νὰ μείνη μοναχὸς μαζί της.

Μὲ τὴ συχώρεση, πού τοῦ ζήτησε ὀλόψυχα, ἡ Φρόσω αἰστανότανε νὰ τίναξε τὸ πιὸ μεγάλο βάρος ἀπὸ μέσα της καί πρόσμενε νὰ ξελαφρώση μ' αὐτὸ λιγάκι καί τὴ δική του καρδιά. Πῶς τὴ συχώρεσε, πῶς ὁ πατρικὸς της πόνος νίκησε μέσα του τὴν προσβαλμένη τιμὴ καί τὸ ντροπισμένο σοί, πού κίνανε τὴ θειά ἀνεξιλέωτη μαζί της, τὸ νόησε ἀπὸ τὸν τρόπο πού τὴν έσφιξε στήν ἀγκαλιά του, ἀπὸ τὸ φιλί του καί ἀπὸ τὸ λόγο πού τῆς εἶπε νὰ λησμονήση ὅ,τι ἔγινε. Πῶς δὲν τῆς εἶχε μῖσος μέσα του, ὅπως φοβόταν πρὶν, τὸ εἶδε ὡς τὴν τελευταία στιγμή πού έφυγε.

Κι ὅμως τίς ὕστερες μέρες, ἔπειτ' ἀπὸ τὸ πρῶτ' πού ἔκλαιε στήν ἀγκαλιά του, δὲν εἶταν πιά ὁ ἴδιος ὁ πατέρας. Δὲ γελιόταν, ὄχι. Μιὰ στενοχώρια δοκίμαζε κοντὰ της

κ' ἡ ὄψη του ἔγινε πιὸ θλιβερῆ καί πιὸ νοιασμένη. Ἐνοια εἶτανε κι ὄχι ξενοιασιά, ὅπως τὸ νόμιζε ἡ χωριάτισσα. Ἐὸχι ὁ πατέρας δὲν εἶταν ἀδιάφορος γι' αὐτή ἡ πονετικὴ ματιά, πού τῆς ἔρριχνε, τῆς ἄνοιγε τὸ μέσα του. Κατιτὶς ἄλλο θὰ τονὲ στενοχωροῦσε. Κι αὐτὸ τὴ βασάνιζε.

Τί νᾶτανε τάχα; Νᾶτανε γιὰ τὸ γύρειψε νὰ τὴν πάρη μαζί του κι αὐτὸ τοῦ εἶταν ἀδύνατο κι αὐτὸ τὸν ἔκανε νὰ λυπᾶται, καί τὴν ἀλόφευγε μὴν ἔχοντας τί νὰ τῆς πῆ; Γιὰ τὴ βέβαια δὲν ἠθελε νὰ τῆς πῆ τὸ λόγο ξάστερα, νὰ τῆς φανερώση πῶς ἡ ἀτιμία της τοῦ εἶναι ντροπὴ καί στὸν ξένον τόπο.

Μὲ τὴ σκέψη αὐτὴ βυθίζεται βαθύτερα στὴ θλίψη της καί πονεῖ καί κλαίει τὸν πατέρα γιὰ τὸ κακὸ πού τοῦ ἔκαμε. Αὐτὴ, αὐτὴ εἶναι ἡ ἀφορμὴ σὲ ὅλα. Ἡ χωριάτισσα ἔχει δίκιο νὰ τὴν καταριέται καί νὰ τὴν τυραννῆ.

ἘὸΗ νυχτιά, πού εἶχε φανεῖ μιὰ στιγμή πῶς ἔπαιρνε νὰ ξεθαμπώση, ἔπεσε ξανά πιὸ μαύρη καί τὴν ἔζωσε.

ἘὸὉμως ὅσο κι ἂν αἰστάνεται πῶς εἶαι ὅλο τὸ φταιζέμο δικὸ της, ὅσο κι ἂν ρίχνη δίκιο τῆς χωριάτισσας, πού τῆς φέρνεται τόσο σκληρά, δὲν μπορεῖ νὰ πνίξη μέσα της ἔν' ἄλλο αἶσθημα. Γεννιέται μόνο του μ' ὅλον τὸν πόλεμο πού θέλει νὰ τοῦ κάμη ὁ στοχασμὸς της. Βλέπει τὸν ἑαυτὸ της παρατημένο ἀπὸ θεοῦς κι ἀνθρώπους. Κ' ἔρχονται στιγμὲς πού ἡ ψυχὴ της ἀγριεύει κι ἀνταριάζεται καὶ δειλὰ δειλὰ σὰ νὰ γυρεύη κάποιο δίκιο, πού δὲν τὸ λογαριάζει κανένας γύρω της, πού κ' ἡ ἴδια κιόλας δὲν εἶναι βέβαιη ἂν εἶναι ἀλήθεια δίκιο. ἘὸΑν ἔφταιξε, ἂν ἀνόμησε καί βύθισε στὴ δυστυχία καί στὴ ντροπὴ τοῦς ἄλλους, μὰ δὲν

είναι κ' η ίδια αυτή περισσότερο δυστυχημένη; Αυτή δὲν τὴν ἀδίκησε κανένας; Κανένας δὲν τὸ συλλογίζεται αὐτό, μὰ ὅλοι τὴν πνίγουνε στὸ ἀνάθεμα. Καὶ στὸ τέλος ποιὸ εἶναι τὸ μεγάλο κρῖμα της, τὸ ἄλυτο καὶ τὸ ἀσυμπάθιστο, ποὺ πρέπει νὰ τὸ σέρνῃ σ' ὅλη τὴ ζωὴ; Τί ἔκαμε; Καὶ πῶς τὸ ἔκαμε ἀκόμα, καλὰ καλὰ δὲν τὸ ξέρεῖ καὶ μόνη της σὰ σ' ὄνειρο, σὰ σὲ μεθήσι σύρθηκε σ' αὐτό. Ἄς λέῃ ἡ θεὰ ὅ,τι θέλει γιὰ τὴν ξετσιπωσιὰ καὶ τὸ κακό της αἶμα, ἄς λέῃ ὁ κόσμος ὅ,τι θέλει γιὰ τὰ δόκανα ποὺ βάλθηκε νὰ στήσῃ κ' ἔπεσε ἡ ἴδια μέσα αὐτῇ, ὁ Θεὸς τὸ ξέρεῖ, κακὸ σκοπὸ δὲν ἔβαλε στὸ νοῦ. Τὰ πλούτη τοῦ ἀγαπητικοῦ δὲν τὰ λογάρισε ὀλότεια, οὔτε καὶ τὰ ἤξερε τὴν πρώτη ἀρχή, ὅταν τὸν ἀντίκρισε κάτω ἀπὸ τὸ μπαλκόνι τοῦ ἐπαρχείου ἕνα δειλινό. Τὰ μάτια του εἶδε μόνο ποὺ τὴν κοιτάζανε παράξενα, τὰ μάγουλά της θυμᾶται ποὺ ξανάφανε καὶ τὸ γιασεμί ποὺ μοσκοβολοῦσε ἀπὸ τὴν αὐλή. Τίποτε ἄλλο, τίποτε ἄλλο. Τὰ πλούτη ἡ μάννα τῆς τὰ δῦμησε κατόπι, ἐκείνη τῆς πρωτάνοιξε τὰ μάτια στὸ ἰσοφάρισμά τους μὲ τὸ φτωχὸ σοῖ τοῦ Κρανιαῖ. Κι ἀλήθεια τὴ συμβούλεψε, τὴ φοβέριξε, τὴν ἔδειρε κίολας, μ' ἀπὸ τᾶλλο μέρος τῆς ἔβαλε καὶ τὸ πρῶτο κοκκινάδι στὰ μάγουλα, τῆς ἔκοψε τὰ πρῶτα σγουρὰ στὸ μέτωπο καὶ τὴ μάλλωσε νὰ μὴ βγῇ ἄλλη φορὰ ὅσω στὸ μπαλκόνι ἀχτένιστη κι ἀνάλλαγη, ὅπως συγύριζε τὸ σπίτι. Αὐτὴ στὴν ἀρχὴ πετιότανε κεῖ, σὰ μάντευε τὸ πέρασμα τοῦ νιοῦ, δίχως νὰ τὸ θέλῃ, δίχως νὰ τὸ νοιώθῃ. Ὑστερα βέβαια ἄλλαξε κι αὐτὴ, χόρεψε ὅπως τῆς λαλοῦσαν ὅλοι γύρω της, ὅπως τὴ δασκαλεύανε προεστῆς καὶ φιλενάδες, ὕστερα ξύπνησε μέσα της κι αὐτῆς ἡ φυσικὴ ἔνοια,

ποὺ ἔχει κάθε κόρη δίχως προῖκα, πῶς νὰ σιγουρευτῇ. Καὶ σιγουρεύτηκε καλὰ. Ἄν σιγουρευόταν ἀλλοιωτικά, ἂν τὸ δόκανο ἔπιανε τὰ πλούτη, τότε θάταν ὅλα καλὰ καμωμένα, ὅλοι θὰ τῆς κᾶναν τόπο νὰ περῶν. Τώρα ὅμως —

Ἀπὸ τὰ παράθυρα τοῦ πύργου ἡ θεὰ ἀνοιγότανε στὸν ποταμό. Ἡ ματιὰ τῆς Φρόσως πέφτει στὰ νερά του ποὺ ἀστράφτανε φεγγερά στὸν ἥλιο ἢ θαμίζανε μολυβένια στὴ συννεφιά καὶ τὴ νύχτα αὐτιάζεται τὸ βόγγο τους. Ὁ δρόμος ὡς ἐκεῖ δὲν εἶτανε μακρὺς. Μὰ ἡ Φρόσω δὲν τολμοῦσε νὰ τὸν πάρῃ. Ἡ ὄψη τοῦ πατέρα ἔβγαινε πάντα μπροστά της, τὸ πονετικὸ γέλιο του, ἡ ματιὰ ἢ γεμάτη ἀγάπη. Τρόμαζε μήπως τᾶπαιρνε κι αὐτὰ μαζί της.

Οἱ φιλενάδες δὲν παύουνε νᾶρχουνται νὰ συντροφεύουν τὴ χωριάτισσα κ' ἡ ὀμιλία γυρίζει πάντα στὴν ξενοιασιὰ ποὺ δείχνει γιὰ τὸ σπίτι του ὁ Κρανιαῖς.

Ἡ δημαρχίνα ξαφνίζεται κι αὐτὴ πῶς τόκαμ' ἔτσι ὁ ἐπαρχος:

«Ἐπρεπε νᾶναγκάσῃ τ' ἂν παλιομπακάλη».

«Ἡ νᾶπαιρνε κάνει μαζί του τὴν κοπέλα, νὰ τὴν κουλουλώσῃ ἐκεῖ μὲ κάποιον ἄλλον».

«Ὁχι, δὲν εἶν' ἀπὸ καλὸ του τοῦ κὶρ Θώμου», λέει ἡ σχολάρχαινα: «Ὅσο ἔξ' ἔγ' ἡ σ' ἠχωρεμέν' ἡ Θώμαινα δὲν εἶταν ἔτσι».

«Κι αὐτὸ π' λὲς πῶς τσουρούτιψε κι τὰ λεπτά».

«Κὶ τί χάτις πῶς τᾶτ' ἔλε κι χᾶθ' ἔκανε στοῦ δρόμου!»

Ἡ δημαρχίνα ἡσυχάζει τὴ χωριάτισσα πῶς θὰ βάλῃ αὐτὴ τὸν ἄντρα της νὰ γράψῃ τοῦ Κρανιαῖ.

Τί τὸν κάνι τόσο μιστό, θιαμαίνουμι! Νά τὸν ἤξιρα κάνε πὼς πίνι! >

«Τὰ χαρτιά τὸν τρῶνε».

Ἡ χωριάτισσα ἀναστενάζει:

«Χαμένου τῶχου. Εἶναι μυστήριου μ' αὐτὸν τὸν ἄνθρουπου».

«Μυστήριου, μυστήριου ἀλήθεια», μουρμουρίζουν ὅλες.

Καὶ τὸ μυστήριο δὲ θὰ λυνότανε ποιὸς τὸ ξέρει ὡς πότε, ἂν ἄξαφνα ἓνα σούρουπο χινοπωριάτικο δὲν ξεκάμπιζε στὸν πύργο του ὁ Θῶμος Κρανιαῦς μὲ τὴν πάψη πάλι στὴν τσέπη καὶ μ' ἓνα κοριτσάκι δυὸ χρονῶν στὴν ἀγκαλιά.

Εἶπε πὼς εἶταν ὄρφανὸ τῆς πλύστρας του. Πέθανε τώρα κοντὰ ἢ μάννα του καὶ τὸ λυπήθηκε νὰ τὸ ἄφινε στοὺς πέντε δρόμους. Ἐνα κομάτι ψωμί θὰ περισσέψη στὴν κούλια καὶ γι' αὐτό.

Στὸ πρῶτο τὸ λυπήθηκε κ' ἢ γυναικαδέρφη του καὶ δὲ ρώτησε περσότερα. Κ' ἴσως θὰ ἠσύχαζε μὲ ὅσα ἔμαθε ἂν ἠσυχάζανε κι οἱ φιλενάδες κι ὁ κόσμος γύρω της. Μὰ ὁ κόσμος νοιώθει τὸ χρέος νὰ βγάξη πάντα τὴν ἀλήθεια στὸ φῶς καὶ τὴ φορὰ αὐτὴ ἔδῳ στὴν πόλη εἶχαν τὸ φόβο πὼς δὲν τὴ λείει ὀλάκερη ὁ πρῶν ἑπαρχὸς τους.

Ἡ χωριάτισσα ἔπρεπε λοιπὸν νὰ βγάλῃ τὴν ἀλήθεια. Ἄν μιὰ φορὰ δὲν ἄνοιξε τὸ στόμα μπρὸς τὸν ἀδιάφορο πατέρα, ὅταν ἢ Φρόσω ντρόλιασε τὴ γενιά, τότε τὸ πρᾶμα εἶχε κάποιον κόμπο καὶ γι' αὐτὴ. Τώρα ὅμως ἢ συνείδησή της εἶναι καθαρὴ, τώρα δὲν ἔχει φόβο νᾶντικρου-
στῆ μὲ τὸ γαμπρό της, ὅλο τὸ δίκιο εἶναι μὲ τὸ μέρος της. Ἐτσι ἄρχισε ἢ γκρίνια. Ὁ Θῶμος Κρανιαῦς ἔχει τὸν

τρόπο νὰ τὴν ξεφεύγῃ καὶ νὰ τὴν ξεχνᾷ ὅλη τὴν ἡμέρα στὸν καφενέ. Μὰ δὲν μπορεῖ νὰ ξενοχτᾷ κιόλας ἐκεῖ. Εἶτε ἄργα εἶτε γλήγορα ἔρχεται τὸ βράδι, ἅμα κοιμηθοῦνε τὰ παιδιὰ στὴν ἄλλη κάμαρα, ἢ γλῶσσα τῆς χωριάτισσας λύνεται κοντὰ στὸ τζάκι, ὅπου κάθεται καὶ πλέκει τὸ τσουράπι της.

«Δὲ σῶφταν' ἢ μιὰ ντροπὴ! Βάλθ' κίς νάπουριζιλέψης τοῦ σοῖ σ'. Πὼς ἔχ'ς μούτρα κι παρουσιάζισι στοὺν κόσμο; Ἐχασίς ντίπ τοῦ ἴρτο' σ;»

Ὁ Θῶμος Κρανιαῦς σόπιανε.

«Γέροντας, ἀνθρουπους! Κακὰ γραφτά. Τ' εἶχα νὰ ἰδοῦ!»

Ὁ Κρανιαῦς γύριζε τὸ ποτήρι του νὰ ζεσταθῇ κι ἀπὸ τὸ ἄλλο πλευρὸ κ' ἢ χωριάτισσα τοῦ ξαναθυμοῦσε μ' ἄλλα λόγια τὴ ντροπὴ, τὰ χρόνια του, τὸ σοῖ, τὴν ἀδεορφή της καὶ τὸν κόσμο.

«Σὰν παίρνεις στὸ κοντὸ τί λείει ὁ κόσμος!» μουρμουρίζε ἢσυχα ὁ Θῶμος Κρανιαῦς καὶ ρουφοῦσε ἀπὸ τὸ ποτήρι.

«Δὲ μ' χρειάζιτι νὰ πάρου τὸν κόσμου στοῦ κουντό' τ'ν ἔχου μπρουστά μ'—ἰδῶ π'τ'νε κ' βάλ'σις μέσα στὰ θηλιὰ σ'».

Ὁ Θῶμος Κρανιαῦς γυρνοῦσε ἀπὸ τὸ ἄλλο πλευρὸ.

«Ἐγνοια σ' κι θὰ τὰ ἰδῆς. Κ' οἱ ἄλλες οἱ δυὸ τοῦ δρόμου τς χαϊδιμένι σ' θὰ πάρ'νε. Κ' ἢ δεύτιϋ' στὰ νύχια στέκιτι' οἱ ἀργουλάβ' ἔξουσανε τ'ν κούλια. Μαῦρα μ' κι ἄλλαλα' τί μ' εἶχε πὲς ἢ μοῖρα μ' νὰ ἰδοῦ!»

Ὁ Θῶμος Κρανιαῦς συνηθισμένος ἀπὸ τὸ νανούρισμα

έκλεινε τὰ μάτια. Τὸ πολὺ νὰ μουρμούριζε κάποτε πρὶν ἀποκοιμηθῆ :

« Δὲ βαρέθ' κες ; δὲν ἀπόστασε τὸ στόμα σ' ; »

Ἡ Φρόσω ἔμπαινε σιγὰ ἀπὸ τὴ μέσα κάμαρα, σκέπαζε τὸν πατέρα κ' ἔπειτα ἔπεφτε κι αὐτὴ φοβισμένα στὴν ἄκρη της. Ἦξερε πὼς μὲ τὸ πρωινὸ νυχτέρι θὰ ἐρχότανε ἡ δική της σειρά. Ἡ χαρὰ τῆς θειᾶς εἶτανε νὰ γκρινιαίξῃ κ' ἡ ἀπόλαψή της νὰ τσιμπᾷ καὶ νὰ χτυπᾷ.

Μὲ τὸ μακαρίτη τὸν ἄντρα της, τὸ λοχαγό, δὲν ἔζησε πολὺν καιρὸ μαζί, ὥστε νὰ ξεθυμάνουν τὰ στέρφα νεῦρα της. Σὰν ἔλειπε κείνος, τρωγότανε μὲ τὴν ψυχοπαίδα της. Ἐναδυὸ χρόνια πρὶν πεθάνῃ, πού τὸν εἶχε κοντὰ της ἀπὸ στρατο, δοκίμασε καὶ μαζί του τὸ ἴδιο σύστημα, μὰ πολὺ γλήγορα τὰ βρῆκε στενά. Στὴ διοίκηση τοῦ μεταβατικοῦ, ὅπου πέρασε τὴν περισσότερὴ ζωὴ του ὁ λοχαγὸς Παπαδόγουλης, εἶχε γνωρίσει τὴ δύναμη τοῦ βούρδουλα. Τὸν κρέμασε λοιπὸν ἀπάνω ἀπὸ τὸ κρεβάτι, κάτω ἀπὸ τὸ κόνισμα καὶ δίπλα στὴ στεφανοθήκη κ' ἔτοι ἡ λιγοστὴ ζωὴ, πού τοῦ ἄφησε ὁ θεὸς στὰ τελευταῖα νὰ ζήσῃ μαζί μὲ τὴ γυναίκα του, πέρασε μέλι καὶ γάλα.

Μὰ μὲ τὸ γαμπρὸ ἄλλαξε τὸ πράγμα. Ἡ ἴδια φωνή, πού κοίμιζε τὸ Θῶμο Κρασιά τὸ βράδι, τὸν ξυπνοῦσε καὶ τὸ πρωί. Τόσο συνηθίσε στὴν γκρινία τῆς χωριάτισσας, πού ἂν ἔλειπε κανένα πρωί, εἶτανε σὰ νᾴλλαξε τὸ σύστημα, σὰ νᾴλλαξε τὸ δρόμο της κ' ἡ ἴδια ἡ ζωὴ. Ὁ Θῶμος Κρασιάς εἶτανε τῆς συνήθειας ἄνθρωπος. Τὰ χωρατὰ ὕστερα μὲ τοὺς φίλους στὸν καφενὲ καὶ κατόπι τὰ ρακιά ἕνα γῦρο στὰ μπακάλικα δὲ θάχαν τὴ συνηθισμένη χάρη

Ὁ πύργος τοῦ ἀκροπόταμου

πους. Ἄν κάποτε θλιβόταν ἀπὸ τὴν γκρινία τῆς γυναίκα-δέρφης, θλιβότανε περισσότερο γιὰ τὴ Φρόσω. Συχνὰ ἐκεῖ πού σκότωνε τὴν ὥρα ὄξω ἀπὸ τὸν πύργο, τὴ συλλογιζότανε νὰ τὴ βασανίξῃ ἐκεῖ ἢ χωριάτισσα κ' ἔχανε μιὰ στιγμή τὴν ὄρεξη. Μὰ ὅσο δὲν μπορούσε νὰ τῆς δώσῃ τὴν παραμικρὴ βοήθεια, πολεμοῦσε νὰ τὸ ξεχνᾷ. Κ' ἔλπιζε μόνο στὸν καιρὸ· αὐτὸς μόνο θάκανε νὰ ξεχαστῇ τὸ πράμα.

Ἡ δημαρχίνα ὥστόσο κ' ἡ σχολάρχαινα κ' ἡ ὑπομοιραρχίνα βοηθοῦσαν καὶ κεντροῖζαν τὴ χωριάτισσα στὸν ἀγῶνα της γιὰ τὴν τιμὴ τῆς κούλιας.

« Ὁ ὑπομοίραρχος κατ' εἶχε ἀκουστά ».

« Κι ὁ σχολάρχης, μὰ δὲν τόλεγε γιὰ νὰ μὴ βάλῃ διαντρεχὲς ».

« Νὰ μὴ ντραπῇ κάνε τὸν κόσμο νὰ τὴ φέρῃ σπιτί του ».

« Δὲν ἔπρεπε νὰ τὴν παραδεχτῆς στὴν κούλια ! »

« Φοβέριξε πὼς θὰ φύγῃς καὶ βλέπεις πὼς τὴ διώχνει στὴ στιγμή. Θὰ τὴ στοχαστῇ τὴ σύνταξή σου ! »

Συμβουλευάνε τὴ χωριάτισσα. Καὶ γιὰ φοβέρα τὸ πρωτοξεπτόμισε τοῦ γαμπροῦ της κι αὐτὴ.

Ὁ Θῶμος Κρασιάς δὲν τὸ πίστεψε καὶ ξακολουθοῦσε νὰ σωπαίνει.

Ἡ χωριάτισσα εἶταν ἀδύνατο νὰ κρατηθῇ ἄλλο. Καὶ πὺ πολὺ ὅταν ἔβλεπε πὼς οἱ φοβέρες της δὲν πιάναν τόπο, δὲν ἰδρώναν τοῦ Κρασιά τὸ αὐτί. Καὶ δίχως νὰ φαντασθῇ πὼς θὰ ἔφτανε ὧς ἐκεῖ τὸ πράμα, περισσότερο ἀπὸ πείσμα, ἔβαλε καθαρὰ τὸ ζήτημα :

Μιὰ ἀπὸ τίς δυό, ἡ ὀρφανὴ τῆς πλύστρας ἀπὸ τὴ λα-

σπόπολη, ή αὐτή ή ἴδια ή ἀρχόντισσα, ή λοχαγίνα, πρέπει νά λείψη ἀποκεῖ μέσα.

Ὁ Θῶμος Κρανιαῦς κι όταν ἀκόμα πῆρε στά σοβαρά τὸ δίλημμα, ἄφησε τὰ πράματα σάν πάντα στὸ φυσικό τους δρόμο. Κι ὁ φυσικώτερος εἶτανε νά φύγη ή λοχαγίνα. Μαζί της ἔφευγε κ' ή σύνταξή της; Ὡρα καλή. Ἡ δική του δὲν εἶτανε συμπληρωμένη ἀκόμα; Κακὸ και μαῦρο. Μὰ ἔτσι τὸ θέλησε ή μοῖρα, νά μὴ σταθῆ ἄλλα δυὸ χρόνια ή κυβέρνηση, ὅσο νά τὴ συμπληρώσῃ.

Ὁ Θῶμος Κρανιαῦς ἄφησε πάντα νά κυβερνᾷ τὸ θέλημα τῆς μοίρας. Ἐτσι πέρασε ή ζωὴ του ἴσια μὲ σήμερα. Νά τῆς ἀντισταθῆ τώρα στά γεράματα μεμιάς, δὲ γίνεται. Καλοδεχούμενα λοιπὸν ὅσα φέρνει ή ὥρα. Ἐχει ὁ θεός, εἶναι μεγάλος. Δὲ θάφήσῃ νά πάῃ χαμένο τὸ γένος τοῦ Κρανιαῦ. Τῆ θέση του και τὴν ὑπόληψη ἐδῶ στὴν πόλη ἀκόμα δὲν τὴν ἔχασε· οἱ φίλοι θὰ ξαναβοηθήσουν, ή ἀγορὰ θὰ δώσῃ βερεσὲ ὅσο νά ρθοῦνε πάλι βολικά τὰ πράματα. Ἀφοῦ ή ζωὴ εἶναι τέτοια, τί νά κάμῃς; Δὲν μπορείς νά τὴν ἀλλάξῃς μὲ τὸ θέλημά σου. Πότε μὲ τὴν ἀλήθεια θὶ τὴν περάσῃς πότε μὲ τὸ ψέμα, μὲ τὸν ἀέρα της θὰ πᾶς πάντα.

Αὐτὴ εἶναι ή φιλοσοφία τοῦ Θῶμου Κρανιαῦ.

Ἡ χωριάτισσα ἔφυγε και τὰ παράθυρα τοῦ πύργου ἀνοίξανε στὸν ἀέρα και στὸ φῶς. Στὸ κάστρο κιόλας παραπέρα ἀπὸ τὸν πύργο ἦρθε ἕνα εὐζωνικὸ τάγμα, ἀντίκρου ἀπὸ τὸν πύργο ἀνοίξε ἕνα βελούχι κ' ή ἀκροποταμιὰ πῆρε ζωή.

Ὁξω στὸ μπαλκόνι κάθεται ή Κούλα μὲ τὴ Μαριώ. Κόψανε ἀφέλειες στὸ μέτωπο κ' οἱ δυὸ και φοροῦνε κεντητὲς παντοῦφλες. Ἡ Κούλα πλέκει ἕνα ροδάκι, ή Μαριώ κεντᾷ ἕνα μαξιλάρι.

Κάτω στὸ δρόμο περνοῦνε δυὸ νέοι.

«Εἶν' ὁ καινούριος λογιστής,» λέει ή Κούλα.

Ἡ Μαριώ δὲ σήκωσε τὰ μάτια.

«Περάσανε και χτές».

Τῆς Μαριώς τῆς εἶχε μπερδευτεῖ ή κλωστή.

«Ὁ ἄλλος εἶναι φοιτητής. Νά δῆς πῶς μου τὸν εἶπανε», ξαναεἶπε ή Κούλα.

Οἱ νέοι φτάσανε στὴ γωνιά τοῦ πύργου. Στρίβοντας πρὸς τὸ ποτάμι κοιτάζανε στὸ μπαλκόνι.

Ἡ Κούλα γύρισε πρὸς τὰ ἐκεῖ. Ὁ λογιστής τῆς γέλασε.

Ὅταν ξανάστριψε, ἀντίκρουσε τὴ Μαριώ πὸ τὴν κοίταξε.

Ἡ Κούλα κοκκίνισε ὅλη.

«Νά χαρῆ τὰ δόντια του», εἶπε ή Μαριώ, σκάλισε μιὰ στιγμὴ τὸ δικό της μὲ τὴ βελόνα και ξανάσκυψε στὸ κέντημα.

Ἀπομέσα ἀκούστηκε τὸ σιγαλὸ τραγούδι τοῦ πατέρα. Εἶχε ἀνεβεῖ ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸν κῆπο και πλενότανε στὸ νεροχύτη.

Μὲ τὸ φευγιὸ τῆς χωριάτισσας, ὁ Θῶμος Κρανιαῦς ξαναβροῆξε τὴν ὄρεξη νά κλαδεύῃ και νά σκαλίξῃ καμιὰν ὥρα στὸν κῆπο τὸ δειλινὸ πρὶν κατεβῆ στὸν καφενέ.

Ἡ Κούλα ἔτρεξε νά τοῦ βοηθήσῃ νά ντυθῆ.

Ὅταν ξαναγύρισε στὸ μπαλκόνι, στὸ βελούχι ἀντίκρου

καθόντανε δυο αξιωματικοί. Τῆς Μαριῶς, ὅπως ἀκκουμποῦσε τὸ πόδι στὴ κάγκελα, τῆς εἶπε ἀνασηκωθεῖ τὸ φόρεμα κ' ἡ κόκκινη κάλτσα ἐφεγγε στὸ φῶς.

«Μωρή, τὰδειξες ὄλα», τῆς εἶπε ἡ Κούλα καὶ κοίταξε ἴσια στοὺς ἀξιωματικούς.

«Τὰ μοῦτρα του;!» εἶπε ἡ Μαριῶ.

Ἡ Κούλα κάθησε καὶ ξανάπιασε τὸ πλέξιμο. Ἡ Μαριῶ μισογύρισε τὴν πλάτη στοὺς ἀξιωματικούς.

«Τώρα πὺν ἦρθα γώ», συλλογίστηκε ἡ Κούλα. Καὶ ξανακοίταξε τοὺς ἀξιωματικούς.

«Τὶ ξεχάστηκες, μωρή; Δὲ θὰ τὸ ἀποπλέξης οὐτ' ἀπόψε», τῆς φώναξε ἡ Μαριῶ.

Ἡ Κούλα ἔκαμε νὰ τῆς μουρμουρίση τί τὴ νοιάζει αὐτὴ· θυμῆθηκε ὅμως πὺς τῆς ἔταξε νὰ τῆς πληρῶσῃ τὸ βράδι αὐτὸ ὅσα τῆς χρωτοῦσε.

«Θὰ σ' τὴ δώσω τὴ μιὰ κ' ἐξήντα σου», εἶπε ἀπότομα,

«Κ' ἐξηνταπέντε», εἶπε ἡ Μαριῶ.

«Τί, τί; Δὲ σῶδω σαράντα λεπτὰ προχτές;»

Τριανταπέντε μῶδωσες», εἶπε ἡ Μαριῶ.

Ὁ λογιστὴς ξαναφάνηκε πὺν ἀνέβαινε τὸν ὄχτο μὲ τὸ φοιτητὴ.

Ἡ Κούλα γύρισε καὶ τοὺς κοίταξε.

«Καλά», εἶπε ὕστερα τῆς ἀδερφῆς: «Καλά, μιὰ κ' ἐξηνταπέντε».

Εἴταν ἔτοιμη νὰ τῆς δώσῃ μιὰ κ' ἐβδομήντα, ἂν τῆς ἄφινε τὴ δραχμὴ γιὰ μιὰ βδομάδ' ἀκόμα. Στὴ μόντρα τοῦ γυρολόγου, πὺν πέρασε τὸ πρωῖ, εἶχε δεῖ μιὰ χτένα, καὶ τὴ ζήτησε γιὰ τὰ μαλλιά της.

«Τί τὴ θέλεις τὴ δραχμὴ;» ρώτησε ἡ Μαριῶ, ὅταν τῆς ἔκαμε τὴν πρόταση.

Ἡ Κούλα δὲν ἀπάντησε. Ἄν τῆς ἔλεγε, φοβότανε πὺς θὰ προλάβαινε νὰ γόραζε ἡ Μαριῶ τὴ χτένα. Στοχάστηκε ἀκόμα πὺς τὴν ἄλλη βδομάδα δὲ θὰ εἶχε πλύση καὶ θὰ μποροῦσε νὰ βγάλῃ τὴ δραχμὴ.

Κ' ἔτσι σοπάσανε κ' οἱ δυο.

Ὁ λογιστὴς κι ὁ φοιτητὴς δὲν καθήσανε στὸ βελούχι. Μείνανε μόνο οἱ δυο ἀξιωματικοί.

Καθὼς εἴτανε σκυμμένη ἡ Φρόσω κάτω στὸ κατώγι μπροστὰ στὸν ἀργαλιό, μπαίνει ὁ Γεσίλας βιαστικὰ καὶ τὴν ἀρπάζει ἄζαφνα ἀπὸ τὸ χέρι:

«Ἐλα, τὴ δραχμὴ!»

Ἡ Φρόσω θυμῆθηκε πὺς τοῦ τὴν ἔταξε ἀπὸ μέρες. Μὰ οὔτε αὐτὴ πρόφτασε νὰ βγάλῃ χτένες τὸ φύλλο ἀπὸ τὸ κελίμι πὺν ὕφαινε, οὔτε ἡ Κούλα τέλειωσε τὰ ροδάκια, πὺν τῆς εἶχαν παραγγεῖλει. Ἀπὸ τὸν καιρὸ πὺν ἔφυγε ἡ θειά, οἱ ἀδερφὸς ξενοδουλεύουνε κρυφὰ κ' οἱ τρεῖς.

Ὁ Γεσίλας δὲν ἀκούει:

«Δὲν ξέρω γὼ ἀπ' αὐτὰ· θέλω τὴ δραχμὴ».

Στὸ βελούχι, πὺν ἀνοίξε ἀντίκρυ ἀπὸ τὸν πύργο, ἄρχισε νὰ μαθαίνῃ τὰ χαρτιά καὶ χρεώθηκε στὸν καφετζή.

«Ἐλα, φέρ' τὴν· ἀλλοιῶς σ' τὸ κόβω», φοβέριξε κ' ἔπιασε τὸ διάσμα.

Ἡ Φρόσω ἔκαμε νὰ φωνάξῃ. Μὰ θυμῆθηκε πὺς τίς προάλλες τῆς ρέκαξε τὴ ντροπὴ της ὅξω στὴν αὐλὴ καὶ συμβιβιάστηκε μαζί του νὰ τοῦ δώσῃ μόνο τίς δεκάρες πὺν εἶχε.

Τις είχε δεμένες στο μαντίλι για να πάρη τοῦ πατέρα λιγάκι κρέας για τὸ βράδι. Δὲν τῆς φαινότανε καλὰ νὰ λείπη κάθε βράδι ἀπὸ τὸ σπίτι, νὰ τρώη ὄξω μὲ τοὺς φίλους. Ὁχι πὼς γίνεται στοὺς φίλους βάρος. Αὐτὸ δὲν τὸ πιστεύει, γιατί ξέρει πὼς εἶναι τιμὴ για τὸν καθένα νὰ τρώη μαζί μὲ τὸν Κρασιά. Μὰ τῆς ἀρέσει ν᾿αἰχ τὸν πατέρα στοῦ τραπέζι ἀντικρινά της, ν᾿ακούη τὰ χωρατὰ του, ν᾿ακούη ἀκόμα καὶ τὴν γκρίνια του, ἅμα γυρίζη μὲ χαλασμένο κέρι ἀπὸ τὸν καφενέ.—

Ἡ Κούλα μπῆκε μόλις ἔφυγε ὁ Γεσίλας.

Τὸ κατώγι εἶτανε σκοτεινὸ. Τὸ φῶς ἔπεφτε μέσα μόνο ἀπὸ δυὸ τρύπες μακριές, ὀρθόστενες, πού μοιάζανε μὲ μασγάλια κάστρου.

Ἡ Κούλα πῆγε καὶ τεντώθηκε ὀρθὴ στὰ νύχια μπροστὰ σὲ μιὰ ἀπ' αὐτές. Ὁ ἀργαλιὸς δὲ βροντοῦσε καὶ δὲν πρόσεξε τὴ Φρόσω πού εἶτανε σκυφτὴ στὴν ἄκρη. Κι ὅταν ἄκουσε τὴ φωνὴ της τρόμαξε.

«Μωρή, ποιὸν παραμονεύεις;» εἶπε ἡ Φρόσω.

Ἡ Κούλα δὲ μίλησε.

Ὁξω εἶχε σταματήσει ὁ γυρολόγος μὲ τὸ καροτσάκι του κ' ἡ Μαριῶ κατέβηκε κ' ἔβγαλε στὴ μούστρα. Ἡ Κούλα φοβήθηκε μὴ δὲ βασταχτῆ καὶ προδόση μὲ καμιὰ ματιὰ τὴν πιθυμιά της για τὴ χτένα καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἔτρεξε μαζί. Ἦρθε καὶ τὴν παραφύλαγε ἀποδῶ.

«Φεύγα, μωρή, ἀπ' αὐτοῦ, μὴ μῶπιασες τὸ φῶς», ξαναφώναξε ἡ Φρόσω, πού πολεμοῦσε νὰ ἰσιάζη τις κλωστὲς στὸ διάσμα.

Ἡ Κούλα δὲν μπόρεσε νὰ βαστάξῃ πιά. Ἦρθε κοντὰ

στὴ Φρόσω καὶ τῆς εἶπε παρακαλεστικά :

«Ἀπόψε τελειώνω τὰ ροδάκια. Δὲ μοῦ δίνεις μιὰ δραχμὴ μπροστὰ;»

Ἡ Φρόσω τὴν ἀποπῆρε :

«Δὲ μ' ἀφίνεις καὶ σὺ ἀποδῶ; Ἄ τσακίσου· πιάσ' τὴ δουλειά σου».

Κι ἄρχισε νὰ ὑφαίνη.

Ἡ Κούλα ἔφυγε κ' ἡ Φρόσω ἔβγαλε ὡς τὴν ἄκρη τὴν κλωστή.

Περίεργη σηκώθηκε ὕψτερα καὶ πῆγε στοῦ στενοῦ παρὰθυρο.

Ὁξω ἡ Μαριῶ βαστοῦσε στοῦ χέρι ἕνα κομάτι μουσελίνα κλαρωτὴ φανταχτερὰ καὶ τὴ δοκίμαζε ἀπάνω της, μιὰ στὸν κορσὲ μιὰ στοῦ φουστάνι.

Καὶ γύριζε καὶ τὴν παζάρουσε.

«Γι' αὐτὸ ἤθελε κ' ἡ ἄλλη τὴ δραχμὴ», εἶπε ἡ Φρόσω.

Τὸ φῶς ἀπόξω, καθὼς ἔμπαινε ἀπὸ τὸ στενὸ μασγάλι, ἔπεφτε ἀπάνω στοῦ ξεθωριασμένο φόρεμά της. Κάτω στοῦ σκοῦρο χῶμα φέγγανε τὰ δάχτυλα, πού βγαίνανε ἀπὸ τὸ τρύπιο παπούτσι.

Ἡ Φρόσω ἀκίνητη μὲ σκυφτὸ κεφάλι τὰ κοίταζε.

Ἐπειτα γύρισε καὶ ξανακοίταξε ὄξω. Ἡ Μαριῶ κρατώντας διπλωμένη τὴ μουσελίνα ἔμπαινε στὴν αὐλόπορτα λιγώντας τὸ κορμί. Ἀντικρινὰ καθόνταν οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ δυὸ ἄλλοι νέοι στοῦ πλαγινὸ τραπέζι. Καὶ τὸ φῶς τοῦ δειλινοῦ ἔγερνε στὴν ποταμιὰ ρίχνοντας ἀπαλοὺς βιολετένιους ἴσκιους πέρα στὰ λιοστάσια. Ἀπὸ τὴ μελικοκκιὰ ὄξω βοοῦσε τὸ σμιχτὸ τραγοῦδι τῶν πουλιῶν.

Τὸ φῶς τῆς μέρας ζάλισε τὴ Φρόσω. Ἀποπάνω ἀκούστηκε τὸ πάτημα τῆς Κούλας, πού ἔβγαине στὸ μπαλκόνι.

Ἡ Φρόσω εἶδε πὼς εἶχε ξεχαστεῖ κ' ἔκαμε νὰ γυρίση νὰ πάη στὸν ἀργαλιό. Μὰ οἱ ἀξιωματικοὶ ἀπὸ ἀντίκρου προσηκωθήκαν καὶ χαιρετήσανε.

Σταμάτησε καὶ κοίταξε: Ποιὸς νὰ περνᾷ;

Εἴταν ὁ πατέρας πού ἔβγαине ἀπὸ τὴν αὐλόπορτα. Ἡ φουστανέλα του ἔφεγγε φρέσκη φρέσκη ἀπὸ τὸ σκανταλέτο, τὰ τουζιούγια του φουσκῶναν τουφωτά, οἱ πλατιῆς μανίκες του ἄσπρες σὰν τὸ χιόνι.

Ἡ Φρόσω στάθηκε τεντωμένη καὶ τὸν κοίταξε ὅσο πού νὰ χαθῆ στὸ δρόμο. Ὁ σχολάρχης, πού ἀπαντήθηκε παραπέρα μαζί του, ἔβγαλε ὡς κάτω τὸ καπέλο.

Ἡ Φρόσω πῆγε καὶ κἀθησε στὸν ἀργαλιό:

«Τὸ σοῖ τοῦ Κρανιαῖ δὲ χάθηκε μ' ὅσα κι ἂν ἔλεε ἡ θειά!»

Στὸ ἴδιο σοῖ λογαριάζουν κ' ἡ Μαριώ κ' ἡ Κούλα καθισμένες στὸ μπαλκόνι.

Μιά γειτόνισσα ἦρθε καὶ πρόδωσε τῆς Φρόσως πὼς εἶδε τὴ Μαριώ νὰ σμίγγη στὸ πίσω μέρος μ' ἕναν ἀξιωματικό κι ὁ Γεσίλας ἔπιασε τὴν Κούλα νὰ κουβεντιάξη μ' ἕναν ἄλλον στὴν αὐλόπορτα.

Ἡ Φρόσω θέησε νὰ δομηνέψη τὴ Μαριώ. Ἡ Μαριώ ὅμως τῆς τόκοψε μιὰ καὶ καλή:

«Κοίτα τὸν ἀργαλιό σ' καὶ ξεφορτώσου με».

Ὁ Γεσίλας κάτι ἀνταρεύτηκε κι αὐτὸς τῆς Κούλας, μὰ

καὶ κείνη εἶχε μάθει πρωτύτερ' ἀπὸ τὴ Φρόσω πὼς τὸν ἡσυχάζουν.

Κ' ἔτσι δὲν ταράχτηκε ἡ εἰρήνη. Ἡ θειά δὲν εἶναι δῶ νὰ κλείση τὸ μπαλκόνι, ὁ πατέρας βγαίνει καὶ κἀθεται καμιά φορὰ καὶ κείνος μὲ τοὺς ἀξιωματικούς καὶ τῆς Φρόσως τῆς φτάνει μόνο νὰ βλέπη εὐχαριστημένον τὸν πατέρα.

Κι ὁ Θῶμος Κρανιαῖς δὲν εἶχε λόγο νὰ μὴν εἶναι. Ὅχι πὼς προσπαθοῦσε νὰ μὴ βλέπη τί ἔλειπε ἀπὸ τὸν πύργο του· μὰ δὲν τοῦ ἔμενε καιρὸς γι' αὐτό. Μῆτε ἡ ἀνοιχτὴ καρδιά μῆτε τὸ βουνησίσι πνεῦμα του εἶχανε θολώσει τόσο, μῆτε τὸ γέλιο κ' ἡ φωνὴ του εἶχανε χάσει τὸν ἦχό τους, ὥστε νὰ καταντήσουν περιττὰ κι ἀδιάφορα γιὰ τὰτσιμ-πούσια στὰ μαγέρικα καὶ τὰ γλέντια στὰ περιβόλια. Μὲ τὴ συνήθεια πού πῆραν ὅλοι νὰ τὸν κρᾶζουν ἀκόμα κύριο ἔπαρχο, κόντευε νὰ λησμονήσῃ μὲ τὰ σωστὰ πὼς εἴτανε πανμῆνος. Ἀπάνω κάτω κιόλα σὰ νὰ τοῦ ἄρесе καλῆτερα ἡ ζωὴ δίχως μερδεψιῆς κομματικές, δίχως σκοτοῦρες μὲ νομάρχες καὶ δημάρχους. Μονάχα ὅταν ἀντίκρουζε στὸ δρόμο καμιά πιᾶτα σκεπασμένη μὲ λευκὴ πετσέτα νὰ τραβᾷ κατὰ τὸ σπῆτι τοῦ ταμῖα ἢ τοῦ εἰρηνοδίκη, ἔπερτε σὲ θλιβερὴ μελαγχολία λίγες στιγμές. Μὰ εἶχε πάλι τὸ καλὸ νὰ μὴν παρακολλιέται σὲ πράματα λυπητερά, εἶχε βρεῖ κιόλας κάποιους ἀτζαμῆδες στὰ χαρτιά κι ἀσφάλισε τὸ χαρτζιλίκι τῆς ἡμέρας κ' ἔτσι ὁ καιρὸς ψευτοπερνοῦσε.

Ὡς τότε θὰ ψευτοπερνοῦσε, ἄρχισε πρώτη ἡ Φρόσω νὰ τὸ ρωτᾷ, ὅταν πιά κάθε παλιὸ θυμητικό τῆς μάννας εἶταν ἀμανάτι κ' οἱ πέντε δέκα της πεζούλες στὸ χωριὸ εἶ-

χαν πωληθῆ. Ὁ ἀργαλιός της δὲν τὰ πρόφταινε ὄλα, ἢ Μαριώ κ' ἢ Κούλα εἶχαν τὶς δικές τους ἔννοιες, ὁ Γεσίλας γύρευε πάντα τὴ δραχμῆ.

Μιά μέρα, ἢ Παναγιούλα, ἢ μικρὴ ὄρφανὴ τῆς πλύστρας τοῦ πατέρα, πού πήγαινε κοντὰ του στὴν ἀγορὰ γιὰ τὰ ψούνια, γύρισε μ' ἀδειανὸ κοφίνι.

Δὲν ἔφερε οὔτε τὸ πλαστάρι τὸ ψωμί.

Ἡ Φρόσω ἔσκυψε τὸ κεφάλι.

«Κι ὁ παλιοφούρναρης», εἶπε ἢ Μαριώ.

Ὁ πατέρας ἦρθε τὸ μεσημέρι δίχως ὄρεξη.

Εἶχε φτάσει καὶ νέο γράμμα τῆς θειᾶς ἀπὸ τὸ χωριό. Ἀπὸ καιρὸ ζητοῦσε νὰ πάη μιά, ὅποια θέλη ἀπὸ τὶς δυὸ ἀνιψιὲς νὰ τὴν κάμῃ θυγατέρα της.

Ἡ Φρόσω τὶς παρακινουῖσε. Μὰ ἢ Μαριώ ἔλεγε:

«Ἄς πάη ἢ Κούλα».

Κι αὐτὴ ἀπαντοῦσε:

«Ἄς πάη κελήτερα ἢ Μαριώ».

Ὁ πατέρας δὲ μιλοῦσε.

Τώρα ἐκεῖ πού διαβάστηκε τὸ γράμμα, γύρισε καὶ κοίταξε τὶς κόρες του, τὴ μιά μετὰ τὴν ἄλλη. Ἐπειτα χαμήλωσε τὰ μάτια.

Τῆ νύχτα τὸν πειράζαν τὰ τραγουδία ἀπὸ τὸ βελούχι ἀντίκρου. Οἱ ξενύχτηδες τὸν ξέρανε πὼς τοῦ ἀρέσαν οἱ καλὲς φωνὲς καὶ σιγὰ σιγὰ σιμῶσανε μὲ τὶς φουσαρμόνικες ὡς ἀποκάτω ἀπ' τὰ παράθυρα.

Ὁ πατέρας τᾶβαλε μὲ τὴν Κούλα τὸ πρωτὶ. Πρῶτη φορὰ.

«Θὰ σὲ λιανίσω», τῆς εἶπε, «ἐδῶ πού τοὺς μαζώνεις».

Καὶ τῆς ἔδειξε τὸ ραβδί του κθὼς ἔφευγε γιὰ τὸν καφενέ.

Τὸ ἄλλο βράδι ἄνοιξε τὸ παράθυρο καὶ φοβέριξε τοὺς ξενύχτηδες πὼς θὰ κατέβῃ καὶ σὲ κείνους μὲ τὸ ξύλο.

Καὶ τὸ πρωτὶ τὸ σήκωσε καὶ στὴ Μαριώ, πού τὸν ξαδιαντράπηκε. Τοῦ εἶπε πὼς δὲν τραγουδοῦνε γι' αὐτὴ:

«Μαζώνουντι γιὰ τοῦ—»

Σταμάτησε, μὰ σὰν εἶδε πὼς ὁ πατέρας δὲν ἔνοιωθε, τὸ ἀπόλωσε:

«Γιὰ τοῦ χαϊδιάρ' σ', σὰν τοῦ θέλῃς νὰ σ' τοῦ ποῦ».

Ὁ πατέρας ἔφυγε φοβερίζοντάς τιν πὼς θὰ τὴ στείλῃ στὸ χωριὸ στὴ θειά.

Οἱ τραγουδιστάδες τραβηχτήκανε λίγο μακρῆτερα. Ἀπόμεινε μονάχα ὁ λογιστὴς τῆς Τράπεζας κι ὁ φοιτητής. Δὲ θέλανε νὰ τὸ πάρουνε γιὰ τελειωμένο πὼς τοὺς ξετοπίσαν οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ σταματοῦσανε μπροστὰ στὴν κούλια μ' ἓνα μαντολῖνο καὶ μὲ δίστιχα πειραχτικά. Μὰ οἱ ἀξιωματικοὶ τοὺς τρίξανε τὰ δόντια κ' ἔτσι συχάσανε κι αὐτοί.

«Ὡστόσο δὲν ξαναῆρθε ὁ ἥσυχος ὕπνος στὸν Κρασιά.

Μέρα μὲ τὴν ἡμέρα ἄρχισε νὰ παραξενεύῃ κιόλας καὶ στὸν καφενέ, νὰ χάνῃ τὴν ὑπομονή, ἅμα δὲ βοηθοῦσε τὸ χαρτί, νὰ θυμῶνῃ μὲ τοὺς φίλους, ἅμα δὲ δίνουν ὅ,τι τοῦ χρειάζεταιται.

Ἡ ἀλλαγὴ τοῦ πρόην ἐπάρχου τους δὲν εἶναι εὐχάριστη σὲ πολλοὺς στὴν πόλη καὶ πολλοὶ εἶναι πού σμίγουνε μὲ τὴ Φρόσω τὰ παρακάλια τους νάρθῃ ὁ διορισμός.

Κι αὐτὸς ἀργεῖ τὴ φορὰ τούτῃ περσότερο παρ' ὅτι τὸ

πρόσμενε κι ὁ ἴδιος ὁ Κρανιαῖς. Τοῦ κάκου χαλᾶ τὰ μάτια του καὶ χάνει τὸν καιρὸ στὸν καφενὲ διαβάζοντας ἀντιπολιτευόμενα ἄρθρα, μαλλώνει συζητώντας μὲ τοὺς φίλους, γράφει καὶ ξαναγράφει τοῦ ξαδέρφου. Ἡ κυβέρνηση δὲν ἔχει κίνδυνο νὰ πέσει. Φόβος εἶναι μὴ φάη καὶ τὰ τέσσερα χρόνια.

Καὶ τὰ ἔφαγε μὲ τὰ σωστά. Ὅταν τὴ ρίξαν οἱ ἐκλογὲς κι ὁ βουλευτὴς Κρανιαῖς ἔστειλε τοῦ ξαδέρφου του τὸ διορισμό, εἶταν ἀργὰ πιά. Ἀπὸ τὸ στεγνὸ ταξίδι του ὁ Θῶμος Κρανιαῖς δὲν ἔφερε μαζί του μόνο τὸ ροφανὸ τῆς πλύστρας του, μὰ κ' ἓνα σφάχτη στὸ πλευρὸ κ' ἓνα βήχα κούφιο. Τὸν πῆρε στὴν ἀρχὴ ἀψήφιστα, ὅσο πού τοῦ ἀναδρόμωσε ἄξαφνα κι ὁ ἀέρας τῆς ἀκροποταμιᾶς δὲν εἶταν ὁ ἀέρας πού τοῦ χρειαζότανε γιὰ νὰ πάρῃ τὸ καλῆτερο. Ὁ διορισμὸς τονὲ βροῆκε στὸ κρεβάτι, κ' ἔπεσε στὸ κρεβάτι ὁ Θῶμος Κρανιαῖς γιὰ νὰ μὴν ξανασηκωθῇ.

Β'.

Εἶναι περασμένα τέσσερα πέντε χρόνια. Στὸν τάφο τοῦ πατέρα θρασυμανοῦν τὰ γριάγκαθα. Ὁ Γεσίλας ζήτησε στὸ μεταῦ πόρο ζωῆς σ' ἓνα ραφτάδικο. Ὅμως σὲ λίγες μῆρες τὸν ξαναεἶδαν οἱ ἀδερφεῖς νὰ παίξῃ ἀντίκου, στὸ βελούδι, τὰ χαρτιά.

«Στενὴ ζωὴ, κακὸς ἀέρας», ἀπάντησε τῆς Μαριῶς, πού τὸλμησε νὰ ρωτήσῃ γιατί ἔφυγε ἀπὸ τὸ ραφτάδικο.

Ἡ Φρόσω κίνησε καὶ πῆγε σ' ἓναν ἔμπορο, παλιὸ φίλο τοῦ πατέρα, καὶ τὸν πῆρε στὸ ἐμπορικὸ του. Μι ὅταν τὸν ἔστειλε νὰ βγῇ στὸν καθημερινὸ γῦρο στὶς γειτονίς, ὁ Γεσίλας πέταξε χάμω τὰ τοίτια, πού τὸν ἔβαλε νὰ φορτωθῇ, καὶ γύρισε στὸν πύργο.

Οἱ ἀδερφεῖς τὴ βάλανε μὲ τὸν ἔμπορο.

«Τὸν παλιάνθρου σου!»

«Οὐ γιὸς τ' Κρανιαῖ νὰ φορτωθῇ τ' βαντάκα!»

Ἔτσι ὁ Γεσίλας γύριζε στοὺς δρόμους, ὅσο πού πῆγε στὸ στρατό.

Οἱ ἀδερφεῖς μείνανε μόνες. Ἡ θειὰ ἀπὸ τὸ χωριὸ εἶχε ἀρῆει χρόνους, ἀροῦ τοῦ κάκου γύρευε ὡς τὰ τελευταῖα νὰ παη κοντά της μιὰ ἀπ' τὶς ἀνιψιές. Στὸ πόδι της ἔδῳ

είναι τώρα η Φρόσω. Τὸ περασμένο της ξεχάστηκε πιά και ξαναμπήκε λεύτερη στη ζωή τοῦ κόσμου. Βέβαια ὄχι πιά σὺν κόρη ἀνύπαντρη, μὰ σὺν κατιτίς οὐδέτερο εἶδος, κατιτίς ἀνάμεσα χήρας και γεροντοκόρης. Στὴν ἐκκλησιά, στὰ λείψανα, σ' ἀρρώστιες, ὅπου εἶχαν οἱ ἀδερφὲς νὰ μοιρολογήσουν ἢ νὰ συλλυπηθοῦν τὶς ἀντιπροσώπευε ἡ Φρόσω. Ὅπου ὅμως γιορτὴ και γάμος, ὅπου ἡ ἀρχοντιά τῆς πόλης θυμότανε στὶς χαρὲς της κάποτε τὶς ὀρφανὲς τοῦ παλιοῦ ἐπάρχου της, ἐκεῖ ἔτρεχε ἡ Μαριώ κ' ἡ Κούλα. Τὶς περισσότερες φορὲς ἡ πρώτη δὲν ἄφινε νὰ τῆς πατηθῆ εὐκόλα τὸ δικαίωμα ποὺ εἶχε σὰ μεγαλύτερη. Ὁ πύργος εἶχε και φροντίδες, ποὺ κάποτε δὲν παίρνανε χασομέρια μῆτε ἓνα δειλινό. Τέσσερα χέρια δὲν μπορούσανε νὰ λείψουνε τὴν ἴδια ὥρα. Ὅσο κι ἂν βιάζεται ἡ Μαριώ νὰ κρατήση ὄξω ἀπὸ τὸν πύργο τὸ περασμένο περηφάνο μπροστὰ σὲ κόρες ψωρονοικοκυρέων κ' ἐμπόρων, κάτω ἀπὸ τὴ σκεπὴ του εἶναι ἡ ζωὴ βαρειά. Κι ὄχι μόνο γιὰ τὴ Φρόσω. Τὸ βελονάκι τῶν μικροτέρων δὲν πλέκει τώρα μονάχα γιὰ πόλκες και γιὰ χτένες κ' οἱ κεντητὲς παντοῦφλες δὲν δείχνονται στὸ μπαλκόνι σὰ μιὰ φορά, γιὰτὶ δὲν εἶναι πάντα γιὰ δειξίμο. Κ' ἔπειτα σὲ ποιόνε κίόλα νὰ δαιχτοῦν; Οἱ ἀξιωματικοί, σὰ νὰ ἔχουν φόβο τῆς κούλιας τοῦ σουλιώτη, ἅμα γυρίζουν ἀπὸ τὴν ἀναφορὰ δὲ σταματοῦνε στὸ βελούχι. Τὸ ἀφήσανε στοὺς ὑπαξιωματικούς κ' ἴσια μ' αὐτοὺς δὲν ξεπέσαν ἀκόμα οἱ ἐπαρχοπούλες.

Βελούχια λέγονται στὴν πόλη κοντὰ στὸν ποταμὸ τὰ ἐξοχικὰ καφενεδάκια, ποὺ στένουνται τὴν ἀνοιξὴ μὲ λίγα πέταυρα γιὰ νὰ σαπίσουν τὸ χειμῶνα στὴ βροχὴ και στὴν

ἔρμιά, ἂν δὲν καοῦνε στὸ μεταξὺ στὰ τζάκια τῆς γειτονιάς. Κάθε ἄκρη, κάθε γειτονιά τῆς πόλης ἔχει τὸ δικό της. Αὐτοῦ σπουδάζει τὰ χαρτιά ἡ νεολαία τοῦ τόπου, ὅσο φοβᾶται ἀκόμα τὸν πατέρα και τὸ δάσκαλο, αὐτοῦ φέρνει ὁ τελευταῖος ἀποδείλινα τὴ γραμματικὴ και τὸ χασμοῦρημα, αὐτοῦ σχεδιάζει ὁ κομματάρχη; τοὺς συνδυασμούς, αὐτοῦ ὁ χωριάτης, ποὺ ἔφερε τὸ γέννημά του στὴν ἀγορὰ, γυρεύοντας νὰ βρῆ τὸν παπὰ στὰ τρία τραουλόχαρτα, χάνει ὅ,τι τοῦ περίσσεψε ἀπὸ τὸν προστυχιστὴ κι ἀπὸ τὸ νοικιαστὴ τοῦ φόρου, αὐτοῦ ἔρχεται καμιὰ λαμπρὴ ἢ δεσποτικὴ γιορτὴ νὰ πάει ἀέρα τὸ ἐμπορόπουλο, αὐτοῦ τραγουδᾷ τὴ νύχτα στὰστρα ὁ ἐρωτευμένος. Ὁ καφὲς εἶναι πάντα ἀπὸ καβουρδιστὸ ψωμί ἢ ρεβέθι, τὸ λουκούμι καθαρὸ ζυμαρί και τὸ ρακὶ μονάτο τσίπουρο. Μὰ κανεὶς δὲν ἔρχεται αὐτοῦ γιὰ τὸν καφέ και τὸ ρακί. Ἔρχεται γιὰ τὴ δροσιά, γιὰ τὸ νερὸ και τὸν ἀέρα. Κι ἄλλο νερὸ κι ἄλλος ἀέρας δὲν εἶναι δροσερώτερα στὴν πόλη ὅσο ἐδῶ στὸν ὄχτο τοῦ ἀκροπόταμου. Σωστὸ βελούχι τοῦ Καρπενησιοῦ.

Κι ὁ πρόην λοχίας Ἰυλιγάδας, ποὺ τὸ ἔχει τώρα, ξέρει τὴ δουλειὰ του καλῆτερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους πρὶν. Δὲν ἔκοψε φτέρη ἀπὸ τὸν κάμπο, μὰ κουβέλησε λατόκλαδα ἀπὸ τὸ βουνὸ και σκέασε τὴ φρετζάτα ἀπόξω, και μέσα στὴν παράγκα κρέμασα δίπλα στὸ δικό του και δεύτερο μπουζούκι. Ἦξερε και τὴν ἀγάπη τῶν πρόην συναδέρφων του στάνθη και στὰ μυρουδιὰ και δὲν ἄρρησε τραπέζι δίχως ρίζα βασιλικό, δὲν ἄρρησε γαρουφαλι ἀκλεφτη ἀπὸ τὶς γειτονιὲς και τσιτσέκι και περικοκλιδι ποὺ νὰ μὴ φυτέψη ὀλόγυρα.

Ὅσο γιὰ τὰ μαῦρα μάτια, ἔλιψε πῶς μὲ τὸν καιρὸ θὰ

νοιαστοῦνε γι' αὐτὰ ἀπὸ καρσί, ἀπὸ τὸν πύργο. Γιὰ τὴν ὄρα τοῦ ἔφτανε πὼς νοιαζόντανε γιὰ μαρούλια κι ἀγγουράκια· τοῦ στέλνανε μὲ τὴ μικρὴ τὴν Παναγιούλα ὅσα ἤθελε.

Ἡ Παναγιούλα αὐτὴ σὰ νᾶπεσε στὸν πύργο ἀπὸ τὸν οὐρανό. Ὁ Θῶμος Κρανιαῖς παίρνει κάθε στιγμὴ συχώρια ἀπὸ τὶς κόρες του, πού φρόντισε καὶ τὴ γενειάστηκε. Δὲν κρατοῦσε μόνο τὴν ἀνταπόκριση τοῦ πύργου μὲ τὸ ἀντικρινὸ βελούχι, μὰ εἶχε ἀπάνω της καὶ τὴ συγκοινωνία μὲ τὴν πόλη. Αὐτὴ ἔφερε τὰ νέα μαζί μὲ τὰ ψούνια ἀπὸ τὴν ἀγορά, αὐτὴ πηγαινοερχότανε στὰ σπίτια μὲ τὰ διασίδια καὶ τὰ ραψίματα, αὐτὴ ἔτρεχε στοὺς παλιούς φίλους καὶ στοὺς δικούς τοῦ πατέρα. Ὁ Θῶμος Κρανιαῖς δὲν ἄφησε τῶν κοριτσιῶν του μοναχὴ κληρονομιά τὸ σοῖ καὶ τὴν περηφάνεια γιὰ τὸ σοῖ, ἄφησε κ' ἓνα σωρὸ φίλους στὴν πόλη καὶ μιὰ πλατειὰ δικολογία. Κάθε ὑπάλληλος ἢ μετανάστης ἀπὸ τὰ βουνὰ μὲ τοὺς ἐνιαῖ δήμους εἶτανε δικὸς τοῦ πύργου. Κ' οἱ φίλοι, ἂν εἶχανε μιὰ φορὰ τὴν τσέπη ἀνοιχτὴ γιὰ τὸν πατέρα, μπορούσανε νὰ τὴν κλείσουν τώρα στὰ ὄρφανὰ κορίτσια του, ὅταν αὐτὰ εἶταν κιόλας νὰ κι ὄμορφα, σὰν τὴ Μαριῶ καὶ σὰν τὴν Κούλα, κι ὅταν τὸ τᾶλληρο ἢ τὸ δίφραγκο, πού στέλναν καὶ ζητοῦσαν κατὰ τὴν ὄρα καὶ τὸ πρόσωπο, τὸ ζητοῦσανε γι' ἀνάγκες, ὅπως εἶναι ἢ ἀρρώστια μιᾶς ἀπὸ τὶς ἀδερφές, τὸ συλλεῖτουργο τοῦ πατέρα καὶ τῆς μάνας, ἢ τὸ γιορτάσι τοῦ μονάκριβου ἀδερφοῦ; Συχνὰ ἢ ἀρρώστια περνοῦσε ὅσο νὰ γυρίση πίσω ἢ Παναγιούλα, ἐξὸν ἂν γύριζε μὲ ἄδεια χέρια· γιὰ τὸ συλλεῖτουργο, ἂν δὲ γινότανε, συ-

χωροῦσε ὁ Θεός, πού μόνος γνώριζε τὰ πόκρυφα τοῦ πύργου· τὸνομα ὅμως τοῦ ἀδερφοῦ ἔπρεπε νὰ γιορταστῇ μὲ κάθε τρόπο. Εὐκολώτερο εἶτανε νὰ χαλάση ὁ κόσμος παρὰ νὰ μὴν ἀνοίξη ὁ πύργος τὴν ἀυλόπορτά του τὴν ἡμέρ' αὐτῇ, μάλιστα τώρα πού εἶταν ὁ ἀδερφὸς μακριὰ κ' ἦρθε κιόλας καὶ τὸ μήνυμα πὼς προβιβάστηκε λογίας.

Ἡ Κούλα σφουγγάρισε τὸν πύργο, ἄσπρισε μέσα τὸν ὄντα καὶ τὴ σκάλα καὶ τὸ πεζούλι τῆς ἀπόξω, ἢ Φρόσω πῆγε καὶ δανείστηκε ἀπὸ τὴ γειτονιὰ ἓνα ἐξηντανούμερο σεντόνι γιὰ τὸν καναπέ κ' ἡ Μαριῶ ἔδεσε τὴ μαστίχα καὶ τὸ τριαντάφυλλο.

Καὶ τὸ πρωὶ τὴν ἄλλη μέρα παραταχτήκανε κ' οἱ τρεῖς ὄρθες μπροστὰ στὴν πόρτα. Ἡ Φρόσω δίχως τὴ μαύρη σκέπη στὰ μαλλιά. Ἡ μικρὴ ὄρφανὴ τῆς πλύστρας πῆγαινε κ' ἐρχότανε μὲ πλυμένα πόδια.

Πρῶτος ἔφτασε ὁ σχολάρχης μὲ τὸ ψηλὸ καπέλο του. Συγγάθηκε γιὰ τὴ γιορτὴ καὶ γιὰ τὴν πρόοδο τοῦ Γεσίλα, μίλησε γιὰ τὸν καιρὸ καὶ γιὰ τὶς λάσπες, πού δὲ στεγνώσανε στὸ δρόμο, καὶ φιλεύτηκε κι ἀπὸ τὰ δυὸ γλυκά.

Ἐπειτα ἦρθανε δυὸ γειτόνοι κι ὁ παπὰς τῆς ἐνορίας καὶ σήκωσε τὸ ὕψωμα.

Ἡ Μαριῶ, πού ἔστεκε καὶ βοηθοῦσε στὸ φίλημα, δὲν ἦρθε στὴν ἀνάγκη νὰ βιάση καὶ τὸν παπὰ νὰ φιλευτῇ κι ἀπὸ τὰ δυὸ γλυκά.

Μὰ πίσω ἀπὸ τὸ γιαιρό, ἓναν ξάδερφο πού ἦρθε ὑστερώτερα μαζί μὲ τὸν ταμία, καὶ δὲν καταδεχτήκανε κ' οἱ

δυο παρά μόλις ν'αγγίζουμε τὸ ροσόλι μὲ τὰ χεῖλη, ἔλυσε τὴ γλῶσσα της:

«Νᾶταν ἄλλοῦ· σὲ κάνα νιοκαζαντισμένο!»

Γιατὶ οἱ δικοὶ καὶ φίλοι δὲν ἔφτανε νὰ δώσουνε μονάχα τὸβολό τους γιὰ τὴ γιορτὴ, δὲν ἔφτανε ν'ἀρθοῦνε μόνο νὰ πολυχρονίσουν. Ὅποιοι δὲ φιλευόταν κι ἀπὸ τὰ δυο γλυκὰ καὶ δὲν ἔπαιρνε ἀκόμα μαζί του τὸ παντεσπάνι τυλιγμένο στὸ χαρτί, καταφρονοῦσε τὴν κούλια.

Ἡ γιορτὴ ἔπεσε κιόλας κοντὰ τὴ Λαμπρὴ κ' εἶτανε καὶ τὰ κόκκινα αὐγὰ χτυπητὸς σωρὸς στὸ πιάτο δίπλα στὸ δίσκο. Ὅλα τὴν ἡμέρα αὐτὴ ἔπρεπε νὰ εἶναι πλούσια καὶ περισσά. Ὅσοι ἀνεβαίνανε σήμερα τὴ σκάλα ἔπρεπε νὰ δείξουν πὼς ξεχνοῦνε κείνη τὴ στιγμή τὴ δυστυχία τῆς κούλιας.

Σ' αὐτὸ βοήθοῦσε κι ὁ ἀνοιξιάτικος ἥλιος, ποὺ χινότανε μέσα στὸν ὄντα κι ἀστραφτε στοὺς κάτασπρους τοὺς τοίχους, παιγνίδιζε στὰ ρακοπότηρα μὲ τὸ ροσόλι κ' ἔκανε νὰ λάμπουνε φανταχτερὰ κ' οἱ σκουριασμένοι ἀκόμα τενεκέδες, ποὺ πολεμοῦσαν νὰ κρούθουνε μὲ τὶς κρεμάμενες μακριές, σγουρές τους πρασινάδες τὰ σκασμένα τὰγκωνάρια πίσω τους.

Τὰ πρόσωπα τῶν ἀδερφῶν ἀστράφταν. Πολεμοῦσανε κι αὐτὰ μαζί μὲ ὅλα τᾶλλα πράματα ἐκεῖ μέσα νὰ σκεπάσουν καὶ νὰ σβήσουνε γιὰ μιὰ μέρα τὸ τωρινὸ καὶ τὸ πραγματικὸ καὶ ν'ἀφήσουνε ν'ἀπλωθῆ καὶ νὰ μετεωριστῆ ἢ λάμψη τοῦ περασμένου καὶ τῶναιρο τοῦ μέλλοντος. Καὶ τὰ δυο αὐτὰ σμίγουν κι ἀστράφτουν ὀλόγυρα ἀπὸ τῶνομα τοῦ Γεσίλα Κρανιαῖ. Τὴν ἡμέρα αὐτὴ δὲ γιόρταζε στὴν

κούλια ὁ φτωχὸς ἅγιος, ὁ ἄγνωστος κι ἄσημος μάρτυρας Γεσίλας· γιόρταζε τῶνομα, ἢ γενιά, τὸ σοῖ τοῦ Κρανιαῖ, ποὺ ἔκλεισε ὅλες τὶς ἐλπίδες του στὸ πρόσωπο τοῦ λοχία Γεσίλα Κρανιαῖ.

Τὸ δειλινὸ αὐτὸ πῆγε καὶ τὸ διάλεξε ν'ἀρθῆ κι ἡ γριὰ Λιγούραινα, μιὰ παλιὰ φιλενάδα τῆς μάννας.

Εἶπε πὼς ἦρθε νὰ πολυχρονίσῃ κ' οἱ ἀδερφὲς τὴ δεχτήκανε κ' οἱ τρεῖς στὴν πόρτα καὶ τὴ βάλανε καὶ κάθησε στὴν κορφὴ τοῦ καναπέ. Κ' ἡ Μαριῶ πῆγε κ' ἔφερε τὸ δίσκο καὶ τὴ φίλεψε.

Μὰ μόλις ἡ Μαριῶ βγῆζε στὴ διπλανὴ κάμαρα ν'ἀλλάξῃ στὰ ποτήρια τὸ νερό, ἡ γερόντισσα ἔσκυψε στὴ Φρόσω καὶ τῆς ψιθύρισε:

Ἐνα παιδί, πρᾶματευτῆς, τὴν ἔβαλε ν'ἀρθῆ νὰ γυρέψῃ τὴ Μαριῶ. Ἔχει τὸ σπῆτι του, τὸ μαγαζί του, τᾶλογοῦ του, κάμποσα στρέμματα χωράφι κ' εἶναι γερὸ κι ἄξιο.

Ἡ Μαριῶ, σὺν κάτι νὰ μυρίστηκε, σταμάτησε πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα καὶ τὴν ἄκουσε.

Καὶ χύμησε μ' ὄρμη μέσα στὸν ὄντα.

Πὼς ἡ προξενήτρα κατέβηκε ζωντανὴ τὴ σκάλα, ἄς τὸ χρωστᾶ τῆς νέας βίζιτας ποὺ ἦρθε σὲ λίγο. Κ' οἱ τρεῖς ἀδερφὲς χυθῆκαν ἴσια νὰ τὴν πνίξουν.

Τὸ βράδι δὲ σφάλησε καμιὰ τους μάτι. Παρόμοια ντροπὴ δὲν ἔγινε ὡς τὴν ὥρα στὸ γένος τοῦ Κρανιαῖ. Μονάχα τότε ποὺ πέθανε ὁ πατέρας κ' οἱ φίλοι βγάλανε φανερὰ δίσκο στὴν ἀγορὰ γιὰ τὴν ταφὴ του.

«Ἄν θέλαν οἱ φίλοι νὰ κάμουνε τὸ χρέος τους, ἔπρεπε νὰ τὸ κάμουνε μυστικά καὶ συναμεταξύ τους», εἶπε τότε

κατάμουτρα του ειρηνοδίκτη, ἄγρια κι ὄξω ἀπὸ τὰ λογικά της ἢ Μαριώ, πὺν τὸ μυρίστηκε.

Μὰ οἱ σάλπιγγες, πὺν ἤρθανε νὰ συνεβγάλουν τὸν ἀργυρὸ σταυρὸ τοῦ πρώην ἑπαρχοῦ, κάμανε νὰ ξεχαστῇ ἢ ταπεινώση κ' ἢ Μαριώ μπόρεσε νὰ βγῇ στὸ παρῶθυρο νὰ στείλῃ, κρεμώντας τὰ λυτὰ μαλλιά, τὰ τελευταῖα ρεκάσματά της τοῦ ἄμοιρου πατέρα καὶ μιά κρυφὴ ματιὰ τοῦ ἀξιωματικοῦ, πὺν πρόσταζε μὲ τὸ λεπίδι του γυμνὸ τὸ ἀπόσπασμα κάτω στὸ δρόμο.—

Ἡ Μαριώ ἔχασε γιὰ καιρὸ τὴν ὄρεξη. Τότε εἴταν κ' οἱ ἀξιωματικοὶ παρηγοριά. Τώρα ἔχασε καὶ τὸν ἀνθυπασπιστή, πὺν τὸν εἶχε τελευταῖα δεμένον στὸ παννί. Εἴταν εὐεργετικὸς, ἀλήθεια, μ' ἀπὸ γενιὰ καλὴ· ὁ μπάρμπας του εἶχε κάμει δῆμιχος. Ἐκανε σὰν τρελὸς γι' αὐτή. Μὰ μετατέθηκε ἄξιφνα κι ὅταν ὕστερ' ἀπὸ λίγους μῆνες τὰ κατάρφερε νὰ ξαναρθῇ στὸ κάστρο, τὴ βρῆκε νὰ τὸ παίξῃ μὲ τὸ γραμματικὸ τῆς ἐφορίας.

Μὲ τοῦτον τὴ γλύτωσε ἢ Μαριώ φτηνά. Κυνηγώντας ὅμως καὶ τοὺς δυὸ μαζί, δὲν ἔπιασε κανέναν. Σὰ νὰ συμφωνήσανε, δὲν ξαναφανήκανε κ' οἱ δυὸ στὸ βελούχι τοῦ ἀκροπόταμου.

Ἡ Φωτούλας Τυλιγάδας τὸ μάντεψε καλὰ πὺν τὰ μαῦρα μάτια ἀπὸ καρσί δὲν μπορούσανε νὰ μὴν τραβήχουν ἀπὸ τὴ λεβεντιὰ τῆς φουστανέλας.

Ἄμα λείψανε οἱ ἀξιωματικοί, ἄμα χάθηκε ὁ ἀνθυπασπιστὴς καὶ δὲν πιαστήκαν ἄλλοι δυὸ τρεῖς ὑπάλληλοι, ἀπόμεινε ἢ ἐλπίδα μόνον στοὺς ὑπαξιωματικούς.

Τὸ ἀποφάσιζε πρώτη ἢ Κούλα.

«Κι αὐτοὶ μιὰ μέρα, γλήγορα ἢ ἀργά, θὰ τὸ κολλήσουν τὸ χρυσὸ γαλόνι», συλλογίστηκε κ' ἔκαμε τὴν ἀρχή.

Ἡ Μαριώ ψηλοκρατοῦσε ἀκόμα. Ὅμως κάτι τὴν κεντοῦσε πάντα μέσα της νὰ μὴν ἀφίνη μάτια νὰ κοιτάζουν ἄλλη. Καὶ μάλιστα εἶε τὸ λοχία Μάνθο Σακαρέλο νὰ τὰ παίξῃ μὲ τὴν Κούλα, βάλθηκε νὰ τῆς τὸν κάρη.

Μὰ δὲν τὰ κατάρφερε καὶ γιὰ νὰ ἐκδικηθῇ ἔπιασε κι αὐτὴ τὸ Γιαννακὸ Πλαστάρη, ὅχι τόσο καλοσοῦσιμο, ὅσο καλοπύργο.

Ἡ Κούλα ἔσκασε μὲ τὴ χρυσὴ τὴν κονταπέτα, πὺν εἶδε ξαφνικὴ στὴν τραχηλιὰ τῆς ἀδερφῆς. Ὁ δικὸς της τῆς εἶχε φέρει μόνον ἓνα ζευγάρι καλτσοδέτες, καὶ κείνες ἢ Μαριώ τὶς βρῆκε πρόστυχες.

«Κυρά μ', ἐγὼ δὲν τ' εἶδα γύρεψα· εἶδι πὺν ἔταν χαλασμένες ἐκείνες π' φόρ'γα κι μ' ἀγόρασ' ἄλλες ἀπουμναχὸς τ'», εἶπε ἢ Κούλα.

«Σάμπους τ' γύρεψα γὼ ν' κονταπέτα;» θύμωσε ἢ Μαριώ κι ἄρχισε μεταξύ τους τὸ φάγωμα.

Μὰ δὲν εἴτανε μόνον οἱ δυὸ ἀδερφές πὺν πέσανε στοὺς ὑπαξιωματικούς.

Ἡ ἀρχοντιὰ τοῦ τόπου, ὅσο καὶ νὰ μὴν ξεχνοῦσε τὸν παλιὸ της ἑπαρχο καὶ νὰ εἶχε ἀνοιχτὴ τὴν πόρτα της στὶς ὀρφανές του, δὲν ἄρνε ὅμως καὶ τὰ δικά της κορίτσια νὰ λουνε πολλὰ νταραβέρια μὲ τὸν πύργο. Τὸ παράμερο τῆς ποταμιᾶς, τὸ βελούχι ἀντίκου ἀπὸ τὸν πύργο, μιὰ καταπαχτὴ πὺν ἀνοιγόκλεινε πρὸς τὸ κατώγι στὴν ἀποπίσω κάμαρα, ὅλ' αὐτὰ εἶχανε κάτι ὑποψιάρικο γιὰ τὶς μαν-

νάδες. Καί τέλος τὸ πάθημα τῆς Φρόσως, καὶ νὰ λησμονήθηκε μὲ τὸν καιρὸ, μένει πάντα στὸ κατώφλι τῆς ἀχνὸς σημάδι, ποὺ δειλιάζει νὰ τὸ δρασκελίση κάθε κόρη γνωστικῆ. Ἄν ἔρχεται καμιὰ ἀπὸ τὶς καλῆτερες τῆς πόλης τὶς σοῦλιτισσες ἢ τὶς ἀκουσμένες γιὰ τὴν προῖκα, ἔρχεται ἢ μὲ τὴ μάννα ἢ μοναχὴ τῆς τὸ ἀπόβραδο ἀπὸ τὸ στενὸ κι ἀπὸ τὸν πίσω φράχτη, μὲ φόβο μὴν τὴ δῆ ἄλλο μάτι παρὰ ἐκεῖνο ποὺ θέλει ἢ ἴδια νὰ τὴ δῆ.

Αὐτὸ δὲν ξεφεύγει τὶς ἀδερφές. Ἡ Φρόσω τρομάζει νὰ κρατήσῃ τὸ στόμα τῆς Μαριῶς:

«Ἐχομι ἂν ἀνάγκη τς, μουρῆ, δὲν τοῦ σ'λουέσι!», τῆς ψιθυρίζει κάθε φορὰ ποὺ τὴν ἀκούει νὰ τὰ βάζῃ ὄξω στὴν αὐλὴ μὲ τὴν ψωροαρχοντιά.

Πιὸ ἐλεύθερη καὶ μὲ πιὸ λίγη πρόληψη στὴν ἠθικὴ τῆς ἢ κατωτερὴν τάξῃ, φαίνεται προθυμότερη στὶς φιλίες μὲ τὴν κούλια. Οἱ φτωχότερες, οἱ ταπεινὲς νοικοκυροπούλες τοῦ τόπου τὸ νομίζουνε τιμὴ νὰ βγαίνουνε στὸ σεργιάνι μπράτσο μὲ τὶς ἐπαρχοπούλες καὶ νὰ καθίζουνε πλάϊ τους στὸ μπαλκόνι. Κ' ἢ Μαριῶ κ' ἢ Κούλια πάλι βρίσκουνε εὐκολότερα στὴ συντροφιά τῶν κοριτσιῶν αὐτῶν ἐκεῖνο ποὺ γυρεύουν: τὸ σεβασμὸ στὸ σόϊ τους καὶ τὴν ἀναγνώριση πὼς ὅσο κι ἂν ξεπέσανε, εἶναι καὶ μένουνε ἀνώτερές τους πάντα. Κ' ἔν' ἄλλο ἀκόμα τὰ φτωχὰ καὶ χλιοξανακαμωμένα φορέματα τῶν ἀδερφάδων χάνουνηται μπρὸς στὰ λοῦσα μιᾶς ἐμποροπούλας, ἐνῶ μπροστὰ στὴν κόρη τοῦ ζευγαῖ ἢ τὴ θυγατέρα τῆς ὑφάντρας, ὁ ἀρχοντικὸς ἀέρας τῆς Μαριῶς καὶ τὸ ψιλὸ νάζι τῆς Κούλιας ξεχωρίζουνε καὶ φιγουράρου. Ἄντι λοιπὸν νὰ ρί-

χνουνε τὰ μοῦτρα στὶς ψωροπερήφανες, ἀνοίγουνε τὴν πόρτα τους στὶς ὁμορφες καὶ πεταχτὲς καὶ χαρδακίστρες ἀπὸ κάθε μαχαλά, ὅσες δὲν ἔχουν τὴν ὑπομονὴ νὰ περιμένουνε νὰνοῖξῃ ἀπὸ μόνῃ ἢ τύχη τους, νὰ τοὺς ἔρθῃ ὁ καλὸς μὲ τὴ μάννα καὶ τὴν προξενήτρα, μὰ βγαίνουνε οἱ ἴδιες νὰ τὸν ἀπαντήσουν.

Ὅλες αὐτὲς μαζεῦνται στὸν πύργο. Κι ὄξω στὰ τραπέζια τοῦ βελουχιῦ καὶ τὸ βράδι βράδι στὸν περίπατο τῆς ἀκροποταμιάς συνάζουνηται κ' οἱ ὑπαξιωματικοί, ὅλοι ἀλαφροπερπάτητοι καὶ τσελεπήδες, ἀπὸ τὰ πρῶτα ὀνόματα στὰ εὐζωνικά. Οἱ μαννάδες στὴ γειτονιὰ σιζίζουνε τὰ ροῦχα τους, μανταλόνουν τὰ θηλυκί τους καὶ στέλνουνε τοὺς ἄντρες τους στὸ δῆμαρχο καὶ τοῦ ζητοῦνε νὰ κλείσῃ τὸ βελούχι. Μὰ κι ὁ Φωτούλας Τυλιγάδας δὲν εἶναι ἀπὸ τὸ τούρκικο κ' ἔτσι τὸ παιγνίδι δὲ σταματᾷ.

Μόνον ἢ Φρόσω δὲν παίρνει μέρος σ' αὐτό. Γι αὐτὴ τὸ πέρασμα τοῦ καιροῦ τὸ μετροῦ ὁ βρόντος τοῦ ἀργαλιοῦ τῆς κάτω στὸ ἀνήλιαγο καὶ ἀπάτωτο κατώγι. Καὶ τὸ βράδι, ὅταν χύνεται τὸ σούρουπο στὸ δρόμο, ἴσκιος σκοτεινός, μπαμπουλωμένος μὲ τὴ μαύρη σκέπη γλυστρᾷ πρὸς τὴ νυχτωμένη πόλη γυρεύοντας νέα διασίδια καὶ πλεξίματα ἢ τοὺς φίλους τοῦ πατέρα, ὅταν πρωτῆτερα βγῆκε ἀκαρποτὸ στάλισμο τῆς Παναγιούλας.

Γύρω ἀπὸ τὸν ἐπιλοχία Συμεὼν Καραφωτιὰ στήθηκε ὁ μεγαλύτερος ἀγώνας ἀνάμεσα στὶς πιὸ ὁμορφες, ποὺ μαζεῦόντανε στὸν πύργο. Μὰ ἔπρεπε νὰ κάμουν ὅλες τόπο

στις επαρχοπούλες και τὸ μάλλωμα περιορίστηκε στὶς δυὸ ἀδερφές.

Πρώτη ἔβαλε στὸ μάτι τὸν ἐπιλοχία ἡ Μαριώ, ἅμα τὰ χάλασε μὲ τὸ Γιαννακὸ Πλαστάρη, ποὺ γύρευε νὰ τὴν περιορίσῃ νὰ μὴν κουβεντιάξῃ μὲ κανέναν ἄλλον.

Μὰ ἓνα βράδι, ποὺ ἔλειπε ἡ Μαριώ, τοῦ ἔνεψε ἡ Κούλα ἀπὸ τὸ παράθυρο. Σὰ μακρινὸς ξάδερφος, ποὺ ἀνακαλύφτηκε πὼς εἶταν, ἀνέβαινε λεύτερα στὴν κούλια πὺς συχὰ τὸ σούρουπο παρὰ τὴν ἡμέρα μὲ τὸν ἥλιο.

Ἡ Κούλα τὸν ἔφερε κάτω ἀπὸ τὸ θόλο ἔμπρὸς στὴν πόρτα τοῦ κατωγιοῦ. Ἡ Φρόσω ἔλειπε καὶ κείνη κ' ἡ Κούλα κάθησε μαζί του ὅσο ποὺ ἀκούσανε πὼς γύρισε ἡ Μαριώ.

Ἐκεῖ στὸ θόλο σμίζανε ἄλλες δυοτρεῖς βραδιῆς κλεφτά, ὅσο ποὺ χύμησε ξαφνικὰ ἡ Μαριώ κ' ἔδιωξε μὲ τὶς σπρωχτιές τὴν ἀδερφή. Καὶ ἀπόμεινε ὁ ἐπιλοχίας δικός της.

Ἡ νίκη της δὲν εἶταν τιποτένια. Ὁ ἐπιλοχίας Καραφωτιάς εἶταν ὁ πρῶτος μέσα στοὺς πρῶτους τοῦ κάστρου. Καλόχορμος, μουστακαλῆς, περήφανος στὴ ντυμασιά καὶ στὸ φιλότιμο, μὴν κάτση μύγα πάνω του, μὴν τονέ στραβοκοιτάξῃ ὅπως περνᾷ κανεὶς πολίτης, φόβος τῶν ζωοκλεφτῶν καὶ τῶν φυγόδικων, ὅταν ἔβγαινε στὸ ἀπόσπασμα, καὶ τρόμος τῶν νεοσύλλεχτων στὸ λόχο, ἅμα δὲ βάζαν τὸ γκιουβέτσι ἔγκαιρα, στὴ Μαριώ μπροστὰ γινότανε μολαῖμικο ἀρνί, ὑποταχτικὸ στὸ θέλημά της, πρόθυμο σὲ κάθε της ἀπαίτηση γιὰ σειρητάκια καὶ κορδέλες καὶ κάπου κάπου καὶ κανένα φόρεμα.

Σιωπηλά, σὰν πάντα, συμφώνησε κ' ἡ Φρόσω μὲ τὸν

τρόπο ποὺ λύθηκε τὸ μάλλωμα τῶν ἀδερφάδων.

Ἡ Φρόσω, ἂν καὶ δὲν ἔπαιρνε ἡ ἴδια μέρος στὸ παιγνίδι, τὸ ἀκολουθοῦσε ὡστόσο ἀπὸ τὸ βᾶθος τοῦ σκοτεινοῦ της κατωγιοῦ. Ὅσο κι ἂν ἡ στεγνωμένη ὄψη της μὲ τὰ βαθουλωμένα μάτια φαίνονται σὰ νὰ λένε: φάντασμα περασμένου εἴμαστε μόνο, ἡ ἔνοια μας δὲν εἶναι ἀπὸ τὸν κόσμο αὐτὸ—ἡ ἔνοια της ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ ἔθαψε καὶ ἔεχασε τὸν ἑαυτὸ της εἶναι ὅλη γιὰ τὸν κόσμο αὐτὸ.

Ἐκεῖνο τὸ παιγνίδι, ποὺ παίζεται γύρω της χωρὶς νὰ τὴν ἀγγίξῃ, δὲν παίζεται καὶ γι' αὐτὴ χωρὶς σκοπὸ. Τὸ ἔπαιξε κ' ἡ ἴδια μιὰ φορὰ κ' ἔχασε καὶ ξόφλησε μιὰ καὶ καλή. Μὰ ἴσια ἴσια τὸ δικό της πάθημα φυλάγει τώρα τὶς ἄλλες. Μιαδὺο φορὲς κιντύνεισε κ' ἡ Μαριώ, εἶν' ἀλήθεια. Μὰ τώρα ἔχει σίγουρον τὸν ἐπιλοχία της. Αὐτὸς δὲν εἶναι ξένος, σὰν τοὺς ἄλλους πρωτήτερα. Παιδὶ ἀπὸ σοῖ κι ἀπὸ τὰ χῶματά τους. Συνάδερφος τοῦ Γεσίλα κιόλας. Αὐτὸ της τὸ θύμησε κι ὁ ἴδιος, ὅταν τὸν ξεμονάχιασε μιὰ μέρα καὶ σὰ μεγαλῆτερη ἀδερφή, σὰ μάννα νὰ πῆς, τὸν ξεψάχισε γιὰ τοὺς σκοπούς του:

«Εἶναι νὰ λέγεται πὼς δὲ θὰ τὴν πάρῃ τὴ Μαριώ! Μὰ πρῶτα πρέπει νὰ γίνῃ ἀξιωματικός, νὰ δέσῃ τὴ γαῖδαρά του. Τρεῖς χρόνια, ποὺ θὰ κλειστῇ μέσα στὸ σκολειό, τί νὰ τὴν κάμῃ τὴ γυναῖκα!»

Ἡ Φρόσω εἶτανε λογική, σὰν τὸν πατέρα της. «Πρῶτα νὰ γίνῃ δικαστής», τῆς εἶχε πεῖ μιὰ φορὰ καὶ τὸ δικό της πλουσιόπαιδο, μὰ ἐκεῖνο δὲν εἶταν ἀπὸ σοῖ μήτε ἀπὸ τὸν τόπο της. Ὑστερα κιόλας τ' ἄλλοτινὰ δὲ θέλει νὰ τὰ συλλογίζεται. Ἡ φροντίδα της εἶναι τὰ τωρινὰ καὶ τὰ μελλούμενα.

Ὁ ἐπιλοχίας ἀνθυπολοχαγὸς λοιπὸν κ' ἡ Μαριῶ σιγουρεμένη. Ὅσο γιὰ τὴν Κούλα, δὲν τὴν πῆραν ἀκόμα τὰ χρόνια μπροστά. Ἔχει ὁ θεὸς γι' αὐτή. Ἐκεῖνο ποὺ εἶναι τὸ πιὸ βιαστικό, εἶναι πῶς νὰ κρεμάσῃ τὸ μακρὸν σπαθὶ ὁ Γεσίλας.

Αὐτὸ σκοτίζει τὴ Φρόσω καὶ σ' αὐτὸ δυὸ εἶναι οἱ τρόποι: Ἡ νὰ μῆ στῆ σχολή, ἢ νὰ σκοτώσῃ κάνα φυγόδικο.

Τὸ δεῦτερο πιὸ εὐκολο. Μὰ ὁ βλογημένος πῆγε καὶ κόλλησε, σὰν τὸν πατέρα, στὸ λασπόκαμπο τῆς Θεσσαλίας· τοῦ ἀρέσει καλῆτερα τὸ γραφεῖο καὶ πιὸ πολὺ ἀκόμα τὸ σιτιστικί. Γιὰ τὶς ἀδερφές εἶναι αὐτὸ καλὸ, γιατί ἔτσι περισσεύει κάποτε κάποιον πεντόφραγκο καὶ γι' αὐτές, μὰ ἡ Φρόσω νοιῆζεται περισσότερο γιὰ τὸ μέλλον τοῦ παιδιοῦ. Ἄν ἀποφάσιζε ν'ἀβγαίνει ἀπάνω στὰ πατρικὰ βουνά, τόσο συγγενολογί ἐκεῖ θὰ τοῦ κατάδινε κάνα φυγόδικο κ' ἔτσι τελειώνανε τὰ βάσανα, λείπαν οἱ φροντίδες καὶ τὰ παρακάγια γιὰ τὴ σχολή, ποὺ δὲν εἶναι καὶ τόσο εὐκολο τὸ πρᾶμα. Θέλει μεγάλες σύστασες, βαρβάτα μέσα, ποὺ ἔπρεπε νὰ ζῆ ὁ πατέρας νὰ τὰ βάλῃ. Μοναχὴ τῆς τί νὰ κάμῃ αὐτή; Ποῦ νὰ πρωτοτρέξῃ;

Τῶφερε ἡ ὀργὴ νάσαι φαντάρης κίολας ὁ Γεσίλας καὶ νὰ μὴν μπορῆ νὰ μετατεθῆ ἔδῳ στὸ τάγμα, ποὺ εἶναι τόσοι γνώριμοι ἀξιωματικοὶ καὶ πρῶτος ὁ διοικητής. Εἶταν στενὸς φίλος τοῦ πατέρα καὶ τοὺς τὸ λέει πάντα, σὰν ἔρχεται κάποτε ἀποσπεροῦ στὴν κούλια:

«Ἄς τὸν εἶχα γὼ στὰ χέρια μου καὶ βλέπατε πῶς τὸ ἔφερα πρῶτο στὸν πίνακα!»

Ἀπὸ μακριὰ ὁμως, μὲ τὰ γράμματα τί νὰ σοῦ κάμῃ

κι αὐτός! Ὅσῳσο πιστὸς φίλος ὁ καημένος καὶ πονετικὴ καρδιά. Σὰ σὲ παιδιὰ τοῦ μιλεῖ τῶν κοριτσιῶν, μάλιστα στὴν Κούλα, σὰν πιὸ μικρὴ ποὺ εἶναι, δείχνει συμπάθεια ξεχωριστή. Τὴ χτυπᾷ στὸ μάγουλο σὰν μπαίνει μέσα, τὴν καθίζει κοντὰ κοντὰ στὸ πλῆι τοῦ, στὰ γόνατά τοῦ πῆς, καὶ τῆς χαϊδεύει τὸ χέρι καὶ τὰ μαλλιά. Κακὸ ποιὸς βάζει μὲ τὸ νου, ποιὸς πιστεύει δηλαδὴ τέτοια τύχη! Ἔτσι βέβαια ξεμπερδεύαν ὅλες οἱ στενοχώριες καὶ τὰ βάσανα...

Μὰ αὐτὰ εἶν' ὄνειρα. Τὸ πρῶτο γιὰ τὴν ὥρα εἶναι πῶς νὰ κρεμάσῃ ὁ Γεσίλας τὸ μακρὸν σπαθί.

Ἐνῶ ἡ Μαριῶ ἔχει περάσει ἀπὸ τὸ Γιαννακὸ Πλαστάρα στὸν Καραφωτιά, ἡ Κούλα μένει πιστὴ στὸ Μάνθο Σακαρέλο. Μπροστά στὸν Καραφωτιά θὰ θυσιάζε κι αὐτὴ τὸ Μάνθο μ' ὅλη τὴν καρδιά τῆς κι ὁ ἴδιος ὁ Καραφωτιάς ἔδειξε ὅλη τὴ διάθεση νὰ προτιμήσῃ τὴ μικρότερη ξαδέρφη, μὰ ἡ Μαριῶ μὰ κ' ἔβαζε κάτι στὸ νου, ἔπρεπε κίολας νὰ γίνῃ.

Ἡ συχωρεμένη θειά εἶχε δίκιο νὰ τῆς λέῃ πῶς ἔμοιαζε τοῦ παλοῦ τῆς σ' αὐτό. Ἡ Μαριῶ μὰ καὶ τῶβαλε, κυρίεψε τὸν Καραφωτιά σὰ μὲ γιουρούσι. Μὲ τὸ ἔτσι θέλω.

Ὁ περήφανος ἐπιλοχίας δὲν μπόρεσε ν'ἀντισταθῆ. Εἶδε πῶς ἔπρεπε ἢ νὰ ὑπόταχῆ στὸ θέλημά τῆς ἢ νὰ μὴν ξανανεβῆ τὴ σκάλα τοῦ πύργου.

Σὰ γνωστικὸς ποὺ εἶταν, προτίμησε τὸ πρῶτο, κ' ἔτσι στὸ φανερὸ περιορίστηκε στὴ μεγαλύτερη ξαδέρφη. Εἶν' ἀλήθεια πῶς ἐκεῖ ποὺ καθότανε στὸν ὄντα τῆς κούλιας μὲ τὴν ἀρρεβωνιαστικιά, ὅπως ἦρθε στὴν ἀνάγκη νὰ τὴ

λέη, κι όνειρευότανε μαζί της τήν εύτυχία που τους πρόσμενε, αν τύχαινε να πάρη τὸ μῦτι του στὴν ἄλη κ' ἄμα τὴν Κούλα που ἄλλαξε τὴν πόλκα της, ἢ ἂν ἡ Κούλα ἐκεῖ που ἔβγαζε νερὸ ἔσκυβε τὸ κορμὶ περισσότερο ἔτσι γιὰ νὰ τονὲ σκάση, ὁ ξάδερφος ἀγρίεψε ὡς τὸ σημεῖο νὰ πετιεξὶ ἀπὸ τὴν ἀγκαλιὰ τὸ «μόφαρο», που πῆγε καὶ φορτώθηκε. Μὰ ξανανικοῦσε ἡ φρονιμάδα του καὶ παρηγοριότανε μ' ὅ,τι ἄρπαζε κλεφτὰ καὶ πεταχτὰ τῆς Κούλας, κ' ἔμενε πιστὸς κ' ὑποταγμένος στὴ Μαριώ. Εἶχε δεσμένο κιόλα τὸ λόγο του τῆς Φρόσως.

Ἡ Κούλα ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὑποτάχτηκε στὴν ἀνάγκη κι αὐτῆ. Κι ἂν ἄφινε τὸν ξάδερφο νὰ τὴ σιμώνη κοντήτερα παρ' ὅτι στέκει σ' ἕναν ξάδερφο, δὲν τὸ ἔκανε ἀπὸ κακὴ γυναικεία ὀρμὴ γιὰ ν' ἀπατήσῃ τὸ Σακαρέλο, μὰ μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ ἐκδικηθῆ τὴν ἀδερφή της. Ἄν ἀποφάσιζε μὴ στιγμὴ νὰ παραιτήσῃ τὸ Μάνθο, ἅμα ἀρουσιάστηκε ὁ Καραφωτιάς, δὲν τὸ ἔκαμε γιὰτὶ ἐκεῖνος δὲν τῆς ἄρεσε, μὰ μόνο καὶ μόνο γιὰτὶ ὁ ξάδερφος εἶχε καλύτερα τὸν τρόπο γιὰ κορδέλες καὶ καρφίτσες καὶ γιὰτὶ, σὰ συγγενὴς που εἶτανε, μπορούσε, νὰ μπαινοβγαίνει πιὸ εύκολα στὴν κούλια. Ἀφοῦ ὅμως ἡ Μαριώ τόκαμε ζήτημα παρηγορήθηκε μὲ κείνο που εἶχε κι αὐτῆ.

Ὁ Σακαρέλος κιόλας ἂν δὲν εἶχε τὸν τρόπο τοῦ Καραφωτιά, στὴν ὁμορφάδα ὅμως καὶ στὴ λεβεντιὰ δὲν ἔμενε διόλου πίσω. Τὸ κορμὶ λεμπάδα, ἡ μέση δαχτυλίδι, ἡ φουστάνελα μὲ σαράντα μάνες, τὰ τσαρούχια κεντητά, ἡ σκάλτσα πάντα τέξα, τὰ μάτια καστανά, ἡ ὄψη του σταυράτη ὅπως κ' ἡ δική της, καὶ τὸ μουστάκι μαῦρο καὶ ψι-

λοστριμμένο. Ὁ σβέρκος μοναχὰ λίγο μακρὺς, μὰ τονὲ σκέπαζε μακρῆτερη ἢ χόντρη φούντα τοῦ φεσιου' μὲ τόσο που δὲν τὴ φοροῦσε τὴν παπαρούνα ἄλλος ὑπαξιωματικὸς. Ἐπειτα δὲ ὁ μακρὺς λαιμὸς μὲ τὸ πεταχτὸ καρδί του κάτω ἀπὸ τὸ σαγόνι εἶναι τὸ πιὸ σίγουρο σημάδι τῆς καλῆς γενιᾶς ἀπὸ τὰ βουνὰ τοῦ Βάλτου.

Κι ὁ Σακαρέλος εἶταν ἀπὸ μιὰ ἀπὸ τὶς πρώτες φαμελιὰς τοῦ Βάλτου, ἀπὸ τοὺς Χαλκιοπούλους μέσα. Ὁ πατέρας του κλέφτης στὸν καιρὸ του, ἀπὸ τὰ πρώτα παληκάρια τοῦ Μαριόλη' ὁ ἀδελφὸς τῆς μάννας του ληστής καὶ κείνος μὲ τὸν Κωσταντέλο' ἕνας ἀδερφὸς του ξεμπέρδευε ἕνα δήμαρχο, ἔχτρο τῆς φαμελιᾶς, κ' εἶναι ἀκόμα στοῦ Μακρῆ, στὸ Μεσολόγγι. Μὰ ὁ Μάνθος δὲν τοὺς ἔμοιασε' εἶναι ἡ νυχὸς καὶ φρόνιμος, φτάνει μόνο νὰ μὴν τὸν πειράξῃ κανένας ἢ νὰ μὴν τοῦ κοιτάξῃ τὴν Κούλα, τὸ βάσανό του, καθὼς τὴ λέει τοῦ φίλου του Θόδωρου Μαυλῆ καὶ πίνει στὸ βελούχι τὸν καφέ του, μισὸ φλιτζάνι δίχως ζάχαρη.

Ὁ Θόδωρος Μαυλῆς εἶναι ὁ πιστεμένος φίλος τοῦ Μάνθου Σακαρέλου. Λοχίας καὶ αὐτὸς, ὅμως λίγο νοιάζεται γι' ἀγάπες. Τοῦ ἄρεσει καλύτερα τὸ κρασί, μάλιστα σὰν τὸν κερνοῦνε, γιὰτὶ ἀφοῦ τὸν πῆρε τὸ ὄριο κι ἀπελπίστηκε γιὰ τὸ χρυσὸ γαλόνι, τόβαλε νὰ κάμῃ μικρὸ κομπόδεμα, ν' ἀνοίξῃ κ' νὰ μαγαζάκι σὰ φύγη ἀπ' τὸ στρατό.

Στὰ νιάτα του δὲν εἶχε μείνει κι αὐτὸς ἀλάβωτος ἀπὸ τὰ μαῦρα μάτια κι ἀπὸ τὰ παιγνίδια τους δὲν εἶταν ἄμαθος. Ὁ Σακαρέλος ἤξερε πὼς εἶχε πείρα σ' αὐτὰ τὰ πρά-

ματα και τὸν ἔβαλε νὰ τοῦ πατήση τὴ φιλενάδα.

Ὁ Θόδωρος Μαυλῆς λοιπὸν ἔκαμε κάμποσες φορὲς τῆς Κούλας γλυκὰ μάτια κ' ἓνα βράδι τῆς πέταξε στὸ μπαλκόνι ἓνα τενεκεδένιο βραχιολάκι τυλιγμένο σ' ἓνα παρδαλὸ μαντίλι μὲ τὸν Κολοκοτρώνη σταμπαρισμένον καβαλάρη, ἀφοῦ τῆς τῶδειξε πρωτῆτερα, τὸ δειλινό, ἀπὸ τὸ βελούχι.

Μὰ τὴ βρῆκε τὴν Κούλα νὰ γελαστῇ κι ὁ Σακαρέλος βρῆκε κ' ἔβαλε τὸν ἄνθρωπο νὰ τὴν πατήση:

«Ἐνα μπεκρούλιακα και μ' ἄσπρες τρίχες κιάλας στὰ μουστάκια!»

Ἡ Κούλα τοῦ τὰ πέταξε πάλι στὰ μοῦτρα και τὸ ἄλλο βράδι, πὺν ἔσμιξε μὲ τὸ Σακαρέλο στὶς πατουλιὲς τῆς ἀκροποταμιᾶς, τοῦ παραπονέθηκε γιὰ τὸ φίλο του.

Ὁ Σακαρέλος ἔκαμε πὺς δὲν τὸ πίστεψε.

«Θὰν τᾶρρ' ξὶ γιὰ τ' Μαριώ. Ἰσένανε δὲν κουτάει νὰ σὶ π'ράξ' μουτ' οὐ ἴδιους οὐ θιός», τῆς εἶπε μὲ παθητικὴ φωνή.

«Ἐλα δὰ μὴν ἀγριεύ'ς· σὶ ξέρου ποῦῖσι παλικάρ'», γέλασε ἡ Κούλα και τονὲ χτύπησε χαδευτικὰ στὸ μάγουλο.

«Σὰ θέλῖς, δουκίμασι κι τήραξ' ἄλλου».

«Τί θὰ μ' κάμ'ς; θὰ μὶ σκουτώ'ης, θάρρου», εἶπε ἡ Κούλα.

«Γιὰ δουκίμασι κι βλέπ'ς», ἀπάντησε ὁ λοχίας σοβαρά.

Ἡ Κούλα ξαναγέλασε και τὸν ἀγκάλιασε, σὰ νὰ ἤθελε νὰ δείξη πὺς τὴν κολάκευε ἡ ἄγρια ἀγάπη τοῦ καλοῦ της.

Ὁ Σακαρέλος ξεσκοτείνιασε. Ἡσυχασμένος ἀπὸ τὸ ἀποτελέσμα τῆς δοκιμῆς τοῦ Θόδωρου Μαυλῆ, δὲν γκρί-

νιασε τὸ βράδι αὐτὸ τὴν ἀγαπητικιά μὲ τὶς ὑποψίες πὺν εἶχε, πὺς ὁ Καραφωτιάς δὲν μπαινοβγαίνει στὴν κούλια μόνο γιὰ τὴ Μαριώ.

Τὸ βοριαδάκι φυσοῦσε ψιλὸ ἀπὸ τὶς ράχες. Ὁ λοχίας εἶδε τὴν Κούλα πὺν ἀνατρίχιαζε, ἔστρωσε χάμω τὴ μισὴ καπότα και μὲ τὴν ἄλλη μισὴ σκέπασε και κείνη και τὶς πλάτες του.

Τὸ σκοτάδι, πὺν πύκγωνε ὀλοένα γύρω, σκέπασε και τοὺς δυὸ περσότερο.

Στὸν οὐρανὸ φανήκανε τὰ πρῶτ' ἀστέρια, μὰ κ' οἱ δυὸ δὲν τὰ προσέξανε. Ἡ Κούλα εἶχε φροντίδα μεγαλῆτερη γιὰ πράματα πὺν γῆινα. Ἦθελε νὰ μάθῃ ἂν ὁ συνάδερφος τοῦ Σακαρέλου Νώντας Σαματᾶς ἀποφάσισε στὰ λήθεια νὰ στεφανωθῇ τὴν Κατέρω τοῦ Μπρέσακου, ἂν ὁ Θύμιος Βασιλόπουλος ξέκοψε πράματις γιὰ πάντα ἀπὸ τὴ Βαγγελιώ, τὴ φιλενάδα της, ἂν ὁ Σιέριος Μπουλοβίνας, πὺν δὲν ξαναφάνηκε τέσσερες μέρες στὸ βελούχι, εἶναι τιμωρημένος και γιὰτί.

Οἱ φιλενάδες ὄλων αὐτουνοῶν εἶτανε ἀπὸ τὰ κορίτσια, πὺν συναζόντανε στὸν πύργο και περιμένανε νὰ τοὺς στείλῃ μῆνυμα ἡ Κούλα μὲ τὴ μικρὴ ὀρφανὴ τῆς πλύστρας.

Ἄν κι ὁ δικὸς της ὁ λοχίας θὰ τὴν ἐπαιρνε κι αὐτὴ, γιὰ τοῦτο εἶχε ρωτήσῃ ἄλλες βραδιές. Ἀπόψε εἶχε στὸ νοῦ ἄλλο κάτι πὺν βιαστικὸ.

Τὸ σκοτάδι πύκνωνε πάντα πὺν πολὺ, τᾶστέρια ψηλὰ πληθαίνανε κι ἀπὸ τὴν πλαγιὰ ἔκραζε τριζανιστὰ τὸ γιδοβίζι. Καὶ τὸ ποτάμι βογγοῦσε ἀθώρητο ἐκεῖ κάπου.

«Πρῶῖμα ἔπιασε τοῦ κρύου», εἶπε ἄξαφνα ἡ Κούλα,

ὕστερ' ἀπὸ σύντομη σιγή, ἀφοῦ ἔμαθε ὅσα ἤθελε.

«Καιρὸς γιὰ δύου», ἀπάντησε ὁ λοχίας.

«Δὲν πάου π'θινὰ ἀπόψι· θὰ μείνου δῶ οὔλι νύχτα. Ζιστάθ' κι τοῦ κόκκαλό μ' κὰτ' ἀπ' ἄν κάπα σ'».

«Σὰν τ' θέλεις, χάρ'σμά σ'».

«Τοῦ ξέρ'ς, δὲν τ'ν παίρνον κι κάνεις τοῦ γαλαντόμου», εἶπε ἡ Κούλα: «Νάτανε τίπουτας ἄλλου—»

«Λὲς πὼς ἔτο' τοῦ λέου; Πάρ' νε κι φεύγα!» εἶπε ὁ λοχίας καὶ σηκώθηκε.

Ἡ Κούλα ἔκαμε νὰ τὸν κρατήση:

«Ἐλ' ἄσ' τὰ χώρατα. Ἔλα κάτσι, θὰ κρυώ' ης».

«Δὲν εἶμι γιὰ νὰ κάτσου' ὅπ' κι ἂν εἶναι, θὰ βαρέσ' προυσκλητήριου».

«Ἔλα, σοῦπα, κάτσι κὰτ' κὰτ' ἔχου νὰ σ' ποῦ».

Αὐτὸ τὸ κάτι εἶχε μαντέψει ὁ Σακαρέλος καὶ ζητοῦσε νὰ ξεφύγη. Μὰ ὅπως ἔβλεπε κεῖ τὴν Κούλα τυλιγμένη ὡς ἀπάνω μὲ τὴν κάπα του—τὰ μάγουλά της μόνο θαμποφέγγανε καὶ τὰ μαλλιά της μαυρίζανε βαθύτερα στὸ σκοτάδι—:

«Ἄϊ οὐρή, πὼς ἔκανες γιὰ βλάχα!» φώναξε, σὰ νὰ τοῦ ξυπνήσαν ἄξαφνα σβησιμένες θύμησες κ' ἔσκυψε καὶ τὴ φίλησε σκασταριστά.

Ἡ Κούλα τὸν ἀγκάλιασε:

«Δὲ σ' ἀφίν' ἀπόψι· ἰδῶ θὰ ξιν'χτήσουμι».

Καὶ τὸν κάθισε κοντά της καὶ τὸν ξανασκέπασε μὲ τὴν καπότα.

«Πὼς σὲ κάνι ἓνα παλιόπραμα, ὦρὲ Σακαρέλο!» στοχαζότανε ἀπελισμένος μὲ τὸν ἑαυτό του ὁ βαλτινὸς λο-

χίας. Δὲν μποροῦσε νὰ βρῆ τὴ δύναμη νὰ σηκωθῆ.

Ἡ Κούλα τὸν ξαναγκάλιασε:

«Ἡ φουτιὰ μᾶς λείπ' μαναχά», μουρμούρισε.

«Κι κάστανα νὰ ψήσουμι», γέλασε ὁ Σακαρέλος σαρκαστικά.

«Μάνθου, θὰ σ'νὲ πάρου τ'ν καπότα μι τὰ σουστά. Καθὼς ζιστάθ'κα δῶ ἀπ' κὰτ', δὲν μπουροῦ νὰ πάου ἄλλιῶς στ'ν κούλια».

«Κουρίτσ' ἀπὰν' στ' βράσ' σ' κι νὰ κρυώνεις! Δὲν τρέπισι!» εἶπε ὁ Σακαρέλος καὶ τὴν ἀγκάλιασε.

«Ἄς εἶχα κι γὼ ἓνα τέτοιου τσόλι ἀπάνε μ' κ' ἠγλεπισ ἂν κρύουνα· μὰ μι τοῦ ψ'λὸ τοῦ τσ'τάκι, μι τοῦ λιόμ' αὐτό—.»

Κ' ἔφερε ἡ Κούλα τὸ χέρι τοῦ λοχία στὴν ψιλὴ μπερότιτσα, ποὺ τύλιγε τοὺς ὄμους της.

«Δὲν ἔρχουμ' ἄλλου βράδ' νὰ σὶ σιμίξου δῶ», πρόστεσε κλαυτά.

«Γιατί δὲ φουρεῖς τοῦ σπαλέτου σ'»; ρώτησε ὁ Σακαρέλος κ' ἐννοοῦσε τὸ σάλι τοῦ Θώμου Κρανιαῖ, ποὺ ἔρχιγε ἡ Κούλα ἀπάνω της τὸν περασμένο χειμῶνα, ὅταν ἔρχόταν ἀποβραδὶς στὰ πρῶτα τοὺς ἀνταμώματα.

Ἡ Κούλα δὲ θέλησε νὰ τοῦ πῆ πὼς τὸ ἔβαψε τώρα μαῦρο ἡ Φρόσω καὶ τουλουπωνότανε μ' αὐτό, ὅταν ἔβγαينه στὸ βραδινὸ γῦρο της στὴν πόλη.

Προτίμησε κ' ἦρθε ἴσια στὸ ζήτημα:

«Θέλεις νὰ κρυώνου, Μάνθου, ἢ νὰ μὴν κρυώνου;»

«Τί ρώτ'μα εἶν' αὐτό;»

»Σὶ ρουτάου, πές, τί θέλεις;»

Ὁ λοχίας ἔμπλεξε :

«Νὰ μὴν κρυώνῃς», μουρμούρισε.

«Τότινες πάρι μ' τρία τσικλιὰ κόκκινου γνέμα μάλ-
λινου, νὰ πλέξου νιὰ μπιρτίτσα».

Ὁ λοχίας ἔπεσε στὸ δίχτυ.

«Θὰ μ' τὰ πάρ'ς ἔ; Θὰ μ' τὰ φέρ'ς αὔριου; Σὶ καρ-
τιροῦ πίσου σι' φράχτ' ἀπουβραδὶς».

Καὶ κρεμάστηκε ἀπάνω του.

Ὁ Σακαρέλος κοίταξε ἄφωνος τὰ μάτια της, ποὺ λάμ-
πανε στὸ σκοτάδι. Δὲν εἶτανε γραφτὸ νὰ πάρη καὶ τὴ δε-
καμερία αὐτὴ τὶς μεταξωτὲς καλτσοδέτες (μὲ τῶνομά του
κεντημένο σ' αὐτὲς ἀνάποδα) ποὺ παράγγειλε δῶ καὶ δυὸ
μῆνες σ' ἕναν καζάξη τοῦ τουρκομαχαλά.

«Αὐτὴ ἡ ἀγάπη θὰ μὲ ρίξη στὸ γκρεμό», στοχαζόταν
ὁ Σακαρέλος κ' εἶταν ἔτοιμος νὰ πῆ τὸ ὄχι.

Τσιγκούνης δὲ εἶταν ἀληθινά, ὅπως εἶχε τῶνομα κι
ὅπως τὸν πίστευε κ' ἡ Κούλα. Μὰ οἱ πόροι του εἶτανε
μετρημένοι κι ὁ Μάνθος Σακαρέλος δὲν ἐννοοῦσε νὰ γυ-
ρεύῃ ἀδηλους τέτοιους ὅσο κι ἂν οἱ συνάδερφοί του βρί-
σκανε τὴν ψυχολογία του αὐτὴ ἀταίριαστη μὲ τὴν πατρο-
παράδοτη τοῦ τόπου του.

Ὁ Σακαρέλος δὲν ἤθελε νὰ εἶναι περήφανος καὶ τσε-
λεπὴς μόνο στὴ ντυμασιά, ἐννοοῦσε νὰ εἶναι τὸ ἴδιο πα-
στρικός καὶ στὰ χέρια. Καὶ τὴν ὥρ' αὐτὴ πάλευε μὲ τὸν
πειρασμό. Ἐνα πείσμα μέσα του ἤθελε νὰ κόψῃ τὴν κακὴ
συνήθεια, ποὺ εἶχε ἡ Κούλα νᾶρχεται νὰ τονὲ σμίγῃ πάντα
μὲ μιὰν ἀπαίτηση.

«Κάλλιο νὰ μὴν ξαναρθῆς νὰ μ' ἀνταμώσῃς», γυρ-

νοῦσε στὴ γλώσσα τοῦ νὰ πῆ, μὰ τὰ μάτια τοῦ φιδιοῦ,
ποὺ τοῦ εἶχε ζῶσει τὸ λαιμό, τὴ δένανε' ἡ πύρα τοῦ κορ-
μιοῦ, ποὺ ἄγγιζε τὸ δικό του, κ' ἡ ιδέα πὼς αὐτὸ κρυώ-
νει τοῦ φέρναν ἀνατρίχιασμα θερμὸ κι αὐτοῦ ζαλίζανε τὸ
νοῦ του.

Κ' ἔμενε ἄφωνος ἐκεῖ.

Μὰ ξάφνω ἀκουστήκανε κουδούνια πίσω τους, ἀπὸ τὴν
πλαγιά. Εἶτανε κοπάδι γίδια, ποὺ ροβολοῦσε πρὸς τὴν
ποταμιά. Σὲ λίγο πήδησε καὶ ὁ τράγος μπρὸς τους.

Ἀναγκαστήκανε νὰ σηκωθοῦνε, νὰ θυμηθοῦν πὼς τοὺς
περιμένουνε στὸ στρατόνα καὶ στὴν κούλια.

Ἄμα προχωρῆσαν ἕνα διάστημα μαζί, ὅσο ποὺ φανή-
κανε τὰ φῶτα ἀπὸ τὸ κάστρο, ἡ Κούλα στάθηκε :

«Ἄϊ στὸν στρατόνα σύ, μὴν ἔρχισ' ἀπ' τοὺν κουντό,
μὴ ἰδῆ κανέναν», εἶπε.

Κι ἀφοῦ τοῦ ξαναθύμησε πὼς θὰ τὸν περιμένῃ αὔ-
ριο βράδι ἐκεῖ ποὺ τοῦ εἶπε, τὸν καλονύχτισε καὶ πάει.

Εἶτανε τὸ βράδι τοῦ Ἀϊγιοργιοῦ ἀνήμερα. Οἱ ὑπα-
ξιωματικοὶ τοῦ κάστρου εἶχανε γενικὸ ξιαφέτι στὸ βελούχι
τοῦ Φωτούλα Τυλιγάδα. Δυοτρὲς τους εἶχαν τῶνομά τους
κι ὅλοι μαζί κάνανε τραπέζι τοῦ νιοφερμένου συναδέρ-
φου τους Ἀχιλλεῖα Σκαλτσογιώργου.

Ὁ Φωτεύλας Τυλιγάδας ἔβαλε τὰ δυνατά του νὰ τοὺς
εὐχαριστήσῃ ὅσο μποροῦσε καλῆτερα. Ἀλάτισε μονάχος τὸ
ἄρνι, ἔπλεξε τὸ κοκορέτσι καὶ μάζεψε ἀπὸ τὴν κούλια κι
ἀπὸ τὴ γειτονιά πιάτα καὶ μαχαιροπήρουνα.

Οἱ πρῶν συνάδερφοί του θὰ προτιμοῦσανε λατσούδια,

μά το βουνό εΐτανε μακριά. Ένα γύρο οί κΐποι εΐχανε μόνο τριαντάφυλλα. Η Μαριώ μάζεψε μιάν άγκαλιά κι άλλη μιά ή Κούλα, τὰ στείλανε με την όρρανή τΐς πλύστρας του πατέρα και γυρέψανε να τΐς στείλῃ κι ό Φωτούλας τΐν κοιλιά του άρνιου. Μι δυό εϋζώνοι, που γυρνούσανε τὸ σουβλι άποπίσω άπό τΐν παράγκα, προλάβανε και τΐν ψήσανε πρωτίτερα στα θράκια.

Ό Θόδωρος Μαυλής, που ήρθε να ρίξῃ μιά ματιά, άν είναι όλα σε τάξη, πήρε κι' αυτός ένα μεζέ κ' ήπιε ένα τσίπουρο.

Και τὸ βράδι, άφοϋ οί ύπαξιωματικοί πήρανε και δώσανε τΐ νυχτερινή άναφορά στους λόχους του, μαζευτήκαν όλοι γύρω άπό τὸ μακρὸ τραπέζι, που τους περιέμενε στρωμένο κάτω άπό τΐ φρετζάτα του βελουχιου, άντίκρυ στα παράθυρα του πύργου.

Τΐν προεδρία τΐν πήρε ό Συμεών Καραφωτιάς. Ό Τυλιγάδας φρόντισε και του προμήθεψε έναν ταμπουρά, γιατί στα τέλια του μπουζουκιου του μπερδευόντανε τὰ δάχτυλα· δέν τὸ συνήθισε. Ό μουσαφίρης Σκαλτσογιώργος κάθησε πλάι του, ό Μάνθος Σακαρέλος παραπέρα, άντικρινά στο Γιαννακὸ Πλαστάρα, που εΐχε καθήσει με τΐν πλάτη γυρισμένη πρὸς τΐν κούλια· άπό τὸν καιρὸ που μάλλωσε με τΐ Μαριώ δέν ξανασήκωσε ποτὲ τὰ μάτια στα παράθυρά της.

Κατόπι πήρε θέση στη σειρά όλη ή λεβεντιά του κάστρου κι άνάμεσό της ένας πολίτης φίλος τους με μιά φουσαρμόνικα για να βαστᾶ τὸ μπάσο.

Τὰ δυό μπουζούκια του βελουχιου καθήσανε κοντά,

κοντά. Τὸ ένα στα χέρια του Φωτούλα Τυλιγάδα, τὸ άλλο στοϋ Γιώργου Καραμπλιάκα άπό τΐν Άντρανοβα. Τὸ χωριό του, όνομαστὸ για τραγανὰ κεράσια και κορίτσια, δὲ φημίζεται για παιγνιδιάτορες, μα ό λοχίας Καραμπλιάκας έκαμε καιρὸ στην Καλαμάτα και κει ξεσκόλισε στο μπουζούκι.

Τὰ όργανα προσμένανε στην άκρη, όσο να φαγοθῆ τὸ άρνι και νανοίξῃ ή διάθεση με τὰ ποτήρια, που άδειάζανε στην ύγειά του ένός και του άλλου. Δέν άργησε και πρῶτοι δώσανε τὸ σημειο οί κλαψιάρικοι τόνοι τΐς φουσαρμόνικας.

«Τὰ λελούδια μαραμένα, τὰ φυλιὰ φαρμακωμένα», ταίριασε με τὸ μινόρε της τΐ σκληρή και ξεγοφιάρικη φωνή του ό μωραίτης επιλοχίας Άνάστος Παδελόπουλος.

Δεϋτερη και τρίτη τὸν ακολουθήσανε και τὸ τραγούδι άπλώθηκε. Τὰ μπουζούκια θελήσανε να τὸ συνοδέψουνε, μα ή μπουργάνα του Φωτούλα Τυλιγάδα κάτι έπαθε και χαλοϋσε τὸ ρυθμό.

«Ποιός διάτανους πῆϊ κι του σκαντάλι! Ίγὼ του σ'νάρ'σα τὰπέγιουμα», φουρκίστηκε ό Φωτούλας κι άρχισε να κουρδίξῃ τὸ μπουζούκι του.

Τὸ τραγούδι κόπηκε και μοναχή ή φωνή του Γιαννακού Πλαστάρα άποτελείωσε τὸ γύρισμα :

Δός μου πίσω τὰ λελούδια,
δός μου πίσω τὰ φιλιά.

Εΐχαν ξυπνήσει μέσα του οί καημοί και ξεχάστηκε.

Τὰ ποτήρια ξαναδειάσαν, ὅσο ἔσιαχνε ὁ Φωτούλας τὸ μπουζούκι.

«Ἐλα, Φωτούλα, πᾶρ'το τώρα μᾶς γκάστρωσες», πρόσταξε ὁ Συμεὼν Καραφωτιάς.

Ὁ Τυλιγάδας, γελαστότερη ψυχὴ ἀπὸ τὸν παίχτη τῆς φουσαρμόνικας, χτύπησε πῖο περίχαρη χορδὴ, πῖο ἀνοιχτό-καρδο σκοπό:

«Οὔλες οἱ παπαροῦνες, παπαρούνα μου—», ἀντιλάλησε ἡ ψιλή, βραχνότρεμη φωνὴ του.

«Οὔλες οἱ παπαροῦνες μὲ γέλια, μὲ χαρές», βουίξαν ὅλοι μ' ἓνα στόμα.

«Ἄϊντε πολιά μου!» ἀλάλαξε ὁ Καραφωτιάς, σκαρταρίζοντας ψηλά στὸν ἀέρα τὰ τρία δάχτυλα.

Μπίμ! μπάμ!

«Νίλα θὰ γένη ἀπόψε!» ρεκάζανε ἄλλες φωνές.

Καὶ τὸ γλέντι μπῆκε στὸ δρόμο του. Τὰ δυὸ μπουζούκια παλεύανε ποιὸ νὰ περάσῃ τὸ ἄλλο, οἱ φωνές ποιὰ νὰ πᾶν ψηλότερα καὶ πότε γελούμενοι, ἀλαφροί, πότε βαριοί, παθητικοὶ ἀκολουθοῦσαν ἕνας τὸν ἄλλον οἱ σκοποὶ, ὅσο πὺν ὁ ἐπιλοχίας Καραφωτιάς ἔδωσε πάλι τὸ σημεῖο στὴν ἀλλαγὴ τοῦ τόνου.

Τὰ δυὸ μπουζούκια πάψανε, ὅταν τὸν εἶδανε νὰ πάρῃ στὰ χέρια του τὸν ταμπουρά κι ὅλοι σωπάσανε.

Ὁ ἐπιλοχίας Καραφωτιάς εἶταν τραγουδιστὴς μὲ τὸ νομα στὰ εὐζωνικά. Ὁ σεβντιάς του εἶτανε τὰ κλέφτικα. Ἡ ζωὴ, πὺν πέρασε στὰ ρουμελιώτικα βουνὰ κυνηγώντας τοὺς φυγόδικους, τοῦ πλούτισε τὴν ἀνθολογία καὶ τοῦ ταίριασε τὴ φωνὴ μὲ τὸ γαργάρισμα τῆς βρύσης καὶ τὴ λα-

λιά τῆς πέρδικας, μὲ τὴ βουὴ τοῦ ἐλατιοῦ καὶ τὴν τζαμάρα τοῦ τσοπάνη. Ὅλα τοῦτα ἀντιλαλοῦσαν μ' ὅλους τοὺς ἀχούς τους στὸ μεστὸ καὶ λαγαρὸ τραγούδι του καὶ κοντὰ σ' αὐτὰ καὶ πρῶτ' ἀπ' ὅλα ἔτρεμε στὴ φωνὴ του κι ἀναστέναζε ὁ καημὸς μιᾶς λεβεντιάς, πὺν χάνεται ὀλοέν' ἀπὸ τὰ βουνά, ἡ πίκρα γιὰ τὸ χαμὸ καὶ μαζὶ καὶ κάποια ἐλπίδα μήπως ξαναθίση. Ἡ λαχτάρα τῆς σὰ νὰ ξεχείλιζε καὶ τὴν ὦρ' αὐτὴ κι ἄρχισε βαθιά, βαριά:

«Μὲ γέλασε μιὰ χαραυγὴ, ὁ αὐγερινὸς κ' ἡ πούλια, καὶ πῆρα πλάγια ταῖβουνά—».

Ὁ ταμπουράς μόνον συνώδευε στὰ χέρια τοῦ ἴδιου ἐπιλοχία κ' οἱ φωνές ἀπὸ τὴ μισὴ παρέα ἀκολουθοῦσαν ἀργὰ καὶ σιγαλινὰ, γιὰ νὰ τὸ σηκώσῃ ἔπειτα ἡ ἄλλη μισὴ μὲ τὴ φωνὴ τοῦ Τυλιγάδα ἀπάνω ἀπάνω.

Ὅπως ὅλοι οἱ ξεκουστοὶ τραγουδιστάδες, ὁ Συμεὼν Καραφωτιάς δὲν τέλειωνε ποτὲ τραγούδι. Καὶ τώρα ὕστερ' ἀπὸ τρία τέσσερα γυρίσματα τὸ ἔκοψε στὴ μέση.

Καὶ σώπασε κ' ἡ ἄλλη μεριά.

Ὁ καημὸς τοῦ ἐπιλοχία Καραφωτιά ξάναψε ὁμοίους πόθους σ' ὄλο τὸ τραπέζι. Ὁ Φωτούλας Τυλιγάδας ἄδραξε πάλι τὸ μπουζούκι.

Ὁ Γιαννακὸς Πλαστάρας βαλαντώθηκε καὶ τὸ τραγούδι τοῦ Κατσαντώνη ἀπλώθηκε θλιμμένο καὶ βαρὺ.

Ὅμως ἡ λάμψη τοῦ ἀγραφιώτη ἀρματωλοῦ εἶταν παλιὰ καὶ θαμπωμένη πᾶ γιὰ τὸ Φωτούλα Τυλιγάδα. Οἱ λαχτάρες του πετούσαν σὲ κοντινότερους καιροὺς καὶ στὴ φαντασία του συγγάζαν ἄλλες νωπότερες σκιές καὶ δόξες, πὺν γεμίσανε τὸν Ἑλυμπο καὶ Κίτσαβο, τὴν Γκιόνα

και τῆ Λιάκουρα, τὸν Μπούμπιστο και τῆ Βελίτσα.

«Ἐσεῖς, πολιά τοῦ Γρεβενοῦ, Τσίτσου κι Μήτσου μου», ἔσκισε τῆ νυχτιὰ ἢ στριγγὴ λαλιὰ τοῦ πρώην λοχία.

Ὁ Τσιτσομήτσος εἶτανε μιὰ ἀπὸ ἐκεῖνες τὶς σκιές, ποὺ ἡ γενιά του εἶχε νταραβέρια ζωντανώτερα παρ' ὅτι μὲ τὶς δόξες τοῦ Βλαγάβα και τοῦ Κατσαντώνη. Στὰ νιάτα του τὶς κινήγησε κι ὁ ἴδιος στὰ βουνὰ κ' ἔπλεξε γύρω τους κάποιον ὄμορφο ὄνειρο, ποὺ ἡ τύχη τὸ θέλησε νὰ σβήσῃ ἔτσι σκληρὰ στὴ βρώμικη ποδιὰ τοῦ βελουχτζῆ ἐδῶ στὸν ὄχτο τοῦ ἀκροπόταμου.

Τέτοιο ὄνειρο πλανεύει και τῆ λεβεντιὰ τοῦ κάστρου ἐκεῖ τριγύρω του. Ὅλοι ἔχουν τὸν ἴδιον πόθο μαζί μὲ τὸν Καραφωτιά, ὅλοι κλαῖν ἐλπίδες ποὺ χάνονται ὅσο πᾶνε. Γιατὶ ξέρουν πὼς οἱ σκιές, ποὺ ξύπνησε τὸ τραγοῦδι τοῦ Φωτούλα Τυλιγάδα, δὲ γεμίσανε μόνο δόξα τὰ βουνὰ, δὲ στοιχειώσανε κάθε κορφὴ και ράχη και χωριὸ και χούνη, μὰ πλημμυρίσαν και τοὺς καφενέδες μὲ χρυσὰ γαλόνια, στολίσανε τὶς στραῆτες μὲ ἀστραφτερὰ σπαθιὰ και σκορπίσαν ἀπόστρατους συνταξιούχους ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη στὰ βουνὰ και στὰ χωριά.

Ἀργά, ἐπίσημα, συγκρατητὰ κι ἀπανωτὰ ἀντηχοῦνε τὰ τραγοῦδια τοῦ Σπаноῦ, τοῦ Τάκη, τοῦ Ντελῆ, τοῦ Κάγκαλου, τοῦ Πατσαούρα. Καθένας ἔχει κ' ἓνα χωριανὸ ἀρχιληστὴ νὰ θυμηθῆ και τὰ πουλιὰ ξορκίζονται νὰ μὴ λαλήσουν, οἱ κοῦκοι και τὰηδόνια νὰ βουβαθοῦν κ' οἱ ὄμορφες νὰ μὴν ἀλλάξουν τῆ Λαμπρή, γιατί τὸν ἕναν ἥρωα σκοτώσανε, τὸν ἄλλον τὸν λαβώσανε, τὸν τρίτον πᾶνε νὰ τὸν κρεμάσουν. Ἡ φωνὴ τοῦ Φωτούλα βράχιασε,

ὁ Καραμπλιάκας ἀναψε μὲ τᾶλλο τὸ λαλούμενο, ὁ Γιαννακὸς Πλαστάρας χούγιαξε πὼς δὲ ματάειδε τέτοιο πατιρντί, ὁ Ἀνάστος Παδελόπουλος μνημόνεψε κι αὐτὸς τὸ Λίγκο τὸ λεβέντη κ' ἔτσι ξενητρόπιασε τὸ Μωριά μπροστὰ στοὺς ρουμελιώτες.

Μιὰ δόξα μόνο δὲν ὑμνήθηκε κ' ἓνα ὄνομα δὲν ἀναφέρθηκε τοῦ Κωσταντέλου. Κάποιος, ποὺ τὸ χωριὸ του ἐνεχότανε στὸ φόνον του, εἶτανε στὴ συντροφιά και κανένας δὲν εἶχε ὄρεξη νὰ ξανάψῃ πατροπαράδοτες μνησικακίες στὸ βαλτινὸ λοχία. Ἐνας εἶτανε φόβος, μὴν τὸ κάμῃ ὁ νιόφερτος συναδερφος, ποὺ ἴσως δὲν ἤξερε πὼς ὁ ἀδερφὸς τῆς μάννας τοῦ Σακαρέλου πῆγε θράσος και κείνος μαζί μὲ τὸ μεγάλο ἥρωα.

Μὰ τὸν Ἀχιλλέα Σκαλτσογιώργο δὲν τονὲ φλογίζαν τέτοιοι πόθοι. Ὅταν ἤρθε ἡ σειρά του νὰ τραγουδήσῃ, γύρισε ξαφνικὰ τὸ σκοπὸ.

«Θέλουν νὰνθίσουν τὰ κλαριά, βλάχα βλαχούλα μου—» ἄρχισε ἀπαλά, σιγαλινά.

Ὅλοι σωπάσανε μεμιάς.

«Κι ὁ πάγος δὲν τᾶφίνει· θέλω και γὼ νὰ σ' ἀρνηθῶ—»

«κι ὁ πόνος δὲ μ' ἀφίνει», τὸ πῆρε ἄξαφνα ὁ Γιαννακὸς Πλαστάρας ἀπὸ τὸ ἄλλο πλευρὸ.

Ὁ Καραφωτιάς ἔκαμε κίνημα νὰ τὸν σωπάσῃ· ἀν δὲ φοβότανε μὴν τὸ πάρῃ σὲ κακὸ ὁ πρωτητερινὸς ἀγαπητικὸς τῆς ἀρρεβωνιαστικιάς του, θὰ τοῦ βούλωνε τὸ στόμα μὲ τὴν ἀπαλάμη.

Μὰ πρόλαβε ἄλλος και τοῦ ἔνεψε και σῶπασε.

Κι ὁ Σκαλτσογιώργος ξαναπῆρε μόνος τὸ τραγούδι.

Τριγύρω τσιμουδιά· ὅλοι κρατήσανε καὶ τὴν ἀναπνοή.

Ἡ φωνὴ τοῦ Σκαλτσογιώργου, συνοδεμένη μόνο ἀπὸ τὰ μπουζούκια, ἀνέβηκε σιγαλὰ σιγαλὰ καὶ ὑψώθηκε βεργολίγερη, τρεμούλιασε ἀπαλὰ καὶ λύγισε, κελάρισε καὶ τρίλισε σὰν τὴν λαλιά τοῦ κότσυφα, ξαναχαμήλωσε, τσακίστηκε, βράχνιασε καὶ μουρμούρισε σὰν παράπονο τρουγωνιοῦ, γιὰ νάνεβη καὶ νὰ παιγνιδίσση πάλι σὰ γελαστὸ φλυᾶρημα γαλιάντρας, νὰ ξαναπέση καὶ νὰ ξανασηκωθῆ, νὰ παιγνιδίσση καὶ νὰ ναστενάξῃ, ὅσο νὰ σβήσῃ ψιθυριστὰ σὰν ἀνατρίχιασμ' ἀεριοῦ στὰ φύλλα.

ἘΟ Συμεὼν Καραφωτιάς σήκωσε πρῶτος τὸ ποτήρι:

«Γειά σου, ὀρε Σκαλτσογιώργο, γειά σου!»

ἘΟλοι ἤπιανε στὴν ὑγεία τοῦ Σκαλτσογιώργου καὶ σιωπὴ κράτησε μερικὲς στιγμές.

ἘΑντίκρου στὸ μπαλκόνι τῆς κούλιας σὰ νὰναδεύτηκε ἕνας ἴσκιος κι ὁ ἐπιλοχίας Καραφωτιάς ἀλαφιάστηκε.

ἘΟ Σακαρέλος δὲν κουνήθηκε στὸ κάθισμά του.

Στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ τραπεζιοῦ ἢ φουσαριμόνικα ξανάρχισε τὸ κλάμα:

Εἰς φρικώδη μαύρη νύχτα,
εἰς σιγὴν κοιμητηρίου,
ἀντίκρου νεκροταφείου—

μουρμούριζε ὁ ἘΑνάστος Παδελόπουλος τὴν ἴδια στιγμὴ πού ὁ Καραφωτιάς κεντημένος ἀπὸ τὸ τραγούδι τοῦ Σκαλτσογιώργου ἄπλωνε τὸ χέρι στὸν ταμπουρά.

ἘΟ Παδελόπουλος εἶδε τὸ κίνημα καὶ σώπασε.

«ἘΕλα, πάρε κανένα», τοῦ μουρμούρισε κι ὁ Σκαλτσογιώργος.

ἘΟ Καραφωτιάς ξανάπλωσε τὸ χέρι. Μὰ ἡ τρεκλιστὴ φωνὴ τοῦ Θόδωρου Μαυλῆ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ τραπεζιοῦ τὸν ἔκοψε ξανά.

«ἘΤὸ παιδί πού μὲ—τὸ παιδί πού μὲ—», τραύλιζε ὁ τσακιρωμένος ὑπαξιωματικὸς καὶ σκουντούσε τοὺς μπουζουξήδες νὰ τὸν ἀκολουθήσουν.

«ἘἘΑς κάμ'νε κι ἄλλι τοῦ κέφ' τς», εἶπε ὁ Καραφωτιάς καὶ σηκώθηκε ξάφνω ἀφίνοντας τὸν ταμπουρά στὸ κάθισμα.

«ἘἘΑχά, ποῦ πᾶς;» ρώτησε ὁ Σκαλτσογιώργος.

«ἘἘΠ'θινά· θὰ γυρίσου ἀμέσους», εἶπε ἀδιάφορα ὁ ἐπιλοχίας κ' ἔφυγε.

Κανεὶς δὲν τὸν πρόσεξε. Μονάχα ὁ Σκαλτσογιώργος καὶ ὁ Σακαρέλος εἶδαν τὴν φουστάνελα του, πού ἄσπρισε μιὰ στιγμὴ ὄξω στὸ δρόμο.

ἘΟ Σακαρέλος εἶδε ἀκόμα πὼς χάθηκε κι ὁ ἴσκιος ἀπὸ τὸ μπαλκόνι τῆς κούλιας καὶ τὴ στιγμὴ αὐτὴ δὲν ἔμεινε ἦσυχος στὸ κάθισμά του.

ἘΤὸ γλέντι ἀναψε τώρα στὴν ἀντίπερ' ἄκρη τοῦ τραπεζιοῦ. Κέντρο εἶταν ἐκεῖ ὁ Θόδωρος Μαυλῆς κι ὁ Φωτούλας Τυλιγάδας, πού εἶχε τὴν τέχνη νὰ ταιριάζεται με ὅλους. ἘἘΝοιωθε καὶ τὶς λεβέντικες ὁρμές τοῦ Καραφωτιά καὶ τὶς παράτροπες λιγάκι τοῦ Θόδωρου Μαυλῆ. Οἱ κακὲς γλώσσες λέγανε μάλιστα πὼς τὶς εἶχε κι αὐτὸς στὸ αἷμα του, μὰ σὰ γεροντοπαλήγαρο πού ἔμεινε καὶ σὰ βελουχτζῆς πού

εΐταν, τοῦ τις συμπαθοῦσαν. Καὶ τὴ στιγμὴ αὐτὴ μὲ τὸ τραγοῦδι, ποῦ ἄρχισε ὁ Μαυλῆς, σὰ νὰ ξαναβαλαντώθηκε.

Ὁ Ἀχιλλέας Σκαλτσογιῶργος ἀηδίασε καὶ βαρέθηκε νὰ τοὺς ἀκούη.

«Ποῦ νὰ πάη ὁ Καραφωτιάς;» ρώτησε τὸ Σακαρέλο.

«Θὰ πάη γιὰ φ'λί», πετάχτηκε ἀπὸ ἀντικρινὰ ὁ Κῶττος Παπαδημούλης, ποῦ ἄκουσε τὸ ρώτημα.

Ὁ Σακαρέλος δὲν κουνήθηκε, δὲ μίλησε.

Ὁ Σκαλτσογιῶργος λάγγειψε:

«Τί στοὶ δρόμο τὸ π'λιούν ἐδῶ τὸ φ'λί;» ξαναεἶπε τοῦ Σακαρέλου χαμογελώντας.

Ὁ Σακαρέλος ἔκαμε πάλι πὼς δὲν ἄκουσε.

«Γεῖά σ', ὀρὲ Μάνθο! Τᾶρρ'ξες κιόλας, νύσταξες!» τοῦ φώναξε ὁ Γιαννακὸς Πλαστάρας κι ἄπλωσε τὸ ποτήρι.

Ὁ Σακαρέλος πῆρε τὸ δικό του, τσούγγρισε μαζί του καὶ τὸ ἄδειασε χωρὶς νὰ βγάλῃ λόγο.

«—κάτι θέλει νὰ μοῦ πῆ», τραύλιζε ὀλοένα ὁ Θόδωρος Μαυλῆς στὴν κάτω ἄκρη.

Στὸν μπαξὲ θέλει νὰ πᾶμε νὰ γλεντήσουμε μαζί», συμπλήρωσε ὁ Γιαννακὸς Πλαστάρας καὶ γύρισε κεῖθε χτυπώντας τὸ ρυθμὸ μὲ τις ἀπαλάμες.

«Ἄν εἶναι κείν' ἢ στρουμπ'λούλα, ποῦ εἶδα δῶ καρσὶ τὸ δειλινό, χαλάλι τ'!» μουρμούρισε τοῦ Σακαρέλου ὁ Σκαλτσογιῶργος, χωρὶς νὰ λάβῃ πάλι ἀπόκριση.

Ὁ Σακαρέλος ξανάδειασε τὸ ποτήρι του μιὰδυὸ φορὲς ἀλλάζοντας μὲ τοὺς πλαγινούς του ὀμιλίες ἀδιάφορες. Δὲν εἶχε τραγουδήσει ὅλο τὸ βράδι· ἀκολουθοῦσε μόνο τοὺς ἄλλους μουρμουριστά. Δὲν εἶταν τραγουδιστὴς καὶ δὲν τοῦ

ἄρσενε νὰ καταπιάνεται μὲ ὅ,τι δὲν μποροῦσε νὰ τὸ βγάλῃ πέρα.

Ὁ Καραφωτιάς δὲν ἄργησε νὰ γυρίσῃ. Ὅσοι τὸν εἶδαν κάμανε πὼς δὲν τὸν προσέξαν. Κανένας δὲν τὸν ρώτησε ποῦ εἶταν. Ὁ Σκαλτσογιῶργος μόνο τοῦ σφύριξε χαμογελώντας στοὶ αὐτὶ:

«Φάνιξε ἀπόξω κανένας νταλματίας;»

Ὁ ἐπιλοχίας δὲ μίλησε.

«Τονὲ λητάρωσες καλά; τὸν παράδωσες στ'ν ὑπομεραρχία;»

Ὁ Σκαλτσογιῶργος εἶδε πὼς ὁ ἀνώτερός του δὲν εἶχε ὄρεξη γιὰ χωρατὰ καὶ σώπασε.

Μὰ ἡ διάθεση δὲν ξαναῆρθε στοὶ ἀπάνω μέρος τοῦ τραπεζιοῦ. Ὁ Καραφωτιάς δὲν ξανάπλωσε τὸ χέρι στοὺν ταμπουρά, ὁ Σκαλτσογιῶργος δὲν ξανατραγουδῆσε.

Κοντεύανε μεσάνυχτα. Ἄδεια διανυκτερεύσεως δὲν εἶχαν ὅλοι τους κ' εἶταν καιρὸς νὰ τὸ χαλάσουν. Ἀδειάσανε τελευταία φορὰ τὰ ποτήρια τους κάτω ἀπὸ τὸ βραχνὸ τραγοῦδι τοῦ Μαυλῆ καὶ σηκωθήκανε καὶ πῆραν τὸ δρόμο τοῦ κάστρου.

Μονάχα ὁ Γιαννακὸς Πλαστάρας κι ὁ Μάνθος Σακαρέλος δὲν εἶχαν ὄρεξη γιὰ ὕπνο. Χωρὶς νὰ ποῦνε τίποτε στοὺς ἄλλους, κοντοσταθήκανε καὶ κάμανε κατὰ τὴν πόλη. Ἡ Κατινίτσα ἢ Σμυρνιὰ χόρευε μὲ τὸ καφεαμὰν σ' ἓναν ἀπὸ τοὺς καφενῶδες τῆς πλατείας καὶ τραβήξαν ἐκεῖ νὰ ξεθυμάνουν τὴ βαρεῖὰ καρδιά.

Ὅσο βαστοῦσε τὸ γλέντι στοὶ βελούχι, δὲν μποροῦσε

νά ησυχάση αντίκρυ κ' ή κούλια. Πρὶ νά καθήσουν οἱ ὑπαξιωματικοὶ στὸ τραπέζι, ὁ ἐπιλοχίας Καραφωτιάς νοιάστηκε νά στείλῃ στὶς ξαδέρφες τὸ σβέροκο τοῦ ἀρνιοῦ, δυοτρία ψαχνὰ κομάτια καὶ μιὰ μισοκάρικη μπουκάλα κρασί. Κ' ἔτσι μπορούσανε νὰ κολουθοῦν κι αὐτὲς τὸ γλέντι μὲ καλῆτερη διάθεση.

Ἡ Κούλα πῆρε τὴν καρέκλα της καὶ βγήκε στὸ μπαλκόνι, ἡ Μαριῶ κάθησε στὸ παράθυρο τῆς ἄλλης κάμαρας κ' ἡ Φρόσω, μὴν ἔχοντας κανένα λόγο ν' ἀγρυπνᾷ, ἔπεσε καὶ κοιμήθηκε.

Ὁ Καραφωτιάς ἀπὸ τὸ μέρος ποὺ καθόταν εἶδε καὶ γνώρισε μόνο τὸν ἴσκιο, ποὺ παραφύλαγε ὅλη τὴν ὥρα στὸ μπαλκόνι. Τὸ κεφάλι τῆς Μαριῶς δὲν μπόρεσε νά τὸ ξεχωρίσῃ στὸ σκοτεινὸ παράθυρο οὔτε αὐτὸς οὔτε ὁ Σακαρέλος ποὺ καθότανε κατάντικρυ. Κι ὁ Καραφωτιάς νόμισε πὼς ἡ ἀρρεβωνιαστικιά του εἶχε κοιμηθῆ. Ἄλλιῶς δὲ θὰ τραβοῦσε πρὸς τὸν πύργο, ἅμα ἔφυγε ἀπὸ τὸ γλέντι γιὰ λίγες στιγμές.

Μόλις ὅμως προχώρησε πρὸς τὴν αὐλόπορτα, ἡ Μαριῶ τὸν ξάφνισε μισοανοίγοντάς την:

«Καλισπέρ', ἔλ' ἀπουμέσα».

Ὁ ἐπιλοχίας δὲν πρόφτασε νά μπῆ, ὅταν ἀπὸ τὸ βάθος τῆς αὐλῆς παρουσιάστηκε τρεχάτη ἡ Κούλα. Νομίζοντας κι αὐτὴ πὼς ἡ Μαριῶ κοιμήθηκε στὴν ἄλλη κάμαρα, σὰν εἶδε στὸ δρόμο πὼς ὁ ἴσκιος τοῦ ξαδέρφου ἔκαμε κατὰ τὸν πύργο ἔτρεξε σιγαλά, ξιπόλυτη, νυχοπατώντας μὴν ἔυπνήσῃ τὴ Μαριῶ καὶ πήδησε ἀλαφρὰ τὴ σκάλα.

Κ' οἱ τρεῖς βρεθήκανε ξαφνισμένοι κι ἀπογοητευμένοι πίσω ἀπὸ τὴν αὐλόπορτα.

«Συμεῶν, ποιὸς εἶτανε π' τραγοῦδ' σι τ' βλάχα;» ρώτησε ἡ Κούλα σιγαλινά, σιμώνοντας τὸν Καραφωτιά.

«Ὁ Σακαρέλος», τῆς ἀπάντησε ἀπότομα ὁ Καραφωτιάς, σὰ νά ξέσπαζε μ' αὐτὸ τὴ φούρκα του.

Ἡ Κούλα τοῦ ἔδωσε μιὰν ἀνάποδη στὸ στόμα.

«Νὰ σὲ μάθω γὼ πὼς βαροῦν», ἀγρίεψε ὁ ξάδερφος, καὶ τῆς ἄδραξε μὲ τὸ ἕνα χέρι τὰ δικά της χέρια, ἐνῶ μὲ τὸ ἄλλο τῆς ἔπιασε σφιχτὰ τὸ αὐτί, στριμώχνοντάς την πρὸς τὸν τοῖχο:

«Τώρα τί θέλεις νά σ' κάμω;»

Ἡ Κούλα πόνεσε καὶ φώναξε βραχνά.

«Ντόσα, σκασμός! — Ἐλ' ἄφ' σ' τ'νε, Συμεῶν, τ'ν τουρλακίδα' θὰ ν' αἰκούσ'νε στοῦ βιλούχ», μουρμουρίσε πνιχτὰ ἡ Μαριῶ.

«Τοῦ λὲς τοῦ ραί' εἶτ' ὄχι;» ξακολούθησε ὁ ἐπιλοχίας, δίχως νά προσέχῃ τὴ Μαριῶ.

Τῆς ξαπόλυσε κάπως τὸ αὐτί καὶ τὴν ἔσφιξε δυνατῶτερα στὸν τοῖχο.

Ἡ Κούλα γελοῦσε, σὰ νά εἶταν εὐχαριστημένη στὰ δεσμὰ τοῦ ξαδέρφου. Δὲν εἶχε φόβο νά τῆς τριφτῆ στὸν τοῖχο τὸ καλὸ τὸ φόρεμα, ποὺ φοροῦσε τὸ δειλινὸ στὸν περίπατο τῆς ἀκροποταμιᾶς. Τὸ εἶχε ξεγδυθῆ ἀποβραδὶς κ' ἔμεινε μὲ τὸ μεσοφόρι καὶ τὴν παλιά της πόλκα, ποὺ καθὼς τὴν ἔσφιγγε στὸν τοῖχο ὁ ξάδερφος, ἀνοιξε μπροστὰ στὴν τραχηλιά.

Ὁ Καραφωτιάς κόντευε νὰ λησμονήσῃ πὼς ἔστεκε ἡ Μαριῶ στὸ πλάι.

Μὰ κ' ἡ Μαριῶ ἔχασε τὴν ὑπομονή.

» Ἄς τ'νε, σοῦπα, τ' στρίγλα νὰ χαθῆ. Θὰ ξυπνήσ' ἡ γειτονιά», εἶπε καὶ θυμωμένη ἔπιασε τὰ χέρια τοῦ ἀρεβωνιαστικοῦ καὶ τὸν τράβηξε ἀπὸ τὴν ἀδερφή.

» Ἄς ἔχῃς χάρ' τς Μαριῶς», εἶπε τέλος κι ὁ ἐπιλοχίας ἀπελπισμένα καὶ τὴν ἀπόλυσε.

«Μὰ σὰ θέλῃς, ξανασ'κόνῃς χέρ'», πρόστεσε καὶ γύρισε πρὸς τὴ Μαριῶ.

Ἡ Μαριῶ εἶταν ἀκόμα μὲ τὸ ἡμερινό της λοῦσο καὶ καθὼς ἔκαμε ὁ ἐπιλοχίας νὰ τὴν παρηγορήσῃ κι αὐτὴ μ' ἔν' ἀγκύλιασμα, τὸ χέρι του σκόνταψε ἀπάνω στὸ τορνούρι της.

«Δὲν τ'βγαλῆς ἀκόμα τὸ σαμάρ'; Σκιαζοῦμι θὰ κι μᾶσι κιόλας μὴ δαῦτο», εἶπε ἀποφουρκισμένος ὀλότελα.

Ἡ Κούλα γέλασε κ' ἡ Μαριῶ δάγκασε τὰ χεῖλια.

Μέσα στὸ θαμπόφωτο τῆς νύχτας ὁ ἐπιλοχίας μόλις ξεχώριζε τὴν ὄψη της. Ἐκεῖνο πού ἔβλεπε καθαρὰ εἶταν ἡ μακριὰ της μύτη, χαρακτηριστικὸ σημάδι τῆς γενιᾶς τοῦ Κρανιαῖ, πού ἡ Κούλα μοιάζοντας περισσότερο τῆς μάννας της δὲν τὸ εἶχε.

Πολλὲς φορὲς ἡ μύτη αὐτὴ χάλασε τὴ διάθεση τοῦ ἐπιλοχίας, ἀπόψε ὅμως καθὼς τὴν ἔβλεπε ἀπὸ τὸ πλάι νὰ σκίζῃ τὸ σκοτάδι μὲ τὸ τόξο της, τοῦ ἔκοψε ὀλότελα κάθε ὄρεξη.

Στὴν ἄκρη στὸ πεζούλι παραπέρα εἶχε καθήσει ἡ Κούλα καὶ κουνούσε τὶς γυμνὲς ἀριδὲς της χαμογελώντας του σὰν περιπαιχτικά.

Ὁ πόντος τοῦ ἀκροπόταμου

Ὁ Καραφωτιάς ἔννοιωσε νὰ τὸν ἀφίνη κάθε δύναμη;
«Ἄϊστε, κοιμ'θῆτε τώρα», μουρμούρισε καὶ γύρισε πρὸς τὴν αὐλόπορτα.

Ἡ Μαριῶ ἔμεινε σὰν ἀποκαρωμένη.

«Συμεῶν, πές μ' καημένε, ποιὸς τραγοῦδ'σι τ' βλάχα;» ἔτρεξε ἡ Κούλα κατόπι του.

Μὰ ὁ Συμεῶν δὲ γύρισε μῆτε νὰ κοιτάξῃ.

«Ποιὸς εἶταν πού τραγοῦδησε τὴ βλάχα;» συλλογιζόταν ὀληνύχτα ἡ Κούλα στριφογυρίζοντας στὸ στρῶμα της.
«Ποιὸς εἶταν πού τραγοῦδησε;»

Τὸν ἔβαζε στὸ νού της, τὸν μάντευε, εἶτανε βέβαιη σκεδόν, ὥστόσο ἤθελε νὰ μάθῃ τὸνομά του.

Ὁ νιόφερτος λοχίας, ὁ μελαψὸς καὶ μαυρομούστακος, μὲ τὸ κορμὶ τὸ λίγο ἔγκωμο, τὸ ζουνάρι τὸ κρεμαστὸ μαριόλικα καὶ τὴ φέριμελη τὴν κεντισμένη ιδιότροπα δὲν τῆς ἔξφυγε τὴ ματιὰ τὸ ἀπόγεμα, πού ἦρθε στὸ βελούχι. Καθόταν ὅμως στὸ ἴδιο τραπέζι κι ὁ Μαυλῆς κ' ἔτσι δὲν ἔλαβε καιρὸ νὰ τὸν περιεργαστῆ καλύτερα. Καὶ κείνος τὴν πρόσεξε στὸ μπαλκόνι καὶ στήλωσε ἀπάνω της τὰ μάτια, μὰ ἡ Κούλα ἔδωσε τόπο τῆς ὀργῆς καὶ κούφτηκε μέσα, ἀπὸ φόβο μὴν ὁ Μαυλῆς τὸ πῆ τοῦ Σακαρέλου.

«Δίχως ἄλλο ἐκεῖνος θὰ τραγοῦδησε». Τὶς ἄλλες τὶς φωνὲς τὶς ξέρει, τὶς γνωρίζει ὅλες.

«Μὰ ποιὸς νᾶναι τάχ' αὐτός; Πότε ἦρθε καὶ ποῦθε ἦρθε; Εἶναι περαστικός, ἢ μετατέθηκε στὸ τάγμα;»

«Δὲν πάει στὸ καλό· τί μὲ νοιάζει ὅποιος καὶ νᾶναι!» ξαναλέει μέσα της, κλείνει τὰ μάτια καὶ ζητᾷ νὰ κοιμηθῆ.

«Τὸ χέρι σου τὸ παχουλὸ καὶ τὸ—», σὰ νάντηχῆ ὅμως ἀκόμα ἡ ἄγνωρη φωνή κ' ἡ Κούλα ἀναταράζεται καὶ ξανανοίγει τὰ μάτια.

Θυμώνει μὲ τὸν ἑαυτό της. Τί τῆ μέλει αὐτή; Δὲν πάει νᾶναι ὅποιος θέλει ὁ ξένος ὁ λοχίας! Μήπως δὲν ἔχει αὐτὴ τὸ Μάνθο της, μήπως δὲν εἶναι καὶ κείνος λεβέντης κι ὁμορφος; Πῶς δὲν τραγουδᾷ θὰ πῆς. Πῶς ἡ φωνή του μήτε ἀκούστηκε ἀπόψε στὸ βελούχι. Καὶ τί μὲ τοῦτο; Αὐτὴ δὲν τὸν ἀγάπησε γιὰ τὴ φωνή. Αὐτὸς δὲν εἶναι λόγος νά—! Μαζί του δὲν ἔχει κανένα παράπονο. Δὲν τῆς κάνει ὅ,τι τοῦ γυρέψῃ, δὲν τῆς φέρνει ὅ,τι τῆς χρειάζεται; Πλούσια δὲν εἶν' αὐτά, πολλὰ κι ἀκριβὰ δὲν εἶναι. Μὰ τί νὰ τὸν κάμ' ἡ Μαριῶ τὸν ξάδερφο, ποῦ τῆς φέρνει πιὸ πολλά, μὰ τὴν ἴδια ὥρα κοιτάζει νὰ τὴ βουλῶση μπροστὰ στὰ μάτια της! Ὁ Μάνθος μήτε σηκώνει μάτι σ' ἄλλη.

Κ' ἡ Κούλα ξανακλείνει τὰ μάτια.

Μὰ ὁ ὕπνος δὲ θέλει νάρθῃ. Τί ἔπαθε; τί τῆς ἤρθε; Σὲ καλό της ἀπόψε! Νὰ πάρ' ἡ ἁμαρτία κι αὐτοὺς τοὺς ψύλλους, ποῦ θεορίψανε μὲ τὴν ἀνοιξη. Αὐριο πρῶτ' θὰ σφουγγαρίσῃ ὅλην τὴν κούλια ἀπὸ ἄκρη σ' ἄκρη. Δὲ βασιέται τὸ κακό τους.

Ξανάκλεισε τὰ μάτια.

Τέτοιο τραγούδι ὅμως δὲν ξανάκουσε. Τὸ σκέπασε τὸ ἀηδόνι ποῦ κελαδοῦσε στὰ λιοστάσια. Καὶ τί ἀλλιότικα κεντίδια ποῦ εἶχε ἡ φέρμελή του, τί καλοῖσκωτος! Ἔχει καὶ μιὰν ἐλιά στὸ μάγουλο, ἂν δὲ γελάστηκε. Τὴν κοιτάζει κατὰματα. Δὲν εἶν' ἄλλος· αὐτὸς τραγούδησε. Κι ὁ Καρα-

φωτιάς πειράχτηκε, ποῦ τονὲ ρώτησε ποιὸς τραγούδησε τὴ βλάχα. Ζήλειψε μονομιᾶς. Ἄλλος πάλε καὶ τοῦτος! Σὰ νὰ φταίῃ αὐτὴ ποῦ ἐκεῖνος τρέμει τὴ Μαριῶ, σὰ νὰ φταίῃ αὐτὴ ποῦ ἡ Μαριῶ τὴν πρόλαβε ἀπόψε στὴν αὐλόπορτα. Εἶδες ἡ βρωμα τὸ μυρίστηκε. Εἴτανε γιὰ νὰ μὴ—γιὰ νὰ μὴ μάθῃ ποιὸς τραγούδησε.

Ἡ Κούλα τρόμαξε νάποκοιμηθῆ.

Οἱ ψύλλοι στὴν ἄλλη κάμαρα δὲν ἀφίνανε πιὸ ἥσυχη καὶ τὴ Μαριῶ. Κι αὐτὴ εἴτανε σκασμένη, ποῦ κατέβηκε ἡ ἀδερφή καὶ τὴν ἐμπόδισε, κι ἀγριεμένη πιότερο μὲ τὸν τρόπο ποῦ ἔφυγε ὁ ἀρρεβωνιαστικός. Δὲ βλέπει τὴν ὥρα, πότε νὰ ξημερώσῃ νὰ τονὲ βρῆ καὶ νὰ τὸν μάθῃ πῶς φέρνονται, μπροστὰ στὴν Κούλα κιάλας.

Ἄκουσ ἐκεῖ νὰ τῆς πῆ πὼς κοιμᾶται μὲ τὸ τορνούρι!

Κ' ἡ σουσουράδα ἡ ἄλλη γέλασε! Ἄς φέξῃ ὁ Θεὸς τὴν ἡμέρα μοναχὰ κι ἀπὲ ἀκούει κι αὐτὴ ὅσα τῆς πρέπουν.

Τὴ νύχτα δὲ θέλησε ἡ Μαριῶ νὰ κάμῃ φασαρία, μὴν ἀκούσουν ἀπὸ τὸ βελούχι. Μόλις ὅμως χάραξε, πετάχτηκε κ' ἡ Κούλα, ποῦ ὅτι μέστωνε τέλος στὸν ὕπνο, ξαφνίστηκε ἀπὸ ἓνα τράβηγμα γερὸ, ποῦ ἐννοίωσε στὸ πόδι.

Ἡ Μαριῶ μισόγυμνη, μὲ τὰ μαλλιά ξέπλεκα, μὲ τὰ μάτια πεταχτὰ ὄξω ἀπὸ τὴν ἀγρύπνια, ἀφτιασίδωτη καὶ κουρελιάρα στεκότανε μπροστὰ της:

«Μ' μουσκουκιμᾶσ' ἀκόμα! Τήρα ξιγνοιασά. Πάει ἡ ὥρα γιόμα!»

Ἡ Κούλα μόλις τὴν ξεχώριζε στὸ θάμπωμα τῆς χαρναγῆς. Παράξενο, ἡ σουβλερὴ μύτη τῆ φόβισε κι αὐτὴ. Μιὰ στιγμὴ νόμισε πὼς εἶχε μπροστὰ της κάποια στρίγγλα,

πού έβγαινε από τή σπηλιά της. Έτριψε τὰ μάτια κ' έκαμε νὰ ξυστῆ.

«Θὰ σ'κουθῆς, μουρη, ἢ ὄχι, σουπα;» φώναξε ἡ Μαριώ.

«Αἱ νὰ χαθῆς, μὲ τρόμαξις», μουρμούρισε ἡ Κούλα καὶ ξαπλώθηκε πάλι.

«Τρουμασμένι! Ἀκούς ἰκεῖ, τς χάλασανε τὸν ὕπνου!»

Ἡ Κούλα ξανάκλεισε τὰ μάτια.

Τῆρα τ' βρώμα, δὲν αἰκούει!»

Κ' ἡ Μαριώ τὴν κλώτσησε στὸ πλευρό.

«Φεύγα, σουπα, ξιφουρώσου μὲ ξύπνησες μ' ὄρεξ' θαμπὰ θαμπὰ», μουρμούρισε ἡ Κούλα.

«Θαμπὰ θαμπὰ... βέβια. Ἰψὲς μῶκαττες ὡς τὰ μεσάνυχτα. Τὰστόησις πὼς ἔχῃς νὰ κουφ'νιάης σῆμῖρα!» ἔδωσε δευτέρα, τρίτη κλωτσιὰ ἡ Μαριώ.

Ἡ Κούλα ξαναμουρμούρισε κάτι καὶ μισοσηκώθηκε.

«Τί εἶπες; δὲν ἔχῃς νὰ κουφ'νιάης;»

«Ὅχι, δὲν κουφ'νιάζου!»

«Θὰ κουφ'νιάης κὶ θὰ σκάης!»

Κ' οἱ ἀδερφὲς ἀδραχτήκανε.

Ἡ Φρόσω, πού ξύπνησε ἀπὸ τὴν ταραχῆ, τὶς βοῆξε νὰ κυλιοῦνται μαλλοπιασμένες στὸ πάτωμα. Ἡ Κούλα ἔβριζε κ' ἔσπρωχνε μονάχα. Σὰ μικρότερη, δὲ σῆκωνε τὸ χέρι νὰ χτυπήσῃ.

Ἡ Φρόσω εἶδε κ' ἔλαβε ὅσο νὰ τὶς χωρίσῃ.

Ἄμα βγῆκε ὁ ἥλιος, βοῆξε τὴν Κούλα σκυμμένη στὴ σκάφη. Ἐγινε τὸ θέλημα τῆς Μαριῶς· ἔπρεπε νὰ βρέξῃ τὰ

ροῦχα καὶ νὰ τὰ ρίξῃ στὴν μπουγάδα. Οἱ χοντροδουλειὲς τοῦ πύργου εἶχανε πέσει ὅλες στὴν Κούλα καὶ στὴν ὀρφανὴ τῆς πλύστρας τοῦ πατέρα. Δὲν ἔφτανε μόνο νὰ τὶς κάνουν, ἔπρεπε κιόλας νὰ τὶς κάνουν ὅπως κὶ ὅποτε ἤθελε ἡ Μαριώ.

Ἡ Κούλα ἔτριβε τὴ σκάφη μὲ τὰ μάτια κλαμμένα. Δὲν εἶχε πῶς ἀλλοιῶς νὰ ξεθυμάνῃ. Μὲ τὸν καυγὰ καὶ μὲ τὴν ταραχῆ λησμόνησε μιὰ στιγμή καὶ τὸ νιόφερτο λοχία καὶ τὸ ζουνάρι του καὶ τὴν ἐλιὰ στὸ μάγουλο καὶ τὸ τραγούδιμα τῆς νύχτας. Ἀπὸ τὴν ἀϋπνία εἶταν καὶ τὸ κεφάλι τῆς βαρὺ, ὁ ἀέρας τῆς ἀγῆς ψυχρός, τὸ νερὸ τῆς σκάφης κρύο, ἡ γίς, ὅπου πατοῦσαν οἱ φτέρνες τῆς, κρύα κὶ αὐτῆ. Ἡ καρδιά τῆς ἀνατροίχαζε· ὅλη ἡ λαχάρα, πού τὴ γέμιζε ψὲς τὴ νύχτα στὸ μπαλκόνι, εἶχε σβηστῆ καὶ ξεχαστῆ μὲ τὴν τραχειὰ καθημερινὴ ζωὴ, πού ξανάρχιζε σῆμερα πρὶν καλοφωτίσῃ ἀκόμα ἡ μέρα.

Μὰ ὅταν ἔδωσε ὁ ἥλιος κὶ ὁ ἀέρας πῆρε νὰ ζεσταίνῃ, ὅταν ἀρχίσανε νὰνάβουνε τὰ μπράτσα μὲ τὸ τρίψιμο στὴ σκάφη καὶ τὸ αἷμα κυκλόφερε ξανά, πῆρε νὰ ζεσταίνῃ κ' ἡ ψυχὴ καὶ ταῦτιὰ νάκοῦνε τὰ πουλιά, πού κελαδούσανε στὴ μελικοκκιά.

Σιγὰ σιγὰ ἤρθε πιά ἡ καρδιά στὸν τόπο τῆς κ' ἔτρεμε τώρα πότε νάκούσῃ τὴ σάλπιγγα, πού θὰ ἔλυνε τὴν ἀναφορὰ στὸ κίστρο καὶ θάφινε λεύτερους τοὺς ὑπαξιωματικούς νάρθοῦνε στὸ βελούχι.

Τέλος τὴν ἄκουσε κὶ ἀφοῦ περίμενε ὅση ὥρα λογάριαζε πὼς θὰ τοὺς χρειάζότανε νὰ φτάσουν, ἄφησε τὴν πλύση κὶ ἀνέβηκε στὸν πύργο.

Κοίταξε από τὸ παράθυρο· ἄδειο ἀκόμα τὸ βελούχι· ὁ νοικιαστὴς τοῦ φόρου καθότανε σ' ἓνα τραπέζι μοναχός.

Κατέβηκε πάλι στὴ σκάφη της, γιὰ νὰ ξαναεβῆ σὲ λίγο.

Τώρα εἶδε τέσσερους ὑπαξιωματικούς. Ἐκεῖνος ὅμως δὲν εἶταν. Ποιὸς ἐκεῖνος; Ὁ Μάνθος ἢ ὁ ἄγνωστος λοχίας;

Ἡ Κούλα δὲν ἤξερε κι αὐτὴ ποιὸν γύριε τὸ μάτι της.

Κατέβηκε πάλι στὴ δουλειά της. Ὅσο νὰποστρώση τὴν μπουγάδα, ξαναεβῆκε δυοτρεῖς φορὲς μ' ὄλο τὸ φόβο ποὺ εἶχε νὰπαντηθῆ μὲ τὴ Μαριώ καὶ νὰ ξαναπιαστοῦνε, γιατί ἀφίνει τὴ δουλειά της. Μὰ τοῦ κάκου· ἐκεῖνος δὲν ἦρθε ἀκόμα.

Ἄμα σκέπασε τὰ ροῦχα μὲ τὸ σταχτοπάνι κι ἄδειασε ἀπάνω καὶ τὸν τελευταῖον τενεκὲ τὴν ἀλυσίβα, ἢ καρδιά της ἀνάσανε. Μποροῦσε τώρα νὰ τρέξῃ ἀπάνω δίχως ἔνοια.

Δρασκελέησε τὴ σκάλα πηδηχτά. Εἶχε ξεχάσει ὅλη τὴν πρωϊνὴ της λύπη κ' ἔτρεχε σὰ νὰ ἔτρεχε στὴν ἀγκαλιά του. Νάτος τώρα, εἶταν καθισμένος στὸ βελούχι.

Ἡ Κούλα ἔκαμε νὰ χυμῆση στὸ μπαλκόνι, μὰ ἔπεσε ἢ ματιὰ της στὰ βρεμμένα ροῦχα, ποὺ φοροῦσε, καὶ σταμάτησε.

Ἡ κάμαρα, ὅπου εἶταν ἡ Κούλα, εἶχε τὸ μπαλκόνι μοναχὸ ἄνοιγμα πρὸς τὸ βελούχι· στὴ διπλανή, ποὺ εἶχε πρὸς τὰ ἐκεῖ παράθυρα, καθόταν κ' ἔρραβε ἡ Μαριώ. Κ' ἡ Κούλα δὲν ἤθελε νὰπαντηθῆ μαζί της.

Γλήγορα γλήγορα πέρασε τὸ φουστάνι της, ποδέθηκε καὶ βγήκε στὸ μπαλκόνι.

Τὰ μάτια του πέσανε, καρφωθῆκαν ἀμέσως ἀπάνω της κ' εἶταν ἔτοιμη κι αὐτὴ νὰ τοῦ χαμογελάσῃ, μὰ ἡ ματιὰ τοῦ Θόδωρου Μαυλῆ, ποὺ καθόταν πάλι κοντά του, τὴν ἔκοψε.

«Γιατί; γιατί;» εἶπε μέσα της χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ. Γι' αὐτὸν λοιπὸν λαχτάριζε ἢ καρδιά της ὅλη τὴν αὐγὴ κάτω στὴν αὐλὴ ποὺ ἔπλενε; Γιὰ νάρθῃ νὰ δῆ αὐτὸν βιάζότανε πότε νὰ ρίξῃ τὴν μπουγάδα;

Σ' ἓνα τραπέζι τοῦ βελουχιοῦ καθόταν ὁ Ἀχιλλέας Σκαλτσογιῶργος καὶ μόλις ἀντίκρισε κι αὐτὸς τὴν Κούλα, ποὺ παρουσιάστηκε στὸ μπαλκόνι ξαναμμένη καὶ ροδοκόκκινη, τοῦ κόπηκε ἡ μιλιὰ καὶ στήλωσε κεῖ τὰ μάτια.

Ὁ Θόδωρος Μαυλῆς τὸν εἶδε καὶ κοίταξε καὶ κείνος στὸ μπαλκόνι.

Ἡ Κούλα τρόμαξε καὶ θύμωσε.

«Ἐκεῖ ποὺ βρέθηκε κι αὐτός! Σὰ νὰ μὴ μᾶς φτάνῃ ὁ ἄλλος μοναχός, ἔχουμε καὶ τοῦτον τὸ μεθῆστακα. Ζοῆ κι αὐτὴ νὰ μὴν ἔχῃ κανέναν τὸ λεύτερο νὰ κἀνῃ ὅ,τι τὰρέσῃ».

Φουρκισμένη, μπῆκε μέσα καὶ κάθησε στὸν καναπέ. Ἡ καρδιά της ἔτρεμε. Τὸ κορμὶ ἔκαιγε ὄλο. Κουρασμένη ἀπὸ τὴ δουλειά, κομμένη ἀπὸ τὴν αὐπνιά, ἔνοιωθε νὰ τῆς πονοῦν ὅλα τὰ μέλη. Τὸ κεφάλι της βοῦίξε, τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια της εἶτανε φωτιά.

Ξαπλώθηκε, ἄνοιξε τὰ στήθη κ' ἤθελε νὰ κλάψῃ.

Ἡ Μαριώ ἄνοιξε τὴν πόρτα, κοίταξε μέσα μιὰ στιγμὴ μὰ τὴν ἔκλεισε πάλι κ' ἔφυγε, χωρὶς νὰ πῆ λόγο.

Δὲν ἔκανε πῶς ἔλεγε!

Ἡ Κούλα αὐτὸ ἤθελε, φωνὲς ἤθελεν νὰ ξεθυμάνῃ:

«Δὲ βασιλιέται ἄλλο αὐτὴ ἢ ζωὴ!»

Ἐκλείσε τὰ μάτια καὶ δοκίμασε νὰ κοιμηθῆ.

Μὰ ξαφνικὰ ἓνα γέλιο ἀκούστηκε σπαρταριστὸ ἀπὸ κάτῳ, ἀπὸ τὸ βελούχι.

Ἡ Κούλα τὸ ἄκουγε πρώτη φορὰ κανέναν ἀπὸ τοὺς ὑπαξιωματικοὺς τοῦ κάστρου δὲ γελοῦσε τόσο ξάστερα καὶ γκαρδιακά. Ἄν τᾶκουγε ἢ Φρόσω, θᾶλεγε πὼς ξύπνησε ὁ πατέρας ἀπὸ τὸ λάκκο του. Εἶναι διχῶς ἄλλο τὸ δικό του καὶ τὴν καλεῖ νὰ βγῆ ὄξω στὸ μπαλκόνι.

Ἡ Κούλα δὲν μπόρεσε νὰ κρατηθῆ. Πετάχτηκε ἀπὸ τὸν καναπέ:

«Ὅχι ὁ Μαυλῆς, μὰ κι ὁ Μάνθος ὁ ἴδιος νᾶναι ὄξω, ἐγὼ θὰ βγῶ. Δὲν ἔχω νὰ δώσω λόγο σὲ κανέναν».

Καὶ κούμπωσε τὰ στήθη, ρίχνοντας μαζὶ τὸ μῆτι στὸν καθρέφτη.

Τὰ κατακόκκινά της μάγουλα τὴ φοβίσανε, μὰ ὅταν κοίταξε μέσα καλλίτερα εἶδε πὼς εἶταν ὁμορφότερη ἔτσι. Τόσο ὁμορφη, ὅσο ποτέ.

Καὶ νὰ χαθῆ θαμμένη μες τὴν κούλια τοῦ σουλιώτη!»

Ὁ νοῦς της ἄναψε:

«Ὅχι θὰ βγῶ ὄξω κι ἄς χαλάσῃ ὁ κόσμος!»

Καὶ βγῆκε.

Ὁ Θόδωρος Μαυλῆς δὲν καθόταν πιὰ κοντὰ στὸ Σκαλοσογιῶργο.

Τοῦτος ἅμα τὴν εἶδε, τῆς χαμογέλασε.

Ἡ Κούλα τοῦ χαμογέλασε κι αὐτὴ καὶ μπῆκε μέσα.

«Τί νὰ τοῦ κάμω; Δὲ φταίω γώ. Ποιὸς τοῦπε νὰ μὴν

τραγουδᾷ ἔτσι καλόφωνα κι αὐτός, ποιὸς τοῦπε νὰ κλείσῃ ἐπὶς τὴ νύχτα τὸ στόμα του, νὰ βουβαθῆ! Ὅλοι ἀκουστήκαν, ὁλωνῶν ἄνοιξε ἢ καρδιά. Τὸ δικό του ἄχειλι δὲν ἔβγαλε οὔτε τσιμουδιά. Ἄν δὲν τὸν ἔβλεπα νὰ κάθεται καρσί, θᾶλεγα πὼς δὲν εἶτανε στὸ τραπέζι. Ὀληνῶρ ἀκούνητος, ἀμίλητος, σκουντουφλιασμένος, μαραζάρης, ἄγριος κι ὑποψιάρης μ' ὄλους καὶ μὲ μένα' μὴν κοιτάξω πουθενὰ ὅπου δὲν εἶν' αὐτός, μὴν πάω πουθενὰ δίχως νὰ τὸν ρωτήσω, μὴ λαθευτῶ καὶ κάμω τίποτες ποὺ δὲν τᾶρέσει. Ὅποιος μπαίνει στὴν κούλια, ἔρχεται γιὰ μένα' μ' ὅποιονε μὲ δεῖ νὰ κουβεντιάζω, βάζει κακὸ στὸ νοῦ του. Μαύρη ζωὴ θὰ κάμω μὲ τέτοιον ἄνθρωπο—», στοχάζεται ἢ Κούλα σκυμμένη πάλι στὴ σκάφη τὸ ἀπομεσημερο καὶ βιάζεται νὰ ξεμπερδέψῃ καὶ νᾶνεβῆ νὰ βγῆ στὸ παράθυρο.

Ὁ Μάνθος Σακαρέλος εἶναι νικημένος πιὰ ἀπὸ τὸ νόφερτο λογία. Ποιὸς εἶναι, ποιὸ εἶναι τὸνομά του καὶ τὸ σόι, δὲν τὸ ξέρει ἀκόμα. Ἡ ντυμασιά του δείχνει πὼς δὲν εἶναι τῆς ἀράδας. Τὸ ἴδιο καὶ τὸ φέρεσίμ του. Ὅχι, δὲν εἶναι ὅποιος ὅποιος.

Τὰ δεσμά, ποὺ γύρευε νὰ τῆς βάλῃ πάντα ὁ Σακαρέλος, βρῆκαν τὴν περίσταση νὰ σπάσουν καὶ τὸ μόνο ποὺ τὴν ἀνησυχεῖ εἶναι πὼς νὰ τοῦ φερθῆ, ἅμα θὰ τονὲ δῆ σὲ λίγο, πὼς θὰ τὸ βγάλῃ πέρα μὲ τὴν μπλεξιά, ποὺ θὰ κάμῃ καὶ μὲ τοὺς δυό.

Γιατί, νὰ κόψῃ μιὰ καὶ καλὴ μὲ τὸ Σακαρέλο, μήτε εἶναι δυνατό, μήτε θέλει κιόλα νὰ τὸ κάμῃ πρὶ νὰ μάθῃ πιὸ πολλὰ γιὰ τὸ νιοφερμένο, νὰ βεβαιωθῆ πὼς θὰ μείνῃ

Ξδῶ και νὰ σιγουρευτῆ δὰ κάπως και γιὰ τὸ σκοπὸ του. Πῶς ἔχει τῆ διάθεση νὰ πιάσῃ φιλία μαζί της, τὸ μισοκατάλαβε ἀπὸ χτές, πού τὸν εἶδε νὰ ρίξῃ τὶς πρώτες ματιὲς στὸ μπαλκόνι· βάζει ἀκόμα στοίχημα πὼς ἐπίτηδες γι' αὐτὴ τραγούδησε ψὲς τὸ βράδυ τῆ βλάχα· και σήμερα, ὅπως κοίταξε, δὲν τῆς ἄφησε πιά δισταγμὸ. Μὰ ὁ Μάνθος τί θὰ κάμῃ, σὰν τὸ μυριστῆ; Δὲν εἶναι ἀπὸ κείνους, πού μπορεί νὰ τοὺς ξεφορτωθῆ κανένας εὐκολα. Τῆς τὸ ξέκοψε πὼς δὲν ἔχει γλυτωμὸ κι αὐτὴ και κείνος πού θὰ τὴν κοιτάξῃ.

Αὐτὴ ἡ ἀνησυχία τῆ βασανίζει κ' ὕστερα τὸ ἀπόβραδο, ὅταν κάθησε στὸ παράθυρο κι ἀλλάζει κρυφὲς ματιὲς μὲ τὸν Ἀχιλλέα Σκαλτσογιώργο, πού ἦρθε και κάθησε μονάχος σ' ἓνα τραπέζι ἀντίκρου.

Κουρασμένη ἀπὸ τὴν πλύση, καθὼς εἶτανε, βαρέθηκε νὰ συγυριστῆ και νὰ βγῆ ὄξω στὸ μπαλκόνι. Τὸ βρῆκε κιόλας πιὸ στρατηγικὸ νὰ μείνῃ μισοκρυμμένη στὸ παράθυρο πίσω ἀπὸ τὸ μπερνετάκι· κι ἀπὸ τὸ φόβο μὴν τὴν πιτύχῃ ὁ Σακαρέλος ξαφνικά και μὲ τὸ στοχασμὸ πὼς εἶναι καλύτερα γιὰ τὴν ἀγάπη, νὰρχίσῃ σιγαλὰ και κρύφια.

Ὅμως κάτι μέσα της δὲν τὴν ἀφίνει νὰ μὴν αἰστάνεται και κάποιον βάρος μὲ καθιεμιὰ ματιὰ πού ρίχνει τοῦ καινούριου φίλου. Ἀγάπη ἑνὸς χρονοῦ και παραπάνω δὲ σβῆναι σὲ μιὰ μέρα. Ἐπειτα ἔρχονται και τὰ καλὰ τοῦ βαλτινοῦ λογία και τὴν κάνουνε νὰ μετανοιώσῃ μιὰ στιγμή. Ἄν ἔβγαινε μπροστὰ της τὴν ὥρ' αὐτῆ, δὲν ξέρει κ' ἡ ἴδια ἂν δὲ θᾶστέλνε στὸ καλὸ τὸν ἄγνωστο και δὲ θὰ χυνότανε μ' ὄλη τὴν παλιὰ λαχτάρια στὸν παλιὸ φίλο.

Παράπονο δὲν μπορεί νάχῃ κιόλας ἀπὸ τὸ Σακαρέλο. Ἀκόμα κι ὅ,τι φορεῖ, ὅ,τι κρέμεται δηλ. στὴν ἄλλη κάμαρα, ἐκεῖνος τῆς τῶφερε, ἀπὸ τὸ ὑστέρημά του μάλιστα.

Μὰ θὰ μπορέσῃ τάχα νὰ τῆς πάρῃ και τὶς χουστὲς βεργέτες, πού τῆς ἔταξε; Πᾶνε τόσοι μῆνες κι ἀκόμα δὲν τοῦ περισσέψανε τὰ παρτικά. Ὁ καινούριος ἐκεῖ μπορούσε νὰ τὶς φέρῃ ἀμέσως μὲ τὸ πρῶτο νέμα της. Ὅλοι οἱ ἄντρες ἔτσι εἶναι στὴν ἀρχή. Ἐπειτα στερεοῦνται. Τοῦτος μπορούσε νὰ τῆς πάρῃ κ' ἓνα ζευγάρι στιβαλέτα, ποῦχει χρόνια νὰ φορέσῃ. Κάλτσες τῆς χρειάζονται ἀκόμα, πού κάθεται και παιδεύεται μονάχῃ της και κόβει ὄρες ἀπὸ τὸν ὕπνο της γιὰ νὰ πλέκῃ. Τελευταῖα γύρεψε τοῦ Μάνθου νὰ τῆς φέρῃ ἓνα ζευγάρι και τί θαρρεῖς τῆς εἶπε; «Τί τὶς θέλεις! τώρα πιάνει καλοκαίρι». Εἶτανε λόγος αὐτὸς ἀπὸ ἓναν ἀγαπητικὸ; Μὰ ἐκεινοῦ, μάτια μου, δὲν τᾶρέσουνε τὰ λουσα στὶς γυναῖκες. Ὁ ἴδιος θέλει μοναχὰ νὰ ντύνεται, νᾶναι πάντα στὸ καντίνι. Γιὰ κείνη δὲ νοιάζεται. Μῆτε και τὴ θέλει κιόλας νὰ παραβγαίνῃ ὄξω. Μ' ἂν τώρα εἶν' ἔτσι, σὰν τὴν πάρῃ κιόλας θὰ τὴν ἀφίνει νὰ γυρίξῃ κουρελιάρα, ἂν κι ἅμα γίνῃ ἀξιωματικὸς δὲν μπορεί νὰ τὸ κἀνῃ ἀπὸ ντροπὴ τοῦ κόσμου. Μ' ἂν πάλι γίνῃ ἀξιωματικὸς, θὰ τὴν πάρῃ τάχα; Δὲν τὸν εἶδες πὼς φυλάγεται μὴν ἀπαντηθῆ πουθενὰ μὲ τὴ Φρόσω;

Ἀπάνω αὐτοῦ ξαναπαντᾷ τὴ ματιὰ τοῦ Σκαλτσογιώργου και δίχως νὰ τὸ νοιώσῃ τοῦ χαμογελά. Πῆρε ὅμως νὰ σουρουπώνῃ και φοβῆται μὴ δὲ βλέπῃ τὸ χαμόγελό της, ὅπως βλέπει ἐκεῖνη τὸ δικό του κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ φαναριοῦ, ὅπου εἶναι καθισμένος. Τώρα ἔχει χάσι νὰ ξεκαμπίσῃ ὁ

Σακαρέλος ξαφνικά και να την πιάση μ' αυτό στα χείλια. Μπορεί κιόλας να κάθεται κρυμμένος εκεί πουθενά ή να γη βάλει κάποιον άλλον να παραφυλάγη. Αυτός, για να μη φανή σήμερα όλημέρα, κάτι θα μυρίστηκε.

Την Κούλα την πιάνει καινούρια ταραχή. "Όσο περνά ή ώρα, αρχίζει να θυμάται πιο πολύ το Μάνθο της. Πού είναι και δε φάνηκε όλημέρα; Κοντεύει να τον πιθυμήση. "Ας βγῆ τέλος μπροστά της, να δη από τον τρόπο του αν έχει αλήθεια νοιώσει τίποτε, ή όλα είναι μόνο υποψίες της.

Κι ο 'Αχιλλέας Σκαλτσιωργος δεν το κουνεί από κεί που κάθησε. 'Αρχίσανε να μαζεύονται κι άλλοι συνδεσφοι και κάμανε συντροφιά. 'Ηρθε κι ο Μαιλῆς τσακρωμένος σαν πάντα. Και μόνο ο Μάνθος δεν παρουσιάζεται.

'Η Κούλα σηκώθηκε από το σκοτεινό παράθυρο, βγῆκε ὄξω στο μπαλκόνι και κοίταξε ένα γῦρο. Πουθενά.

«Τί έπαθε; Πῶς χάθηκε μιὰ μέρα ολάκερη; "Όχι άλλο!»

Κατέβηκε στην αυλόπορτα· ο Θόδωρος Μαυλῆς την είδε. 'Η Κούλα ανησυχεί σιγά-σιγά για το Σακαρέλο. Τῆς ἔρχεται να κάμη νόημα του Μαυλῆ ναρθῆ να τον ρωτήσει. Μά δεν μπορεί· αν του κάμη, θα τῆ δη κι ο ξένος λογίας.

Μπήκε μέσα πάλι και γύρεψε την Παναγιούλα να τῆ στείλη στο Φωτούλα Τυλιγάδα να ρωτήσει μην ξέρει εκείνος τίποτε, μά δεν τῆ βρήκε. Τῆν είχε σταλμένη άλλου ή Φρόσω.

'Απάνω εκεί γυρνά ή Μαριώ από τον περίπατο και φέρνει το μήνυμα:

'Ο Μάνθος Σακαρέλος με το Γιαννακό Πλαστάρα είναι στο μπουντρούμι. Τα κάμανε, λέει, θάλασσα ψές τῆ νύχτα στο καφεαμάν, καθώς πήγανε μεθησμένοι. Γυρέψαν από τα βιολιά να τους παίξουνε τῆ Μαριωρή. "Άλλη παρέα όμως είχε διατάξει πριν άλλο τραγούδι κ' οί ύπαξιωματικοί, σαν άκούσανε πῶς τα βιολιά πήραν ξεκίνο κι ὄχι το δικό τους, σηκωθήκαν και θέλῆσανε να κατεβάσουν από το πάλκο τῆ χορεύτρα. Οί βιολιτζῆδες κάτι κάμανε να ποῦνε κι ο Σακαρέλος κι ο Πλαστάρας τους τσακίσανε στο ξύλο. 'Ο καφετζῆς θέλῆσε να μῆ στή μέση, μά τονέ δείρανε κι αυτόν και φόρα τις ξιφολόγχες, δεν αφήσανε γερό καθρέφτη, ρίξανε μόντρες, κοματιάσανε ποτήρια, σηκῶσανε τον κόσμο στο ποδάρι. 'Επρεπε ναρθῆ το περίπολο να τους συχάση. 'Ο διοικητής τους προφυλάκισε. Τῆν ἔχουνε κακή καλά να πάθουνε.

Τῆ στιγμή αὐτή ἐκδικιέται ή Μαριώ μονομιᾶς ὅλα τὰ μίση της: Τῆν Κούλα, το Γιαννακό Πλαστάρα και το Σακαρέλο. Γιατί και τουτον δεν είχε μάτια να τον δη: ρίχτηκε μονομιᾶς τῆς Κούλας, αὐτῆ τῆν περιγράφανε. Νόμιζε τώρα πῶς με κάθε λόγο της τρυπούσε τῆν καρδιά τῆς ἀδερφῆς.

Μά ή Κούλα σα νανάσανε με το χαμπέρι. "Ετσι ἔ; Αὐτὰ τῆς κάνει τις νύχτες ή ἀφεντιά του! Γυρίζει στις καφεαμάνισσες. "Απ' αὐτῆ γυρεύει μοναχά να μη σηκῶση μάτι σ' άλλον άνθρωπο. Σα θέλη τώρα, ἄς ἔρθῆ να τῆς πῆ κανένα λόγο. Μά πού ναρθῆ; Πῶς να βγῆ από το μπουντρούμι! Ποιὸς ξέρει ὡς πότε θα καθῆση μέσα!

«Θά ποῦνε φυλακή πολύ;» ρώτησε τῆ Μαριώ.

«Πολύ λέει! Θάν τς' πᾶνε στ' Ἀνάπλι μὴν περάσ'νε κι ἀπ' τοῦ στρατουδικεῖου κιόλας» εἶπε ἡ Μαριῶ μὲ χαρὰ πὼς τρόμαζε πιὸ πολὺ τὴν ἀδερφή.

Κι ἀλήθεια, ἡ Κούλα τρόμαξε μιὰ στιγμή. Τὸ κάστρο τοῦ Ἀναπλιοῦ, τὸ στρατοδικεῖο τὰ εἶχε ἀκούσει σὺν κάτι φοβερὸ καὶ τρομερό. Μιὰ θλίψη πέρασε στὴν ψυχὴ της, σὰ φαντάστηκε πὼς ὁ κακόμοιρος ὁ Μάνθος θὰ πάθῃ ὅσα ἔλεγε ἡ Μαριῶ. Ὅσα παράπονα κι ἂν ἔχῃ μαζί του, προχτὲς τὴ νύχτα κόντευε νὰ τὴ βροῦνε τὰ μεσάνυχτα πλάι του στὴν ἀκροποταμιά.

Οἱ παλιουμπικρούλιακες ἰκεῖ! Ἡῦρανε τς βιουλ'τζῆδης νὰ κάμ'νε τὸν παλκαρά!» μουρμούρισε ἡ Μαριῶ ἀνεβαίνοντας τὴ σκάλα.

Ἡ Κούλα ἀκκούμπησε συλλογισμένη στὸν τοῖχο. Δὲν ἤξερε ἂν ἔπρεπε νὰ λυπηθῆ ἢ νὰ χαρῆ. Ὁ Μάνθος τῆς περνοῦσε στὸ νοῦ μιὰ σὰ φταίχτης καὶ μιὰ σὺν ἀδικημένος· ἔτσι πότε ἤθελε νὰ χαρῆ, πότε κόντευε νὰ κλάψῃ. Ἔτριψε τὰ μάτια γιὰ νὰ τῆς ἔρθουν δάκρυα, ἔπιασε κιόλα τὴν ἄκρη τῆς ποδιᾶς της γιὰ νὰ τὰ σκουπίσῃ. Καὶ τὴν ἔννοιωσε νοτισμένη στὰ δάχτυλά της, χωρὶς ὅμως νὰ ξέρῃ ἂν βράχῃκε ἀπὸ δάκρυα ἢ εἶταν ἀκόμα ὑγρὴ ἀπὸ τὴν πλύση πρωτῆτερα.

«Κακομοίρη Μάνθο!» μουρμούρισε καὶ κοίταξε χαμένα στὸ μισοσκότιδο.

«Κακομοίρη Μάνθο!» τῆς φάνηκε πὼς ἔκλαψε κι ὁ γκιώγης κάπου ἐκεῖ πίσω ἀπὸ τὴν κούλια· «κακομοίρη Μάνθο», τῆς φάνηκε πὼς ψιθύριζε θλιμμένα καὶ τὸ ἀέρι

τοῦ βραδιοῦ. Εἶχε βρέξει ἀπάνω στὰ βουνὰ κ' ἐρχότανε κρουαδερὸ ἀπὸ τὶς ράχες.

Ψιλο ἀνατρίχιασμα τῆς γαργάλισε τὴν πλάτη κ' οἱ γυμνοὶ ἀστράγαλοι μυρμηγκιάσαν κάτω ἀπὸ τὸ νοτισμένο φῶμα.

«Πιάνει καλοκαίρι», ἤρθε στὴ θύμησή της, χωρὶς νὰ τὸ θελήσῃ, ὁ στερεμένος λόγος τοῦ ἀγαπητικοῦ κ' ἡ ψυχὴ της ἄλλαξε πάλι:

«Γιὰ τὶς χορεύτρες καὶ τὶς καφεαμάντισσες τοῦ περισεύουν. Ἄς κάτῃ τώρα φυλακὴ!»

Μὰ ὁ γκιώνης ξανάκραξε ἀπὸ τὰ δέντρα, ἡ Μαριῶ ἀπὸ τὴν κορφή τῆς σκάλας παραπέρα ἱστοροῦσε μιᾶς γειτόνισσας τὰ νυχτερινὰ ἄθλα τοῦ Πλαστάρα καὶ τοῦ Σακαρέλου κ' ἡ ψυχὴ τῆς Κούλας μαλάκωσε πάλι ἀθελά της. Ἡ ὄψη τοῦ Σακαρέλου πέρασε τώρα μπροστὰ της σὺν κατατρεγμένη καὶ μαρτυρικῇ. Τονὲ στοχάστηκε κλεισμένο στὴ φυλακὴ καὶ τονὲ φαντάστηκε νὰ τὸν πηγαίνουνε σιδερόδετο στὸ Ἀνάπλι.

«Παναγία μ' Βλαχέρ'να, ἄς βγῆ ἀπ' τ' φυλακὴ κι ἄς περπατοῦ ξ'πολιτ' ἕνα χρόνου», παρακάλεισε ἀπὸ καρδιὰ καὶ τὰ μάτια της γεμίσανε δάκρυα.

Μὰ ἐκεῖ, πού ἔπιασε πάλι τὴν ποδιὰ νὰ τὰ σφογγίσῃ, ἀκούστηκε ἄξαφνα ἀπὸ τὸ δρόμο τὸ ἴδιο γέλιο, πού πρὶν τὸ μεσημέρι τὴν ἔκαμε νὰ πεταχτῆ ὀρθὴ ἀπὸ τὸν καναπέ.

Κ' ἡ Κούλα χύμησε στὴν ἀυλόπορτα.

Τὴν ἄλλη μέρα εἶταν Κυριακὴ κ' ἔτσι μποροῦσε ἡ Κούλα νὰ στολιστῆ. Μὰ ἐκεῖ πού ἔπιασε καὶ ντυνόταν'

εἶδε περισσότερο παρ' ἄλλη φορά πόσο φτωγὴ εἶτανε σὲ στολίδια. Ἡ καρδιά της γέμισε θυμὸ μὲ τὸν ἀγαπητικὸ της:

«Τήρα κεὶ φιούμπα, τήρα βελουδάκι! γινήμανε ριτίδια. Ἄφινω δὰ οὔτε μιὰ ταντέλα, οὔτε μιὰ καρφίτσουλα γιὰ τὴν τραηλιά!»

Μόνο τὰ γοβάκια εἶναι καινούρια, μὰ κι αὐτὰ τὰ γόρασε ἀπὸ δικὰ της, ἀπὸ τὰ ξενοπλεξίματα.

Καὶ σήμερα τὸ στόλισμα χρειάζότανε περισσότερο παρὰ κάθε ἄλλη φορά. Ἡ Κούλα ἔμαθε πρωτὶ πρωτὶ ἀπὸ τὸν Τυλιγάδα ποιὸς εἶταν ὁ λοχίας μὲ τὴ φέρμελη τὴν κεντιστὴ ἰδιότροπα καὶ μὲ τὸ ξάστερο τὸ γέλιο. Ἀρχοντόπουλο ἀπὸ τὰ μέρη τῆς Ὑπάτης καὶ μετατέθηκε στὸ τάγμα. Κ' ἔτσι πάψανε καὶ τὰ τελευταῖα κλονίσματα.

«Ποιὸς τοῦ φταίει τοῦ κὺρ Μάνθου; Ποιὸς τοῦ εἶπε νὰ κυνηγᾷ τίς καφεαμάνισσες; Ἄς κάθεται τώρα στὴ φυλακή».

Τὸ δειλινὸ οἱ ὑπαξιωματικοὶ τοῦ κάστρου παραταχτήκανε ἀσπροβολώντας στὰ τραπέζια τοῦ βελουχιοῦ κ' οἱ ὁμορφες ἀπὸ τοὺς μαχαλάδες πιάσανε τὴ θέση τους στὸ μπαλκόνι καὶ στὰ παράθυρα τῆς κούλιας. Ἡ Μαριὼ εἶχε ἀσφαλισμένον τὸν πιλοχία της καὶ πῆγε σὲ κάποια βαφτίσα μέσα στὴν πόλη, ἢ Φρόσω τὸ ἴδιο κάπου νὰ συλλυπηθῆ κ' ἡ Κούλα ἐξουσίαζε μοναχὴ τὴν κούλια. Ὁ Σακαρέλος κάθεται στὴ φυλακὴ κι ὁ Ἀχιλλέας Σκαλτσογιῶργος στὸ τραπέζι ἀντίκρου.

Ὁ Φωτούλας Τυλιγάδας δὲν ἔδωσε ψεύτικες πληροφορίες τῆς Κούλας. Ὁ νιόφερτος ὑπαξιωματικὸς εἶταν ἀπὸ τὰ μέρη, ποὺ τῆς εἶπε, κι ὁ πατέρας του καλὸς νοικοκύ-

ρης, κοιματάρης καὶ πάρεδρος τοῦ χωριοῦ. Ἔστειλε τὸ γιό του στὸ στρατὸ γιὰ νὰ κρεμάσῃ τὸ μακρὸ σπαθί, εἶχε τὰ μέσα νὰ τοῦ τὸ συγουρέψῃ κ' εἶχε χωράφια καὶ μετροπὰ στὸν τόκο γιὰ νὰ τοῦ στέλνῃ νὰ καλοπερνᾷ, νὰ ντένεται καὶ νὰ φαίνεται. Ἀσφαλισμένος πὼς τὴ σκοτούρα γιὰ τὸ μέλλον τὴν ἔχει πάρει ὁ πατέρας, ὁ λοχίας Σκαλτσογιῶργος ἔκαμε δουλειά του τὴν ἀγάπη. Μὲ τὴ γερὴ κορμοστασιά, μὲ τὴν καλὴ φωνή, μὲ τὸ νομα καὶ τὸ χαρτζιλίκι ποὺ ἔχει, τὸ ἔργο του δὲ βρίσκει μεγάλα ἐμπόδια. Ὅλα τὰ μάτια πέφτουν ἀπάνω του, ὅλες οἱ πόρτες τοῦ ἀνοίγουνε. Γιατὶ ὁ Ἀχιλλέας ξέρεει ποῦ χτυπᾷ. Τὰ κατορθώματά του εἶναι ἀρίθμητα, παντοῦ ὅπου πέρασε δὲν τὸν ξεγνοῦν. Καὶ τὸ ἄλλο εὐξωνικὸ τάγμα, ἀπόπου ἔρχεται τώρα, τὸ παρήτησε, γιατί ὁ τόπος εἶτανε στενὸς γιὰ τὰ κινήγια του. Ὁ,τι δροσερὸ εἶχε τὸ χωριὸ κοντὰ στὰ σύνορα, ποὺ εἶτανε τὸ τάγμα, ὁ Ἀχιλλέας τὸ μύρισε, τοῦ πῆρε τὸν ἀθήρα καὶ δῶθε πᾶν οἱ ἄλλοι. Χωριστὰ ἀπ' αὐτό, ἔδω στὸ κάστρο τοῦ ἀκροπόταμου εἶχε περισσότερες ἐλπίδες νὰ τὸν προτεῖνουν ὑποψήφιο γιὰ τὴ σχολὴ κι ὁ γέρο Σκαλτσογιῶργος ὅταν τὸ ἄκουσε, ἔτρεξε νὰ κάμῃ μὲ τὸ βουλευτὴ του τὸ θέλημα τοῦ γιοῦ.

Ἐνας σὰν τὸν Ἀχιλλέα Σκαλτσογιῶργο δὲν μποροῦσε παρὰ νάλαφιαστῆ, ὅταν ἐκεῖ ποὺ γλεντούσανε προψὲς ἄκουσε πὼς ὁ ἐπιλοχίας Καραφωτιάς ξεκλέφτηκε ἀπὸ τὸ πλάγι του καὶ πῆγε γιὰ φιλί. Ἡ Κούλα, ποὺ τὴν εἶχε δεῖ τὸ ἀπόγεμα στὸ μπαλκόνι, τοῦ κέντησε τὴν ὄρεξη. Καὶ πρώτη δουλειά του τὴν ἄλλῃ μέρα εἶτανε νὰρθῆ νὰ μυριστῆ καλύτερα τὸ μέρος, ποὺ δίνει τὰ φιλιὰ τὴ νύχτα.

Πώς τὸ τραγούδι του εἶχε δολώσει κάποια ἐκεῖ τριγύρω, δὲν τὸ φαντάστηκε· μόλις ὅμως ἀντίκρισε στὸ μπαλκόνι τὴν Κούλα, βεβαιώθηκε γι' αὐτό. Κι ἀπὸ τὴν πρώτη ματιά της καὶ τὸ κρῦψιμο ὕστερα καὶ τὸ ξαναβγάλσιμο ἤξερε πιά μὲ ποιὸ εἶδος εἶχε κεῖ νὰ κάμῃ. Τέλος τὸ βράδι, ὅταν τὴν εἶδε καθισμένη στὸ παράθυρο, δὲν εἶχε πια δισταγμό.

«Σὰ στὸν μπουφο τὸ π'λί», στοχάστηκε κεῖ πὺν καθότανε μοναχὸς καὶ τὸ σχέδιό του εἶταν πιά καταστρωμένο.

Τὴν Κυριακὴ πρωτὶ οὔτε πέρασε ἀπὸ τὸ βελούχι· τὸ δειλινὸ ἦρθε καὶ κάθησε μὲ δυὸ ἄλλους ὑπαξιωματικούς ἀδιάφορος καὶ σοβαρὸς· κι ἂν ἔρριχνε καμιὰ ματιὰ στὸν πύργο, φρόντιζε νὰ φαίνεται ἡ ματιὰ πὼς πέφτει ἐκεῖ ἀπὸ τύχη, ὅπως ἔπεφτε καὶ στοὺς ἀνθρώπους πὺν καθόντανε γύρω του στ'ἄλλα τραπέζια, ἢ σὲ κείνους πὺν περνούσανε στὸ δρόμο. Οἱ ματιὲς τὸν βεβαίωσαν πὼς ἡ Κούλα δὲν εἶταν ἡ πιὸ ὁμορφὴ ἐκεῖ στὸ μπαλκόνι, ὡστόσο ἀφοῦ αὐτὴ ἔπεσε πρώτη, δὲν ἔπρεπε νὰ τὴν ἀφήσῃ γιὰ τὴν ὥρα.

Ἄφοῦ κάθησε κάτ'ι λιγώτερο ἀπὸ ὥρα, πῆρε τοὺς συντρόφους του καὶ φύγανε.

Καὶ δὲ γελάστηκε. Ἡ Κούλα δὲν μποροῦσε νὰ ἡσυχάσῃ στὸ μπαλκόνι μὲ τὴν ἀδιαφορία τοῦ νιόφερτου λοχία. Οἱ φιλενάδες της νομίζανε πὼς εἶναι λυπημένη γιὰ τὸν φυλακωμένον ἀγαπητικὸ καὶ τὴν πειράζανε. Μὰ ἡ Κούλα δὲν τὶς πρόσεχε. Δὲν μπορεῖ νὰ νοιώσῃ καὶ νὰ ἐξηγήσῃ τὸν τρόπο τοῦ λοχία. Δὲ φαντάζεται πὼς τὸ παιγνίδι, πὺν εἶχε παίξει αὐτὴ τοῦ Μάνθου μιὰ φορὰ, μπορεῖ νὰ τῆς τὸ παίξῃ τῆς ἴδιας ἑνας ἄλλος, Καὶ σὰν εἶδε πὺν σηκώθηκε ὁ Σκαλτσιώργος κ' ἔφυγε, τὰ ἔχασε δλότελα. Μιὰ στιγμὴ γύ-

ρεψε νὰ βρῆ παρηγοριὰ στὴ θύμηση τοῦ Σακαρέλου: "Ἄν εἶτανε λεύτερος, ποιὸς ξέρει σὲ ποιὸ ἀπόμερο θάτανε καθισμένη πλάι του, ἴσως θὰ τῆς ἔφερνε σήμερα καὶ κεῖνα πὺν τῆς ἔταξε.

Μὰ ἐκεῖ πὺν εἶναι κείνος πὺν νὰ τονὲ βρῆ; Τὸ μόνο πὺν τῆς μένει εἶναι νὰ πάῃ κοντὰ στὸ Σκαλτσιώργο.

«Ἐ, δὲν πᾶμε λίγο κατ' ἄνω ποταμιά;» πρότεινε ἀδιάφορα στὶς φιλενάδες της ὕστερ' ἀπὸ λίγη ὥρα, σὰν εἶδε πὼς οἱ ὑπαξιωματικοὶ ἔκαμαν ἐκεῖθε.

Δυὸ ἀπὸ τὶς φιλενάδες, πὺν οἱ καλοὶ τους πήγανε μαζὶ μὲ τὸν Ἀχιλλέα Σκαλτσιώργο, σηκώθηκαν ἀμέσως. Οἱ δυὸ ἄλλες βρῆκαν πὼς εἶτανε νωρὶς ἀκόμα. Οἱ δικοὶ τοὺς φίλοι κάμανε πρωτύτερα κατὰ τὴ γῶρα καὶ τοὺς προμένανε νὰ γυρίσουν.

Ἡ Κούλα μὲ τὶς δυὸ πρώτες ἐπιμένανε. Κι οἱ ἄλλες, σὰ λιγώτερες, ἔπρεπε νὰ κολουθήσουν.

«Σὰ στὸν μπουφο τὸ π'λί», ξαναεἶπε μέσα του ὁ Σκαλτσιώργος ὅταν τὶς εἶδε.

Ἡ ἀκροποταμιά εἶταν ἑνας ἔρριμος περίπατος ἀνάμεσα τοῦ ποταμοῦ καὶ τοῦ κάστρου. Ἄρχιζε ἀπὸ τὸν τουρκομαχαλὰ καὶ περῶντας ἀπὸ κάποια σπιτοκάλυβα, σκόρπια στὰ ριζιά μιᾶς ράχης, ἔβγαινε ὄξω στὰ περιβόλια καὶ στὰμπέλια, ἀνεβαίνοντας κορδελωτὰ σὲ λόφους χαμηλοὺς ἀλλοῦ ἐλιοφύτετους, ἀλλοῦ σπαρμένους ἄγρια σκίνα καὶ μυρτιὲς καὶ σπάρτα. Κάτω περνοῦσε τὸ ποτάμι ἀσημωπῆ, μουντὴ λουρίδα, κάπου πλατειά, κάπου στενὴ μέσα στὸν πλατὺ λευκὸ χαλιά, ἀντίπερα ἀπλωνόταν ὁ πράσινος καὶ

φουντωμένος κάμπος και στὸ μάκρος γαλανὸς ἀπανωτὲς ἀράδες τὰ βουνά.

Ὁ περίπατος αὐτὸς εἶτανε παρατημένος σ' ἓνα δυὸ ποιητικούς νεοσσοὺς τοῦ τόπου, στοὺς δασκάλους και στὰ κορίτσια ποὺ βγαίνουν τὶς γιορτὲς ξεσκουφωτα και τὶς καθημερινὲς τὸ βράδι βράδι ὅπως δουλεύαν ὀλημέρα μὲς τὸ σπίτι. Ἡ ἀρχοντιά δὲν ἔβγαινε ὡς αὐτοῦ· εἶχε κρατήσει ἓνα γούπατο μέσα στὴν πόλη, ποὺ τὸλεγε πλατεῖα και κεῖ τριγύρω χτίσανε τὰ σπίτια τους οἱ νιόπλουτοι τοκιστάδες κ' ἔμποροι. Ἄλλοι φραγκοφορεμένοι ἴσκιοι σπάνια νὰ περάσουνε στὴν ἀκροποταμιά, ἐξὸν ἂν πήγαινε στὰ χτήματά του κανεὶς γιατρός.

Τοῦ Σκαλτσογιώργου, ὅπως εἶτανε συνηθισμένος νὰ μὴν περιορίζεται μόνο στὰ κάτω στρώματα, δὲν τοῦ πολυάρεσε ἡ ἐρημία. Ἡ φύση ὁμορφη γύρω, μὰ ἐκεῖνος δὲν κίνησε ἀπὸ τὴν ἄλλη ἄκρη τῆς Ρούμελης νάρθη ἔδω πέρα νὰ περιδιαβάξῃ στὴν ἐξοχή. Πεντέξι βόλτες στὸ χαλιὰ και δυοτρία συναπαντήματα μὲ κείνες ποὺ ἦρθαν ἀπὸ τὴν κούλια και ἄρχισε κούλα νὰ βαριέται. Τάλλα κορίτσια, ποὺ σεργιανίζανε κεῖ, δὲν ἀξίζαν οὔτε νὰ τὰ κοιτάξῃ. Τύχη και κατεβήκανε και ἄλλοι ὑπαξιωματικοὶ ἀπὸ τὸ κάστρο και ὁ Σκαλτσογιώργος βρῆκε συντροφιά. Ἄφησε τοὺς ἄλλους και κατέβηκε μαζί τους στὴ χώρα. Αὐτὸ ἀπαιτοῦσε κούλα και τὸ σχέδιο.

Και τὸ σχέδιο πέτυχε. Τὸ βράδι, ὅταν ὁ Σκαλτσογιώργος γύριζε στὸ στρατόνα, ἡ Κούλα στεκότανε μονάχη στὴν ἀυλόπορτα και τὸν περιμένε.

Τὴν ἄλλη Κυριακὴ ἡ φιούμπα και τὸ βελουδάκι εἶταν ὀλοκαίνουργα στὰ μαλλιά τῆς Κούλας και σταυτιά της γυαλίζανε οἱ χρυσὲς βεργέτες, ποὺ λαχταροῦσε τόσον καιρό.

«Σκύλα' ἀμελη' θὰ σὶ σκουτώσ' οὐ Σακαρέλους, σὰ βγῆ ἀπ' τ' φυλακή», τῆς εἶπε ἡ Μαριώ, σὰν τὴν εἶδε ἄξαφνα ἔτσι στολισμένη.

Ἡ Κούλα γέλασε :

«Ἄν δὲ μὴ σκουτώης ἰσὺ προυτήτιω' ἀπ' τ' ζήλια σ'», τῆς ἀποκρίθηκε ἀπομέσα της.

Οὔτε τὴ ζήλια τῆς Μαριῶς οὔτε τὸ Σακαρέλο λογάριάζε τώρα ἡ Κούλα. Εἶτανε σὰ μεθησμένη μὲ τὸν καινούριον ἀγαπητικὸ κ' ἤθελε νὰ χαίρεται μονάχα. «Σὰν ἔβγῃ ὁ Σακαρέλος, ὅ,τι θέλει ἄς γίνῃ, ἄς χαλάσῃ ὁ κόσμος».

Ἡ Κούλα νοιάζεται πιότερο πῶς νὰ μὴ χαλάσῃ τὸ χατήρι τοῦ Ἀχιλλέα σὲ τίποτε, ὅπως δὲν τῆς τὸ χαλᾶ και αὐτὸς σὲ ὅ,τι τοῦ γυρεύει.

Αὐτὲς οἱ μέρες εἶτανε σὰν ὄνειρο γιὰ τὴ ζωὴ της. Ἐκεῖνο, ποὺ ποθοῦσε ἀπὸ καιρό, τὸ βρῆκε τέλος και μέσα της ἀλάλαζε ὅταν τὴ ζήλευε ἡ Μαριώ. Ὁ Σκαλτσογιώργος εἶταν ὁ πρῶτος και ὁ καλύτερος· ἡ φορεσιά, ὁ ἀέρας του, τὸ φέριμο τοὺς ἔβαζε ὅλους κάτω.

Ὅλες οἱ φιλενάδες βρῆκαν πῶς διάλεξε καλὰ και τὸ μόνο ποὺ ρωτοῦσαν εἶτανε γιὰ τὸ σκοπὸ τοῦ καινούριου φίλου.

Μὰ ἡ Κούλα σὰ μὴ νοιαζότανε πολὺ γι' αὐτόν. Γιὰ τὴν ὥρα δὲν ἔβλεπε ἄλλο ἀπὸ τὴ νίκη τῆς στιγμῆς και τῆς ἔφτανε ἡ δόξα πῶς κέρδισε τὸν πρῶτο, τὸν καλύτερο. Μὲ τὸ Σακαρέλο πρὶν ἔβαζε ὅλα τὰ δυνατά της νὰ μένη εὐχα-

ριστημένη. Δεν μπορούσε να σωπάση ποτέ μιὰ ταπεινώση, που ἔνοιωθε μέσα της πάντα σὰ γύρευε να πάρη ἕνα φιλι κλεφτό ἢ χᾶδι ἀπὸ τὸν ξάδερφο Καραφωτιά. Καὶ τώρα θριαμβεύει καὶ μπροστὰ σ' αὐτόν· δὲν τὸν ἔχει ἀνάγκη πιά. Δὲν ἔχει ἀνάγκη κιόλα να τρέμη ἀπὸ τὴν ἀδερφή, να τὴν αἰστάνεται ὀληνώρα σὰν κάτι ἀνώτερό της.

Τώρα εἶναι κείνη πού τὸ βλέπει πὼς τὴν ἔβαλε κάτω ἡ Κούλα. Ἡ περηφάνεια της δὲν τὴν ἀφίνει βέβαια να τὸ φανερώση κ' ἔχει μόνον περιπαιχτικά λόγια γιὰ τὸ νιόφερο λογία:

«Χαρὸν μ' τὸν πεσλιά, σὰ νᾶναι γκαραγκοῦνγκα. Τί κρεμάει τοῦ ζουνάρ', τοῦ σκιὰ μᾶς κάνη; Τὰ μαλλιά τὰ κόβ' πόλκα, σὰν τ' παλιοῦ κροῦ. Τὰ μάτια τ' εἶναι σὰν κουλουφουτιές, τὰ χεῖλια τ' κριμασμένα σὰν ἀράπ'κα, τοῦ κουρμί τ' σὰ β'τσι».

Ἡ Μαριὼ βρῆκε ἀκόμα πὼς ὁ Σκαλτογιῶργος βάφει τὸ μουστάκι μὲ καραμπογιὰ καὶ πὼς τρώει καὶ τὰ νύχια του.

Μὰ ἡ Κούλα δὲ σκοτίζεται μήτε τῆς ἀπαντᾷ. Ξέρει γιατί τὰ λέει. Τὴ σωστὴ γνώμη της γι' αὐτόν τῆς τὴ δειγναι πιὸ καθαρὰ ὁ λόγος πού τῆς λέει καὶ τῆς ξαναλέει:

«Δὲ θὰ σὶ πάρ', κακουμοῖρα!»

«Ὅσο θὰ σὲ πάρη καὶ σένα ὁ πιλοχίας σου», λέει μέσα της ἡ Κούλα καὶ γελά καὶ δὲν κόβει τὴ διαθεσὴ της. Εἶδες ἐκεῖ, σὰν κ' εἶτανε σίγουρη πὼς θὰ τὴν ἔπαιρνε ὁ Σακαρέλος, σὰν καὶ τὸ πίστεψε ποτὲ κὶ αὐτὸ μὲ τὰ σωστά! Ἡ εὐτυχία τῆς στιγμῆς σὰ να τῆς φώτισε μονομιᾶς καὶ τὸ μέσα της καὶ τὸν κόσμον γύρω τονὲ βλέπει ἀτύφλωτη κὶ ὁμολογεῖ ξάστερα μὲ τὸν ἑαυτὸ της ποιὸ λόγο καὶ ποιὸ

σκοπὸ ἔχουν αὐτὰ ὅλα τὰ καμώματα καὶ τὰ μπερδέματα, τὰ κυνηγητὰ καὶ τὰ τρεξίματα, τὰ γέλια καὶ τὰ κλάματα. Παιγνίδι καθαρὸ γιὰ να ξεχνιέται ἡ πίκρα τῆς ζωῆς, γιὰ να γλυκαίνει ἡ στερεμάρα κ' ἡ σκληράδα της. Ὅποιος μπορεῖ ἄς χαρῆ μόνον περισσότερο τὴν ψεύτρα τὴ ζωὴ, τὴν ἄχαρη, τὴν ἄδικη, τὴ μάταιη καὶ ξελογιάστρα μαζί.

Κ' ἡ Κούλα τὴ χαιρετᾷ μιὰ καὶ βρῆκε τὴν περίσταση. Ποιὸς ξέρει τί θὰ φέρη αὔριο ἡ μέρα! Ἀρκετὰ τυραννήθηκε χρόνον ὀλάκερο μὲ τὴ ζευζεκιὰ τοῦ Σακαρέλου. Ὁ Ἀχιλλέας τώρα οὔτε τὴ ρωτᾷ πού θὰ πάη σήμερα, οὔτε σκοτίζεται να μάθῃ πού εἶτανε χτὲς καὶ ποιὸν ἀπάντησε στὸ δρόμο καὶ τί τῆς εἶπε, οὔτε τοῦ καίεται καρφί γιατί ὁ ἕνας ἔρχεται στὴν κούλια ἢ γιατί κοιτάζει ὁ ἄλλος στὰ παράθυρά της. Φροντίζει μόνον πὼς να τὴν εὐχαριστήσῃ καλῆτερα σὲ ὅ,τι τῆς χρειάζεται. Αὐτὲς τὶς λίγες μέρες πού τὸν ἔχει χόρτασε καὶ τὰ γλυκά, τὰ παστιτσια καὶ τὰ τρίγωνα. Ἡ τσέπη της εἶναι πάντα γεμάτη ζαχαράτα κ' ἡ Μαριὼ σκυλιάζει πού τὰ βλέπει:

«Ὀῦλο κὶ ματσαλᾶς», τῆς λέει, «δὲ σ' ἀπόστασι τοῦ στόμα, δόλια!»

Ἡ Κούλα βγάζει καὶ τῆς δίνει κὶ αὐτῆς γιὰ να τὴ σκάξῃ περισσότερο. Ὁ Σκαλτογιῶργος ἔφερε καὶ γιὰ τὴ Φρόσω μιὰ καινούρια τσίπα. Δὲ μιλεῖ καὶ κείνη πιά. Ἡ Κούλα αἰστάνεται τόση χαρά, σὰ να ξαναγεννήθηκε.

Μόνον να μὴν τὴ θόλωνε ὥρες ὥρες ἕνας ἴσκιος. Γιατὶ ὅσο περνοῦν οἱ μέρες ἡ ἄγρια θωριά τοῦ βαλτινοῦ λογία ἀρχίζει νᾶνησυχῆ πάλι τὴν Κούλα.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μέρα, πού κλείσανε στὴ φυλακὴ τὸ Σα-

καρέλο, άκουσε από τον Καραφωτιά πώς οι τιμωρίες, που λογάριάζε η Μαριώ, εΐτανε μόνο φαντασίες της. Ο ξάδερφος της έξήγησε πώς για λίγα γυαλιά που θα κοματιάση ένας στρατιωτικός και για τὰ μούτρα ενός πολίτη, βιολιτζή κιόλας, παλιόγυφτου, που θα σπάση άπάνω στο μεθής του, δέν πηγαίνει στο στρατοδικείο και στο Άνάπλι.

Ένα μήνα φυλακή κι αυτό πολύ θάναι, λογάριάζε ο Καραφωτιάς. Κ' ύστερ' από δυο τρεις μέρες που ξαναήρθε, εΐπε :

«Έ, τὰ μάθατε ; είκοσ'έντε μέρες φάγανε ο Σακαρέλος κι ο Πλαστάρας.

«Μοναχά—;» έκαμε ξαφνιασμένα η Κούλα.

«Νάν τ'όξερε ο διοικητής πώς θα σόκανε τ'ν καρδιά, θάν τς έκαν' ένα μήνα».

Κι ο έπιλοχίας την κοΐταξε με χαμόγελο.

Η Κούλα δέν τονέ χτύπησε στο στόμα, καθώς τὸ συνηθοῦσε πριν, όταν την πείραζε. Τώρα δέν τονέ χρειάζόταν πιά.

«Αϊ να χαθής», του εΐπε μονάχα κ' έφυγε.

Και λογάριζε τις μέρες που ήθελε ακόμα ο Σακαρέλος να βγῆ από τη φυλακή.

Και τις λογάριάζε ολοένα. Μά από λάθος στο λογαριασμό, άξαφνα εκεί που δέν τον πρόσμενε, νάτος παρουσιάστηκε στο βελούχι, τσελεπής σαν πάντα και φρεσκοξουρισμένος.

Η Κούλα πάγωσε καθώς τον εΐδε. Άθέλητα τρύπωσε μέσα για να μην την πάρη τὸ μάτι του.

Η πρώτη άπόφασή της εΐτανε να μην του παρουσια-

στη όλοτέλα, να του κάμη τὸ βαρύ. Κι αν παραπονευῆ να του άπαντήση ορθά κοφτά : ας μην έτρεχε στις καφεαμόνισσες. Κ' έτσι ξεμπερδεύει μαζί του μιὰ για πάντα.

Με την άπόφαση αυτή πήρε τη δουλειά της και κατέβηκε στο κατώγι να καθίση με τη Φρόσω και να τον κοιτάξη από τὸ στενὸ μασγάλι πώς θα κάνη στο βελούχι, δίχως αυτή να φαίνεται άποκει.

Μόλις όμως πάτησε την πόρτα, η Μαριώ την περιμενε με τὸ λόγο :

Καλῶς τὰ δέχτ'καμε !»

Και γέλασε χαιρέκακα.

Η Κούλα για να μην πιάση καυγά προτίμησε να φύγη.

Κάθησε κάμποση ώρα μόνη στην αΐλη. Μά η καρδιά της χτυποῦσε κ' η περιέργεια δέν την άφινε. Ήθελε να τονέ δῆ πώς κάνει στο βελούχι. Ξανανέβηκε λοιπόν άπάνω, σύρθηκε σκυφτά στο παράθυρο, τὸ έκλεισε και κατέβασε και τὸς μπερντέδες. Έτσι έβλεπε χωρίς να φαίνεται.

Ο Μάνθος καθότανε μαζί με δυοτρεις άλλους. Άκούνητος και σκυθρωπὸς σαν πάντα' μόνο τὰ μάτια του γυροῦσε ανήσυχα από τὸ ένα σάλλο παράθυρο του πύργου.

Η Κούλα στοχάστηκε :

«Δὲ θάμαθε τίποτα' ο Μαυλῆς δέν του τὸ πρόφτασε».

«Μά κάλιο να τὸ πρόδινε, να γλύτωνα μιὰ και καλή», εΐπε πάλι έπειτα από λίγο.

Άπάνω στην ταραχή της με τον παλιὸ αγαπητικὸ κόντευε να ξεχάση τον καινούριο, αν σε λίγο δέν έφτανε και κείνος.

Και τώρα τὸ πρᾶμα μπερδεύτηκε, γιατί κοιτάζει στὰ παράθυρα κι αὐτός.

Ἡ Κούλα πήρε νὰ θυμῶνῃ μὲ τὴν ἐπιμονὴ τοῦ Σακαρέλου. Τώρα δὲ φοβάται μονάχα αὐτόν, φοβάται μὴν τὸ μυριστῆ κι ὁ ἄλλος.

Αὐτὸ εἶτανε τὸ πιὸ χειρότερο, ἕνας κίντυνος, ποὺ ὡς τὴν ὥρα δὲν τονὲ λογάρισε ὅσο ἔπρεπε. Ἀνάγκη νὰ δείξῃ ποιὸν προτιμᾷ, μήπως ἀλλιῶς τοὺς χάσῃ καὶ τοὺς δυό. Ἡ καρδιά της δὲν ἔχει νὰ παλέψῃ πολὺ ποῦ νὰ γύρῃ. Καθὼς τοὺς βλέπει καὶ τοὺς δυὸ μαζί, τὸν ἕναν πλάϊ στὸν ἄλλον, ὁ Σακαρέλος πέφτει πιὸ χαμηλὰ στὸ ζύγι. Ὁ ἕνας γελαστός, χαρούμενος, χωρατατζῆς· ὁ ἄλλος σκουντουφλιάρης, ἀμίλητος, ζευζέκης. Δὲς τὸν πῶς ρίχνει τὸ μάτι ἀπάνω στὸ παράθυρο: ὄλο κακία κ' ὑποψία. Τὸ εἶδε κλεισμένο καὶ δίχως ἄλλο ἔβαλε κακὸ στὸ νού.

Ὁ Ἀχιλλέας ἀπεναντίας, ἀφοῦ εἶδε πῶς δὲν εἶναι κανένας ἐκεῖ, δὲν ξανακοίταξε γιὰ νὰ μὴ βάλῃ σὲ ὑποψία τὸν ἄλλον. Γελᾷ καὶ κουβεντιάζει μὲ τοὺς φίλους. Ὁ ἄλλος μῆτε ἀνοίγει τὸ στόμα· ἢ μύτη του στάζει φαρμάκι.

Εἶναι νὰ συλλογίζεται ποιὸς ἀπ' τοὺς δυὸ εἶν' ὁ καλῆτερος; Νοιώθει κιόλα σταυτιὰ τὰ σκουλαρίκια, στὰ πόδια τὶς κάλτσες καὶ δὲν τὸ βρῖσκει οὔτε γιὰ συζήτηση τὸ πρᾶμα.

Ὁ Μάνθος Σακαρέλος, σὰ νὰ εἶχε νοιώσει πρᾶματι, πῶς ἡ Κούλα καθόταν πίσω ἀπὸ τὸ κλειστὸ παράθυρο, κάρφωσε κείνη τῆ στιγμῆ τὰ μάτια του σ' αὐτὸ καὶ τὸ ἀγριωπὸ τους βλέμμα ἔκοψε τῆς Κούλας τὸ αἶμα. Τὸ πίστεψε κι αὐτὴ πῶς τῆ βλέπει ἀλήθεια, τῆς φάνηκε ἀκόμα

πῶς κοίταξε τὰ σκουλαρίκια σταυτιὰ της. Καὶ σὰν τρομαγμένη, ἔφερε τὰ χέρια σταυτιὰ νὰ σκεπάσῃ τὰ σκουλαρίκια ἢ νὰ τὰ βγάλῃ, δὲν ἤξερε κ' αὐτῆ.

Μὰ κατάλαβε ἀμέσως πῶς ὁ τρόμος της εἶταν ἀστεῖος καὶ γέλασε κ' ἡ ἴδια.

«Ὡστόσο γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακὸ, ἄς τὰ βγάλω», ξαναεἶπε καὶ σηκώθηκε καὶ πήγε στὸν καθρέφτη νὰ τὸ κάμῃ.

Μὰ σὰν εἶδε κεῖ ταυτιὰ της δίχως τὰ στολίδια, κόντευε νὰ τῆς ἔρθουνε δάκρυα.

«Νὰ μὴν μπορῆ κανένας νὰ κἀνῃ ἐκεῖνο ποὺ τὰρῆσει! Σκλαβιὰ ἀνυπόφερτη εἶν' αὐτῆ ἡ ζωὴ γιὰ τὰ θηλυκὰ τοῦ κόσμου. Οἱ ἄντρες γιὰ λογαριασμὸ τοὺς δὲ ρωτοῦν κανέναν».

Καὶ τὴν ἀναψε ὁ θυμὸς:

«Ὁχι· καὶ γὼ θὰ κάμω τὸ δικό μου. Θὰ τὰ φορέσω καὶ θὰ βγῶ. Ὅποιονε θέλω θάγαπήσω· δικαίωμά μου· δὲν ἔχω νὰ πιάσω τὸ χέρι κανενοῦ!»

Ξαναφόρεσε τὶς βεργέτες κ' ἔτρεξε στὸ παράθυρο νὰ τὸ ἀνοίξῃ.

Μὰ τὰ τέσσερα μάτια, ποὺ εἶτανε σηκωμένα κατ' αὐτὸ ἐκεῖνη τῆ στιγμῆ, τῆς κόψανε τὴ φόρα.

Ἐπεσε στὸ κάθισμά της:

«Δὲν εἶναι ζωὴ, δὲν εἶναι ζωὴ αὐτῆ!»

Ἡ Κούλα δὲν παρουσιάστηκε ὅλη τὴν ἡμέρα οὔτε στὸν ἕναν οὔτε στὸν ἄλλον.

Ὁ Θόδωρος Μαυλῆς, γνωρίζοντας τὸ ἀψίδυμο τοῦ Σακαρέλου, δὲ βιάστηκε νὰ τοῦ προφτάσῃ τὴν ἀπιστιὰ

της αγαπητικιάς του. Κ' οι άλλοι συνάδερφοι τὸ ἴδιο. Τὸν ἀφήσανε νὰ τῆ δῆ μόνος του καὶ νὰ μὴν εἶναι αὐτοὶ ἀφορμὴ σὲ ὅ,τι γίνῃ.

Κι ἀλήθεια ὁ Σακαρέλος μὲ τὶς πρῶτες ματιές, πού εἶδε νὰ ρίχνῃ ὁ νιόφερτος λοχίας στὰ παράθυρα τοῦ πύργου, κατάλαβε τὶ θάγινε τὶς μέρες πού ἔλειψε. Τὸ κρύψιμο τῆς Κούλας ὅλη τὴν ἡμέρα εἶτανε ὀλοφάνερο σημάδι. Γιατὶ βέβαια δὲν μπορούσε νὰ πιστέψῃ πὼς δὲν τὸ πῆρε μυρουδιά πού βγῆκε ἀπὸ τὴ φυλακὴ. Τὸ μάτι του πῆρε κιόλα πὼς τὸ παράθυρο κλείστηκε τὸ πρῶτ' ὅταν κάθησε αὐτὸς ἀντίκρυ' κι ἀκόμα γνώρισε καλὰ καὶ τὸν ἴσκιό τῆς Κούλας πίσω ἀπὸ τὸν μπερντέ.

Ἐκεῖ ὁ Σακαρέλος δάγκανε τὰ χεῖλια καὶ περίμενε ὡς πού νὰ δῆ περισσότερα σημάδια κ' ἔπειτα νὰ κάμῃ τὸ χρέος του.

Ἐκεῖ ὁ Σκαλτσογιῶργος ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος δὲν εἶτανε τυφλὸς κι' αὐτὸς. Κάτι ἄκουσε στὸ μεταξὺ γιὰ τὰ δικαιώματα τοῦ βαλτινοῦ λοχία, μὰ ἡ ἀρχὴ του δὲν εἶτανε νὰ σέβεται τέτοια δικαιώματα. Τὴν ἀγάπη τὴ θαρροῦσε ἀγώνα κι αὐτὴν, σὰν τὴ ζωὴ ὅποιος φάῃ τὸν ἄλλον. Σούσουρα καὶ καυγάδες ἀπόφευγε μονάχα ὅσο μπορούσε, ὡς τὸ σημειο πού δὲν πάθαινε τὸ φιλότιμό του.

Καὶ σήμερα μόλις ἀντίκρυσε τὸ Σακαρέλο στὸ βελούχι, κατάλαβε. Ὅσο δὲν μπορούσε νὰ δεῖξῃ τὸν τόπο ἀμέσως. Ἀπομιάς ἀρχῆς δὲν τὸ εἶχε κι ὁ ἴδιος στὸ νού του νὰ τραβήξῃ πολὺ μακρὰ τὸ παιγνίδι μὲ τὴν Κούλα, μὰ πάλι ὁ καιρὸς πού ἔχασε γι' αὐτὴ καὶ πῶς πολὺ τὰ ἔξοδα πού ἔκαμε πηγαίνανε πολλὰ γιὰ γιὰ δυοτρεῖς βδομάδες μόνο' ἔπειτα δὲν εἶχε ἀκόμα πουθενὰ ἄλλοῦ ἐτοιμασμένα

τὰ πράματα ὡς ἐκεῖ πού νὰ μπορῆ νὰ φασκελώσῃ ἐδῶ μιὰ καὶ καλή.

Γιὰ νὰ μὴ δώσῃ περισσότερες ὑποψίες, ἀφοῦ εἶδε κιόλα πὼς ἡ Κούλα δὲν ἔβγαινε, ἔφυγε γρήγορα ἀπὸ τὸ βελούχι. Γύρισε μόνο τὸ νύχτωμα, ὅταν εἶδε πὼς ἡ Μαριὼ βγῆκε περίπατο κι ὁ ἴσκιος τῆς Φρόσως κίνησε κατὰ τὴν πόλη. Καὶ κατὰ τὴ συνήθεια του, ὅπως διόλου ἀλλιώτικη ἀπὸ τοῦ Σακαρέλου, δρασκέλησε τὸ φράχτη κι ἀνέβηκε γοργότερα τὴ σκάλα τῆς κούλιας.

«Καλισπέρα».

Ἐκεῖ ἡ Κούλα δὲν τὸν περίμενε.

«Σὲ φόβ'σα;»

Ἐκεῖ ἡ Κούλα ἔτρεξε καὶ τοῦ ἔσφιξε καὶ τὰ δυὸ χέρια, σὰ νὰ γύρευε προστασία κοντὰ του. Τὸν κάθισε στὸν καναπέ κ' ἔγειρε τὸ κεφάλι στὸν ὄμο του.

Περάσανε μερικὲς στιγμὲς ἀμίλητες.

Ἐκεῖ ἡ Κούλα πῆρε νὰ ξαναβροῖσῃ τὴ γαλήνη, πού τῆς ταράχτηκε ὅλη τὴν ἡμέρα. Γύρισε καὶ κοίταξε στὰ μάτια τὸν ἀγαπητικό.

Καθὼς κι αὐτὸς τὴν κοίταζε, τὴ ρώτησε :

«Εἶσ' ἀποσταμένη;»

Ἐκεῖ ἡ Κούλα τὸν ἀγκάλιασε.

«Θανάχες σήμερα πολλὴ δ'λειά;»

Ἐκεῖ ἡ Κούλα κούνησε τὸ κεφάλι μὲ χαμόγελο.

«Γι' αὐτὸ δὲ σ' εἶδα ὀλότελα στὸ παραθύρ'».

Ἐκεῖ ἡ Κούλα σὰ νὰ στενοχωρήθηκε.

«Ἐτσ' εἶν' οἱ ν'κουκυρές. Δὲν τς μέλει ἂν ὁ ἄλλος λαχταράει ἀπ'κάτ'».

Τῆς Κούλας τῆς φάνηκε πὼς ξεχώρισε κάτι σὰ χαμόγελο στὰ χεῖλια του.

«Ἡρθις, βλέπου, μ' ὄρεξ' νὰ μὴ π'ράξης», μουρμούρισε.

«Κι μάλιστα νά ναι καὶ δυὸ ἀπ' ἀκαρτεράνε», ξακολούθησε ὁ Ἀχιλλέας.

Ἡ Κούλα κοκκίνισε, μὰ ὁ Ἀχιλλέας δὲν μπορούσε νὰ τὸ δῆ στὴ σκοτεινιά.

«Ποιοὶ δυὸ; δὲ σὲ καταλαβαίνου», τὸν ἔκοψε γοργά.

Ὁ Σκαλτσογιῶργος γέλασε:

«Ποῦ νὰ καταλάβ'ς;»

«Τί σοῦρθ' ἀπόψι; Ἡρθις ἱξιπιτοῦτο νὰ μὴ σικλιτίης;»

εἶπε ἡ Κούλα κλαυτὰ κι ἄφησε τὸ χέρι του.

Ὁ Ἀχιλλέας τῆς τὸ ξανάπιασε:

«Ἐλα, ἔτο' τὸ λέω, γιὰ χόρατα», τῆς εἶπε, τὴν τράβηξε πιὸ κοντά του καὶ τὴ φίλησε.

Ἡ Κούλα ξαναβρῆκε τὸ θάρρος της καὶ τονὲ φίλησε κι αὐτὴ.

«Νὰ σὲ ρωτήσω ἓνα πράμα, θὰ μ' τὸ πῆς στ'ἀλήθεια, Κούλα;» εἶπε ἄξαφνα ὁ Ἀχιλλέας.

«Ἄν τοῦ ξέρου, θὰ σ' τοῦ ποῦ», ἀποκρίθηκε ἡ Κούλα κάπως κομπιασμένα, σὰ νὰ μάντευε τί θὰ ρωτοῦσε.

«Μ' κάνις ὄρκου;»

«Τί ὄρκου νὰ σ' κάμου;»

«Πὼς θὰ μ' πῆς τ'ν ἀλήθεια».

«Ἄν ν'ὲ ξέρου, θὰ σ'νὲ ποῦ». Ἡ Κούλα πολεμοῦσε νὰ φαίνεται πὼς δὲ διστάζει.

Ὁ Σκαλτσογιῶργος τὴν κοίταξε στὰ μάτια:

«Πόσες φορὲς σὲ φίλις' ὁ Σακαρέλος;»

«Ποιὸς Σακαρέλος;» ξέφυγε τῆς Κούλας. Μὰ διωρθώθηκε ἀμέσως:

«Ὁὺ Μάνθους Σακαρέλους;»

«Ναί, κείνος π' καθέται κεὶ ἀπόξω».

Ἡ Κούλα τινάχτηκε ἀπάνω:

«Ἡρθις ντουγροῦ ἀπόψε γιὰ κανγά», εἶπε θυμωμένα κ' ἔκαμε νὰ φύγη.

Μὰ ὁ Ἀχιλλέας τὴν κράτησε:

«Μούπες θὰ μ' πῆς τ'ν ἀλήθεια», ἐπίμενε.

«Θ'ἄϊκ'σις τί λέει οὐ κόσμους», μουρμούρισε ἡ Κούλα καὶ πολεμοῦσε νὰ τοῦ φύγη.

Ὁ Σκαλτσογιῶργος θέλησε νὰ τὴν καλοπιάση πάλι:

«Ἐλ' ἄσ'τα! Δὲν ἄϊκ'σ' ἀπ' τὸν κόσμον τίποτα», τῆς εἶπε.

Μὰ ὅταν ἡ Κούλα θάρρεψε καὶ τὸν ξανασίμωσε, ῥώτησε πάλι:

«Γιατί δὲ βγῆκες σήμερα στὸ παραθύρ';»

«Γιὰ ποιόν νὰ βγοῦ; Ἰσὺ ἦρθις κι δὲν ἔκατσε», εἶπε ἡ Κούλα.

«Τὸ δειλινό. Μὰ πρὶν τὸ γιόμα;»

«Πρὶν τοῦ γιόμα δὲ σ' εἶδα' δὲν εἴμ'ν' ἀπάν', τυλιγάδιαζα στὸν νιβουρό», εἶπε ἡ Κούλα σταθερά.

Ὁ Σκαλτσογιῶργος τὴν κοίταξε κατάματα:

«Δὲ μ' εἶδες ἀλήθεια;»

«Νὰ χαροῦ τοὺν ἀδιρφό μ'—!»

Εἴταν ὁ ὄρκος ποὺ μπορούσε νὰ πιστευτῆ εὐκολώτερα κ' ἐρχότανε ἀπομόνος του στὰ χεῖλι τῶν ἀδερφάδων σὲ κάθε δύσκολη περίσταση. Στὴν ἀρχὴ δειλιά, μὲ κάποιο δι-

σταγμό και φόβο, σιγά σιγά όμως, αφού είδαν πώς δὲ στρέγει, ξεστομιζότανε ξέθαρρα πιὰ.

Μὰ ὁ Σκαλτσογιῶργος σὰ νὰ φοβήθηκε περισσότερο αὐτὸς μὴ στρέξει, βιάστηκε νὰ πάρη πίσω τὸ ρώτημα :

«Ἐλ', ἄσ' τς ὄρκ'ς' ἔτσ' σ' τὰπα οὐλα, νὰ σὲ δοκ'μάσω», βεβαίωσε τὴν Κούλα καὶ τὴν ἔσφιξε στὴν ἀγκαλιά του.

«Ὅσο κι ἂν τοῦ ἄρεσε νὰ πειράζει πάντα τὶς ἀγαπητικές του, νὰ τὶς φέρνῃ στὰ στενά, νὰ τὶς τρομάζει, ἅμα ὅμως ἔβλεπε πὼς παίρνουνε σοβαρὰ τὸ πρᾶμα, πὼς θυμῶνουν ἢ πὼς θλίβονται, ὁ Ἀχιλλέας ἔδινε τόπο τῆς ὀργῆς.

Δὲ βαστοῦσε κιόλα νὰ τυραννᾷ. Ἦξερε, λογάριζε ἀπὸ πρὶν πὼς ὅπου ἔμπαινε δὲν εἶταν πάντα οὔτε ὁ πρῶτος οὔτε ὁ μόνος καὶ φρόντιζε νὰ ταιριάζεται κάθε φορὰ μὲ τὴν περίσταση. Δὲν εἶχε πάρει γιὰ σκοπὸ του νὰ διορθώσῃ αὐτὸς τὸν κόσμο καὶ νὰ βάλῃ τὰ σίδηρα στὶς γυναίκες καρδιές. Συνηθισμένος νὰ πετᾷ κι αὐτὸς ἔδωθε κεῖθε χωρὶς νὰ πιάνεται, νόμιζε πὼς τὶς καταλάβαινε καλύτερα παρὰ οἱ ἄλλοι. Ψευτιὰ καὶ γλέντι εἶναι ἡ ζωὴ κ' ἡ ἀγάπη ἔδω ἀπάνω στὸν παλιόκοσμο, συλλογιζότανε συχνά.

Κι' ἀπόψε δὲν πήδησε τὸ φράχτη γιὰ νᾶρθῃ ἔδω νὰ χολοσκάσῃ. Ὅσες στιγμὲς ἔμεινε ἀκόμα μὲ τὴν Κούλα χωράτεψε καὶ γέλασε μαζί της, ὅσο πού ἀκούστηκε στὴ σκάλα τὸ πάτημα τῆς Μαριῶς καὶ τότε πήδησε ἀμέσως τὴν καταπαχτὴ κ' ἔφυγε ἀπὸ τὸ κατώγι.

Κι ὅταν ξαναδρασκελίξε ὄξω τὸ φράχτη, εἶταν εὐχαριστημένος πού, χάρη στὰ πειράγματά του γιὰ τὸ Σακαρέλο, γλύτωσε τὸ βράδι αὐτὸ χωρὶς νὰ τάξῃ πὼς θὰ ξαναρθῇ γλήγορα μὲ κανένα καινούριο χάρισμα.

Περάσανε λίγες μέρες δίχως ἡ Κούλα νὰ φανερωθῇ ὀλότελα στὸ Σακαρέλο. Ὁ Σκαλτσογιῶργος, ὅσο εἶχε ἀνοιχτὸν τὸν πίσω δρόμο, δὲν εἶχε ἀνάγκη νὰ πολυκαθίξῃ στὸ βελούχι· δὲν ἤθελε οὔτε τὸ συνάδερφό του νὰ πειράξῃ οὔτε νὰ φέρνῃ σὲ δύσκολη θέση τὴν Κούλα. Ἔτσι καὶ κείνη εἶταν ἡσυχότερη.

Μὰ ὁ ἀπατημένος Σακαρέλος δὲν ἀναπαύοτανε μ' αὐτό.

Κι ἄς μὴν εἶχε ἀκόμα χειροπιαστὴ ἀπόδειξη, ὅμως ἡ καρδιά του εἶτανε βεβαιωμένη. Μὴν μπορώντας νὰ ξεμοναχιάσῃ πουθενὰ τὴν Κούλα, γύρισε πρῶτα στὸ Σκαλτογιῶργο.

Τὸν πέτυχε μιὰ βραδιὰ καθὼς πήγαινε στὸ κάστρο :

«Καλὰ π' σ' ἠῦρα μοναχόν· θέλω νὰ σ' ποῦ ἓνα λόγο», τοῦ εἶπε σιμώνοντάς τον.

«Καὶ δυὸ σὰ θέλῃς», εἶπε ὁ Σκαλτσογιῶργος πού κατὰλαβε.

«Δὲ φέρθ' κες σὰ συνάδερφος», εἶπε βραχνὰ ὁ βαλτινός.

«Σὲ τί ; γιὰ πές μ'».

«Ἐέρ'ς σὲ τί».

«Δὲ σὲ καταλαβαίνω».

«Ἄσ' τ' αὐτὰ καὶ μίλα μ' σὰν ἄντρας».

Ὁ λόγος ἀναιψε τὸ Σκαλτσογιῶργο :

«Ἄσ' τς βρισὲς κι σὺ κι μίλα σὰ συνάδερφος», εἶπε κι αὐτὸς στεγνά.

«Νά, στὰ παραθύρια π' τηρᾷς».

Ἡ φωνὴ τοῦ Σακαρέλου ἔτρεμε τόσο πού ὁ Σκαλτογιῶργος τὸν λυπήθηκε.

«Μπορῶ, ὦρὲ Μάνθο, νὰ σὲ ρωτήσω καὶ γὼ ἓνα λόγο ;»

του εἶπε μαλακὰ καὶ μ' ὅλη τὴν καρδιά, σὰ νὰ τοῦ ἔφυγε ὁ θυμὸς μεμιάς.

«Ρώτα», εἶπε ξερὰ ὁ Σακαρέλος.

Διαφέρνεσαι κεῖ στὰ σοβαρά;»

«Στὰ σοβαρὰ ἢ ὄχι, εἶναι δ' ὁ κὸς μ' λογαριασμός», ἀπάντησε ὁ βαλτινὸς ἀπότομα.

Ὁ Σκαλτσογιῶργος τὸν κοίταξε μιὰ στιγμή καὶ συλλογίστηκε: Ἄξιζει τὸ πρᾶμα γιὰ κανυγὰ; Ἡ ὄρεξή του γιὰ τὴν Κούλα πῆρε νὰ πέφτη ἢ ὁμορφιά της δὲν ἄξιζε τίς ἀπαίτησες πὺν εἶχε.

«Διαφέρνεσαι στὰ λήθεια, ὁρὲ Σακαρέλο;» ξαναρώτησε κι ἀπλώσε τὸ χέρι.

«Τί, κοροῖδεύς τὴν ὥρα;» ἔκαμε νὰ θυμώσει ὁ Σακαρέλος, μὰ ὁ Σκαλτσογιῶργος τὸν ἔκοψε:

«Ἄν κοροῖδευα, δὲ σ' ὄνα τὸ χέρι. Ἐχ'ς τὸ λόγο μ', οὔτε θὰ ξανασ' κώσω μάτ'», τοῦ εἶπε καὶ τὸν ἔπιασε ἀπὸ τὴ μέση:

«Ἐλα πᾶμε!»

«Τώρα τὸ λές», μουρμούρισε σκοτεινιασμένα πάντα ὁ Σακαρέλος.

«Τί τὴν ὥρα; Δὲν πῆρα οὔτε μιὰ καλισπέρα' σὰ θέλεις πῆστεψε».

Ὁ Σακαρέλος τὸν κοίταξε παραξένα.

«Ἀφοῦ σ' τὸ λέω, νὰ τὸ πιστέψης», εἶπε τὸν τελευταῖο του λόγο ὁ Σκαλτσογιῶργος καὶ τραβήξανε κ' οἱ δυὸ ἀμίλητοι στὸ κάστρο.

Κι ἀλήθεια ὁ Σκαλτσογιῶργος φύλαξε τὸ λόγο του δὲν ξανασήκωσε μάτια στὸν πύργο.

Ἡ Κούλα τὸν περιμένε ἄδικα μερικὲς βραδιές· τέλος τὴ φάγανε τὰ φίδια. Μάνιωσε ὄχι τόσο μ' αὐτόν, ὅσο μὲ τὸ Σακαρέλο. Κ' εἶχε καὶ τὰ λόγια τῆς Μαριῶς καὶ τὰ πειράγματα τοῦ Καραφωτιᾶ ἀκόμα:

«Φ'λάξ, κακουμοῖρα' δὲ γλυτώνης ἀπ' τοῦ Σακαρέλου, τῆς λέγαν' κ' οἱ δυό.

Ὁ Καραφωτιᾶς εὐχαριστήθηκε περισσότερο ἀπὸ τὴ Μαριῶ, πὺν ὁ Σκαλτσογιῶργος ξεμπήχτηκε τελειωτικὰ ἀπὸ τὴν κούλια.

Τοῦ φαινότανε ντροπὴ στὰ λήθεια, νὰ ρηθῆ ἔτσι ἄξαρνα τὸ ξένο γουρούνι νὰ φάη τὸ πιὸ ὄρμιο ἀγλάδι ἀπὸ τὴν ἀγλαδιὰ μπροστὰ στὰ μάτια του, καθὼς τοῦ τὸλεγε καὶ τὸν πείραζε ὁ μωραῖτης ἐπιλοχίας Παδελόπουλος. Ὁ Σακαρέλος, μὲ τὴν ἀρχὴ πὺν εἶχε νὰ βασιτέται ὅσο μπορεῖ ὄσω ἀπὸ τὸ σύνορο τῆς κούλιας, εἶταν ὁ ἀγαπητικὸς πὺν παραχωροῦσε μ' ὅλη τὴν καρδιά του τῆς μικρότερης ξαδέρφης, μιὰ καὶ τῆς χρειαζόταν ἕνας. Γι' αὐτὸ ἔβαζε τὰ δυνατὰ του νὰ ξαναφέρη τὰ πράματα στὴ θέση τους.

Μὰ ἡ Κούλα δὲν ἤθελε οὔτε νὰ τὰκούση:

«Πές τ' νὰ πάη στς καφεαμάνισσις κι στς χουρεύτρις», τοῦ ἔλεγε πάντα σὰν τὴν παρασκότιζε.

Ὁ Καραφωτιᾶς τὸλεγε τοῦ Σακαρέλου κι αὐτὸ τονὲ φρένιαζε πιὸ πολὺ.

«Τὴν ἀτιμη νὰ μοῦ βγῆ καὶ μὲ τὸ παραπάνω!»

Τὸ ἀποφάσισε μὲ τὰ σωστὰ νὰ τὴ σκοτώση.

Πὼς θὰ τὸ ἔφτανε ὡς ἐκεῖ, δὲν τὸ πίστευε οὔτε ὁ Καραφωτιᾶς, οὔτε ὁ Μαυλῆς, πὺν τὸ ἀκούγαν ἀπὸ τὸ στόμα του. Μὰ ὡστόσο, γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακό, κι ὁ Κα-

ραφωτιάς τὸ εἶπε ὁ ἴδιος τῆς Κούλας κι ὁ Μαυλῆς τῆς παράγγειλε μὲ τὸ Φωτούλα Τυλιγάδα νὰ φυλάγεται λίγον καιρό, ὅσο νὰ περάσῃ τὸ μπουρίνι τοῦ βαλτινοῦ.

Ὁ Σακαρέλος ὁ ἴδιος δὲν ξαναφάνηκε στὸ βελούχι, ὅμως ἡ Κούλα βλέπει τὸν ἴσκιό του νὰ σέρονεται, ἅμα σουρουπώνῃ ὀλόγυρα στὸν πύργο. Κι ὅταν εἶναι φευγάτες οἱ ἀδερφές, διπλοσυρτώνεται ἀπομέσα.

Γιατὶ ἄρχισε νὰ φοβᾶται κ' ἡ Κούλα ἀληθινά. Κάθε στιγμή νομίζει πὼς ἀκούει τὸ πάτημά του ὄξω στὴ σκάλα, τῆς φαίνεται πὼς ἀνοίγει ἡ πόρτα καὶ χυμᾶ μέσα ἡ ἀγριεμένη ὄψη του.

Κ' οἱ φόβοι της δὲν εἶταν κούφιοι. Ἐνα βράδι, πού ἡ Φρόσω κ' ἡ Μαριώ λείπανε κ' ἡ Κούλα ἔμεινε μόνη μὲ τὴ μικρὴ τὴν Παναγιούλα, χτύπησε στάλῃθεια ἡ πόρτα.

«Ποιὸς εἶναι;» ρώτησε ἀπομέσα ἡ Κούλα τρομαγμένη.

«Ἐγώ,» ἀπάντησε μιὰ πνιχτὴ φωνή.

Ἔταν ὁ Μάνθος Σακαρέλος.

Ἡ Κούλα δὲν μπόρεσε νὰ βγάλῃ τσιμουδιά.

Ἡ πόρτα ξαναχτύπησε.

«Ἄνοιξε, ἀλλιῶς θὰ τὴν τσακίσω».

Ἡ Κούλα ἄδραξε τὴν Παναγιούλα κι ἀκκουμπήσανε μὲ ὅση δύναμη εἶχαν πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα.

«Ἄνοιξε ἢ θὰ τὴν τσακίσω, σοῦπα», ξαναμούγγρισε ἡ φωνὴ ἀπόξω.

«Φεύγ', ἀλλιῶς θὰ βγῶ στοῦ παραθύρ' νὰ φωνάξω», φοβέριξε κ' ἡ Κούλα.

Δυνατώτερη χτυπιά, σὰ νὰ εἶταν τώρα μὲ τὸ πόδι, τράνταξε τὴν πόρτα. Καὶ δευτέρη καὶ τρίτη ἀπανωτά.

Ἡ Κούλα χύμησε στὴν ἄλλη κάμαρα, τὴν κλείδωσε καὶ βγῆκε στὸ μπαλκόνι φωνάζοντας.

Ἡ Παναγιούλα, πού ἔμεινε μέσα μόνη στὸ σκοτάδι, ἔβαλε καὶ κείνη τοὺς σκουσμούς.

Ὁ Φωτούλας Τυλιγάδας μὲ δυὸ ἄλλους, πού ἀκούσανε ἀπὸ τὸ βελούχι, τρέξανε.

Πρὶ νὰ φτάσουν ὅμως στὴν αὐλόπορτα, ὁ Σακαρέλος ἔγινε ἄφαντος ἀπὸ τὸ πίσω μέρος.

Ἡ Φρόσω κ' ἡ Μαριώ, ἅμα γυρίσανε, βρήκανε τὴν ἀδερφή μὲ κομμένο τὸ αἷμα της. Δὲν μποροῦσε νὰ τοὺς διηγηθῇ καλὰ καλὰ τὶ ἔγινε.

Ἡ Φρόσω πῆγε πρῶτ' πρῶτ' τὴν ἄλλη μέρα στὸ διοικητὴ κι ὁ ἄγριος βαλτινὸς λοχίας διατάχτηκε νὰ φύγῃ ἀμέσως γιὰ τὸ λόχο, πού εἶχε ἀποσπασμένον τὸ τάγμα στὰ βουνὰ κοντὰ στὰ σύνορα.

Γ'.

Και περνούν τὰ χρόνια· μονότονα κ' εἰρηνικά, ὅσο δὲν ξαναφαίνεται ἄλλος βαλτινὸς λοχίας. Καὶ τὸ διάβα τους ἔδειξε ἄλλη μιὰ φορὰ στὴν πόλη κοντὰ στὸν ποταμὸ πὼς ἡ γενιὰ δὲν εἶναι ἄδειος λόγος.

«Ὁ θεὸς δὲν πῆρε ὀλότελα τὸ χέρι του ἀπ' τὸ σπῆτι τοῦ Θώμου Κρανιαῶ».

Μ' αὐτὰ τὰ λόγια δέχεται ἡ Φρόσω τὸ μήνυμα πὼς ὁ Γεσίλας μπῆκε τέλος στὴ σχολή. Μετὰ τόσα βάσανα!

Ἡ ράχη τῆς Φρόσως πολεμᾷ νὰ μὴ σκύβῃ πιὰ, ἡ ματιὰ της νὰ μὴ βλέπῃ πὼς ἡ κούλια ὄλο καὶ ρέβει, οἱ τοῖχοι της ἀποραγίζονται, τὰ παραθυρόφυλλα δὲ φράζουν τὸν ἄνεμο τῆς ποταμιᾶς, ἡ σκεπὴ της δὲ βαστᾷ τὶς πόρτες τοῦ χινόπωρου. Καὶ μέσ' ἀπὸ τοὺς τοίχους τὸ ἴδιο, ξεχαρβαλωθῆκαν ὄλα· τὰ στρωσίδια, τὰ σκεπάσματα δὲν παίρνουν ἄλλο μάλωμα, γιὰ τὸ γιορτάσι τοῦ ἀδερφοῦ δὲ φτάνει τώρα νὰ βοηθᾷ ἡ γειτονιὰ μόνο μὲ τὸ ἐξηγτανούμερο σεντόνι.

Μὰ ὄλ' αὐτὰ θὰ τὰ ξεκαινουργώσῃ τὸ μακρὸν σπαθὶ ποὺ ἔρχεται. Ἡ Φρόσω τὰκούει κιόλας ποὺ βροντᾷ. Ἐΐταν ἔτοιμη νὰ βγάλῃ τώρα καὶ τὰ μαῦρα, ἂν δὲν πέθαινε

ξαφνικὰ στὸ χωριὸ ἕνας μάρμπας, συγγενῆς καλός, ποὺ θυμότανε κάθε χινόπωρο τὶς ἀνιμῆς μ' ἕνα σακκούλι τραχανὰ καὶ φασόλια καὶ καρύδια καὶ ποὺ καὶ ποὺ καὶ μὲ κανένα δεκάρικο.

Πάει τώρα, στέρευσε κι αὐτὴ ἡ πηγὴ, ἀφοῦ στέρευσε πρωτῆτερα κ' ἡ ἄλλη τοῦ Γεσίλα, ποὺ δὲν εἶναι πιὰ σιτιστὴς στὸ λόχο, μὰ χρειάζεται κι ὁ ἴδιος τώρα νὰ τοῦ στέλνουνε χαρτζιλίκι οἱ ἀδερφὲς στὸ σκολειὸ ποὺ κλείστηκε.

Ἐπρεπε λοιπὸν ἡ Παναγιούλα νὰ συγχώσῃ τοὺς βραδινούς δρόμους της στοὺς φίλους καὶ στοὺς δικούς μέσα στὴν πόλη.

Κι ὅσο νὰ γυρίσῃ αὐτὴ, ἡ Μαριῶ εἴτε ἡ Κούλα, μιὰ ἀπὸ τὶς δυὸ ἔπρεπε νὰ λείψῃ ἀπὸ τὸν περίπατο στὴν ἀκροποταμιὰ. Ὁ νέος δήμαρχος εἶχε οἰκόπεδα ἐκεῖ κοντὰ καὶ τὴν ἔκαμε πλατεῖα κ' ἔτσι δὲν μπορούσαν πιὰ νὰ βγαίνουνε μὲ τὶς παντόφλες, ὅπως πρωτῆτερα. Παπούτσια περιττὰ δὲ βρισκόντανε στὴν κούλια καὶ τὰ στιβάλια τῆς Φρόσως δὲ χωροῦσαν πιὰ τὴν Παναγιούλα.

Ἄλλοίμονό της λοιπὸν ὅταν ἀργοῦσε νὰ γυρίσῃ, ἂν εἴτανε μάλιστα ἡ Μαριῶ ποὺ τὴν περιμένε κι ἂν κιόλας γύριζε μὲ ἄδεια χέρια, ὅπως δὲν εἴταν σπάνιο. Γιατὶ οἱ δικοὶ καὶ φίλοι τοῦ πατέρα πήρανε καὶ στερευόντανε καὶ κοντὰ σ' αὐτοὺς κ' οἱ ὑπαξιωματικοὶ τοῦ κάστρου δὲ δειχνονται πιὰ τόσο πρόθυμοι σὲ κάθε ἀπαίτηση τῶν ἀδερφάδων.

Καὶ τῆς Μαριῶς λιγώτερο.

Κ' ἔτσι ἡ Μαριῶ ἄρχισε νὰ γίνετα πιὸ νευρική καὶ πιὸ παράξενη.

Πρώτη τὸ αἰστάνθηκε ἡ ράχη τῆς ὀρφανῆς τῆς πλύστρας τοῦ πατέρα. Σιγὰ σιγὰ τὸ εἶδε κ' ἡ ἴδια ἡ Μαριῶ πὼς ἄλλαξε, πὼς παραξένεψε, ἤξερε μάλιστα καὶ τὸ λόγο τῆς παραξενιᾶς της, μόνο τὸ λόγο αὐτὸ δὲν μπορούσε νὰ τὸν ἐξηγήσῃ ἀκόμα.

Τὸν ἐπιλοχία Καραφωτιὰ κοντεύει πιά νὰ τὸν ξεχάσῃ. Πᾶνε δυὸ χρόνια πού ἄφησε τὸ κάστρο καὶ πάει νὰ ξανακυνηγῆσῃ στὰ βουνὰ φυγόδικους. Ἀπὸ τότε ἄλλαξε ἡ Μαριῶ δυοτρεῖς, μὰ ὅλοι τους κόψανε ἄξαφνα μαζί της ἄπονα καὶ κρούα, σὰ νὰ μὴ βρήκανε σ' αὐτὴ ἐκεῖνο πού ζητούσανε. Κι αὐτὴ ἔχει συνηθίσει στὴν ἀγάπη καὶ στίς ταραχές της. Δίχως αὐτὲς πρὸς τί ἡ ζωὴ; Γιὰ νὰ σκύβῃ ὀλημερίς στὰ πλεξιμάτα καὶ στὰ ραψίματα, πού τις ἀποκάνουνε τὰ χέρια, τῆς θαμπώνουνε τὰ μάτια, κι ὅταν ἔρχεται ὁ ὕπνος νὰ τὰ ξεκουράσῃ, νὰ μὴν ἔρχεται πιά μὲ πλάνες φαντασιές;

Δίχως αὐτὲς, τῆς Μαριῶς τῆς εἶναι ἀδύνατο νὰ ζήσῃ τὸ ξέκοψε στὸν ἑαυτὸ της. Δὲ φταίει αὐτὴ, φταῖνε τὰ μάτια ἀπὸ τὸ δρόμο κι ἀπὸ τὸ βελούχι, πού τὴ συνηθίσανε ἀπὸ μιὰ φορὰ νὰ πέφτουν ὅλα ἐπάνω της, νὰ τὴν κυνηγοῦν ἀδιάκριτα, σὰ νὰ θέλουνε νὰ τὴ φᾶνε ζωντανή.

Καὶ τώρα αὐτὰ τὰ μάτια ἀρχίσανε νὰ τὴν ἀφίνουν ἡσυχῇ. Μὰ ἴσια ἴσια τὴν ἡσυχία μισᾷ ἡ Μαριῶ, ἡ ἡσυχία τὴν κάνει τώρα πάντα πιδεσμένη καὶ νευρική.

Καὶ λίγο λίγο ἀρχίζει νὰ ξηγαῖ τὴν ἀφορμὴ. Ὅσο κι ἂν ἀκόμα τῆς γελᾷ ὁ καθρέφτης τὰ δικά της μάτια, οἱ ζαρωματιῆς παραπληθύνανε στὸ πρόσωπό της καὶ δὲν μπορούνε νὰ κρυφτοῦν ὅλες ἀπὸ τὰ ξένα μάτια μὲ τὸ κοκκι-

νάδι. Τί νὰ πρωτοκάμῃ κι αὐτὸ τὸ δόλιο! Στὸ κοντινὸ χαλᾷ τὰ δόντια μοναχά.

Καὶ τῆς Μαριῶς πῆγε καὶ διάλεξε νὰ κουφαλιάσῃ τὰ δυὸ μπροστινά. Στὴ συμφορὰ μπορούσε νὰ βοηθήσῃ μόνο ὁ δοντογιατρός. Δοντογιατροὶ ἔχουνε συχνὸ πέραςμα τὴν πόλη κοντὰ στὸν ποταμὸ, μὰ παραπαίρνουν ἀκριβὰ, ἄκουσε ἡ Μαριῶ. Δεκάρικα καὶ παραπάνω. Κι αὐτὴ μόλις οἰκονομᾷ τις δεκάρες γιὰ τὴν ὀκνὰ πού θέλουν τὰ μαλλιά, πού ἀρχίσανε κι αὐτὰ νὰ πέφτουν λοῖδα μὲ τὸ χτένισμα. Νάχουνε κάνε χρῶμα. Καὶ νὰ εἶναι ἡ Μαριῶ δικασμένη νὰ βλέπῃ ὀλημερίς μπροστά της τὰ μαλλιά τῆς Κούλας.

Ἀπελπισιά, ἀπελπισιά.

Τόσο εἶτανε λοιπὸν τῶνειρο, τόσο εἶταν ὅλο τὸ παιγνίδι; Τὸ μακρὺ, τὸ ἀδιάκοπο, τὸ ἀπελπισμένο κυνήγημα μιᾶς τύχης καλλήτερης, μιᾶς γωνιᾶς ζεστῆς καὶ χορτασμένης εἶτανε γραφτὸ νὰ ἔχῃ αὐτὸ τὸ τέλος; Ἡ δυστυχία ἡ ἀβάσταχτη κ' ἡ ὑπομονὴ της δὲν ἀπλώνονται λοιπὸν μονάχα πίσω, δὲ χάνονται στὸ περασμένο καὶ δὲ σβήνουνε στὴ λησμονιά, μὰ ἀνοίγουνται πλατιά, τὸ ἴδιο ἀχνὰ καὶ μαραζιάρικα, τὸ ἴδιο κουρελιάρικα καὶ πεινασμένα καὶ τουρτουριασμένα τραβοῦν τὸ δρόμο τους καὶ μπρός, ἕνα μακρινό, ἀτέλειωτο, ἔρημο δρόμο;

Ἀπελπισιά, ἀπελπισιά.

Μὰ πάλι μὴν εἶναι ὅλα φαντασιὰ καὶ παραξενιὰ δικῆ της; Μὴν τάχα τὴν ἀναγελᾷ ὁ καθρέφτης ἔτσι ἄνοστα καὶ τῆς χῶρατεύει τόσο σκληρά, γιὰ νὰ παίξῃ μαζί της;

Ἡ Μαριῶ τὸν ἔσπασε.

Μὰ ἕνας ἔφεδρος ἀνθυπολοχαγός, πού εἶχε δολώσει

τὴν Κούλα ἐκείνον τὸν καιρὸ μὲ τὰ ψεύτικα λιλιὰ του, ὅπως τὰ περιγελοῦσε ἡ Μαριῶ, ἀγόρασε καινούριον τῆς Κούλας, μεγαλῆτερον καὶ καθαρώτερο καὶ τὸ χωρατὸ ξακολούθησε πιὸ σκληρό.

Ἐπελπισιά, ἀπελπισιά.

Δίπλα στὸ πηγάδι τῆς κούλιας εἶχε σπείρει ἡ Μαριῶ τὴν ἀνοιξη ἀνάμεσα στὶς φασουλιὲς καὶ μιὰ καλαμποκιά καὶ τὴν ποτίζε καθημερινὰ καὶ τὴ σκάλιζε ὅλο τὸ καλοκαίρι. Μὰ ἦρθε ὁ χινόπωρος καὶ κείνη πέταξε μόνο στάχια, δίχως νὰ ψομώσει τὸν καρπὸ.

Ἐκεῖ πού τὴν εἶδε νὰ τὴν ποτίζη ἀκόμα, ἡ Κούλα τῆς εἶπε:

«Τί παιδεύεσαι μ' αὐτὴ, ἄκαρπη θὰ ξεσταχιάση ἡ καρπὴ».

Ἡ Μαριῶ δὲν τῆς λησμονᾷ τὸ λόγο. Τὴν ἄγγιξε στὴν καρδιά, τῆς καίει τὸ αἷμα, τῆς τρυπᾷ τὸ κορμί, τῆς κεντᾷ τὰ σπλάγνα. Ἡ καλαμποκιά μαράθηκε· ἔπεσε καὶ σάπισε. Μὰ ἡ Μαριῶ τὴν ἔχει μπροστὰ τῆς πάντα καὶ βάζει ὅλα τῆς τὰ δυνατὰ νὰ μπῆ παντοῦ ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν Κούλα, νὰ τὴν παραμερίση ἢ τοῦλάχιστο νὰ τὴν ἀλικοτήση. Σικεύει τὸ προσφάγι γιὰ καινούριο βελουδάκι στὰ μαλλιά, τὸν ὕπνο γιὰ τὸν ἄλικο τὸ φιόγγο μπροστὰ στὸ στῆθος. Μὰ τὰ μάτια ἀντίκρου στὸ βελούχι δὲ σέρνονται ἀπ' αὐτὰ. Τὸ ξέκοψε πὼς ἀποδῶ καὶ πέρα δὲν ξαναδίνει τῆς Παναγιούλας τὰ σκαρπίνια τῆς. Κι ὅμως ἅμα γυρίζη ἀπὸ τὸν περίπατο, ἐκείνον πού πῆγε νὰ κυνηγήση ἐκεῖ τονὲ βρῖσκει νὰ κάθεται στὸ βελούχι καὶ νὰ κοιτάζῃ τὴν Κούλα στὸ παράθυρο. Καὶ χυμᾷ στὴν ἀδερφή:

«Χασκομπουρίστρα, ἀδιάντροπη!»

Μὰ ὅσα μαλλιά κι ἂν τῆς μαδᾷ, τὴν ἄλλη αὐγὴ τὰ βρῖσκει πάλι τουφωτά, πάλι σγουρωμένα καὶ τὸ στῆθος φουσκωμένο κῦμα.

Ἡ Μαριῶ φρενιάζει. Ἄν δὲν εἶτανε στὴ μέση αὐτὴ ἡ ἄπονη ἀδερφή, νὰ τῆς βγαίνη παντοῦ μπροστὰ μὲ τὰ στολίδια τῆς! Σηκώνεται σιγαλὰ τὴ νύχτα, στὰ δάχτυλα, γλιστρᾷ πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα, ὅπου εἶναι κρεμασμένο τὸ φόρεμα τῆς Κούλας, καὶ τὸ ξεσκίζει μὲ τὰ δόντια τῆς, ἀνοίγει τὸν κομὸ σιγὰ καὶ κλέβει τὶς κορδέλες τῆς γιὰ νὰ τὶς κάψῃ τὴν αὐγὴ θαμπά, βρῖσκει στὸ σκοτάδι τὸν κλώστη καὶ τῆς τρυπᾷ τὰ γοβάκια.

«Ἄς μοῦ βγῆ πιὰ περίπατο ἡ ξετσίπωτη!» γυρίζει ἐκδικημένη στὸ στρῶμα τῆς.

Μὰ τὸ μπαλκόνι δὲν μπορεῖ νὰ τὸ γκρεμίση, τὰ παράθυρα νὰ τὰ φράξῃ.

Τὸ ἄλλο βράδι ἄδικα ξανατρέχει νὰ βρῆ τὸ λοχία στὴν ἀκροποταμιά. Γυρίζοντας βλέπει τὸν ἴσκιο του νὰ γοργοχάνεται ἀπὸ τὴν αὐλόπορτα τῆς κούλιας καὶ τὴν ἄλλη Κυριακὴ καινούριες, πιὸ ὀμορφες κορδέλες κρέμονται στὸ στῆθος τῆς ἀδερφῆς καὶ στὰ πόδια τῆς φορεῖ νέα ποδήματα.

Ὅλα λοιπὸν τοῦ κάκου! Νοιώθει μιὰ δύναμη ἄφαντη καὶ ἀνίκητη νὰ τὴ σέρνῃ πρὸς τὴ Φρόσω.

Κι ὅμως τὸ λοχία αὐτὸν δὲν ἔπρεπε νὰ τῆς τὸν πάρῃ ἡ Κούλα. Δὲν εἶταν ὀμορφος, δὲν εἶχε ἀπάνω του ἀέρα πολὺ καὶ νταίλικι, μὰ ἡ ὄρα δὲν εἶταν πιὰ γιὰ τέτοια. Τῆς

ἔφτανε ἔτσι ὅπως εἶταν ἥσυχος καὶ σιγαλός· ἔτσι κιόλας τὸν ἤθελε. Ἄκουσε πὼς δὲν ἔχει ἀπαντοχῆς πέρ' ἀπὸ τὴ σύνταξη ἀνθυπασπιστῆ, μὰ συμβιβάστηκε καὶ μ' αὐτό. Τῆς ἀρκοῦσε τὸ σπίτι πὺ εἶχε στὸ χωριό, δεχόταν ἀκόμα καὶ τὴ γριὰ μάννα του νὰ καθήση μαζί στὸ σπίτι. Κορακοζώητη δὲ θὰ γινότανε.

Ἡ Μαριὼ θαρροῦσε πὼς ξεχώριζε τὸ σπίτι στὸ χωριό, στὸ χωριὸ πὺ ἄσπριζε ἀντίκρου, μακριὰ στὴ ρίζα τοῦ βουνοῦ μέσα στὶς καστανιές, πὺ κοκκινίζανε στὸ χινοπωριάτικο ἥλιο σὰ χάλκωμα λιωτό. Ναί, ἔβλεπε τὸ σπίτι κ' ἔβλεπε καὶ κείνον ἀπόστρατο κοντά της. Ἄς εἶναι μόνο μὲ τὸ χρυσὸ γαλόνι στὸ κεφάλι κ' ἡ ἄλλη φορεσιά του ντριλῆνη. Εἶταν εὐχαριστημένη κ' ἔτσι.

Καὶ θὰ τὸν εἶχε δίχως ἄλλο. Ἐκεῖνος αὐτὴ πρωτοκοίταξε. Εἶτανε, θαρρεῖς, ἐπίτηδες σταλμένος γι' αὐτὴ, μὰ, καθὼς πάντα, βγήκε ἡ ἀδερφή μπροστά. Πολλές στιγμὲς τῆς ἔρχεται νὰ πάη νὰ πέση στὰ πόδια της, νὰ τὴν παρακαλέση νὰφήση τὸ λοχία ἥσυχο, νὰ τραβήξῃ ἀπὸ κείνον χέρι. Δὲν εἶναι τώρα σὰ μιὰ φορά μὲ τὸν Καραφωτιά, καιρὸς δὲν εἶναι τώρα γιὰ παιγνίδια. Σὰ θέλῃ αὐτὴ παιγνίδια, ἐδῶ εἶναι οἱ ἄλλοι ὅλοι χάρισμά της, ἄς πάη νὰ βγάλῃ μ' αὐτοὺς τὰ μάτια της.

Τὸ ἀποφασίζει καὶ τραβᾷ νὰ τὸ κάμῃ, ὅπως ἀντικρούει τὴν Κούλα γελαστὴ καὶ θροφανή, μὲ τὰ μάγουλα κοκκινισμένα, μὲ τὰ μάτια φωτερὰ σὰν ἀναγελαστικά, κ' ἡ περηφάνια της δὲν τὴν ἀφίνει καὶ προτιμᾷ καλῆτερα νὰ τῆς χυθῆ σὰν ἄγρια γάτα, νὰ τῆς ξεσκίση τὰ μάγουλα καὶ νὰ τῆς ξεροζώση τὰ μάτια ἀπὸ τὶς κοῦπες τους.

Καὶ τῆς ἔγινε τώρα περήφανη καὶ κείνη, δὲν παίρνει λόγο νὰ τῆς πῆ, κοντεύουνε νὰ γίνουν ἴσες.

Ἡ Μαριὼ τραβᾷ στὴ Φρόσω καὶ φορτώνεται αὐτὴ, πὺ δὲν τὴ μαζεύει σὰ μεγαλῆτερη, πὺ δὲ βλέπει πὼς ἔκαμε τὴν κούλια θέατρο, ἔτσι παραμαντόνα πὺ κατάντησε:

«Ναί, παραμαντόνα! Ἔβγα νὰ νὲ ἰδῆς σήκουσι στοὺ μπαλκόνι παντιέρα. Δὲ φτάνῃ π' νὲ κολουσερνὶ οὔλου τοῦ τάγμα στοὺ χαλιά, τώρα τὸν κινούριουνε πῶπιασι τουνὲ φέρνῃ κὶ στοὺ κατώ'ι τ' νύχτα».

Ἡ Φρόσω πολεμᾷ νὰ τὴ σωπάσῃ.

«Σὺν εἶναι κὶ σ' ἀρέσ', κατέβινε κὶ σὺ στ'ν πόρτα κὶ μάζουνε δικάρις», τῆς φωνάζει δυνατὰ ἡ Μαριὼ.

Ἡ Φρόσω βούλωνε ταῦτιά νὰ μὴν ἀκούη. Μὰ ἡ Μαριὼ φωνάζει δυνατώτερα καὶ στὸ τέλος φοβερίζει πὼς θὰ τὰ γράφῃ ὅλα τοῦ Γεσίλα.

«Ναί, τ' Γισίλα! νὰν τς στείλῃ ἓνα ντέλφ', νὰ βγῆ νὰ χουρεύ' καρσι στοὺ βιλούχι».

Γιὰ νὰ τὴν ἡσυχάσῃ ἡ Φρόσω ἀποφασίζει καὶ τῆς λέει μιὰ μέρα τὸ μυστικό: ὁ λοχίας, πὺ ἔρχεται κάποτε ὡς τὴν πόρτα κὶ ὄχι ὡς μέσα στὸ κατώγι, ἀρρεβόνιασε κρυφὰ τὴν Κούλα καὶ σ' αὐτὸ ἔστρεξε κ' ἡ μάννα του. Σ' ἓνα δυὸ μῆνες θὰ τὸ βγάλουνε κιόλα στὸ φόρο.

Ἡ Φρόσω δὲν εἶδε τὴ Μαριὼ ποτὲ τόσο ὄξω ἀπὸ τὰ λογικά της.

Πρὶν ἀποσώσῃ ἡ Φρόσω τὸ λόγο της, ἡ Μαριὼ τὴν ἄδραξε ἀπὸ τὴν τραχηλιά, τὴν ἔσεισε μὲ ὄση εἶχε δύναμη καὶ τῆς φώναξε τινάζοντας ἀπάνω της τὰ ξεπεταμένα μάτια της:

«Κι σὺ μᾶζι μ' αὐτήν! Μὰ αἰκ'σι π' σ' τοῦ λέου: δὲ θὰν τὸν πάρ', δὲ θὰ προυφτάσ' νὰν τὸν πάρ'!»

Καὶ γύρισε κ' ἔγινε ἄφαντη στὴν πόρτα.

Δὲ φάνηκε στὸν πύργο κι' ὄλο τὸ δειλινό. Ἡ Κούλα, ποὺ εἶχε βγεῖ τὸ σούρουπο περίπατο μὲ τὸ λοχία, ἔννοιωσε μιὰ στιγμὴ ἀποπίσω τους τὸν ἴσκιό της. Ἐπειτα τὸν ἔχασε. Ἄμα γύρισε στὸ σπίτι, ἡ Μαριῶ εἶταν ἐκεῖ, μὰ δὲν κάθησε νὰ φᾶνε ὅλες μαζί. Μιὰ ὅμως καὶ τὸ ἔκανε συχνά, ἡ Κούλα δὲν ἔδωσε προσοχὴ σ' αὐτό, οὔτε ρώτησε τί ἔχει ἡ ἀδερφή της.

Ὅταν ἡ Φρόσω πῆγε μέσα νὰ κοιμηθῆ, βρῆκε τὴ Μαριῶ πεσμένη, μὰ τὴ φοβίσανε τὰ μάτια της, ποὺ φέγγανε σὰν ἀναμμένα κάρβουνα ἐκεῖ στὴν ἄκρη.

Ἡ Φρόσω δὲν μποροῦσε νὰ τὰ βλέπη καὶ γύρισε ἀπὸ τὸ πλευρό.

Μὰ τὰ μάτια τῆς Μαριῶς μένουν ἀσάλευτα. Δὲν τὰ κολλοῦσε ὁ ὕπνος. Ἐλαμπε κεῖ μπροστὰ τους ὁ ἀρρεβῶνας τῆς ἀδερφῆς, σὰν κάτι τρομερό. Τὸν ἔβλεπε νὰ γίνεται μεγάλος πύρινος γῦρος καὶ νὰ τὴν περικλείνῃ σκορπώντας φωτιές, ποὺ κάνανε νὰ καῖνε ὅλα τὰ μέλη της καὶ ποὺ περνοῦσαν ἴσια μὲ βαθιὰ της καὶ τὴ φλογίζανε καὶ κεῖ. Θαρροῦσε πὼς ἔπλεκε σὲ ἀναμμένη θάλασσα. Ἐπειτα ὁ γῦρος στένευε σιγὰ σιγὰ καὶ τὴν ἔζωνε ὄλο καὶ σφιχτότερα, ὄλο καὶ πυρότερα· καὶ μίκραινε, μίκραινε πάντα καυτερός καὶ γινότανε θηλειὰ κ' ἐρχότανε νὰ σφιχτῆ γύρω στὸ λαιμό της. Τὰ μάτια της κάμανε μιὰ στιγμὴ νὰ κλείσουνε, μὰ ἀπάνω ἐκεῖ τῆς ἔσφιξε ἡ θηλειὰ πιὸ δυνατὰ τὸ λάρυγγα κ' ἡ Μαριῶ τινάχθηκε :

«Ὅχι στὸ δικό μου, ὄχι ἐδῶ», ἔβγαλε σχεδὸν κραυγὴ κι ἀνασηκώθηκε καὶ τέντωσε τὸ αὐτί, μὴν ἔτυχε καὶ τὴν ἄκουσε ἡ Φρόσω. Μὰ τὴν εἶδε γυρισμένη πρὸς τὸν τοῖχο, νόμισε κιόλας πὼς ἄκουσε τὸν ὑπνωμένο ἀνασασμό της.

Καὶ πετάχτηκε. Πρῶτ' ἀνακαθιστή, ἔπειτα ὀλόρθη ἀφικράστηκε ξανά: Ἡ Φρόσω κοιμότανε. Μέσα κι ὅξω σιγαλιά, μῆτε σκύλου βάβισμα.

Ἡ πόρτα πρὸς τὴν ἄλλη κάμαρα εἶτανε μόνο γυρτή, χωρὶς τὸ τσεμπερέκι. Καθὼς τὴν ἔσπρωξε, δὲ βρόντησε μῆτε σὰν τρίχα ποὺ πέφτει χάμω.

Δυὸ βήματα κ' ἡ Μαριῶ βρέθηκε σκυφτὴ μπροστὰ στὸ χαμηλὸ σοφά, ὅπου κοιμόταν ἡ Κούλα γερμένη στὸ πλευρό. Τὰ παραθυρόφυλλα εἶταν κλειστὰ καὶ θαμπόφεγγε μόνο τὸ καντήλι μπρὸς στὸ κόνισμα. Στὸ φῶς του ἡ Μαριῶ ξεχώρισε ποὺ ἀσπρίζανε στὸ μέτωπο τῆς Κούλας τὰ χαρτάκια, ποὺ τυλίγαν τὰ σγουρά της.

Ἡ Κούλα ἀνάσαινε ἡσυχὰ κ' εἶχε κλειστὰ τὰ μάτια — ἡ Μαριῶ νόμισε πὼς βλέπει τὸνειρό της. Τὸ στόμα της μισοανοιχτὸ λὲς τὴν ἀναγελοῦσε καὶ στὸν ὕπνο.

Ἡ ἀπαλάμη τῆς Μαριῶς χύμησε ἴσια καὶ τὸκλεισε, ἐνῶ τὰ δάχτυλα τοῦ ἄλλου χεριοῦ θηλυκῶναν τὸ λαιμὸ τῆς κοιμισμένης.

Μὰ πρὶν προφτάσουνε νὰ σφίξουνε καλά, δυὸ ἄλλα χέρια τῆς ἀρπάξανε τὰ δικά της καὶ μιὰ κραυγὴ ἀπὸ πίσω της ἔσμιξε μὲ τὸν πνιγμένο βόγγο, ποὺ ἔβγαине ἀπὸ τὸ στήθος τῆς Κούλας.

Εἶταν ἡ Φρόσω, ποὺ δὲν κοιμόταν ὅπως νόμισε ἡ Μαριῶ, μὰ φοβισμένη ἀπὸ τὸ ἀγρίεμα τῆς ἀδερφῆς, ὑπο-

ψιάστηκε κάτι κακό και την παραφύλαγε κάνοντας τον κοιμισμένο. Και μόλις είδε τον Ίσκιο της, που πέρασε την πόρτα, χύμησε κατόπι.

«Μωρή στρίγλα, μωρή κήσσα», έβγαλε φωνή ξυπώντας μαζί με την Κούλα και την Παναγιούλα, που κοιμότονε σε μιάν άκρη στην ίδια κάμαρα.

Μά όλες ανίζανε κει μέσα τις φωνές και μόνο ή Μαριώ κ' ή Κούλα μείναν δρθές με ανάερα τὰ χέρια, σαν πετρωμένες ή μιὰ αντίκρου στην άλλη.

Η Κούλα ξέκοψε με τὸ λοχία κ' ή Μαριώ σιγὰ σιγὰ ήσύχασε. Εΐταν τὸ στερνὸ της ξέσπασμα.

«Όλα περνοῦν και ξεθυμαίνουν, όλα χάνουνται και σβήνουν. Και τὸ σαράκι, που τρώει τὸ ξύλο, ποφᾶ κι αὐτὸ ᾄμα φάη τὸ ξύλο», στοχάζεται ὕστερα ἐκεῖ που ράβει, και βλέπει πὸς τὰ ξέχασε κι αὐτὴ όλα κι ᾄφησε σχεδὸν ἀδιάφορη νὰ κυλᾶ τὸν κατήφορο, που φέρνει πρὸς τὴ Φρόσω, πρὸς τὴ χαρὰ ἀπὸ τὴ χαρὰ μόνο τῶν ἄλλων, τὴν παρηγοριὰ ἀπὸ τὸ σὸί μόνο, τὴν ἐλπίδα λυτρωμοῦ μόνο ἀπὸ τὸν ἀδερφό.

Ὁ δρόμος, ή ἀκροποταμιὰ και τὸ μπαλκόνι μένουνε πιά μόνο γιὰ τὴν Κούλα, ή Μαριώ μοιράζεται τώρα περισσότερο τὴν ἔνοια με τὴ Φρόσω, ψάχνει κι αὐτὴ νὰ βροῦνε ποιὰ νύφη μες τὴν πόλη ταιριάζει καλύτερα τοῦ ἀξιωματικοῦ που περιμένουνε.

Στὴ νύφη δὲν ξετάζεται βέβαια τόσο ή γενιά, ὅσο ή προῖκα. Λογαριάζουνται τὰ μετρητὰ τῆς μιᾶς, τὰ χωράφια

τῆς ἄλλης. Χρυσαιφικά, χαλιὰ και ρουχισμό ἔχουν ὅλες. Αὐτὰ τὰ ξέρουνε στὴν κούλια καλύτερα παρὰ καθένας ἄλλος, γιατί τὰ περισσότερα ὑφαθήκανε και ραφτήκανε ἀπὸ τὶς ἀδερφές, ὄχι χωρὶς ἐλπίδα πὸς θὰ ξαναγυρίζανε σ' αὐτὴ μιὰ μέρα.

«Θὰ τὸ δῆτε, θὰ τὸ δῆτε», λέει με τὸν ἑαυτὸ της ή Μαριώ, σὰ νὰπαντᾶ σε κάποιον δισταγμό, που βλέπει στὸ χαμόγελο τῆς γειτονιας' και σκύβει τώρα πιὸ βιαστικὴ στὸ ράψιμο.

Κ' ή Φρόσω ἐκεῖ που, ὅπως ξεχνιέται στοὺς συλλογισμοὺς της, μπερδεύεται τὸ διάσμα της στὸν ἀργαλιό, προσέχει νὰ μὴν τὸργιστῆ.

«Και σὺ βλουημένου», μουρμουρίζει μοναχά.

Μπορεῖ νὰ βγάλη κακὸ λόγο γιὰ κάτι, που τὸ περιμένει νὰ τῆς φέρη τὴν εὐτυχία ;

Κ' ή εὐτυχία ἔχει ἀνοίξει κιόλας τὰ φτερὰ και πετᾶ πρὸς τὴν κούλια. Οἱ ἀδερφές τὴ βλέπουν ὄλο και πιὸ κοντὰ : «Όλα τὰ πλουσιοκόριτσα τῆς πόλης κοντὰ στὸν ποταμὸ περιμένουν τὸν ἀξιωματικό. Ἡ δημορχοπούλα με τὰ πολλὰ χτήματα, που τοὺς ἔκανε τὸ μεγάλο ὡς τώρα, τὶς προάλλες, που εἶδε τὴν Κούλα στὴν αὐλόπορτα σταμάτησε και τὴ γλυκοχαιρέτησε. Ἡ Χρηστίνα τοῦ Καταπόδη κίνησε κ' ἤρθε μοναχὴ της νὰ δῆ τάχα ἂν ἔρριξε ή Φρόσω στὸν ἀργαλιὸ τὶς μπατανίες της. Μιὰ τρίτη ρώτησε τὴ Μαριώ, που τὴν ἀπάντησε στὸ δρόμο, τί μαθαίνουν ἀπὸ τὸν ἀδερφό, ή μάννα τῆς ἀλληνῆς, ἐκεῖ που γύριζε με τὴ Φρόσω ἀπὸ τὸ λείψανο, ξέταζε νὰ μάθη πότε βγαίνει ὁ Γεσίλας ἀπὸ τὸ σχολειὸ κ' ή μεγάλη ή Ζωριοπούλα ρώ-

τησε κιόλα τη Μαριώ προχτές σέ ποιό σῶμα θὰ βγῆ.

Κι ἄμα ἄκουσε στοῦ πεζικό, ἀστράψανε τὰ μάτια της.

«Ἄν ἤθελε στοῦ οικονομικό, θάτανε τώρα ἀπὸ δυὸ χρόνια ἀξιωματικός», τῆς ἀπάντησε ἡ Μαριώ. «Μὰ ὁ γιὸς τοῦ Κρασιᾶ δὲν πῆγε στοῦ στρατοῦ γιὰ τὸ ψωμί, οὔτε τὸ θέλει τὸ σπαθὶ μόνο γιὰ φιγούρα».

Ἡ κόρη διπλοευχαριστήθηκε κ' ἡ Μαριώ τὸ λέει καὶ τὸ ξαναλέει στὶς ἀδερφές:

«Θὰ τὸ δῆτε, θὰ τὸ δῆτε ὅλες θὰ τσακιστοῦνε ποιά νὰ τὸν πρωτοπάρη».

Καὶ τὰ γράφουν τοῦ Γεσίλα καὶ τὸν περιμένουν.

Μὰ ὅταν πῆρε καὶ σίμωνε ὁ καιρὸς νάρθη, τοὺς ἔγραψε καὶ κείνος νὰ φροντίσουνε νὰ τοῦ στείλουν τὰ παρτικά γιὰ τὰ χρυσάφια καὶ τὰ σιδερικά, ποὺ θὰ τοῦ χρειαστοῦνε ὅταν κολλήσῃ τὸ γαλόνι.

Ἡ Φρόσω τὸ λογάριζε ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς καὶ φρόντιζε νὰ κρύβῃ στοῦ κατώγι κάτω ἀπὸ μιὰ πέτρα ὅ,τι περισσεύε ἀποδῶ ἀποκεῖ. Ὅμως ἄλλες ἀνάγκες τὴν κάνανε καὶ τὰ ξανάβγαζε. Κ' ἔλπριζε πάντα στοῦ θεοῦ καὶ στὰ βραδινὰ τρεξίματα στοὺς φίλους.

Θάμενε μὲ τὴν ἐλπίδα, ἂν δὲ βοηθοῦσε τὸ ἀνεπάντεχο.

Σεισμὸς γερὸς τράνταξε ξαφνικά τὴν πόλη κοντὰ στοῦ ποταμοῦ. Μαζὶ μὲ τὰλλα σαράβαλα τοῦ τουρκομαχαλᾶ μισοσωριάστηκε κ' ἡ κούλια τοῦ σουλιώτη καπετάνου. Οἱ τοῖχοι της, κατὰ τὴ γνώμη τοῦ μηχανικοῦ τῆς ἐπαρχίας, γίνανε κίντυνος γιὰ τὸ γένος τοῦ Κρασιᾶ καὶ τὸνομα τῶν ὀρφανῶν του γράφηκε ἀπὸ τὰ πρῶτα στοῦν κατάλογο τῶν σεισμοπαθῶν.

Μὰ πάλι τὸ βοήθημα, ποὺ ἦρθε ἀπὸ τὸ κράτος, εἴτανε κρῆμα νὰ ξοδευτῆ στοὺς τσοῦσηδες καὶ στοὺς μαραγκούς. Βιάζαν ἄλλες πιὸ ἀπόλυτες ἀνάγκες. Χωριστὰ ἀπὸ σπαθιά, καπέλα καὶ σειρήτια, χρειάζότανε καὶ μιὰ καρέκλα νὰ καθήσῃ ἕνας μουσαφίρης, ἕνα φλιτζάνι γιὰ νὰ πιῆ καφέ, περούνια, πιάτα, τῶνα τᾶλλο, τέλος ἕνα τραπέζι μὲ γερὰ ποδαρικά. Ὁ ἀξιωματικὸς τῆς κούλιας δὲν μπορεῖ νὰ τρώῃ σταυροπόδι στοῦ σοφρά, σὰ μιὰ φορὰ ὁ πατέρας. Ὅσο γιὰ τοὺς τοίχους, θὰ προφτάσῃ ἐκεῖνος νὰ τοὺς ξεκαινουργώσῃ ἀπὸ τὰ θεμέλα, πρὶν ξανασειστῆ ἡ γῆ. Γιὰ τὴν ὥρα φτάνει νὰ μπαλωθοῦν οἱ σκισματιῆς μὲ τὸν ἀσβέστη, ἴσια ἴσια νὰ μὴ φαίνονται καὶ νὰ τρομάζουνε, φτάνει νὰ σπριστῆ ἀπόξω κι ἀπομέσα ἡ κούλια γιὰ τὸ καλὸ δέξιμο τοῦ καπετάνου.

Ὅλα ἦρθανε δεξιά κι ὁ Γεσίλας πήδησε ἀπὸ τὸ ἄμαξι στὴν αὐλόπορτα τῆς κούλιας κατακαινουργος κι ἀρματωμένος. Ἡ γειτονιά, ποὺ ὡς τὰ σήμερα τέντωνε ταῦτιά νὰ φικραστῆ μὴν μπερδευτῆ στοῦν πίσω φράχτη καμιὰ σπαθολόγη, ποὺ τὸν πηδοῦσε βιαστικά τὸ σούρουπο, βγήκε τώρα κι ἀκούει τὸ βρόντο τοῦ ἀστραφτεροῦ μακροῦ σπαθιοῦ, ποὺ ἀνεβαίνει ξαμολυτὸ τὴν πέτρινη σκάλα τῆς κούλιας.

Οἱ ἀδερφές λαμποκοποῦν ἀπὸ χαρὰ καὶ δὲ χορταίνουν τὸ λιγερόκορμο ἀξιωματικό: Εἶν' ὁ Γεσίλας αὐτὸς μὲ τὸ μακρὸ σπαθί, μὲ τὰργυρόλαμπα ἀστεράκια στοῦ λαιμοῦ, μὲ τὶς δλάστραφτες λουστρινένιες μπότες;

Ἡ Μαριώ τὶς ξεσκονίζει ἀπαλὰ ἀπαλὰ μὲ τὴν ποδιά

της, ἀφοῦ ἡ Φρόσω ἔκαμε πρωτότερα τὸν ἀδερφὸ νὰ τρομάξη μὲ τὴ φαγωμένη παλιόβουρτσα τῆς κούλιας, ποὺ πῆγε κ' ἔφερε.

«Φεύγ' ἀποκεῖ, μουρή· θὰ μ' τς χαρακιάης μὲ τὸν μυστρί σ'», τῆς φώναξε.

Κ' οἱ τρεῖς τὸν ἀγκαλιάζουν καὶ τὸν ξαναγκαλιάζουνε μὴν ξέροντας τί νὰ πρωτοχαροῦν τὸν ἀδερφὸ ἢ τὰ στολίδια του.

«Γιατί ἔβαλες τόσου στινὸ γαλόνι στοῦ καπέλου;» ρωτᾷ ἡ Κούλα, κ' ἄς εἶχε βάλει ὁ Γεσίλας τὸ πλατύτερο ποὺ βρῆκε.

«Τί ὄμορφ' ποῦναι!» ξεφώνησε ἡ Μαριώ, σὰν πῆρε ἡ ματιὰ της τὴ νικέλινη ἀλυσίδα, ποὺ εἶχε ὁ ζωστήρας τοῦ σπαθιοῦ του ἀντὶς γιὰ κοντὸ λουρί :

«Εἶναι τς μόδας ἢ νέους κανουνισμός;»

«Μαντύου ἔφκιασε ἢ ἀδιάβροχου;» ρώτησε κ' ἡ Φρόσω, ποὺ ἀκολουθοῦσε καὶ κείνη ἀπὸ τὸ κατώγι της τὴ στρατιωτικὴ πρόοδο τοῦ τόπου.

«Σ' πααίν'νε καλὰ κὶ τὰ μακριὰ τὰ πιντιλόνια;» ξαναρώτησε ὕστερα.

Ἡ Κούλα θυμήθηκε καὶ τὴν ἄσκη μπλούζα κ' ἡ Μαριώ θέλει νὰ τονὲ δῆ ἴσια κιάλα μὲ τὴ μεγάλη στολή.

Μὰ γιὰ νὰ τὴ ντυθῆ ὁ Γεσίλας, ἀνοίχτηκε τὸ φορτσέρι του κὶ ἀπάνω ἀπάνω προβάλανε δυὸ καπελίνα.

Εἴτανε τὰ χαρίσματα, ποὺ ἔφερε τῆς Μαριῶς καὶ τῆς Κούλας.

Ὁ Γεσίλας φόρεσε τὴ στολή, μὰ ἡ Μαριώ, ποὺ τὸ γύρεψε, τώρα δὲν τὸν προσέχει.

Μόνο ἡ Φρόσω καμαρώνει τὶς χρυσὲς σπαλέτες, σιάζει τὴ ζώνη στὴ μέση του, ρωτᾷ πόσο ἀγόρασε τὴν τσόχα, πόσα ἔδωσε γιὰ ραφτικά, βρίσκει ποῦ φουσκώνει καὶ ποῦ μαζώνει.

Καπελίνα μὲ φτερά. Ὡς τὴν ὥρα λούσο ἄγνωστο στὴν κούλια.

Ἡ Κούλα τὰ βλέπει σὰ χελιδόνια νέας ζωῆς καὶ κόλλησε μπρὸς στὸν καθρέφτη, τὸ θυμητικὸ τοῦ ἐφέδρου. Τώρα τὸν ἤθελε νὰ τὴν ἔβλεπε μὲ τὸ καπέλο!

Ἡ Μαριώ σὰ νὰ φοβᾶται ὥστόσο νὰ σιμώση στὸν καθρέφτη. Μιὰ ματιὰ, ποὺ ἔρριξε κεῖ ἀπὸ μακριά, τῆς ἔδειξε στὸ πρῶτο χαμογέλασμα κάτω ἀπὸ τὰ φτερά τοῦ καπελίνου ἀποφαγωμένα ὀλόιελα τὰ δυὸ μπροστινά της δόντια.

Κ' ἔμεινε κεῖ σὰ μαρμαρωμένη.

«Ἐ, Μαριώ, μὲ πιάνει τὸ μάτ' σ'; σ' ἀρέσου;» ρώτησε ὁ ἀδερφὸς κορδωμένος καὶ γελούμενος.

Ἡ Μαριώ κούνησε τὸ κεφάλι, σὰ νὰ μὴν ἀκουσε καλὰ. Περισσότερο προσέχει τὴν Κούλα, ποὺ ὄλο καὶ σιάζει τὰ μαλλιά της μπροστὰ στὸν καθρέφτη καὶ ρωτᾷ καὶ ξαναρωτᾷ κὶ αὐτὴ πῶς τῆς στέκει τὸ καπέλο.

«Μᾶς σκότ'σις μὲ δαῦτο», ξέσπασε τέλος ἡ Μαριώ.

«Σὰν κὶ θὰ σὶ γνοιάσ', ἀν πιάσ' μέσα τοῦ φαί'».

Τῆς ἔρριξε ἄλλη μιὰ ἄγρια ματιὰ καὶ πάει μέσα στὴν ἄλλη κάμαρα.

Ἡ Κούλα ἀποπαρμένη ἔβγαλε καὶ κείνη τὸ καπέλο κ' ἔπιασε νὰ στρώση τὸ τραπέζι μὲ τὴν Παναγιούλα, ποὺ σ' ὄλο τὸ ἀναμεταξὺ ἔστεκε στὴν πόρτα ἀμίλητη, μὰ χτενι-

σμένη σήμερα και με πλυμένα πόδια.

Ἡ Φρόσω ἄφησε τὸν ἄδερφὸ νὰ κοιτάζεται μόνος στὸν καθρέφτη καὶ πάει νὰ βοηθήσῃ καὶ κείνη στὸ φαγί, πὺ μαγερεύεται στὴ γωνιά τοῦ χειμωνιάτικου. Ὁ πύργος δὲν εἶχε ξεχωριστὴ κουζίνα.

Βρῆκε τὴ Μαριώ, πὺ ἐτοίμαζε ναὺγοκόψη τὴ σούπα, με λεμόνι σήμερα χάρη τοῦ Γεσίλα. Οἱ ἀγουρίδες τῆς κληματαριάς εἶχανε παραγλυκάνει.

«Ἐλα, καημένε, κάνε λίγου γλήουρα κι τοῦ Γισίλα τὸν πείνασι», τῆς εἶπε χαμογελαστά.

«Σὰν κ'εἶμι γὼ φουτιά», ἀπάντησε ἀπότομα ἡ Μαριώ χωρὶς νὰ τὴν κοιτάξῃ.

Ἡ Φρόσω δὲν ξαναμίλησε· φύσηξε μόνο τὴ φωτιά.

Στὸν πύργο μαγερεύανε με φρύγανα καὶ τσάκνα, πὺ μάζευε καὶ κουβαλοῦσε στὴν πλάτη της ἢ στὸ κεφάλι ἡ Παναγιούλα ἀπὸ τίς γύρω ράχες.

Καὶ καθὼς ἡ Φρόσω σύμπησε με τὴν ποδιά της, τούφα καπνὸς πετάχτηκε μαζί με στάχτη πρὸς τὴ Μαριώ.

«Στραβέλου! Μῶβγαλες τὰ μάτια», φώναξε τούτη με θυμὸ, σκεπάζοντας με τὰ χέρια τὸ πρόσωπο: «Στοὺν ἄνεμου δῶ ποῦρθις· σ' οὔλα μπιρδεύισι!»

Ἡ Φρόσω σώπασε ξανά.

Τέλος ἔγινε ἡ σούπα. Ἐπειδὴ ἔλειπε σουπιέρα ἀπὸ τὴν κούλια, ἡ Μαριώ τὴν κένωσε ἴσια στὰ πιάτα κ' ἡ Κούλα τᾶφερε στὸ τραπέζι ἕνα ἕνα.

Ἡ Παναγιούλα εἶχε πάει γιὰ κρύο νερό.

«Γιὰ ποιόν αὐτό;» ρώτησε ἡ Μαριώ καὶ κοίταξε τὴν Κούλα, ὅταν τῆς ἄπλωσε καὶ πέμπτο πιάτο.

«Γιὰ τὴν Παναγιούλα».

«Αὐτὴ τρώει κι ἀπ' τὸν τέτζερ'», εἶπε ἡ Μαριώ κι ἀκούμπησε στὸ γωνολίθι τὴν ξύλινη κουτάλα.

Ἡ Φρόσω τὴν κοίταξε.

«Τί, δὲ θὰ κάτσο' ἡ Παναγιούλα στοῦ τραπέζ';» εἶπε ἡ Κούλα ξαφνισμένη.

«Ἄλλου δὲ μᾶς ἔλπι!» ἀπάντησε ἡ Μαριώ καὶ σηκώθηκε ἀπὸ τὴ γωνιά, ὅπου εἶτανε σκυμμένη.

«Ψήλουσ' ἡ μὲτ' μας», μουρμούρισε ἡ Κούλα, μὰ ἡ Φρόσω τὴν ἔσπρωξε στὴν ἄλλη κάμαρα.

«Μὴ θέλεις νὰ τς βάλουμι καπέλου κιόλας! Δὲν τς δίνεις τοῦ θ'κό σ';» τῆς φώναξε ἡ Μαριώ κατόπι.

«Καλουπιάσματα, γιὰ νὰ μᾶς πααίνι καλήτιρα τὰ ραβασάκια», ἔξαζολούθησε τῆς Φρόσως, πὺ γύρευε νὰ τὴν ἡσυχάσῃ μὴν ἀκούσῃ κι ὁ Γεσίλας.

«Ἄκουσ' ἰκεῖ! θὰ φᾶμι κι μὲ πλυστρουπούλες».

«Δὲν τρώμι τόσα χρόνια τώρα;» Ἡ Φρόσω θέλησε νὰ τὴ φέρῃ στὴ λογικὴ με τὸ καλό.

Μὰ ἡ Μαριώ ἔμεινε ἀμετάπειστη κ' ἡ Φρόσω ἔδωσε τόπο τῆς ὀργῆς.

Κ' ἔτσι σὲ λίγο μόνο τὰ τέσσερα ἀφιλονίκητα παιδιὰ τοῦ Θώμου Κρανιαῦ καθήσανε στὸ πρῶτο εὐτυχισμένο γιόμα, πὺ ἔβλεπε ἡ σκεπὴ τῆς κούλιας ἀπὸ τὸν παλιὸν καλὸ καιρὸ της.

Ὁ Γεσίλας ἔτρωγε μ' ὄρεξη κι αὐτὸ μόνο χόρταινε τὴ Φρόσω.

Ἡ Κούλα ξέχασε καὶ τὸ μάλλωμα με τὴν ἀδερφή καὶ

τὸ πὼς δὲν ἔγινε τὸ θέλημά της νὰ καθήση ἡ Παναγιούλα στὸ τραπέζι. Ἄστραφτε ὀλόβολη, ὅσο ἔβλεπε τὸ καπελίνο ἀντίκρου στὸν κομὸ. Πότε νὰ τελειώσῃ μόνο τὸ φαί, γιὰ νὰ τὸ ξαναδοκιμάσῃ. Ἄν καὶ στέκει ὀρθὴ στὴν πόρτα ἡ Παναγιούλα γιὰ ὅ,τι χρειάζεται, ἡ Κούλα βροῖσκει πάντα κάποια ἀφορμὴ νὰ σηκωθῇ νὰ τὸ κοιτάξῃ ἀπὸ τὸ πλευρό.

«Γεσίλα, καλῶς ἦρθις! Πάντα μ' ὑγεία κι ὄ,τ' πιθ' μᾶι ἡ καρδιά σ'», ἄρχισε πρῶτῃ ἡ Φρόσω τὶς εὐχές.

Ἦ Γεσίλας ἀδειασε τὸ ποτήρι του κι ἀφοῦ ξανάδειασε σὲ λίγο καὶ τὸ πιάτο, σήκωσε τὸ ποτήρι κι αὐτός:

«Ὅτ' πιθ' μᾶι κι σένανε ἡ καρδιά σ', Φρόσω!

Τὰ μάτια τῆς Φρόσως θολώσανε:

«Νᾶτανε κι οὐ κακουμοίρ'ς οὐ πατέρας—!»

Καὶ μὲ τὸ λόγο ἀνατρίχιασε. Σὰ νὰ πετοῦσε ἀληθινὰ τριγύρω ἐκεῖ τὸ πνεῦμα τοῦ Θόμου Κρανιαῖ καὶ τὴν ἄγγιξε.

Ἦ Γεσίλας εἶχε σκύψει στὸ πιάτο του μὲ τὸ χαλβά, ποὺ τοῦ εἶχε σερβίρει πρὶν ἡ Φρόσω.

«Πουτέ μ' δὲν ἔφαγα τέτοιου σαπουνγέ. Ποιά ἀπ' οὐ-
λες σας τὸν ἔφκισαι;»

«Μάντιψι!»

«Ποιά ἄλλη ἀπ' τ' Μαριώ. — Ἔλα στὴν ὑγεία σ' Μαριώ!»

Κι ὁ Γεσίλας τσίγγρισε μαζί της.

Μὰ ἡ Μαριώ εἶχε χάσει τὴν ὄρεξη.

«Μὲ σύγχυσε αὐτὴ ἡ βρώμα' ἀκούς ἐκεῖ νὰ θέλῃ νὰ τὴ
βάλῃ στὸ τραπέζι!» γυρεύει νὰ δικαιολογήσῃ μέσα της τὴν
ἀνορεξιά.

Μὰ ὅσο καὶ νὰ ζητᾶ νὰ τὸ κρύψῃ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ της,

τὸ αἰστάνεται πὼς δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ λόγος. Μιὰ θλίψη ἀόριστη καθίζει μέσα της καὶ δὲν τὴν ἀφίνει νὰ χαρῇ κι αὐτὴ μαζί μὲ τὶς ἄλλες τὸν ἀδερφό, ποὺ ἄστράφτει ἀντί-
κρου της—ὁ Γεσίλας καθήσε στὸ τραπέζι ὅπως βρέθηκε μὲ τὴ μεγάλη στολή. Στιγμὲς νικᾷ τὴ θλιβερὴ διάθεση καὶ γελᾷ καὶ παίρνει μέρος στὴν ὀμιλία, μὰ ἡ ματιὰ της πέφτει πάλι στὸ καπελίνο, ποὺ τὴν κοιτάζει ἀπὸ τὸν καναπέ, ὅπου τὸ ἔρριξε πρῶτῃτερα, καὶ τὸ σύννεφο τῆς θλίψης ξαναπλώνεται βαθιά της. Κάτι παλιό, σβησμένο ἀναταράζεται κεῖ, σὰ μὲς' ἀπὸ τὴ στάχτη του. Πολεμᾷ νὰ τὸ σιγάσῃ, μὰ δὲν μπορεῖ· δὲν ἀφίνει τὸ καπελίνο ἀπὸ τὸν καναπέ. Ἦ Κούλα λαχταρᾷ πότε νὰ ξαναπιᾶσῃ στὰ χέρια τὸ δικό της κ' ἡ Μαριώ μόλις βασιτιέται καὶ δὲν τᾶρπάζει καὶ τὰ δυὸ νὰ τὰ πετάξῃ ἀπὸ τὸ παράθυρο. Δὲν τὰ ὑποφέρει νὰ τὰ βλέπῃ ἐκεῖ. Τὸ δικό της εἶτανε στολισμένο μ' ἓνα πρά-
σινο πουλι κ' ἡ γιάλινη ματιὰ του τῆς φαίνεται πὼς τὴν κοιτάζει ἀναγελαστικά, ἡ κόκκινη μυτίτσα του σὰ νᾶνοι-
γοκλείνῃ καὶ νὰ τῆς σφυρίξῃ μελαγχολικά, θλιμμένα:

«Τί νὰ μὲ κάμῃς τώρα ποῦρθα!»

Ἦ Γεσίλας ξανασηκώνει τὸ ποτήρι μὲ ξαναμμένο πρόσωπο ἀπὸ τὸ φαγὶ κι ἀπὸ τὸ σφίξιμο τῆς μεγάλης στολῆς:

«Βίβα, κορίτσα, στὴν ὑγεία μας!»

Ἦ Μαριώ πίνει καὶ κείνη μὲ βιασμένο χαμόγελο τὴ λησμονιὰ τοῦ περασμένου.

Γιατὶ τὸ περασμένο θέλει σήμερα νᾶναστηθῇ ὀλόβολο, κάποια ὄνειρα ποὺ τὰ θαρροῦσε πεθασμένα γιὰ πάντα, ξυ-
πνοῦν τὴν ὄρ' αὐτὴ καὶ κλαῖνε γύρω της καὶ τὴν ξεσκι-

ζουνε μέσα της με τα πετρωμένα τους φτερά. Ο δλάστραφτος κι ολόχαρος αξιωματικός, που έχει αντίκρυ, τής φέρνει επίμονα στη θύμηση μιάν άλλη όψη, που την όνειρεύτηκε μιὰ μέρα στο πλευρό της έτσι χαρούμενη και χρυσοστόλιστη και για να λήη την αλήθεια με πόθο θερμότερο παρ' ό,τι όνειρεύτηκε τον αδερφό. Η όψη αυτή, που τα μοιασίδα της είχαν ξεθωριάσει πιά στη θύμηση με τον καιρό, ξαναστέκει τώρα μεμιάς ολοζώντανη μπροστά της. Τη βλέπει άγνη και μελαγχολική σε μιάν άκρη κ' ή Μαριώ δέν ξέρει μη δέ βαρυνυμᾶ περισσότερο για κείνη παρὰ για τον έαυτό της.

Γιατί, ως λέγαν ό,τι θέλανε οί κακές γλώσσες, ή Μαριώ αγάπησε μ' όλη την καρδιά τον πιλοχία της, τον ξάδερφο με τὸ ξανθὸ μουστάκι, που, ποιός τὸ ξέρει ποῦ, μαράζωνει και κείνος επιλοχίας ακόμα ναί, τον αγάπησε κ' έπλεξε με τὸ νου της κάποια εὐτυχία μαζί του μακρῆτερη από την εὐτυχία της στιγμῆς. Η χαμένη αυτή εὐτυχία ταράζεται τώρα, σὰ βουρκόλακας στο σάβανό του, κ' ή Μαριώ δέν μπορεί να κρατήσει τα δάκρυα.

Η Φρόσω τὰ νομίζει δάκρυα χαρᾶς και κλαίει και κείνη στο πλευρό της αγκαλιάζοντας τον αδερφό. Είτε τὰ δάκρυα τῶν αδερφάδων, είτε τὰ ποτήρια τὸ κρασί ανταρέψανε την καρδιά και τοῦ αδερφοῦ και τὰ μάτια του θολώσανε. Η Κούλα, για να μην κλάηη και αυτή, σηκώθηκε και βγήκε στο μπαλκόνι.

Μὰ ή λαύρα τοῦ μεσημεριοῦ άπλωνε την πνιγερή σιγαλιά της στο βελούχι αντίκρου.

Ξαναγύρισε μέσα και πήρε να σηκώνη τὸ τραπέζι με την Παναγιούλα.

Ο Γεσίλας κουρασμένος από τὸ ταξίδι και από τὸ φαγι, έπεσε να ήσυχάση στη μέση τῆς σάλας, όπου τοῦ στρώσανε για τὴ δροσιά. Η Φρόσω ξάπλωσε και αυτή, ή Κούλα πήρε τὸ καπέλο της και πήγε μέσα κ' ή Μαριώ κάθησε μόνη στο παράθυρο.

Δοκίμασε πρωτῆτερα να πλαγιάση και δέν μπόρεσε. Ο νους της ζητοῦσε αέρα. Μὰ ποῦ αέρας στη φλόγα τοῦ μεσημεριοῦ. Σε λίγο βαθεῖα σιωπὴ άπλώθηκε γύρω της. Δέν άκουγε άλλο από τὸ ρουχαλιτὸ τοῦ Γεσίλα και τῆς Φρόσως και από τὸν τζιτζηκες, που φλυαροῦσαν. ὅξω στη μελικοκκιά. Ο δρόμος εἶταν ἔρημος και φλογισμένος.

Η Μαριώ έπεσε πάλι σε θλιμμένους στοχασμοὺς ριχνοντας τὸ βλέμμα χαμένο στα βουνά, που τυλιγμένα τὴ μεσημεριάτικη άχνα πυρωνόντανε μακριὰ στο βάθος στον ήλιο τοῦ Αλωνάρη. Ὅσο που άποκοιμήθηκε και αυτή σκυμένη στο περβάζι τοῦ παραθυριοῦ.

Όταν ξανάνοιξε ὕστερα τὰ μάτια, ή άχνα εἶχε σκορπίσει και από τὰ βουνά και από βαθιά της. Ένα βάρος τῆς έσφιγγε μονάχα τὸ κεφάλι, τὸ ἴδιο βάρος, που παραπονεθήκανε πὼς είχαν κ' ή Φρόσω και ὁ Γεσίλας, όταν ξυπνήσαν έπειτα και αυτοί.

«Μην ξαναπάρτε κρασί απ' τὸν ἴδιον τ' βάνι σπίρτου οῦ κερατάς», εἶπε ὁ αδερφός καθὼς σηκώθηκε από τὸ στρώμα του και πήγε και κάθησε στον καναπέ.

Ἡ Παναγιούλα ἦρθε μέσα νὰ σηκώσῃ τὰ ροῦχα ἀπὸ χάρμω.

«Ἄσ' τὰ σκ'τιὰ κι σύρι βγάλε πρῶτα ἓνα σατίλι κρούνερό», εἶπε ὁ Γεσίλας.

Καὶ τεντώθηκε καὶ χασμουρήθηκε.

«Ἄϊντι γλήουρα' τὰ σ'κόνου γὼ τὰ σκ'τιὰ», πετάχτηκε ἡ Φρόσω καὶ τεντώθηκε καὶ χασμουρήθηκε κι αὐτὴ.

«Ἄϊντι γλήουρα, τσακίς'», φώναξε κ' ἡ Μαριώ, πὺν γέμιζε τὸ μπρίζι, νὰ ψήσῃ τὸν καφέ.

Ἡ Κούλα ἔλειπε· εἶχε πάρει τὸ καπέλο καὶ πῆγε νὰ τὸ δείξῃ στὴ γειτονιά.

Ὁ Γεσίλας εἶχε ξαναμισοαποκοιμηθῆ, ὅταν ἡ Φρόσω τὸνέ σκούνησε νὰ τοῦ πῆ πὼς ἦρθε τὸ νερό.

«Ἄ μπράβο, ποῦναι το; » μουρμούρισε.

«Ὁξου στοῦ νεροχύτ'».

Ὁ Γεσίλας βγήκε κεῖ, στὴν κορφὴ τῆς σκάλας, ἀντίκρου στὴν πόρτα τοῦ ὄντᾶ, ὅπου εἶταν ὁ νεροχύτης.

«Ἐλα, ἀδειασέ μ' του ἴσα στοῦ κεφάλι' μὰ τοῦ νού σ', μὴ μὶ κάμ'ς λούτσα», εἶπε τῆς Παναγιούλας, πὺν περίμενε ὀρθὴ μὲ τὸ νερό. Κ' ἔσκυψε τὸ κεφάλι.

Ἡ Παναγιούλα τὸν κοίταξε λίγο δισταχτικά, μὰ ὕστερα ὑπάκουσε.

Δὲν εἶχε ἀδειάσει ὅμως ὄλο τὸ νερό, ὅταν ἄξαφνα κάτω ἀπὸ τὴν αὐλὴ ἀκούστηκε βρόντος σπαθιῶν.

«Στρατάρχα, τώρα μ' ξυπνᾶς;» φώναξε κιόλα μιὰ λαλιὰ μπροστὰ στὴ σκάλα.

Ὁ Γεσίλας τὴ γνώρισε:

«Καλῶς τοῦ Νάκα' ἔλα, ἔλ' ἀπᾶν'». Τὰ νερὰ τρέχανε

στὰ μάτια του καὶ δὲν μπορούσε νὰ τανοίξῃ.

Τὰ βήματα ἀνεβαίνανε τὴ σκάλα.

«Ποιὸς ἄλλος εἶναι;» ρώτησε ὁ Γεσίλας, ἀκούοντας πὼς τὰ σπαθιά εἶτανε δύο.

«Μάντεφέ τον!» ἀπάντησε μιὰ δευτέρη φωνή.

«Μωρέ, οὐ Κουλουμπέρδας—! Νό μ' ἰδῶ τ'ν μπόλια».

Ἡ Παναγιούλα τοῦ τὴν ἔδωσε κι ὁ Γεσίλας σφόγγισε τὸ πρόσωπο:

«Πῶς βρέθ'κίς ἰδῶ, βρὲ Τιμολέο; Δὲν εἶσ'να σ'ν Κέρκυρα;» εἶπε ἀνοίγοντας τὰ μάτια.

«Εἶμαστι μεῖς γιὰ μακαρούνια κι πουλπέτις; Πῆγα νὰ σκάσου γιὰ παγίδ'», ἀπάντησε ὁ Τιμολέος.

«Κι γιὰ τζουρνά», πρόστεσε ὁ ἄλλος ἀξιωματικός.

«Ἐλάτε, μπᾶτε μέσα' ἔμαθα εἶναι δῶ κι οὐ Σκλέπας. Οὐλί ἔδῶ. Τί ἔχῃ νὰ γένῃ!»

«Θὰ τοὺν κάψουμι τοὺν τόπου», εἶπε ὁ Κουλουμπέρδας.

Ὁ Γεσίλας ἀποσκουπίστηκε κι ἀγκαλιάστηκε καὶ φιλήθηκε μὲ τοὺς φίλους του. Εἶτανε συμμαθητές του βγαλμένοι τὸν περασμένο χρόνο ἀπὸ τὸ σχολεῖο.

Ἡ Φρόσω μόλις ἄκουσε ὄξω τὶς φωνές, πρόφτασε καὶ σήκωσε ἀπὸ χάρμω ἀπὸ τὸν ὄντᾶ τὰ ροῦχα' καὶ πέρασε στὴν ἄλλη κάμαρα νὰ βάλῃ τὶς παντόφλες της καὶ νὰ σιαῖξῃ λίγο τὰ μαλλιά.

Ὁ Γεσίλας μὲ τοὺς φίλους του μπήκανε στὸν ὄντᾶ.

«Μὶ τ'μιγάλλῃ στουλή σ' ἠύραμε», εἶπε ὁ ἓνας ἀπ' αὐτοὺς χτυπώντας μὲ τὴν ἄκρη τοῦ σπαθιοῦ του τὰ λουριά, πὺν κρεμόντανε λυτὰ κάτω ἀπὸ τὴν πουκαμίσα τοῦ Γεσίλα.

«Σ' πάνε καλά, μωρέ; Έλα, ντύσ' να σι ιδουῦμι. Γι' αὐτὸ ἤρθαμε», πρόστεσε ὁ ἄλλος.

Τῶρ' ἀμέσους· σταθῆτε νιὰ στιγμή—»

Κι ὁ Γεσίλας φώναξε τὴ Μαριώ.

Ἄντις αὐτῆ, παρουσιάστηκε ἡ Φρόσω καὶ χαιρέτησε τοὺς ἀξιωματικούς.

«Τὰ σκ'τιὰ μ', νὰ ντ'θοῦ. Τ'ν γκυλότα μ' κι τὴ λ'νὴ τ' μπλούζα», τῆς ζήτησε ὁ Γεσίλας.

Ἡ Φρόσω σταμάτησε :

«Ποιὰ γλελότα—; πῶς τ'ν εἶπες;»

Τοῦ κουντό μ' τοῦ βρακί, μουρῆ! Πῆς τς Μαριῶς, κεινί ξέρ'», φώναξε ὁ Γεσίλας ἀνυπόμονα.

Ἡ Φρόσω πῆγε καὶ τᾶφερε ἀπὸ τὴν ἄλλη κάμαρα.

«Μὰ γιατί δὲ φουρεῖς τὸ λιγὸ τοῦ πιντιλόνι;» εἶπε κεῖ πὸν τοῦ τᾶδινε.

«Τί κάτασκιρους θέλεις νὰ βγοῦ; Σὰ μυλουνάς», ἀπάντησε ὁ Γεσίλας γελώντας.

«Δὲ συνηθεῖται πλιά», εἶπε ὁ Κουλουμπέρδας.

«Φόρισι κάνε τοῦ μακρὸ σ' τοῦ τσόχινου», ἐπίμενε ἡ Φρόσω, πὸν βιαζότανε νὰ τονὲ δῆ καὶ μ' αὐτό. «Καψό-πιδο, θὰ σκάης μὶ τς μπότες. Νὰ πάου νὰν τοῦ φέρου;»

«Ὁχι· θέλι πρώτα λίγου σιδέρουμα».

«Νὰ βάλουμι τοῦ σίδιρο».

Τὸ γέλιο τοῦ Γεσίλα τὴν ἔκοψε :

«Θ'μᾶτι π' σιδέρουνε τ' φ'στανέλα τ' πατέρα», εἶπε ὁ Γεσίλας καὶ κοίταξε τοὺς συναδέρφους του.

Ἡ Φρόσω χαμογέλασε βιασμένα. Δὲν τῆς ἄρεσε ὁ λό-

γος. Μὰ ἔτσ' εἶν' τὰ παιδιὰ», εἶπε μέσα τῆς καὶ τοῦ τὸ συχώρεσε.

«Έλα, ἔλα, ντύσ' τώρα», φώναξε τοῦ Γεσίλα ὁ Νάκας Κλωστογιωργόπουλος, ὅπως λεγόταν ὁ ἄλλος ἀξιωματικός· «δὲν εἶμαστι νὰ κάτσουμι πούλύ».

«Έχετε ὑπερεσία; ἔχετε πούλλη δ'λειὰ στοὺν τάγμα;» ρώτησε ὁ Γεσίλας πιάνοντας νὰ ντυθῆ.

«Κόπ'καμε. Οὔλι μέρα πρέφα κι τριόνφο», εἶπε ὁ Κουλουμπέρδας.

«Ζουὴ κι κότα τὸ λοιπόν», γέλασε ὁ Γεσίλας. Μὰ καθὼς ἔκαμε νὰ δέση τὸ παντσάκι, τοῦ ἔμεινε στὰ χέρια.

Φουρκίστηκε :

«Νὰ πάρ' οὐ διάουλους· ἡῦρις ἔν ὦρα νὰ κουπῆς!»

«Στέκα νὰ σ' τοῦ ράψου νιὰ στιγμούλα», πετάχτηκε ἡ Φρόσω καὶ κίνησε νὰ πάη νὰ φέρη τὴ βελόνα.

«Ἄσε· τοῦ δένου, καλύτερα», εἶπε ὁ Γεσίλας.

Ἡ Φρόσω ἔσκυψε νὰ τονὲ βοηθήσῃ, μὰ δὲ δενότανε· εἶχε πολλοὺς κόμπους ἀπὸ πρίν.

«Πατσαλὴ εἶσι, καψαρή· ἄσ του, δὲ δένετι. Σύρι βγάλε μ' ἄλλου ἀπ' τοῦ σιπέτ'. Τοῦτο εἶναι βρώμικο κιόλας ἀπ' τοῦ δρόμου», σκούνησε ὁ Γεσίλας τὴν ἀδερφή.

Ἡ Φρόσω πῆγε καὶ τὸ ἔφερε κι ὁ Γεσίλας πῆρε νὰ τὸ φορέσῃ.

Μόλις ὅμως ξαναβγήκε ἡ Φρόσω, οἱ φίλοι σηκωθῆκαν καὶ δὲν τὸν ἀφίνανε νὰ ντυθῆ.

«Θὰ μὶ τσικλίστι! ἀφίστι μὶ! ἰσεῖς εἶσασι π' διάζου-στανε;» τοὺς ἔσπρωχνε γελώντας ὁ Γεσίλας.

Μὰ οἱ συναδέρφοί του θυμηθῆκανε τὰ χωρατὰ τους

μιά φορά μέσα στους θαλάμους του σκολειού.

Κ' ή Κούλα, που γυρίζοντας από τη γειτονιά με το καπέλο της στο χέρι μπήκε άξαφνα στην πόρτα, βρήκε άξαφνα τον Κουλουμπέρδα να κρατά το ένα μουζουνάρι, ενώ ο αδερφός της πολεμούσε να φορέση το άλλο.

Ο Γεσίλας μπόρεσε τέλος να τὰ φορέση και τὰ δυο και να γυρίση να συστήση την αδερφή στους φίλους του.

Η Κούλα γνώριζε μόνο τον έναν, τον Κλωστογιωργόπουλο, από τον καιρό που είχαν υπαξιωματικούς στο κάστρο. Τον Κουλουμπέρδα τον έβλεπε πρώτη φορά.

«Τὰ παιδιά παίζει», είπε τουτός κατακόκκινος και ξανακάθησε στον καναπέ, αφού χαιρέτησε με βαθύ σκύψιμο.

Η Κούλα δέν κατάλαβε καλά το άστειο, μα γέλασε. Τὰ δόντια της δέν είχαν τόσο φαγωμένα ακόμα, ώστε να φοβάται να τὰ δείξη.

«Σας συγγαίρου δια τουν αδερφόν σας», πρόστεσε ο Κουλουμπέρδας κ' ή Κούλα τον εύχαρίστησε ξαναδείχνοντας με χαμόγελο τὰ δόντια της.

Ο Γεσίλας παραπέρα ντυνότανε.

«Κούλα, έλα ίσιαξι άπουπίσου τς σούφρις», φώναξε τής αδερφής, όταν είχε φορέσει και την μπλούζα του.

Η Κούλα πήγε και τον έβόηθησε, ενώ εκείνος χτένιζε τὰ μαλλιά και τὸ μουστάκι στον καθρέφτη έμπρός.

«Έτοιμος;» ρώτησε ο Κλωστογιωργόπουλος από την κασέλα, όπου είχαν καθισμένοι.

Ο Γεσίλας προχώρησε μπροστά τους παίρνοντας στάση προσοχής:

«Διατάξατε, κύριοι άνθυπολουχαοί!»

Η Φρόσω, που ξαναμπήκε, τον έχάδεψε στον ώμο.

«Ώραϊα σ' πααίν'νε», είπε ο Κουλουμπέρδας.

«Του καπέλου δέ μ' παραρές, μαναχά, είναι πουλύ σ'κουτό άπουπίσου», παρατήρησε ο Κλωστογιωργόπουλος.

Ο Γεσίλας είπε πως είναι το νέο σχέδιο κ' ο Κλωστογιωργόπουλος βεβαίωσε πως το είδε κι αυτός σ' έναν του πυροβολικού.

«Κι μένα ψ'λό μ' φαίνεται», έκαμε να πη κ' ή Φρόσω.

Μα ο αδερφός την έκοψε άπότομα:

«Που ξέρ'ς ισυ άπ' αυτά! Σύρι μέσα κι φκιάσι τουν καφέ».

«Τουνέ φκιάνι ή Μαριώ», μουρμούρισε ή Φρόσω σά βρεμένη γάτα.

«Κι σεϊς ποίαν γνώμην έχιτι, διαποινίς;» ρώτησε την Κούλα ο Τιμολέων Κουλουμπέρδας.

Η Κούλα πρώτη φορά άκουε τη λέξη και τής άρεσε:

«Αφου είναι του περιβολικού, είναι καλήτιρου», άπάντησε χαμογελώντας.

«Ώστ' εκτιμεϊτε καλήτερα το πυρουβουλικόν;» τής χαμογέλασε κι ο αξιωματικός.

Η Κούλα συμπλήρωσε το κολλιμέντο της:

«Όχι ιγώ μαναχά, ή κοινουνία ούλι».

«Όπους κι νάναι, του περιβουλικο έχι άλλι χάρ'», είπε από την άκρη κ' ή Φρόσω κ' έξυσε το πόδι της κάτω από το γόνα.

«Τ'ν κακή ψυχρή κι τ' δυανώ σας' ό,τ' άκούτι τσαμπ'νάτι. Του πυρουβουλικο πάει, ξέπισι, του μέλλουν είναι στού πεζικόν.—Αϊντι, μουρη Κούλα, φέρι τουν καφέ».

έκοψε τὴ συζήτηση ὁ Γεσίλας.

Ἡ Κούλα ἔφυγε καὶ πάει στὴν ἄλλη κάμαρα.

Ἡ Μαριῶ τὴν περιμένε στὴν πόρτα :

«Ἐ, ποῦναι τα ;»

«Τί νὰ σ' κάμου, δὲ σ' κώγεται», ἀπάντησε ἡ Κούλα βιαστικά.

«Ποῦ σ' ἀφίρ'νε οἱ γλυκουκ'βέντις μὲ τοὺν ἄλλονε», εἶπε θυμωμένα ἡ Μαριῶ.

«Δὲν ἦρθα γιὰ καυγάδις· οὐ Γεσίλας μ' ἔστ'λε γιὰ τς καφέδις. Τς ἔφκιασις ;»

«Ἄλλι ὄρεξ' δὲν ἔχου, νὰ σᾶς φκιάσου κι καφέδις».

Κ' ἡ Μαριῶ κἀθήσε φουρκισμένη στὴν ἄκρη.

Ὁ λόγος εἶτανε σοβαρός. Ὅταν ἀκουστῆκαν πρωτῆτερα στὴ σκάλα οἱ φωνὲς τῶν ἀξιωματικῶν, ἡ Μαριῶ ἔτρεξε στὸν ὄντᾶ νὰ πάρη ἀπὸ τὴν κασέλα τὰ γοβάκια της, ποὺ τὰ εἶχε κλειδωμένα ἐκεῖ ἀπὸ τὸ φόβο μὴν τὰ πάρη ἡ Παναγιούλα, μὰ δὲν πρόλαβε. Ὁ εὐλογημένος ὁ Γεσίλας εἶχε σωριάσει τὰ ροῦχα του ἀπάνω στὴν κασέλα κι ὅσο νὰ τὰ σηκῶση αὐτὰ ἡ Μαριῶ, οἱ ξένοι μπήκανε μέσα. Καὶ σὰ νὰ μὴν ἔφτανε αὐτό, ἔβαλε ὁ διάβολος τὸν ἕναν τους καὶ κἀθησε ἀπάνω στὴν κασέλα καὶ μήτε ἡ Φρόσω μήτε ἡ Κούλα θέλουνε νὰ τοῦ ζητήσουνε συμπάθειο καὶ νὰ τονὲ σηκώσουνε μιὰ στιγμή.

Κ' ἔτσι, ἐνῶ οἱ ἄλλοι γελοῦν καὶ χωρατεύουνε μὲς τὸν ὄντᾶ, ἡ Μαριῶ κλείστηκε στὸ χειμωνιάτικο. Πῶς νὰ βγαίνει στοὺς ξένους μὲ τὰ πατίκια, ποὺ εἶχε μοναχὰ στὰ πόδια ; Δοκίμασε τὰ λαστιχένια της παλιοσίβαλα, ποὺ βρισκόν-

τανε σὲ μιὰν ἄκρη τοῦ κατωγιοῦ, μὰ βγαίναν ἀπ' αὐτὰ ὄξω τὰ δάχτυλα, φόρεσε πάλι τὰ πατίκια καὶ κατέβασε μακρῆτερα τὸ φόρεμα, μὰ φαίνεται μιὰ συχασιὰ τὸ φόρεμα.

«Τί ντρέπῃσι, μουρῆ ; Σὰν κι θὰ σὶ τ'ράξ'νε στὰ πουδάρια ; Δὲ γλέπ'ς ἰγὼ—» τῆς εἶπε ἡ Φρόσω καὶ τῆς ἔδειξε πῶς εἶταν καὶ ξεκάλτσωτη.

Κι αὐτὸ τὴν ἔσκασε περσότερο. Ἡ Μαριῶ, ὅσο κι ἂν τὸ ἐνοιωθε πιά πῶς πέρασε τὴ νιότη καὶ σίμωσε τὴ Φρόσω στὶς φροντίδες, ὅμως δὲ χωρίστηκε κι ὀλότελας ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ κόσμου. Δὲν ἔφτασε ἀκόμα στὴ σειρὰ τῆς Φρόσως. «Ἄν εἶχε φτάσει, δὲ θὰ τῆς ἔφερνε ὁ Γεσίλας καπελίνο, μὰ σκέπη μαύρη, καθὼς ἔφερε κεινῆς. Πῶς περνᾷ λοιπὸν στὸ νοῦ τῆς Φρόσως πῶς μπορεῖ νὰ βγαίνη στὸν καθέναν ὅπως φτάση, σὰν καὶ δαύτη ;

Ἡ Κούλα ἔψησε μόνη τοὺς καφέδες, τοὺς ἔβαλε στὸ δίσκο καὶ ξαναπάει μ' αὐτοὺς στὴ σάλα.

Ἡ Μαριῶ ἔμεινε πάλι μόνη μὲ τὴ σκάση της. Ἀπὸ τὴ χαραμάδα τῆς πόρτας κοιτάζει νὰ δῆ τί γίνεται στὴ σάλα, μὰ βλέπει μονάχα τὴ ράχη τῆς Φρόσως, ποὺ κάθεται κοντὰ κοντὰ στὴν πόρτα. Τὴν Κούλα δὲν μπορεῖ νὰ τὴ δῆ, ποῦ εἶναι καθισμένη, μόνο τὸ γέλιο της ἀκούει. Νά, ὁ ἀξιωματικὸς τῆς ξαναλέει κάτι.

Μὰ ὁ Γεσίλας γύρεψε τώρα τὴ μεγάλη του στολή κ' ἡ Φρόσω ἦρθε στὸ χειμωνιάτικο γιὰ νὰ τὴν πάρη.

Ἡ Μαριῶ χύμησε ἀπάνω της :

«Κουταημένα, δὲν μπορεῖς νὰ τονὲ σ'κώσης ;»

«Πῶς νὰ κάμου ; Τώρα ἔβαλε κι τοὺν καφέ μπρουστά τ' στ'ν καθήκλα. Ντρέπουμι, μουρῆ», τῆς ἀπάντησε βιαστικά

ή Φρόσω κ' ἔφυγε μετ' τὴ στολή.

Ἡ Μαριῶ δὲ βαστᾷ πιά. Μέσα ξαναφόρεσε ὁ Γεσίλας τὴ μεγάλη στολή καὶ κρέμασε καὶ τὸ σπαθί. Κάποιος ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικοὺς εἶπε κάτι γιὰ τὴν ἀλυσίδα τοῦ ζωστήρα. Τὰ μοῦτρα του, δὲν τοῦ ἄρσεε! Τὴν εἶπε ἀντικανονική. Ἀπὸ τὴ ζήλεια του, γιὰτὶ ὁ δικός του θάχῃ λουρί. Ἐπρεπε νὰ εἶναι μέσα αὐτὴ νὰ τοῦ δώσῃ τὴν ἀπάντησιν. Τώρα εἶναι κεῖ ἡ Φρόσω, τὸ κούτσουρο, κ' ἡ Κούλα, τὸ χαιβάνι, ποὺ ξέρει μόνο νὰ γελᾷ. Τί νὰ τῆς κάμῃ ὁμοῦς τουτηνῆς, ποὺ πρόφτασε καὶ συγυρίστηκε πρὶ νάρθουν οἱ ξένοι. Τὴν ἤθελε νὰ τὴ βροῦν, ὅπως βροῖσαν αὐτὴ, καὶ τότε τῆς ἔλεγε πῶς γελοῦνε καὶ γαχανίζου. Ἄκου τὴν ξαδιάντροπη! Ὅλο τὸ δικό της γέλιο κι ὄλο ἡ φωνὴ τοῦ ξένου ἀξιωματικοῦ ἀκούεται. Δίχως ἄλλο κοιτάζει νὰ τὸν μπλέξῃ. Κι ὁ ἄλλος ἀγαπητικός, ὁ ψάλτης, κάθεται ὄξω στὸ βελούχι.

Ἡ Μαριῶ τονὲ βλέπει ἀπὸ τὸ παράθυρο νὰ κοιτάζῃ στὸ μπαλκόνι, μὰ ἀπὸ τὴ χαραμάδα δὲν μπορεῖ νὰ δῆ ποὺ κάθεται κ' ἡ Κούλα μέσα στὸν ὄντια. Δίχως ἄλλο ἐκεῖνος θὰ τὴ βλέπῃ καὶ τούτῃ θὰ τοῦ ρίχνῃ κι αὐτουνοῦ καμιά ματιά. Παιζογελᾷ καὶ μετ' τοὺς δυό. Γι' αὐτὸ δὲν τὴ θέλει τὴ Μαριῶ νάρθῃ στὴ σάλα, γι' αὐτὸ δὲ βρίσκει μιὰν ἀφορμὴ νὰ σηκώσῃ τὸν Κλωστογιωργόπουλο ἀπὸ τὴν κασέλα. Μοῦτρα ποὺ ντρέπεται! Σὰ νὰ τονὲ βλέπῃ στὰ μάτια τῆς πρώτη φορὰ. Ποιός ξέρει πόσες φορὲς τὴ στρίμωξε στὰγκωνάρια τῆς κούλιας τὸν καιρὸ ποὺ εἶτανε λοχίας στὸ κάστρο. Καλά, ἔτσι ἄς φέρονται, κ' ἔχει ράμματα κι αὐτὴ νὰ μὴν τὴ λένε Μαριῶ, ἀν δὲν τὰ πῆ ὅλα τοῦ Γεσίλα.

Ἡ Φρόσω ἦρθε μέσα γιὰ νὰ ξαναπάρῃ κάτι ἄλλο· οἱ φίλοι πρέπει νὰ τὰ δοῦνε ὅλα.

«Κουταημάνα, κουταημάνα!» ξαναχόμεσε ἀπάνω τῆς ἡ Μαριῶ σφίγγοντας τὴ γροθιά μπροστὰ στὸ πρόσωπό της.

«Μπά, σὶ καλό σ'! μουρλάθ'κίς, μουρῆ; τί σοῦρθι; Ποιὸς σὸφτιξί κι κάνῃς ἔτο';»

«Ἰού, ἰὺ εἶσ'να κοντὰ στ'ν πόρτα κι δὲν τ'ν ἔκλεισις, ἅμα τς αἰκ'σις ποὺ ρχόντανε».

Ἡ Φρόσω σταυροκοπήθηκε καὶ ξαναπάει στὴ σάλα.

Ἐκεῖ ἄναψε τώρα ζωρὴ συζήτηση. Μὰ ἡ Μαριῶ ἀπὸ τὴν ταραχὴ τῆς μετ' τὴ Φρόσω δὲν μποροῦσε νὰ τὴν ἀκολουθήσῃ. Ἄκουσε μόνο τὴν Κούλα, ποὺ εἶπε κάτι κ' οἱ ἄλλοι γελᾶσανε.

«Ἡ κυρία Κούλα ἔχει δίκιο, εἶμαι μετ' τὸ μέρος της», ἔφτασε ἡ φωνὴ τοῦ Κουλουμπέρδα ὡς ταῦτιά τῆς Μαριῶς.

«Νά τ'νε κίολα, τονὲ μάγειψε, τονὲ μπέρδεψε!»

«Κυρία Κούλα, μὴ φεύγετε, μὴ μ' ἐγκαταλείπετε μαναχὸν νὰ τὰ βγάλω πέρα», ἀκούστηκε πάλι ἀπὸ μέσα ἡ ἴδια φωνή.

«Ἀφοῦ δόλωσε μέσα τὸν ἕναν, πάει τώρα ὄξω καὶ στὸν ἄλλον», ξανασυλλογίστηκε ἡ Μαριῶ κ' ἔτρεξε στὸ παράθυρο:

«Νάτα, νάτα· ὁ ψάλτης δὲν εἶναι πιά καρσί· θὰ πῆγε ἀπὸ τὸ πίσω μέρος. Ἡ βροῦμα ἦρε καιρὸ καὶ τοῦ τόκαμε τὸ νόημα. Πάει νὰ τὸν σμίξῃ. Δὲν τὴν ξέρω, δὲν τὴν ξέρω!»

Κ' ἡ Μαριῶ γυρίζει νὰ κοιτάξῃ ἀπὸ τὸ πίσω παράθυρο. Μὰ τὴν ἴδια στιγμὴ παρουσιάζεται στὴν πόρτα ἡ

Κούλα κρατώντας στο χέρι τὰ γοβάκια :

«Νά, πά'τα' τουνέ σήκουσα. Μα πῆγεις κι τὰ τρύπουσις κι σὺ στοὺν πάτου. Τρόμαξα νὰ τὰ βροῦ».

Ἡ Μαριώ μαρμάρωσε.

Ἡ Κούλα ξαναέφυγε βιαστική κι ἅμα γύρισε στὴ σάλα ξαναζώηρεψε ἡ κουβέντα.

Ἡ Μαριώ ὕστερ' ἀπὸ' τόσο σούσουρο, ἔχασε πιά τὴν ὄρεξη νὰ πάη μέσα. Μὰ σὰν ξανάκουσε τὰ γέλια τῆς Κούλας, δὲν μπόρεσε νὰ κρατηθῆ. Φόρεσε τὰ γοβάκια της, πέρασε τὸ καλὸ φουστάνι κι ἄνοιξε τὴν πόρτα.

Τὸ ζήτημα τῆς ντυμασιᾶς εἶχε πιά ξετελειωθῆ κ' οἱ ἀξιωματικοὶ μιλοῦσαν τώρα γιὰ πρόσωπα καὶ πράματα, πού ὡς τὴν ὥρα δὲν ταράζαν τοὺς ἀχούς τῆς κούλιας.

Τῆ Μαριώ, πού μπῆκε, κανένας δὲν τὴν πρόσεξε ξεχωριστά' κι αὐτὸς ἀκόμα ὁ παλιὸς της γνώριμος Κλωστογιωργόπουλος δὲν πολυταράχτηκε. Μόνο «τί κάνετε;» καὶ ξακολούθησε νὰ διηγίεται γιὰ μιὰ μονομαχία, πού κόντεψε νὰ κάμῃ τὸ χειμῶνα γιὰ ἓνα μπάτσο, πού ἔδωσ' ἐνὸς φίλου του πολίτη. Τονέ θύμωσε μὲ κάποιον λόγο του, πού πρόσβαλε τὸ στρατεύμα.

«Καλὰ τόκαμιν τ' παλιανθρώπ'», εἶπε ὁ Γεσίλας καὶ διηγῆθηκε κι αὐτὸς ἓνα ἐπεισόδιο, πού τοῦ συνέβηκε στὸ σιδηρόδρομο τώρα πού ἐρχότανε καὶ πού λίγο ἔλειψε νὰ καταχειρίσῃ κι αὐτὸς κάποιον :

«Οἱ πουλίτις θέλ'νε ξύλου κί . . .», πρόσφερε τὸ λόγο πλείριον καὶ μὲ τόνο.

Ἄ Κλωστογιωργόπουλος κι ὁ Κουλουμπέρδας συμφω-

νήσανε μὲ κούνημα τοῦ κεφαλιοῦ.

Ἡ Κούλα δὲ χαμογέλασε τῆ φορὰ αὐτῆ, ἡ Φρόσω δὲν παραπρόσεχε στὴν ὁμιλία κ' ἡ Μαριώ εἶχε ξαναπέσει στὴ μελαγχολία της.

«Αὐτοὶ οἱ ἄντρες, σὰ σμίγουνε δυοτρεῖς μαζί, εἶναι βαρετοὶ ἀνθρώποι», ἔλεγε μόνη της καὶ χασμουριότανε μ' ὄλο τὸ φύλαγμα, πού ἔκαμε νὰ μὴ δείξῃ τὰ σάπια δόντια της.

Ἡ Κούλα δὲν εἶχε τέτοιο φόβο κ' ἔτσι δὲν θυμόταν αὐτὴ νὰ βάλῃ τὴν ἀπαλάμη μπροστὰ στὸ στόμα, ὅταν τὸ ἄνοιγε πλατὺ πλατὺ ἀπὸ τὴν ἴδια πλήξῃ.

Ἡ ὁμιλία εἶχε γυρίσει τώρα στὸν πόλεμο. Ὁ Κουλουμπέρδας ἄκουε τὸν Κλωστογιωργόπουλο, πού διηγόταν πὼς ἀντραγάθησε στὸ Δομοκὸ κι ὥστόσο ἔπρεπε νὰ τυραννηθῆ τρία χρόνια στὸ σκολεῖο γιὰ τὸ ψωρογαλόνι.

Ἡ Κούλα ἀπελπίστηκε πὼς ἡ ὁμιλία μποροῦσε νὰ γυρίσῃ σὲ θέμα πιὸ εὐχάριστο γιὰ ὅλους. Βρῆκε ἀφορμὴ πὼς θὰ σηκώσῃ τὰ φλιτζάνια, τὰ μάζεψε καὶ πάει στὴν ἄλλη κάμαρα.

«Πάει στὸν ἄλλον τώρα» στοχάστηκε ἡ Μαριώ, σὰν εἶδε πὼς ἡ Κούλα δὲ γύρισε. Καὶ βαρυνύμησε περσότερο :

Γιὰ νὰ κάθεται λοιπὸν ἐδῶ σὰν ξόανο καὶ νὰ χασμουριέται, χάλασε πρωτῆτερα τὸν κόσμον καὶ τὸ σικότι της : Δὲ θᾶκανε καλῆτερα νὰ πῆγαινε κι αὐτὴ στὴ γειτονιά νὰ δείξῃ τὸ καπελῖνο, σὰν τὴν Κούλα, νὰ λῆη καὶ νὰ διηγίεται γιὰ τὰ ροῦχα καὶ τὰ χρυσὰ στολίδια τοῦ ἀδερφοῦ καὶ νὰ τὴν ἀκοῦν οἱ γειτόνισσες μὲ τὸ στόμα ἀνοιχτό ; Τί ἔβγαλε δῶ μὲ τοὺς ἀξιωματικούς ; Νὰ τοὺς ἀκούῃ νὰ κό-

βουν τις σφηνάρες τους και νάγναντεύη τὸ ψωροκαμάρωμά τους;

Ἦθελε νάξερε σὰν τί τοὺς φαίνεται πὼς εἶναι; Τὸν ἔναν δά, τὸν Κλωστογιωργόπουλο, τὸν ξέρουμε: Παιδι παπᾶ. Κι ὁ ἄλλος ὁ ἄγνωστος—ποιὸς ξέρει ποῦθε κρατᾶ ἢ σκούφια του; Δίχως ἄλλο ἀπὸ τὰ Κράβαρα ἢ ἀπὸ τὸ Λιδωρίκι, καταπὼς φαίνεται ἀπὸ τὴν κουβέντα του, ὅσο κι ἂν θέλη νὰ τὰ κόβη σὰ γραμματισμένος. Τρομάρα του, τήρα πὼς γουρλώνει τὰ μάτια σὰν μπουρμπουλας κ' ἔχει τὰ μουστάκια του ἄγρια κι ἀνασηκωμένα, σὰν τὰγκάδια τοῦ σκατζόχερα. Νέα μόδα κι αὐτή. Μιὰ σιχασιὰ εἶναι. Καὶ τοῦ Γεσίλα θὰ τοῦ πῆ κοφτά, δὲν τῆς ἀρέσει αὐτὸ τὸ σκέδιο, σὰ βούρτσα. Μπορεῖ νὰ βγάλουνε τὰ μάτια τῆς δόλιας τῆς γυναίκας, πὸν θὰ κάμουνε νὰ σκύψουνε στὸ πρόσωπό της.

Μιὰ σάλπιγγα σήμανε στὸ κάστρο κ' οἱ ἀξιωματικοὶ σηκωθήκανε.

«Ἀχά, κάτ' οὐρθοὶ κιόλας;» ρώτησε ὁ Γεσίλας.

«Δὲν ἀκούς; βαρεῖ συσσίτιου, εἴμαστι κ' οἱ δυὸ τς ὑπερεσίας», εἶπε ὁ Κλωστογιωργόπουλος καὶ πῆρε τὸ καπέλο του.

«Κάνε δὲ θᾶναι ἡ Κούλα δῶ νὰ πάρη τὸ στερνὸ χαμόγελο τοῦ Κουλουμπέρδα», παρηγορήθηκε μέσα της ἡ Μαριώ.

Μὰ ἐκεῖ πὸν βγαίναν οἱ ἀξιωματικοί, ἡ Κούλα πρόβαλε στὴ σκάλα μετὰ δύο γαρούφαλα στὸ χέρι, τὸ ἓνα γιὰ τὸν Κλωστογιωργόπουλο, τὸ ἄλλο γιὰ τὸν Κουλουμπέρδα.

Ὁ πρῶτος ἔφυγε κρατώντας το στὸ χέρι, ὁ δεύτερος

ἀφοῦ πρῶτα τὸ μύρισε καὶ τὸ ἔμψηξε στὸ στῆθος εὐχαριστώντας ἄλλη μιὰ φορά.

«Τίποτες τίποτες», μουρμούρισε ἡ Κούλα, χαμογελώντας καὶ κοκκινίζοντας ὅσο μπορεῖ νὰ κοκκινίσῃ φτιασιδωμένο πρόσωπο.

Ἡ Μαριώ ἔπεσε πάλι στὴν ἀνορεξιά της καὶ τὸ βᾶρος, πὸν εἶχε νοιώσει στὸ κεφάλι, ὅταν ξύπνησε τὸ ἀπομεσήμερο, ἔγινε τώρα πονοκέφαλος σωστός. Ἀπὸ τὴν ταραχὴ της ξέχασε πρωτύτερα νὰ πιῆ καφέ, μήπως καὶ τῆς περνοῦσε. Τὸ ἔκαμε τώρα, μὰ δὲ βόηθησε πολὺ.

Μόνο ἀργότερα, ἅμα μετὰ τὸ πέσιμο τοῦ ἡλιοῦ ὁ Γεσίλας, ἀφοῦ ξαναθύμησε τῆς Φρόσως νὰ μὴν πάρουνε κρασί γιὰ τὸ βράδι ἀπὸ τὸν ἴδιον, τὴν πῆρε μαζί μετὰ τὴν Κούλα καὶ βγήκανε περίπατο στὴν πόλη, τότε ἄρχισε νὰ τῆς περνᾶ. Ὅπως ἀντίκρουζε τὸν κόσμον, πὸν κοίταζε περίεργα τὸν ἀδερφὸ καὶ χαιρετοῦσε καὶ παραμέριζε, ξεχαστήκανε ὅλα, ἡ ταραχὴ τοῦ ἀπομεσήμερου, ἡ μελαγχολία ἀπὸ τὸ ἀργοπώρημα τοῦ καπελίνου, τὸ μαράζωμα τοῦ ἐπιλοχία Καραφωτιᾶ, ἡ νιότη πὸν πέρασε ἄδικα. Ὅλ' αὐτὰ δὲν τὰ θυμᾶται πιά ἡ Μαριώ, σὰ νὰ μὴν εἶταν ἄλλο τίποτες ἀπὸ παραξενιὰ μονάχα μιᾶς στιγμῆς.

Καὶ σιγά σιγά, σὰ νὰ μὴ θυμᾶται πιά οὔτε τὰ φαγόμενα δόντια της, ἀφίνει νὰ χαμογελοῦν ἐλεύτερα τὰ χεῖλη της καὶ τρέχει πεταχτὴ κι ἀνάλαφρη πλάι στὸν ἀδερφὸ, ὅσο κι ἂν τῆς βαραῖνη στὸ κεφάλι τὸ ἀσυνήθιστο καπελίνον, καὶ χαίρεται κάθε ματιὰ πὸν ρίχεται σ' αὐτὸ καὶ στὸν καινούριον ἀξιωματικόν.

Ἡ ἔννοια γιὰ τὸ ξαναγέννημα τῆς κούλιας νίκησε πάλι

μέσα της. Κι αληθινά, τὸ θρίαμβο δὲν τονὲ φανταζότανε ποτὲ τόσο μεγάλο. Ἡ πλατεῖα ὅλο καὶ γεμίζει γύρω της, ὅλος ὁ κόσμος βγήκε καὶ μονάχα γιὰ νὰ δῆ τὸ γιὸ τοῦ παλιοῦ ἐπάργου του. Γι' αὐτὸν ἀνάφτηκε καὶ στὴ μέση καὶ τὸ πεντάλυχο φανάρι, γι' αὐτὸν παίζει ἡ μουσική, γι' αὐτὸν βάλανε τόσο νάζι ἀπόψε τὰ κορίτσια ποὺ σεργιανίζουν ἐκεῖ. Ὅλα γι' αὐτὸν, ὅλα γιὰ αὐτὸν καὶ γιὰ τὸν πύργο.

Καὶ νέα ζωὴ ἄρχισε στὸν πύργο. Πρῶτα ἡ θέση τοῦ Γεσίλα τῆς ἔφερε ὑποχρέωσεις καὶ γι' αὐτὲς δύσκολα νὰ φτάσῃ ὁ μιστὸς τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ, ὁ ψωρολουφές, ὅπως τονὲ λέει ἡ Μαριώ. Καὶ στὸν πύργο δὲ στέκει πιά νὰ ξενοδουλεύῃ στὸ φανερό, δὲ στέκει νὰ στέλνῃ νὰ πουλᾷ μαρούλια κι ἀγγουράκια στὸ βελούχι, οὔτε τὴν Παναγιούλα νὰ γυρίσῃ στὴν ἀγορὰ καὶ στὰ σπίτια. Ὁ πύργος ὅπου καὶ νᾶναι περιμένει τὴ νύφη κ' ἡ ὄρφανὴ τῆς πλύστρας τοῦ Θώμου Κρασιᾶ δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ συστατικά, ποὺ χρειάζεται νὰ δείχνῃ στὸν κόσμο ἡ γενιά του τίς στιγμὲς αὐτές.

«Σ' τᾶκουψα τὰ πουδάκια, σὰ σὶ ματαῖδοῦ στοῦ παζάρ'». τὴ φοβέριξε ὁ Γεσίλας, ἀφοῦ τῆς τὸ εἶπε μιὰ φορὰ μὲ τὸ καλὸ καὶ δὲν τὸν ἄκουσε—ἡ Φρόσω δηλαδή, ποὺ τὴν ἔστειλε.

«Κι ὅ,τ' θέλ'τ' ἴσεῖς, ἰδῶ περνᾶν οἱ στρατιῶτες», εἶπε τῶν ἀδερφάδων.

Ἀπὸ τὴν ἡμέρ' αὐτὴ ἀλλοίμονο στὸν εὐζῶνα ποὺ θὰ περνοῦσε κάτω ἀπὸ τὸ δρόμο.

«Ψίτ! εὐζῶνα! ἔλα νὰ μ' φέρ'ς τοῦ νταβὰ στοῦ φούργου», φώναζε δυνατὰ ἡ Μαριώ γιὰ νὰ τὴν ἀκούσῃ κ' ἡ γειτόνισσα.

«Νά, πάρ' κι μένα νιὰ ρικέλα τάδε νούμιρου», πρόσταζε κ' ἡ Κούλα ἀπὸ τὸ μπαλκόνι.

Μόνο ἡ Φρόσω ἀπόμεινε δίχως χουσιμεκιάρη. Ἐπρεπε νὰ τρέχῃ στὰ παιδιά τῆς γειτονιάς· γιὰτὶ στὸ φούρνο, στὸν μπακάλη καὶ στὸν ἔμπορο καλά, μὰ μὲ τὰ ὑφάδια δὲν μποροῦσαν νὰ τρέχουν οἱ στρατιῶτες. Τὸ δοκίμασε δυο-τρεῖς φορές, ἡ Μαριώ ὅμως τῆς ἔκαμε τὸν τέλο: ἂν τὸ μάθαινε ὁ Γεσίλας!

Οἱ ἀδερφὲς πῆραν ἀκόμα τὴν ἀπόφαση, ὁ ἀργαλιὸς κ' οἱ βελόνες νὰ δουλεύουνε μόνο μυστικά καὶ τὴν ὥρα ποὺ λείπει ἀπὸ τὴν κούλια ὁ ἀδερφός. Γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακὸ. Ποῦ ξέρεις πῶς τὸ παίρνει; Θὰ προτιμοῦσαν βέβαια νὰ κάθονται καὶ νὰ φλυαροῦνε στὴ γειτονιά, ὅμως τὰ καπελῖνα, ποὺ φορέσανε στὸ κεφάλι, ἀπαιτοῦσαν παρόμοιο στόλισμα καὶ τοῦ κορμιοῦ. Κι ὁ ἀδερφός σταμάτησε στὰ πρῶτα χαρίσματα, ποὺ ἔφερε ὅταν ἦρθε. Ἡ «Ἐνωσῆ» ἔστειλε ἀπὸ τὴν Ἀθήνα τσόχες καὶ καπέλα γιὰ τὸν ἀξιωματικὸ, μὰ γιὰ ἓνα μερινένιο φόρεμα τῆς Μαριῶς ἢ γιὰ ἓνα ζευγάρι κίτρινα σκαρπίνια τῆς Κούλας, ποὺ εἶταν τώρα ἡ μόδα, δὲ νοιαζότανε.

Ἡ Μαριώ ἄρχισε νὰ φουρκίζεται μαζί του:

«Δὲν πᾶς στὸ γεροδιάλο καὶ σὺ κι αὐτός! Καλήτερα νὰ ἰδῆ», ἀγρίεψε στὸ τέλος τῆς Κούλας, ποὺ ἔτρεξε νὰ τὴν προφτάσῃ νὰ κρύψῃ τὴ μάλλινη φανέλα, ποὺ ἔπλεκε γιὰ κάποιον ὑπαξιωματικὸ τοῦ κάστρου.

«Σὰ δὲν τᾶρέσ' νὰ ξινουδ'λεύ'νε οἱ ἀδερφάδεις τ', ἄς γνοιάζιτι γι' αὐτὲς οὐ ἴδιους».

Ἐστώσο τῆ φανέλα τὴν ἔκρουσε κάτω ἀπὸ τὸ στρώμα, πὺ καθότανε.

Μόνος ὁ ἀργαλιὸς τῆς Φρόσως μποροῦσε νὰ βροντολογᾷ ἐλεύθερα, ἔξὸν ἀπὸ τὶς ὥρες πὺ ὁ καπετάνιος ἠσύχαζε ἢ εἵτανε στὰ νεῦρα του.

Ἐ ἀργαλιὸς ὑφαίνε τάχα γιὰ τὸ σπῆτι καὶ γιὰ τὰ προικὰ τῆς Κούλας. Πὺ εὔρισκε τὰ ὑφάδια ἢ πὺθ' ἐρχότανε τὸ καινούριο φόρεμα τῆς Κούλας, πὺ ἔβγαινε μαζί του στὸν περίπατο, ὁ Γεσίλας δὲ σκοτιζότανε νὰ τὸ ρωτήσῃ.

Οἱ ἀδερφὲς του φοβόντανε ἄδικα. Γιὰ τὴν ἐσωτερικὴ ὑπερσία τῆς κούλας δὲν τὸν ἔμελε πολὺ τὸν ἀξιοματικὸ τοῦ ἔφτανε πὺς εὔρισκε κὲ ἔτοιμο τὸ φαγὶ στὴν ὥρα του καὶ πὺς δειχνόταν αὐτὴ στὸν κόσμο καθὼς χρειαζότανε. Γιὰ περισσότερα καθέκαστα δὲν τοῦ ἔμενε καιρὸς. Εἶχε τὴν ἐσωτερικὴ ὑπερσία τοῦ κάστρου, τὴν πρέφα στὸν καφενὲ καὶ πρῶτ' ἀπ' ὅλα τὸ ἀγνάντεμα στὰ παράθυρα. Ἡ εὐτυχία, πὺ προσμένανε στὴν κούλα, ἦρθε ὁ καιρὸς νὰ πληρωθῆ: οἱ ὄμορφες καὶ πλούσιες τῆς πόλης κοντὰ στὸν ποταμὸ ἀρχίσανε νὰ μαλλώνουνε γιὰ τὸ γιὸ τοῦ Θώμου Κραγιᾶ.

«Εἶδεις πὺς τήραε ἢ Ποινιὼ τ' Τσιλιβήθρα ;» εἶπε ἢ Μαριὼ ἓνα βράδι, πὺ γυρίζαν ἀπὸ τὸν περίπατο.

«Μηδὰ ἢ Βασιλικὴ τ' Στούπα! Κουκκίνισ' οὐλόβουλι, ἄμα τ'νὲ χιρέτ'σις», πρόστεσε ἢ Κούλα.

Ἐ Γεσίλας μουρμούρισε ξερά:

«Δὲ φελάνε τίποτας κ' οἱ δυὸ».

Οἱ ἀδερφὲς δὲ φέρανε ἀντιλογία. Κ' οἱ δυὸ δὲν εἶχαν παραπάνω ἀπὸ εἴκοσι χιλιάδες.

«Γιὰ τ'ν Τασία τ' Ἐ'διᾶ ὄμως δὲν μπορεῖς νὰ πῆς τίποτα· κὲ ὄμορφ' εἶναι κὲ οὐλα τάχῃ», ξαναεἶπε ἢ Μαριὼ.

Ἐ Γεσίλας δὲ μίλησε.

«Εἶκουσ' πέντε μετρητὲς κ' ἓνα μαγαζὶ στοῦ παζάρ'», ξανάπιασε τὴν ὀμιλία ἢ Μαριὼ τὸ βράδι ἐκεῖ πὺ τρώγανε κ' ἢ Φρόσω πρότεινε νὰ στείλουνε νὰ τὴ γυρέψουν.

«Ἐ Αφῆστε τ'ν κ' βέντ' αὐτῆν, εἶπε ὁ ἀδελφὸς ἀπότομα.

Μὰ ἐκεῖνες ἐπιμένανε.

«Ἐ Αφῆστε τ'ν κ' βέντ' αὐτῆν, σᾶς εἶπα», τὶς ἔκοψε πάλι.

«Γιατὶ νὰν τ'ν ἀφήσουμε ;» ἀνακατεῦτηκε κ' ἢ Κούλα, περίεργη ἀπὸ τὴν ἐπιμονὴ του.

«Θέλ'τι νὰ μᾶς σκουτώσ' οὐ Κουλουμπέρδας ;»

Ἐ ἀφνισμα γενικό.

«Τὰ μούτρα τ'!» πετάχτηκε ἢ Μαριὼ καὶ βλέποντας τὴν Κούλα, πὺ ξύνισε τὸ πρόσωπο, τὴν κοίταξε στὰ μάτια.

Ἐ Μαριὼ, ἄς παραιτήθηκε ἀπὸ τὴν παντρεία, δὲ δέχόταν εὐχάριστα νὰ ξαραδιαστῆ ἀπὸ τὴ μικρότερη ἀδερφή, δὲν τῆς χάριζε κούλας εὐκόλα γαμπρὸ μὲ μακρὸ σπαθί. Κ' ἢ ματιὰ τῆς τώρα, μ' ὄλον τὸ θυμὸ τῆς γιὰ τὴν τόλμη τοῦ Κουλουμπέρδα, ἔδειχνε κάποια χαρὰ μαζί.

Γιατὶ τὸ μακρὸ σπαθὶ τοῦ Κουλουμπέρδα σὰ νὰ χαμοᾶρεσε τῆς Κούλας καὶ νὰ τῆς ξανακέντησε παλιὺς ξεθυμασμένους πόθους. Ἐ ἀνθυπολοχαγὸς δὲν ἔπαψε νὰ κόβῃ τὶς ἐλληνικούρες του, ὅπως τὸν κοροῖδευε ἢ Μαριὼ, ὅποτε τὴν ἀπαντοῦσε στὸν περίπατο. Κὲ ὅταν ἐρχότανε

στὸν πύργο μὲ τὸν ἀδερφό, ἡ Κούλα ἔτρεχε νὰ τοῦ κόψη πάντα ἓνα γαρύφαλο ἀπὸ τὴν ἀλικη γαρυφαλιά της. Ὁ Κουλουμπέρδας τὸ μύριζε, τὸ ἔμπηγε στὸ στήθος, ἡ Κούλα κοκκίνιζε, χαμογελοῦσε, ὁ Κουλουμπέρδας κατέβαινε τὴ σκάλα χαμογελώντας κι αὐτός, μὰ τὸ πρᾶμα δὲν προχωροῦσε μακρότερα.

Γιατί δὲν προχωροῦσε, τὸ ἐξήγησε τώρα ὁ λόγος τοῦ Γεσίλα.

Ἡ Κούλα μελαγχόλησε ὅλο τὸ βράδι κ' ἔχασε γιὰ λίγες μέρες τὴν ὄρεξη νὰ βγαίνει περίπατο.

Ἡ Μαριῶ χαιρότανε. Ὅσο πὺν νέα περιστατικά ῥίξανε τὴν κούλια σ' ἔνοιες σοβαρώτερες.

Ὁ Γεσίλας διάλεξε πιά. Τὴ μεγάλη κόρη τοῦ ἔμπορου Ζωριᾶ. Οἱ ἀδερφὲς μείνανε σύμφωνες καὶ τὸ ζήτημα εἴτανε μόνο ποιὸν νὰ στείλουνε προξενητή. Ὁ νοὺς τῆς Φρόσως κ' ἡ γλώσσα τῆς Μαριῶς δὲν ἠσυχάζανε. Μόνο ἡ Κούλα δὲν ἔδειχνε μεγάλο ζῆλο στὴ συζήτηση. Ὅχι πὺς εἶχε ἀντιλογία, μὰ γελασμένη ἀπὸ τὸν Κουλουμπέρδα, εἶχε στρίψει τὴν προσοχή της στὸ βελούχι.

Τὸν τελευταῖο καιρό, πρὶν ἔρθῃ ἀκόμα ὁ ἀδερφός, ξεροστάλιζε κεῖ ἓνας γραφιάς καὶ μαζί καὶ ψάλτης σὲ μιὰν ἐκκλησιά τοῦ τόπου. Εἴταν ἔρωτεμένος στὰ γερά μὲ τὴν Κούλα κ' εἴτανε κείνος, πὺν καθότανε στὸ βελούχι τὴν ἡμέρα, πὺν ἦρθε ὁ ἀδερφός κ' ἡ Κούλα χασκογελοῦσε στὴ σάλα μὲ τὸν Κουλουμπέρδα.

Ἡ Μαριῶ δὲν εἶχε ἄδικο νὰ τὴ φοβᾶται, σὰ μαστόρισα, πὺν τὴν ἤξερε στὸ δίπορτο. Κι ἀλήθεια, ἡ λάμψη τοῦ μακροῦ σπαθιοῦ τοῦ Κουλουμπέρδα, ὅσο κι ἂν ἔρριξε τὸν

ψάλτη χαμηλὰ στὰ μάτια τῆς Κούλας, δὲν τῆς θάμπωσε ὀλότελα καὶ τὸ λογικό. Δὲν ἔπαψε νὰ κάθεται στὸ μπαλκόνι καὶ γιὰ τὸν ψάλτη κ' εὗρισκε πάντα τὸν καιρὸ νὰ κατεβαίνει νὰ τὸν ἀνταμώνῃ στὴν ἀκροποταμιά. Κ' ἔτσι δὲν ἔχανε καὶ κείνος τὴν ἐλπίδα. Ἀλεναντίας, σὰ νὰ μυρίστηκε κάτι, κ' ἡ ζήλεια τοῦ ἀναψε τὴ φλόγα περσότερο.

Ἡ Κούλα γελοῦσε στὴν ἀρχὴ μὲ τὰ παράπονά του. Μὰ ὅσο ἔβλεπε τὸν ἀνθυπολοχαγὸ νὰ κοκκινίζει, σὰν τοῦ ἔδινε τὸ γαρύφαλο, ἄρχισε νὰ σοβαρεύεται στὸν ψάλτη καὶ τέλος ἀποφάσισε νὰ τοῦ μαζέψῃ τὰ λουριὰ μὲ μιᾶς.

Ἡ ἀποκάλυψη τοῦ Γεσίλα γιὰ τὸν Κουλουμπέρδα βρῆκε τὴν Κούλα ἀπάνω πὺν ἔπαιζε τὸ κρυφτὸ τοῦ ψάλτη μιὰ ὀλάκερη βδομάδα. Κ' ἡ βαρυθυμιὰ ἀπὸ τὸν πρῶτον ξέσπασε στὸ δεύτερο. Τὸ κρυφτὸ βάσταξε περσότερο παρόσο πρόμηνε κ' ἡ ἴδια ἡ Κούλα κι ὁ ψάλτης εἴτανε δυστυχημένος. Τὸ μπουζούκι τοῦ Φωτούλα Τυλιγάδα δὲν ἔπαυε μέρα καὶ νύχτα μέσα στὴν παράγκα τοῦ βελουχιοῦ. Φυλάγοντας νὰ μὴ βραχνιάσῃ τὴ φωνή του, πὺν τὴ χρειάζότανε γιὰ τὰ τροπάρια στὴν ἐκκλησιά, ξεθύμαινε στὰ τέλια τοῦ μπουζουκιοῦ. Τέλος ἡ Κούλα τὸν ἐλεήθηκε. Εἶδε πιά τὴν ἀνάγκη πὺς ἔπρεπε νὰ τοῦ κερδίσῃ τὴν ἐμπιστοσύνη καὶ παρουσιάστηκε καὶ τοῦ ξαναγέλασε.

Μὰ τὸ κακὸ ἦρθε τώρα ἀπὸ ἐκεῖ πὺν δὲν τὸ πρόσμενε.

Ἡ Μαριῶ κ' ἡ Φρόσω εἶχαν ἀφήσει στὴν ἀρχὴ ὀλότελα ἐλεύτερη τὴν Κούλα. Ἡ Μαριῶ τῆς χάριζε τὸν ψάλτη μ' ὅλη τὴν καρδιά της. Καλὸ εἶναι κιόλα τὸ παιδί, στοχαζόντανε κ' οἱ δυὸ βγάζει καλὰ ἀπ' τὰντίγραφα, χῶρια ὁ μιστὸς τῆς ἐκκλησιάς. Μὰ τώρα πὺν ἀλλάξανε τὰ πρᾶματα,

τώρα πού περιμένανε τὴν ἀπάντηση τοῦ ἔμπορου Ζωριᾶ, θυμηθῆκανε πὼς ὁ πατέρας τοῦ ψάλτη ἄνοιγε μιὰ φορὰ τοὺς λάκκους στὸν αἰ Λάζαρο κ' ἡ Ζωριοπούλα δύσκολα θὰ στρεχτῆ νὰ γίνῃ ἀντραδεροφὴ μιᾶς, πού ἡ πεθερὰ της τοὺς ἔπλενε ἴσια μὲ τὰ προχτὲς τὰ ροῦχα.

Ἡ Μαριῶ ἔβαλε στὰ τρία στενὰ τὴν Κούλα νὰ δώσῃ τοῦ ψάλτη τὰ παπούτσια του. Μὰ ἡ Κούλα δὲν ἀποφάσισε νὰ θυσιάσῃ τὸ δικό της καλὸ μπροστὰ στὸ γενικὸ καλὸ τῆς κούλιας. Ἀπὸ τὰ ἄλλο μέρος πάλι τὸ πρᾶμα γιὰ τὴν κούλια βίαζε. Ἐφτασε ἓνα φοβέρισμα τοῦ Γεσίλα κι ὁ ψάλτης ἀρατίστηκε ἀπὸ τὸ βελούχι.

«Κοίτα καλά, σ' τοῦ λέω μιὰ γιὰ πάντα· ἐκεῖνὰ π' κάνο γὰ ἄλλοῦ, δὲν τὰ δέχουμι στοῦ σαίτι μ'. Θέλου παστρικό τοῦ μέτουπου», ἀγρίεψε ὁ Γεσίλας καὶ στὴν Κούλα.

Ἔτσι τῆς ἀπόμεινε κι αὐτῆς μοναχὴ παρηγοριὰ τὸ καπελῖνο καὶ τὰ κίτρινα σκαρπίνια, πού τῆς ἀγόρασε τέλος ὁ ἀδερφὸς καὶ τὰ φοροῦσε κάθε βράδι στὸν περίπατο καὶ στὴν πλατεῖα, ὅπου καθίζανε μαζί.

Ἡ Κούλα εἶτανε πιὸ τῆς προκοπῆς κι ὁ Γεσίλας τὴν προτιμοῦσε καλῆτερα ἀπὸ τὴ Μαριῶ. Τοῦ χρειάζότανε γιὰ δόλωμα, γιὰ κράχτης τῶν ἄλλων θηλυκῶν. Ἐλπίζε πὼς κάποιο θὰ κολλήσῃ τέλος στὴ συντροφιά τους.

Μὰ τοὺς κολλοῦσε μόνο ὁ Κουλουμπέρδας. Οἱ ἑλληνικοῦρες του δὲ βρίσκανε πιὰ τὴν καρδιά τῆς Κούλας, ὥστόσο τίς ἄκουγε γιὰ νὰ περνᾷ ἡ ὥρα, ἂν δὲν τύχαινε νὰ περάσῃ ἐκεῖθε ἡ Τασία Ξυδιᾶ καὶ νὰ τοῦ κόψῃ καὶ κεινοῦ τὴν ὄρεξη.

Σὲ λίγες μέρες τὸ μυστικὸ, πού ἔφερε ὁ Γεσίλας στίς

ἀδερφές, πὼς ἡ μητέρα τῆς Τασίας ἀρνήθηκε νὰ δώσῃ τὴν κόρη της τοῦ Κουλουμπέρδα, γέμισε ὀλόκαρδη χαρὰ τὴν κούλια.

Μὰ κι ὁ Κουλουμπέρδας δὲν ἄργησε νὰ πάρῃ τὴν ἐκδίκηση. Ὑστερ ἀπὸ λίγο μαθεύτηκε στὴν πόλη πὼς ἡ Ζωριοπούλα ἀρρεβωνιάστηκε μὲ κάποιον δήμαρχο ἀπὸ ξένον τόπο.

Τὸ ἄκουσμα ἀναστάτωσε τὴν κούλια.

Ἡ Μαριῶ τᾶβαλε μὲ τὴ θεῖα Χαραλάμπα, πού δὲν ἔκαμε καλὰ τὴν προξενιά:

Τὴν πῖσα καὶ τὴν δίξα! δὲν ἔκαμε καθὼς τῆς εἶπε αὐτῆ. Δὲν πῆγε νὰ πῆ πὼς κατεβαίνανε πέντε ἀπὸ τίς πενήντα, πού γυρέψανε στὴν ἀρχή. Καὶ δὲ θὰ μίλησε κιόλα τῆς Ζωριοῦς καταπὼς τὴν ὀρμήνεψε, ὅταν ἄκουσε πὼς ἡ κοπέλα θέλει σῶναι καὶ καλὰ πολιτευόμενο. Δὲ θὰ τῆς μελέτησε ὀλότελα πὼς κι ὁ Γεσίλας θὰ βγῆ βουλευτῆς, πὼς τὸ κόμμα τοῦ Κρασιᾶ ἀπάνω στὰ βουνὰ σὲ κείνον πέτεται.

Ἄμα ὅμως συνῆρθαν ἀπὸ τὸ ξέφνισμα, εἶδαν πὼς τὸ πρᾶμα δὲν εἶτανε γι' ἀπελπισία ὀλότελα. Οὔτε οἱ πλούσιες οὔτε οἱ ὁμορφες χαθῆκανε ἀπὸ τὸν τόπο κι ὁ ἔμπορος Ζωριᾶς εἶχε ἄλλες τρεῖς ἀκόμα. Ἡ δευτέρα, ἡ Εὐγενία, εἶναι μάλιστα ὁμορφότερη ἀπὸ τὴ μεγάλη, ἔλεγε ἡ Μαριῶ γιὰ νὰ παρηγορήσῃ τὸν ἀδερφὸ.

Κ' ἔτσι ἀποφασίσανε νὰ στείλουνε νὰ τὴ γυρέψουν ἴσια κιόλα, πρὶν προλάβῃ κανένας ἄλλος πάλι ἀπὸ τὴν ξενιτιά.

Τέσσερες θυγατέρες εἶχε ὁ ἔμπορος Ζωριᾶς, μὰ δὲν εἶχε ἀρσενικὸ καὶ κείνες μέναν οἱ πλουσιώτερες νυφάδες

του τόπου. Ἀπὸ πενήντα χιλιάδες ἔδινε τῆς καθεμιᾶς, τὶς εἶχε μάλιστα καὶ καθόντανε στὴν τράπεζα, ἔλεγε ὁ κόσμος. Μὲ τὸ θάνατό του ὅμως θὰ περνοῦσαν τὶς διακόσιες. Τὰ πλούτη τοῦ Ζωριᾶ εἶταν ἀλογόριαστα. Σπίτια, χωράφια, ἀμπέλια, τοκισμένα μετρητὰ καὶ τὸ ἐμπόριο τῆς πόλης ὄλο, βελανίδια, ἐλιές, σιτάρι, ζάχαρες, καφέδες, ὅ,τι ἔμπαινε κι ὅ,τι ἔβγαινε περνοῦσε ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Ζωριᾶ. Ἡ κούλια ἔπρεπε λοιπὸν νὰ λάβῃ μέρος στὴν κληρονομιά, ἀφοῦ μάλιστα ὁ Θῶμος Κρανιαῆς καὶ φίλος εἶταν τοῦ Ζωριᾶ κι ὄλος ὁ κόσμος τὸ λέει πὼς μὲ τὴν ὑποστήριξη, ποὺ τοῦ ἔκαμε στὸ λαθρεμπόριο σὰν ἑπαρχος, τονὲ βόηθησε νὰ καζαντήσῃ.

Ἡ Φρόσω ἤθελε τώρα νὰ στείλῃ προξενήτρα στὴ Ζωριοῦ μιὰ προεστὴ ἀπὸ τὶς καλὲς τοῦ τόπου, μὰ ὁ Γεσίλας κ' ἡ Μαριῶ ἐπιμένανε νὰ σηκωθῆ νὰ πάῃ μονάχη της. Ὁ λύκος, ἔλεγε ὁ Γεσίλας, κάνει καλύτερα τὴ δουλειά του μοναχός.

Ἡ Φρόσω τὸ γύριζε καὶ τὸ ξαναγύριζε. Ἔβλεπε κ' ἡ ἴδια πὼς τὸ πρᾶμα εἶταν πιὸ σίγουρο ἔτσι, ὡστόσο ντρέπονταν :

«Πὼς νὰ σᾶς τοῦ ποῦ, ντριόμι», ἔλεγε καὶ ξανάλεγε.

Μὰ τὴ στενοχωρέσανε. Κι ἀποφάσισε καὶ πῆγε.

Γύρισε θλιμμένη μὲ τὴν ἀπόκριση : Δὲν ἔχουνε καιρὸ.

Ἀκόμα δὲ βγάλανε τὴν πρώτη.

Ἡ Μαριῶ χύμησε ἀπάνω της :

«Δὲν τς εἶπες, μουρη, πὼς καρτεροῦμι κ' ἕνα κι δυὸ χρόνια ἀκόμα τοῦ γάμου;»

«Πὼς δὲν τς εἶπα!»

«Κούτσουρου, κουταημένα! Δὲν τς εἶπες πὼς μᾶς χάλειψανε κι ἀπ' ἄλλου;»

Ἡ Φρόσω ἔσκυψε τὰ μάτια ἄφωνη.

Ἐο Γεσίλας πρᾶσινισε :

«Δὲ φταίει ἄλλος ἀπὸ μένα», μουρμούρισε μὲς ἀπὸ τὰ δόντια.

Καὶ πῆρε τὴν ἀπόφασή του.

Τὸ εἶδε πιά : τὰ κάστρα δὲν παίρνουνται μὲ τοὺς τσαίτες. Θέλουνε γερούσι' πολιορκία σωστὴ καὶ κρατητή.

Καὶ τὴν ἔστησε ἴσια κιόλα τῆς Εὐανθίας Τελατίνη. Ἐομορφη δὲν παραίτανε, μὰ εἶχε σαράντα μετρητὲς χιλιάδες. Μιὰ κ' ἔτυχε κιόλας νὰ εἶναι τὸ σπῆτι της ἀντικρινὰ στὸν καφενέ, δὲν τῆς ἄφησε ἡσυχία μήτε στιγμὴ. Ἐκανε νὰ βγῆ στὸ παράθυρο, ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Κρανιαῆς μπροστά της' πῆγαινε περίπατο, τὴν ἔπαιρνε ἀπὸ τὸ κοντό' ξεκλεβότανε στὴ φιλενάδα ἢ στὴ θειά της, τὸ σπαθὶ του ἔδινε κ' ἔπαιρνε στὰ καλδερίμια ἀπόξω. Τῆς κατάντησε ἴσκιος ὅπου' πῆγαινε κι ὅπου περνοῦσε, ὅπου στεκότανε κι ὅπου καθότανε. Γιὰ νὰ τῆς θυμίσῃ ποιά εἶναι ἡ γενιά του, μάζευε γύρω του τὴν κοντόκαπα ἀπὸ τὰ βουνά, γιὰ νὰ τῆς δείξῃ τὴν παλλικαριά του ἔδειρε ἕνα δικολάβο, ποὺ ἔτυχε νὰ βῆξῃ τὴν ὥρα ποὺ περνοῦσε ὁ ἀξιωματικὸς κάτω ἀπὸ τὰ παράθυρά της.

Στὸν πύργο τὸ εἶχανε σίγουρο. Μόνον τῆς Φρόσως δὲν παράρσεσε ἡ μεγάλη φούρια, μὰ ἡ Μαριῶ εἶτανε μὲ τὴ γνώμη τοῦ Γεσίλα : ὅπου πατᾶ ὁ γιὸς τοῦ Κρανιαῆ, πρέπει νὰ τριῖξῃ ὁ τόπος κι ὅπου δὲ θέλουνε μὲ τὸ καλὸ, χρειάζεται τὸ ζόρι.

Ὅστοςο σὰ νὰ στοχαζόταν καλήτερα ἢ Φρόσω. Ὁ τοκιστής Τελατίνης δὲν εἶχε μόνο τὸν τρόπο νὰ προικιώσῃ τὴν κόρη του μὲ τὶς σαράντα μετρητὲς χιλιάδες, εἶχε καὶ τὸ μέσο νὰ τὶς φυλάγῃ ἀπὸ καθέναν, πού θὰ ζητοῦσε νὰ τὶς πάρῃ μὲ τὸ ζόρι.

Ἔτσι ἄξαφνα ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Κρανιαὸς πῆρε φύλλο πορείας νὰ πάῃ νὰ τριῖξῃ κι ἄλλοῦ τὸν τόπο ὅπου πατᾶ.

Δ΄.

Οἱ ἀδερφάδες ξαναμείνανε μοναχὲς στὸν πύργο κ' ἡ ζωὴ ἐκεῖ μέσα ξαναβρῆκε τὸν παλιὸ ρυθμὸ της. Ὁ βρόντος τοῦ ἀργαλιοῦ δὲν εἶναι φόβος τώρα νὰ ταράξῃ τὴν ἡσυχία κανενός· τριῖξει μονότονα, ἀκατάπαυστα ἀπὸ τὴν αὐγὴ θαμπὰ ὡς βαθιὰ τὴ νύχτα, ἢ βελόνα τρυπᾶ, μουδιάζει τὰ δάχτυλα κ' ἡ Παναγιούλα ξανάπιασε τὰ τρεξίματα στὴν πόλη. Δὲν ντροπιάζει κανέναν τώρα. Ἡ γενιὰ τοῦ Κρανιαὸ δὲ θέλει νὰ ξέρῃ πιὰ ἀπὸ τὶς νυφάδες τῆς πόλης κοντὰ στὸν ποταμὸ. Κλείστηκε κατσοφιασμένη καὶ πληγωμένη στοὺς ραγισμένους τοίχους τῆς κούλιας.

Μὰ κ' ἡ ζωὴ ἓνα γῦρο δὲν ἀλλάζει τὸ σκοπὸ της. Ὁ ἥλιος φέγγει ὅπως πρῶτα πάντα, ἡ ἀνοιξὴ ἐρχεται καὶ φουντώνει τὸν κάμπο κ' ἰσκιώνει τὸν ὄχτο τοῦ ἀκροπόταμου. Ὁ κόσμος παντρεύεται κι ἀρρεβωνιάζεται. Ἐνας ἀνθυπίατρος ἀπὸ τὸ κάστρο παντρεύτηκε μὲ τὴ δεύτερη τὴ Ζωριοπούλα, ἓνας ἔμπορος ἀπὸ τὸν τόπο ἀρρεβωνιάστηκε τὴν Εὐανθία Τελατίνη. Τὰ μηνύματα φτάνουνε σὺν περιγέλασμα στὴν κούλια.

Ἡ Φρόσω σκύβει τὸ κεφάλι καὶ δὲ μιλεῖ, ἢ Μαριὼ ὅμως δὲν τὸ βαστᾶ. Ἡ ὀργή της δὲν ξεσπᾶ μόνο φαρμάκι στὴ γειτονιά, δὲ γίνεται γκρίνια μόνο μέσα στὴν κούλια,

μά σκορπίζεται κι ἀγκαλιάζει ὅλον τὸν κόσμο. Βουνὰ καὶ κάμπους, οὐρανὸ καὶ γῆς· ὅσα βλέπει τὸ μάτι κι ὅσα φαντάζεται ὁ νοῦς. Γυρεύει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ μιὰν ἐκδίκηση κ' ἓνα σεισμὸ ἀπὸ τὸ βυθὸ τῆς γῆς. Κι ὅσο δὲν τὰ λαβαίνει, ἢ ψυχὴ τῆς διψᾷ νὰ πνίξη, νὰ ρημάξη, νὰ βουλιάξη ἢ ἴδια. Κι ὅσο δὲν τὸ μπορεῖ οὔτε αὐτό, ξεθυμαίνει στὴν ὀρφανὴ τῆς πλύστρας τοῦ πατέρα, πού γυρίζει ἀδειανὴ ἀπὸ τοὺς δικούς, στὴν Κούλα, πού τὰ παρμένα τῆς δὲ δουλεύουνε γλήγορα, κι ἅμα δὲ βρίσκει ἄλλη καμιὰ ἀφορμὴ, σὲ κατάρες κι ἀναθέματα ἐκεινῶν, πού θὰ χαροῦνε ὅσα πλέκει κι ὅσα ράβει.

«Τὴν ἀδικιὰ, τὴν ἀδικιὰ ποιὸς θὰ τὴ γδικηθῆ στὸν κόσμο;» φωνάζει ἀδιάκοπα.

Καὶ σβήνει μπρὸς ἀπὸ τὸ κόνισμα τὸ καντήλι, πού ἀνάβει ἢ Φρόσω, σὰ βρίσκεται μιὰ σταλιά λάδι στὸ ροῦ τῆς κούλιας, καὶ στένει κανγὰ, ὅταν παίρνῃ τὸ μάτι τῆς τὴ λειτουργιὰ, πού στέλνεται στὴν ἐκκλησιὰ:

«Δὲν ἔχω κἀνα κρῖμα νὰ μοῦ συχωρεθῆ τὴν ἀδικιὰ ποιὸς θὰ τὴν γδικηθῆ στὸν κόσμο!»

Ἡ Φρόσω σωπαίνει γιὰ νὰ μὴν ἀκούῃ ἢ γειτονιὰ καὶ δίνει τοῦ παπᾶ τὸ δίφραγγο μαζί μὲ τὸ πουνκάμισο τῆς ἀδερφῆς, νὰ τὸ διαβάσῃ στᾶγιο Δῆμα· κι ὅταν οἰκονομήσῃ δεύτερο, ἀνοίγει τὴν ἀγιὰ Μαρίνα ὄξω στὰμπέλια, μῆπως ἢ χάρη τῆς βοηθήσῃ τὴ συνονόματη.

Κ' ἢ Φρόσω εἶχε χαμένη τὴν ἐλπίδα, ὡστόσο πίστευε στὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ καὶ πίστευε ἀκόμα καὶ στὸ σόι. Ἄν ἔχασε ὁ ἀδερφὸς ἐδῶ, ἢ πόλῃ αὐτὴ δὲν εἶναι κι ὁ κόσμος ὅλος κι ὁ φτόνος δὲν εἶναι σ' ὅλον τὸν κόσμο ὁ ἴδιος.

Τὴν ἴδια γνώμη ἔχει κ' ἢ Σακαμπέσινα, πού ἅμα ξαναφέρνῃ ἢ Παναγιούλα τίποτε ψιλὰ, βάζει καὶ κείνη τὴν τέχνη τῆς νὰ ξαναφέρῃ τὴ Μαριῶ στὰ σέστα τῆς. Χαρὰ μεγάλη καρτερεῖ τὴν κούλια· τὸ διάβασε στᾶστρι τοῦ βραδιοῦ καὶ τὸ κομπόδεσε. Ἡ θησαυρὸ ἢ πλούσια νύφη θὰ βρῆ ὁ Γεσίλας σύντομα στὸν καιρὸ κι ἀλαργινὰ στὸν τόπο. Λίγο ὑπομονὴ μονάχα. Ποιὸς τοὺς φταίει; Πήγανε καὶ στείλανε τῆς Ζωριοῦς τὴ Χαραλάμπαινα. Δὲν ἐρχόντανε σ' αὐτὴ, νὰ ροιχνε τῆς κόρης νᾶπαιρνε τὰ σοκάκια γιὰ τὸν καπετάνιο.

Μὰ ἢ Μαριῶ δὲν ἠθέλε νὰκούσῃ τίποτε. Ἡπροσβολή, πού ἔγινε στὸ γένος τοῦ Κραγιᾶ ἐδῶ στὸν τόπο, εἶναι ἀνεξιλέωτη. Μόνο σὰν ἔρθῃ κάποτε κανένα δεκάρικο ἀπὸ τὸν ἀδερφό, δὲ σβήνει λίγες μέρες τὸ καντήλι καὶ παραδιάζει καὶ τὸ ἀνάθεμα σ' ὅλον τὸν κόσμο.

Ἄφοῦ δὲν ξαναφάνηκε ὁ ψάλτης στὸ βελούχι κι ἄς ἔλειψε τὸ σκιάχτρο τοῦ Γεσίλα, ἢ Κούλα ξανάρριξε τὴ ματιὰ στοὺς ὑπαξιωματικούς.

Μὰ οἱ ὑπαξιωματικοὶ μόνο ἀριὰ καὶ πού καθίζουν τώρα στὸ βελούχι. Περνοῦν ἀπὸ τὸ δρόμο φρεσκοαλλασμένοι καθὼς πάντα καὶ στρίβουνε πέρα κατὰ τὶς ἐλιές.

Ἐ Φωτούλας Τυλιγάδας δὲν μπορεῖ νὰ τοὺς ξαναμαζέψῃ. Τὰ βασιλικὰ καὶ τὰ περιπλοκάδια ἀνθοῦνε σὰν πάντα στὴ φρετζᾶτα ὀλόγουρα, οἱ ἀγγουριὲς καρπίζουνε στὶς βραγιὲς πίσω ἀπὸ τὴν κούλια κ' ἢ ποταμιὰ δὲν ἔπαψε νὰ κατεβάζῃ τὸ μαῖστρο.

«Ἐκεῖ δὲ βλέπετε;» τοῦ λέει ὁ Κελεμένης, ὁ παπατζῆς

του βελουχιού, και δείχνει ἔρημα τὰ παράθυρα τῆς κούλιας.

Ἐρημα ἐκεῖνα, ρημαγμένο και τὸ βελούχι. Τίποτε μαθητούδια ἂν ξεπέφτουν πιά νὰ χαρτοπαίξουνε μεσημεριάτικα κι ἀποβραδὶς μοναχὰ οἱ δασκάλοι βγαίνουνε νὰ δροιστοῦν.

Ὅμως μιὰ νέα γενιὰ δασκάλων. Ὅχι πὼς δὲ μιλοῦνε γιὰ γραμματικὴ κι αὐτοί, ἢ πὼς δὲν ἀναθεματίζουν τὸν Ψυχάρη, μὰ δὲν τὸ θαρροῦν κι ὀλότελας ἀταίριαστο μὲ τὸ σοβαρὸ ἔργο τους νὰ ρίχνουνε και καμιὰ ματιὰ πρὸς τὰ παράθυρα τῆς κούλιας, νὰ τρῶνε στὴν ἀστροφεγγιὰ κἀνα κοτόπουλο και νὰ ξεκρεμοῦν και τὸ μπουζούκι κάποτε.

Ἡ Κούλα δυνάμωσε τὸ φτιασίδι στὰ μάγουλα κ' ἔβαλε ὅλη τὴν παλιὰ τέχνη της στὰ σγουρά. Τὴ φορὰ αὐτὴ δὲ θὰ τῆς γλυτώση ἓνας ἀπὸ τοὺς δασκάλους Ὅποιος ἀπ' αὐτούς, ὁ πρῶτος πὸν θὰ ρίξῃ τὰ μάτια στὰ παράθυρα. Ἄς εἶναι ἀκόμα και κείνος ὁ κοντακιανὸς και κοντολαίμης, πὸν δὲ βγάξει ἀπὸ ψηλὶ του τὸ παλτὸ κι ἄς σκίξῃ γαῖδαρος ὄξω στὸν ἥλιο τοῦ Μαγιοῦ. Ἡ γραβάτα του εἶναι ξεφτισμένη και βρώμικη και τὸ καπέλο, πὸν μιὰ φορὰ εἴτανε σταχτί, τὸ φορεῖ ἀνάποδα πάντα, μὰ σ' ὄλ' αὐτὰ τὸν συμμορφώνει στὸ φτερό, φτάνει μόνο νὰ τονε λάβῃ στὰ χέρια της.

Ἐκεῖνα, πὸν δὲν παίρνουνε συμμόρφωση, εἶναι τὰ μάτια του, πὸν ἀλληθωρίζουνε, και τὰ κανιὰ του, πὸν δὲν εἶναι ὀλότσα ὅπως ὄλων τῶν ἀνθρώπων. Μὰ κι αὐτὰ εἶναι ψιλοδουλειὲς γιὰ τέτοιες ὥρες, πὸν ὁ καθρέφτης τοῦ ἐφέδρου ἄρχισε νὰ δείχνῃ και τῆς Κούλας ὅ,τι τρῶμαξε ἄλλοτε και τὴ Μαριώ.

Ἡ Κούλα ρίχνει τὴ ματιὰ στὴ Φρόσω, στὴ Μαριώ και τρομάζει κι αὐτὴ, βλέπει τὴν κοιλιασμένη κούλια νὰ φοβερίζῃ νὰ σωριαστῇ ἀποπάνω της κάθε στιγμὴ, σὲ κάθε δυνατὸ φύσημα τοῦ ἀέρα και νοιώθει ρίγος μέσα της. Ὁ μόνος στοχασμὸς της εἶναι πὼς νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ ἐκεῖ ἀποκάτω, πὼς νὰ βρεθῇ μακριὰ πρὶν ἔρθῃ ἡ ὥρ' αὐτὴ. Ὁ καιρὸς βιάζει, δὲν εἶναι νὰ χάνῃ οὔτε στιγμὴ.

Κι ὁ δάσκαλος μὲ τὸ μακρὸ παλτὸ ζουρλάθηκε. Μόλις σκολάσῃ τὰ παιδιὰ και νάτος, ἴσια στὸ βελούχι. Δὲν ξεκολλᾷ τὰ μάτια του ἀπὸ τὴν κούλια.

Ἡ Κούλα ξανάπιασε τὴ θέση της στὸ μπαλκόνι. Ἡ καρδιά της ξανάβρισκε ὅλη τὴν παλιὰ ὀρμὴ. Ἡ ἀνοιξη, πὸν χυνότανε στὴν ἀκροποταμιὰ μὲ τάνθη στὶς ἐλιές, τοὺς μαβιοὺς ἴσκιους και τὸν κοῦκο, σὰ νὰ ἔβγαине ὅλη, νὰ χυνόταν ὅλη ἀπομέσα της. Στιγμές, δὲν ἤξερε κι αὐτὴ γιὰ τῆς φαινότανε πὼς μοιάζει περσότερο μ' ἠλιόγευμα παρὰ μ' ἀπριλιάτικη λαμπράδα· ὥστόσο δὲν ἤθελε νὰ τὸ πιστέψῃ, τῆς ἄρεσε νὰ πλέῃ γλυκὰ στὸ πλάνημα και πολεμοῦσε νὰ κρατήσῃ ὅσο μπορούσε μακρότερα τὴν ἀνοιξιὰτικη λαχτάρια μὲ τὰ τριαντάφυλλα στὸν κῆπο, μὲ τὰ γαρύφαλα και τὰ ζαμπάκια στὸ μπαλκόνι.

Ἐδενε μ' αὐτὰ ἓνα ὀλόδροσο μπουκέτο κάθε πρωὶ και τῶστελνε τοῦ Τυλιγάδα μὲ τὴν Παναγιούλα. Κ' ἔπειτα τὸ καμάρωνε, πὸν τὸ ἔβλεπε νὰ ξεχωρίζῃ μέσα στ' ἄλλα μυρουδιὰ, πὸν στολίζανε τὰ τραπέζια τοῦ βελουχιού. Περιμενε τὸ δάσκαλο.

Κι ὁ δάσκαλος δὲ χόρταινε νὰ τὸ μυρίζῃ. Κ' ἡ Κούλα ἀπὸ τὸ παράθυρο δὲν μπορούσε νὰ μὴ σκίξῃ κι αὐτὴ στὰ

γέλια σὰν τοὺς συναδέρφους του ἐκεῖ γύρω. Ἡ μύτη τοῦ δασκάλου βαφότανε κίτρινη ἀπὸ τὰ ζαμπάκια καὶ γυρνοῦσε τᾶλλήθωρα μάτια μέσα στὶς κόχες τους γιὰ νὰ δῆ τὴ μύτη καὶ νὰ τὴ σκουπίση.

Μὰ ἡ καρδιά του εἶταν ἀνεξίκακη σὰν ὄλων τῶν δασκάλων. Τὰ γέλια δὲν τὸν πειράζανε, μήτε τὰ πρόσεχε. Πρόσεχε μόνο νὰ κλέψη τὴν ὥρα, πού δὲν τὸν κοίταζε κανένας, γιὰ νὰ βγάλῃ ἓνα γαρύφαλο ἢ ἓνα ρόδο ἀπὸ τὸ μπουκέτο καὶ νὰ τὸ βάλῃ στὴν κουμπότρουπα.

«Ψυχὴ μου νέος!» δὲ βαστιότανε νὰ μὴ στοχαστῆ πολλὲς φορές ἡ Κούλα καὶ νὰ βαρυνθῆ μιὰ στιγμή μὲ κείνο πού ἔβλεπε.

Μὰ πάλι, ὅταν ἐκεῖνος, παραφυλάγοντας ξανὰ τὴ στιγμή πού δὲν τὸν ἔβλεπε κανένας, ἔφερε πεταχτὰ τὸ ἄνθος στὴ χεῖλη του, ἐνῶ τὴν ἴδια ὥρα ἔρριχνε κλεφτὴ ματιὰ στὰ παράθυρο τοῦ πύργου, ἢ θλίψη τῆς Κούλας σκορπιζόταν πάλι.

«Ἀπὸ τὸλότελα καλὸς κι ὁ δάσκαλος», ἔλεγε μέσα της μελαγχολικά.

«Ἀπὸ τὸλότελα καλὲς καὶ τοῦτες», παρηγοριόταν ἄλλο τόσο μελαγχολικά κι ὁ Τυλιγάδας, ἐκεῖ πού μάζευε τὶς μίξερεις δεκάρες τῶν δασκάλων.

Κ' οἱ ματιές τους συναπαντιόντανε θλιμμένες.

Μὰ ἦρθε ὁ Ἄλωνάρης, ἔκλεισε τὸ σχολεῖο κι ὁ δάσκαλος πάει νὰ ξεκαλοκαιριάσῃ στὸ χωριό του.

Τὸ βελούχι κι ὅλος ὁ κόσμος ρήμαξε γιὰ τὴν Κούλα. Ἡ καρδιά της τρέμει ὅσο νάρθῃ ὁ Αὐγουστος νὰ μάθῃ,

νὰ σιγουρευτῆ πὼς δὲ μεταθέσανε τὸ δάσκαλο.

Καὶ δὲν τονὲ μεταθέσανε.

Μὰ ὁ χινόπωρος, πού τὸν ξανάφερε δροσερὸν κ' ἡλιοκαμένον, ἔφερε καὶ τὰ σύννεφα καὶ τὶς βροχές. Καὶ μὲ τὰ πρῶτα βοριαδάκια τὸ βελούχι ἔκλεισε.

Μοναχὴ παρηγοριὰ τῆς Κούλας μένει τὸ πέρασμα τοῦ καλοῦ της ἀπ' τὸ δρόμο. Μὰ πόσες φορές τὴν ἡμέρα μπορεῖ νὰ περῶ ὁ δόλιος δάσκαλος; Καὶ μήπως εἶναι κιόλας τόσο εὐκόλο τὸ πέρασμα ἀπὸ τὴν κούλια, ὅταν ἀρχίσουν οἱ βροχές τοῦ σαραντάμερου κι ἀναγλιτσιάση ὁ ὄχτος τοῦ ἀκροπόταμου;

«Ἀγάπη, πού νὰ σκιάζεται τὶς λάσπες, ποιὸς τὴν εἶδε, ποιὸς τὴν ἄκουσε!» θυμώνει μέσα της ἡ Κούλα, ὅταν περνοῦνε μιὰδυὸ μέρες κι ὁ δάσκαλος δὲ φαίνεται.

Μὰ ὅταν τὸν ξαγναντίξῃ βουτηγμένον ὦ; τὰ γόνατα στὴ λάσπη, πιτσιλισμένο ἴσια μ' ἀπάνω μὲ τοὺς ὤμους τὸ μακρὸν παλτό, ὅταν τὸ βούλιαγμα, πού βλέπει νὰ κἀνῃ τὸ πόδι του στὶς λοῦμπες, τὸ σκόνταμά του στὸν ὄχτο ἐδῶ, τὸ γλύστημά του παρακεῖ στὴ γλίνα τῆς βγάζουνε στὸ φόρο πὼς ἢ ματιὰ του χωριστὰ ἀπὸ ἀλλήθωρη εἶναι κιόλας καὶ κοντόβλεπη, λύπη γεμίζει τὴν καρδιά της καὶ δὲν ξέρει ποιόν νὰ πρωτοκλάψῃ: τὸ δυστυχισμένον, πού ἀγωνίζεται νὰ ξεκολλήσῃ ἀπὸ τὸ βοῦρκο κάτω στὸ δρόμο, ἢ τὴ δικὴ της μοῖρα, πού τὴν ἔρριξε σ' αὐτόν;

Ἀπελπισμένη, σωριάζεται σὲ μιὰ γωνιὰ καὶ κλαίει. Ἡ θυγατέρα τοῦ Θώμου Κρανιαῖ, ἢ ἀδερφή τοῦ ἀξιωματικοῦ, ἢ Κούλα ἢ ὄμορφη νὰ καταντήσῃ νὰ ξεπέσῃ σὲ κείνο τὸ παράλλαμα;

«Ποτέ, ποτέ!» τῆς λέει μιὰ φωνὴ μέσα της, σὰ νὰ ζητᾷ νὰ τὴ βοηθήσῃ νὰ πάρῃ μιὰν ἀπόφαση.

Μὰ ἡ σκεπὴ τῆς κούλιας εἶναι μισοανοιχτὴ ἀποπάνω καὶ κατεβάζει τὴ νοτιὰ φιδὸ στὴν πλάτη της· οἱ ὄμοι τουρτουρίζουνε μὲ τὸ μαγνάδι τοῦ τσιτιοῦ, πού εἶναι ντυμένοι, ἡ Φρόσω βήχει κάτω ἀπὸ τὸ κατώγι, ἡ Μαριὼ δέρνει στὴν ἄλλη κάμαρα τὴν Παναγιούλα, πού τὴν ἔπιασε νὰ καίῃ τὸν κλώστη γιὰ νὰ σγουράνῃ καὶ κείνη τώρα τὰ μαλλιά μπροστὰ στὸ μέτωπο, κι ὁ Γεσίλας οὔτε γράφει οὔτε ἀκούεται. Δὲν πείσμωνσε μόνο μὲ τὸ Ζωριὰ καὶ μὲ τὸν Τελατίνη, δὲν ἔρριξε μαύρη πέτρα πίσω μοναχὰ στὴν πόλη κοντὰ στὸν ποταμό, μὰ καὶ στὴν κούλια τοῦ πατέρα του.

Χωρὶς νὰ καταλάβῃ κ' ἡ ἴδια, ἡ Κούλα βρέθηκε στὸ παράθυρο κοιτάζοντας ἂν πέφτει σὲ ξαστεριά ἢ σὲ σύννεφα ὁ ἥλιος, πού ἔρριξε μιὰ λάμψη θλιβερὴ στὴν κάμαρα: Νὰ σταματοῦσε κάνε ἡ βροχὴ, νὰ στεγνώσῃ ὁ τόπος λίγο καὶ νὰ δῆ τὸ δάσκαλο νὰ περάσῃ σὰν ἄνθρωπος. Ἔτσι νὰ πάρῃ δύναμη νὰ κατεβῆ στὸ δρόμο καὶ νὰ πέσῃ στὰ πόδια του, νὰ τὸν παρακαλέσῃ νὰ τὴν πάρῃ μιὰν ὥρα ἀρχήτερα ἀποδῶ, μακριὰ ἀποδῶ, ὅπου θέλῃ, ἄς εἶναι καὶ στὸ σύνορο τοῦ κόσμου, στὴν ἄλλη ἄκρη τῆς γῆς, μόνο μακριὰ ἀποδῶ, ὅξω ἀπὸ τὴν κούλια.

Κι ὅταν τὴν ἄλλη μέρα τονὲ βλέπῃ νὰ ξαναπερνᾷ κρεμίζεται στὸ παράθυρο καὶ τοῦ χαμογελᾷ, κατεβαίνει κάτω στὴν αὐλόπορτα καὶ τοῦ σφυρίζει ἓνα γλυκόλογο, τοῦ νεύει νὰρθῆ πίσω ἀπὸ τὸ φράχτη.

Μὰ ἐκεῖνος δάσκαλος. Φοβᾶται καὶ τὸν ἴσκιο του. Δὲν ἀποφασίζει νὰ ζυγώσῃ κι ἄς εἶναι σούρωπο κι ἄς μὴν

περνᾷ ψυχὴ στὸ δρόμο. Ὅλο καὶ κοντοστέκεται, μὰ δὲν τολμᾷ νὰρθῆ στὴν πόρτα, ὅλο καὶ ρίχνει φοβισμένες ματιές στὸ παράθυρο. Κ' ἔτσι τὴν ἄλλη μέρα καὶ ξανά τὴν ἄλλη, ὅσο πού στὸ τέλος ἔγινε ἄφαντος.

Δὲν ξαναπέρασε.

Ἡ Κούλα πάει νὰ τρελλαθῆ. Μὴν ἀρρώστησε, μὴν τονὲ μεταθέσανε; Χίλια βάζει ὁ νοῦς της. Ρώτησε τὰ παῖδια, πού γυρίζαν ἀπὸ τὸ σκολειό. Ἔδῶ ἔναι καὶ στὴν ὑγειά του ὄχι καὶ καλήτερα. Σήμερα ἄργασε τοῦ ἐνοῦ ἀπ' αὐτὰ τίς ἀπαλάμες μὲ τὴ λούρα.

Ἡ Κούλα ἀπελπίζεται. Ἄλλο δὲ μένει παρὰ νὰ τοῦ γράψῃ μὲ τὴν Παναγιούλα.

«Ἀγάπη μου, χρυσὸ μου, μάτην σὲ ἀναμένω καὶ ἀπορῶ τὸ διατὶ διέκοψες...», ἀντίγραψε ἀπὸ τὸ παλιό, χλιοσιμένο ἐπιστολάριο τῆς κούλιας, ἔκλεισε μέσα δυὸ πανσέδες μαζί μὲ τὰ δάκρυά της κ' ἔδωσε τὸ γράμμα.

Δὲν εἶταν πρώτη φορὰ πού θὰ ἔκανε καὶ τέτοια ὑπερσεία ἡ Παναγιούλα, μὰ τὴ φορὰ αὐτὴ δὲν τὴ βρῆκε ἡ Κούλα πρόθυμη.

«Δὲν ξέρει», εἶπε «σὲ ποιὸν ἀπ' τοὺς δασκάλους νὰ τὸ δώσῃ. Μακρὸν παλτὸ φορούσανε πολλοὶ ἀπὸ δαύτους».

Τῆς Κούλας τῆς ἔπεσε λιγάκι δύσκολο νὰ περιγράψῃ τὰ καθαυτὸ χαρακτηριστικὰ του.

Τέλος ἡ Παναγιούλα κατάλαβε καὶ δέχτηκε. Κι ἄργησε νὰ γυρίσῃ τὸ βράδυ αὐτό, ἀπάντησῃ ὅμως δὲν ἔφερε.

Τοῦ κάκου στάλθηκε καὶ ξαναστάλθηκε μὲ νέο γράμμα· δὲν μπόρεσε νὰ ξαναβρῆ τὸ δάσκαλο.

Καὶ δὲν μπορεῖ νὰ βρῆ ἡσυχία κ' ἡ Κούλα, δὲν μπορεῖ

νά κλείση μάτι. Νευρίκιασε κι αυτή· δὲ βιασῆ πιά τὴν γκρίνια τῆς Μαριῶς. Λόγο κι ἀντίλογο. "Αἰδικα τὴν παρακαλεῖ ἡ Φρόσω νὰ μὴν τὴν συνεριζέται, γιατί δὲν εἶναι στὰ καλά της. "Ἰσια τὰ πάνε τώρα κι οἱ δύο. Κι ὁ ἄνεμος τῆς ποταμιᾶς τὴν ἀπονευρικιάζει. Τώρα θὰ πέση ἀπάνω της ἡ κούλια καὶ θὰ τὴ θάψῃ. Δὲ βλέπει μέσο λυτρωμοῦ, κάθε δρόμος νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν κούλια εἶναι κλειστός.

Μιά γνώριμὴ της κατοικοῦσε κοντὰ στὸ σχολειό. Εἶταν τὸ τελευταῖο βῆμα, λείπαν ὅμως τὰ ποδήματα, ἔλειπε φόρεμα τῆς προκοπῆς. Στὸ τέλος ἄφησε τὴ ντροπὴ στὴν ἄκρη, βρῆκε μιὰ πρόφαση καὶ κίνησε καὶ πῆγε ἓνα δειλινό.

Ἡ γνώριμὴ της τὴν καλοδέχτηκε καὶ τὴν ἔβαλε νὰ καθῆσθαι στὸν καναπέ. Ἡ Κούλια προτίμησε ὅμως μιὰ καρέκλα κοντὰ στὸ παράθυρο καὶ κάθησε περιμένοντας.

Νάτος τέλος ὁ φίλος βγήκε ἀπὸ τὸ σχολειό. Καθὼς τὴν εἶδε ξαφνικά, κοκκίνισε. Ὁ συναδέρφος του, ποὺ περνούσανε μαζί, τῆς χαμογέλασε, μὰ ἐκεῖνος δὲν ξαναγύρισε νὰ κοιτάξῃ.

Ἡ Κούλια φρένιασε. Περίμενε, περίμενε ὅσο ποὺ πῆρε νὰ νυχτώνῃ. Δὲν ξαναπέρασε κανεὶς ἀπὸ τοὺς δασκάλους.

Γύρισε στὴν κούλια μὲ ἀπελπισιὰ θανατερῆ:

Τί τοῦ ἔκαμε; σὲ τί τοῦ ἔφταιξε; Ποιὰ εἶναι ἡ ἀφορμὴ ποὺ τὴν περιφρονᾷ; Δίχως ἄλλο θὰ τονὲ βάλανε στὰ λόγια, θὰ τοῦ τὴν κατηγορέσανε. Σὰν καὶ θάχῃ νὰ κάμῃ τίποτες ἄλλο ὁ κόσμος! Ποιὸς νᾶναι μόνο, ποιὰ νᾶναι κείνη, νὰ τὴν ἤξερε νὰ τὴν ξεσκίση μὲ τὴ νύχια της!

Μπαίνοντας στὴν αὐλόπορτα τῆς κούλιας, ἀπάντησε τὴν Παναγιούλα. Ξετραχίλωτη, ξυπόλυτη, ἀνασκουμπωμένη πότιζε τὸν κῆπο. Τὰ χεῖλιά, ποὺ ὁ βοριάς τᾶποκοκκί-

νιζε ἀντὶ νὰ τὰ γαλαζιώνῃ, οἱ καστανὲς πλεξίδες της, ποὺ ζητούσανε νὰγγίζουνε τὶς φτέρες, τὰ γεμάτα μάγουλα, ποὺ δὲν τὰ σούρωνε ἡ ἀναφαγιά, καὶ τὰ μεγάλα μαῦρα μάτια της, ποὺ ἀστράφτανε σὰν πυρωμένα, φουρκίσανε τὴν Κούλια.

Γιατί; Δὲν τὸ ρωτᾷ. Μανία θολὴ καὶ σκοτεινὴ, ὀρμὴ τυφλὴ, καθὼς ἐκείνη ποὺ ἔσπρωγγε μιὰ φορὰ τὴ μεγαλύτερη ἀδερφή της νὰ ξεριζώνῃ τὰ δικά της μαλλιά. Κ' ἡ Παναγιούλα τῆς πάτησε κι αὐτῆς ἀπόψε μὲ τὰ ξερά της μιὰ διπλῆ βιολέτα, ποὺ εἶχε φυτεμένη δίπλα στὸ πηγάδι.

Ἡ ὀρφανὴ τῆς πλύστρας ἀπὸ τὴ λασπόπολη δὲ μιλοῦσε στὶς βρισιές, δὲ μουρμουρίζε στοὺς χτύπους. Συνήθισε ἀπὸ μικρὴ. Ἡ δυστυχία τῶν ἀδερφάδων πάντα σ' αὐτὴ ξεθύμαινε καὶ μάλιστα ἀπὸ τὸν καιρό, ποὺ πήρανε καὶ στερευόνταν οἱ δικοὶ κ' οἱ φίλοι. Τὰ βραδινὰ τρεχάματα τῆς Παναγιούλας δὲν πάσανε, τώρα μάλιστα τρέχει πιὸ πρόθυμα κι ἀργεῖ περισσότερο τὴ νύχτα νὰ γυρίσῃ.

Ἡ Μαριῶ χτυπᾷ καὶ καταριέται, ἡ Κούλια δίνει τώρα χέρι κι αὐτῇ, μὰ ἡ Παναγιούλα δείχνει μιὰν ἀπάθεια ἀξήγητη. Ἡ μέρα τοῦ θεοῦ ὄξω κ' ἡ ζωὴ μέσα στὴν κούλια σὰ νὰ μὴν ἔχουνε γι' αὐτὴ ὑπαρξὴ πραγματικὴ, ἡ δικὴ της ζωὴ σὰ νὰ ἀρχίζῃ μὲ τὸ σούρουπο, σὰ νὰ εἶναι ὁ δρόμος κ' ἡ νυχτιά.

Ἡ κούλια ὑποτάσσεται στὸ θέλημά της, γιατί κ' ἡ ὑπαρξὴ τῆς κούλιας ὅσο πάει καὶ δένεται περισσότερο καὶ κρέμεται ἀπὸ τοὺς βραδινούς της δρόμους. Ἡ Φρόσω δύσκολα πιά μπορεῖ καὶ ρίχνει τὴ σαῖτα, ἡ Μαριῶ ὄλο κι ἀπονευρικιάζει καὶ φτερίζεται ντύνοντας τὸν ξένον κόσμον, ἡ Κούλια ἔχασε καὶ κείνη κάθε ἐλπίδα. Πολλὲς φορὲς χτυπᾷ στὸ κάστρο ἡ ἀποχώρησις, κάποτε κιάλας καὶ τὸ σιωπητήριο κ' οἱ ἀδερφὲς στὴν κούλια, σκυμμένες στὸ ξεπα-

διομένο τζάκι τους, δὲν εἶναι σίγουρες ἀκόμα πὼς δὲ θὰ πλαγιάσουνε νησιτικὲς κι αὐτὴ τὴ νύχτα.

Μιά τέτοια νύχτα ἀπὸ τὶς πολλές, κρύα καὶ σκοτεινὴ στὸ δρόμο καὶ στὴν κούλια, ἡ Παναγιούλα δὲ γύρισε κεῖ δλότελα. Τὴν ἄλλη μέρα μαθεύτηκε ἀπὸ τὴν πόλη πὼς ἔγινε ἄφαντος κι ὁ δάσκαλος.

Ἡ Κούλα λιποθύμησε.

«Τοῦ σιγαλὸ ποτάμι», ἡ πουμπιεμένι, ἡ μούλα!> φώναξε ἡ Μαριῶ κ' ἔτρεξε γιὰ ξίδι στὴ γειτονιά.

Ἡ Φρόσω μοναχὰ δὲ μίλησε. Ἡ φωνὴ της εἶχε χάσει ἀπὸ καιρὸ τὴ δύναμη.

Ὁ Γεσίλας, ποὺ κυνηγοῦσε στὸ ἀναμεταξὺ μετρητὲς χιλιάδες σ' ἄλλες φρουρὲς, βρῆκε τέλος μερικὲς κ' ἦρθε νὰ δείξει κι αὐτὲς καὶ τὴ γυναίκα του τῶν ἀδερφάδων καὶ τῆς πόλης κοντὰ στὸν ποταμὸ. Μὰ ἡ Φρόσω εἶτανε πεσμένη πια στὸ στρῶμα μὲ τὸν ἴδιο σφάχτη καὶ τὸ βήχα τοῦ πατέρα.

Οἱ ἀδερφὲς θελήσανε νὰ κρατήσουν τοὺς νιόγαμπρους νὰ κατοικήσουν ὅλοι μαζὶ στὴν κούλια. Ἡ νύφη ὁμως τρώμαζε ἀπὸ τοὺς ραγισμένους τοίχους κι ἀπὸ τὸ βήχα τῆς Φρόσως καὶ βίασε τὸ Γεσίλα καὶ πιάσανε γλήγορα σπιτί ἄλλοῦ, στὴν ἄλλη ἄκρη τῆς πόλης. Οἱ ἀντραδέρφες δὲ θάπαιτούσανε βέβαια νὰ τοὺς ἔρχεται συχνὰ ἀπὸ τόσο μακριά, ἔτσι ὅπως εἶταν κιόλας μὲ τὴν κοιλιά στὸ στόμα.

Ἡ Φρόσω ἔλπιζε νὰ δῆ τὸν κληρονόμο τῆς γενιᾶς πρὶ νὰ πεθάνη. Νόμιζε μάλιστα πὼς αὐτὸ τῆς κρατοῦσε ἀκόμα τὰ μάτια ἀνοιχτά.

Καὶ τὴν ἡμέρα, ποὺ χύμησε ἡ Μαριῶ στὴν πόρτα προῦ προῦ μὲ τὸ μήνυμα πὼς ὁ κληρονόμος ἦρθε ἀρσενι-

κὸς καὶ παχουλός, μπόρεσε κι ἀνακάθησε στὸ στρῶμα κ' ἡ θολὴ ματιὰ της πῆρε μιὰ λάμψη ξαφνική.

«Ἀντίφκιαστα τὰ μάτια τ' Γισίλα' οὔλου τὰθάρ' τοῦ Κρανεΐκου' δὲν πῆρι τίπουτ' ἀπ' αὐτῆ».

Ἡ Μαριῶ δὲ μελετοῦσε ποτὲ τῶνομα τῆς νύφης. Ὅχι μόνο ἀπὸ τότε, ποὺ δὲ στρέχτηκε νὰ ξεκαινουργώσουνε τὴν κούλια καὶ νὰ καθήσουνε μαζὶ, δὲν εἶχε μάτια νὰ τὴ δῆ, μὰ κι ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή, ποὺ πάτησε στὴν κούλια, τῆς φάνηκε πὼς μπῆκε μέσα σὰν ἐχτρός.

«Κι στοῦ σβιρχάκι τ' ἓνα λόιδου μαλλιά κατσαρούμένα, στριφτά, ἀπαράλλαχτα σὰν τ' πατέρα. Κι ὄπους φταρ'νίσ'κε κεῖ πῶπεσε κι τὰφ'σαμι κι σ'ναχῶθ'κι, γιὰ νὰ συγυρίσουμ' ἱκεῖνι π'ρέκαζι, εἶπα κι αἰκ'σα τοῦ μακαρίτ'», ἔξακολούθησε ἡ Μαριῶ.

Ἡ ματιὰ τῆς Φρόσως ξανάλαμψε. Ὅξω ἔλαμπε κι ὁ ἥλιος, στὴν ποταμιὰ κ' ἔρριχνε τὸ φέγγος του καὶ μέσα στὴν κάμαρα.

Ἡ Φρόσω τὸν κοίταξε ἄφωνη μιὰ στιγμή. Ἐπειτα κάνοντας νάνασηκῶθῆ καλῆτερα μουρμούρισε:

«Τί λές; Δὲ θὰ μπουρέσου νὰ βγοῦ; Μέρα θιοῦ χαρὰ ὄξω».

«Σῆκου πρῶτα μέσα σ'ν κάμαρ', κι αὔριου πᾶμι μαζὶ», τῆς εἶπε ἡ Κούλα, ποὺ δὲ βιαζότανε καὶ τόσο νὰ δῆ τὸν ἀνιψιό.

Κ' ἡ Κούλα εἶχε γελαστῆ στὶς ἐλπίδες της ἀπὸ τὴ νύφη.

Ἡ Φρόσω δοκίμασε ἄδικα νὰ σταθῆ στὰ πόδια της. Τὸ εἶδε κ' ἡ ἴδια πὼς ἔπρεπε νὰ περιμεῖνη, ὅσο νὰ μπορέση νάρθῆ ὁ ἀνιψιὸς σ' αὐτῆ.

Ἄμα σαράντισε, τὸν ἔφερ' ἓνα δειλινὸ ἢ μικρὴ ξυπόλυτη ὑπηρετρία, μὰ ἀποπίσω ἦρθε κ' ἡ μάγνα.

Μὲ τὴ βοήθεια τῆς Κούλας μπόρεσε ἡ Φρόσω καὶ τὸν

κράτησε λίγες στιγμές στην άγκαλιά μισοαποκοιμισμένον. Στήλωσε τὸ βλέμμα γελούμενο στὸ μικρὸ προσωπάκι καὶ περιέμενε νανοίξουνε τὰ μάτια, νὰ τὰ δῆ.

Μὰ μόλις μισοανοίξανε, τὸ μωρὸ ἔβαλε φωνή.

Ἡ μάνα του ἔτρεξε.

«Μπὰ μπὰ! Ἄκ' ζάβια! Τ' θειὰ σκιάζισι, μουλέ;—

Νὰν τοῦ χαροῦ »

Κ' ἡ Φρόσω ἔκαμε νὰ σκύψη :

«Σήκουσ' του λίγου μουρή», εἶπε τῆς Κούλας.

Μὰ ἡ μάνα χύμησε καὶ τοὺς ἄρπαξε ἀπὸ τὰ χέρια τὸ παιδί.

Ἡ Μαριὼ δὲν μπόρεσε νὰ κρατηθῆ :

«Τί θά σ' τοῦ φᾶμι, μουρή; Τ' ξένες εἶμασι;» φώναξε κι ὤρμησε ἀπάνω της.

Ἡ νύφη κάτι θέλησε νὰ πῆ, μὰ ἡ Μαριὼ τὴν πῆρε ἀπὸ προστά. Τὴν ἔκαμε νάροπάξῃ τὸ παιδί νὰ φύγῃ γλήγορα, ἐνῶ ἡ Μαριὼ φώναξε κατόπι της στὴ σκάλα :

«Δὲ σὲ ἔμαθι, μουρή, οὐ ἄντρας σ' ποιῆς εἶμασι;

Μ' ἂν εἶταν ἄντρας, ἂν εἶταν ἀδερφός!»

Ἡ Φρόσω ἔγυρε στὸ μαξιλάρι καὶ μισόκλεισε τὰ μάτια σὰ νὰ μὴν ἄκουσε τίποτ' ἀπ' αὐτά. Ἐνα μισὰ πικρὸ, μισὰ εὐτυχημένον χαμόγελο σάλειψε γιὰ στιγμὲς στὰ χεῖλη της.

Τὴν ἄλλη μέρα ἦρθε ὁ Γεσίλας καὶ βριστήκανε καὶ μαλλώσανε μὲ τὴ Μαριὼ. Καὶ δὲν ξαναπάτησε στὴν κούλια.

«Τί κάθισαι; τί ἄργεῖς;» μουρμουροῖσε ἀπομέσα ἡ Φρόσω, πού τὴ φτάσανε οἱ φωνὲς στὸ στρῶμα της.

Μὰ ἐκεῖνος πού ἔκραξε δὲν ἔφτανε κι ἄς ἀρχίσανε νὰ τὸν κράζουνε μέσα τους κ' οἱ ἀδερφὲς γιὰ νὰ γλυτώσουν κι αὐτὲς κ' ἡ ἴδια ἡ Φρόσω. Εἶχε φυράνει πιά, εἶχε ἀπομείνει ἕνας ἴσκιος διάφανος, ἀσάλευτος σὲ μιὰν ἄκρη. Μόνο

τὰ μάτια φέγγαν ἀσφάλιστες, μελανές, πυρωμένες τρύπες στὸ στεγνωμένο σκέλεθρο.

Ἐκεῖνος πού ἔκραξε ἄργησε νάρθῃ. Μὰ ὅταν πιά τὸν ἔνοιωσε πὼς εἶταν ὄξω ἀπὸ τὴν πόρτα, ζήτησε νὰ δῆ τὸν ἀδερφό.

Στείλανε καὶ τὸν φέρανε.

Σὰ μπῆκε, βρῆκε τὴν ἐτοιμοθάνατη γιορτὴ στὴν ἀγκαλιά τῆς Κούλας καὶ προστὰ σκυμμένες τὴ Μαριὼ καὶ μιὰ γειτόνισσα καὶ τῆς κρατούσανε τὰ χέρια.

Μιὰ δεύτερη γειτόνισσα ἔστεκε στὴν πόρτα.

Ἡ Γεσίλας γονάτισε κεῖ προστὰ κι αὐτός.

«Νάτος, ἦρθε», εἶπε τῆς Φρόσως ἡ γειτόνισσα καὶ τῆς ἀνασήκωσε τὸ κεφάλι γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ δῆ τὸν ἀδερφό.

Ἡ Γεσίλας ἔπιασε τὸ χέρι της κ' ἔτσι μείνανε κρατώντας τὴν ἐτοιμοθάνατη μόνο τὰ τρία ἀδέρφια.

Ἐκεῖνη μπόρεσε καὶ σήκωσε τὰ μάτια.

«Φρόσω, ἐγὼ εἶμαι, ὁ Γεσίλας», μίλησε ὁ ἀδερφός.

«Δὲν τονὲ βλέπ'ς; δὲ γνωρίζεις; δὲν ἀκούς; ἦρθε νὰ σ' σ'χωρεθῆ», ἔβγαλε ἡ Μαριὼ φωνὴ πνιχτή, σὰ νὰ τῆς ἔσφιγγε κάποιος τὸ λάρυγγα.

Μὰ ἡ γειτόνισσα τῆς ἔκλεισε τὸ στόμα. Κ' ἡ Μαριὼ σόπασε.

Τὰ μάτια τῆς Φρόσως μέναν ἀκίνητα, καρφωμένα στὸν ἀδερφό. Σὰ νὰ μὴν τονὲ γνώρισε ἀλήθεια, δὲ δοκίμασε νὰ τοῦ ἀπλώσῃ τὰ χέρια.

«Τέλος σὰ νὰ κουραστήκανε τὰ βλέφαρα νὰ μένου ἀνοιχτά, κάμανε νὰ κλείσουνε. Δὲν μπορέσανε καὶ μόνο τὰ μαυράδια τῶν ματιῶν στρίψανε σὰν ὀλόγυρα ἀπὸ τὶς ἴδιες κόρες τους, στραβώσανε, θολώσανε καὶ μείνανε πάλι

ἀσάλευτα. Δὲν ξεχωρίζαν πιά. Τὸ κεφάλι ἔγυρε στὸν ὦμο τῆς Κούλας κι ἄρχισε τὸ στερνὸ ρουχαλιτό.

Ἡ Μαριὼ σωριασμένη ἐμπρὸς τῆς ἔκλαιγε πνιχτά. Τὴν πῆραν ἀποκεῖ κ' ἡ γειτόνισσα, ποὺ ἔστεκε στὴν πόρτα, πῆγε καὶ σήκωσε τὴν Κούλα, ποὺ εἶχε ἀποκάμει νὰ βαστᾶ τὴν ἀδερφή.

Ἡ Μαριὼ συνῆρθε, κράτησε τὰ δάκρυα κ' ἦρθε καὶ ξανάπιασε τὸ χέρι τῆς Φρόσως.

Ξαναπεράσανε πολλὲς στιγμές.

Κρατοῦσε τώρα τὴν ἐτοιμοθάνατη ὁ Γεσίλας, ὅταν τὰ μάτια ξαναδώσανε μιὰ τελευταία ἀναλαμπή. Καρφωθήκανε στὸ ἄδειο, πρὸς τὸ παράθυρο, ἀπόθε χυνότανε τὸ φῶς τοῦ δειλινοῦ, ποὺ ἔγερνε μελιχρὸ στὴν ποταμιὰ κι ἀντηχοῦσε τὸ βούϊσμα τῶν πουλιῶν, ποὺ τραγουδοῦσαν ἐκεῖ ἀπόξω στὴ μελιζοκκιά.

Τὰ χεῖλη τῆς Φρόσως σαλέψανε καὶ ψιθυροῖσαν κάτι.

Οἱ ἀδερφές, ποὺ τῆς κρατοῦσανε τὰ χέρια, νομίσανε πὼς ξαναζήτησε τὸ Γεσίλα.

Ἡ γειτόνισσα πῆρε τὴ θέση του καὶ κείνος ἦρθε κ' ἔσκυψε μπροστὰ τῆς ἀνάμεσο στὶς δυὸ ἀδερφές.

«Ἐδῶ' μαι, δές με!» μουρμούρισε καὶ τῆς φίλησε τὸ χέρι.

Μὰ τὰ μάτια τῆς ἀδερφῆς δὲ γυροῖσανε πιά σ' αὐτόν. Σβῆσανε ἀνοιγμένα πλατιά, ἄφεγγα πιά, πηγμένα, στηλωμένα στὸ ἄδειο.

Τ Ε Λ Ο Σ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ "ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ,"

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ἀλφιέρη Β. Σαούλ, τραγωδία, μετάφρ. Γ. Καλοσγούρου	15.
Ἀνδρέγιεφ Ἡμερολόγιο τοῦ Σατανᾶ, μετ. Κ. Τριχογλίδη	25.
Βουτυρᾶ Δ. Ζωὴ ἀρρωστικῆ, καὶ ἄλλα διηγήματα	20.
» Ὀνειρο τοῦ δὲν τελειώνει, καὶ ἄλλα διηγήματα	20.
Γαβριηλίδου Β. Αἱ γυναῖκες	10.
Γκαίτε Φάουστ, ἕμμετρος μετάφρ. Κ. Χατζοπούλου	25.
» Ἐκλεκτικαὶ συγγένειαι, μετ. Ρ. Γρουπάρη, τόμοι 2	30.
Γκείγερσταμ Γ. Παλιὰ γράμματα, μετάφρ. Ι. Χρυσάφη	10.
» Τ' ἀγοράζια μου,	12.
» Ἡ ζωηφόδια τοῦ γάμου, μυθιστόρημα	20.
Γκόρκυ Στὸ βυθό, εἰζόνες εἰς 4 μέρη, μετάφρ. Κ. Σοκόλη	15.
Γρανίτσα Στ. Τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου	20.
Δάντη Ἡ κόλαση, μετάφρ. Γ. Καλοσγούρου	25.
Θεοτόκη Κ. Οἱ Σκλάβοι στὰ δεσμά τους, μυθιστόρημα	30.
Καξαντζάκη Γαλάτειας Τῆ νύχτα τ' Ἀη Γιάννη	12.
Καλλιγᾶ Θάνατος Βλένας, μυθιστόρημα	30.
Καμπύση Γ. Τὸ μυστικὸ τοῦ γάμου. - Ἡ φάρασα τῆς ζωῆς	10.
Κεῦ Ἑλλεν Δύο ἄνθρωποι. ἡ ἀγάπη τῆς Μπάρετ	20.
Κονδυλάκη Ι. Ὁ Πατούχας, διήγημα	24.
Λασκαράτου Ἠθῆ, ἔθιμα καὶ δοξασίαι τῆς Κεφαλονιάς	25.
Μαρίας (Βασίλισσας τῆς Ρουμανίας) Μινόλα, μυθιστόρημα	7.50
Μεριμέ Πρ. Κολόμβα, μετάφρασις Ν. Γ. Πολίτου	15.
Μουστοξύδου Στοιχεῖα Αἰσθητικῆς	12.
Μπεντιέ Ἴωσ. Τριστόνος καὶ Ἰζόλδη, μετάφρ. Ν. Βεντήρη	15.
Νικοντέμι Δαρ. Ἡ δασκαλίτσα, μετάφρ. Εἰθ. Δενδρινοῦ	7.50
Νιρβάνα Παύλου Ἐκλεκταὶ σελίδες	15.
» Τὸ ἀγριολούλουδο, μυθιστόρημα	30.
Ξενοπούλου Φοιτηταί, δράμα εἰς τρεῖς πράξεις, δεμ.	15.
Παλαμᾶ Κ. Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης	12.
Παπαδιαμάντη Ἀλ. Ὁ Πεντάφρανος καὶ ἄλλα διηγήματα	20.
Πλάτωνος Ἀπολογία Σωκράτους, μετάφρ. Π. Νιοβάνη	9.
Πευτσίνι Π. Ἀνατριχίλες, διηγήματα, μετάφρ. Μ. Κόζκαλη	9.
Ρύδβεργ Β. Ρωμαῖκοὶ θρόνοι, μετάφρασις Ι. Ε. Χρυσάφη	12.
Σαίξπηρ Μακβέθ, ἕμμετρος μετάφρασις Κ. Θεοτόκη	18.
Σίλλερ Φρ. Ὁ Νοομάντης, μυθιστ. μετάφρ. Ἀθ. Μπούντουρα	18.
Σκίπη Ἀνθολογία (1899—1919), ποιήματα	30.
Σλουμπερξέ Γ. Βυζαντινὰ Ἱστορήματα, μετάφρ. Ὁρ. Σχινᾶ	10.
Σολωμοῦ Δ. Τὰ ἰταλικά ποιήματα, μετάφρ. Γ. Καλοσγούρου	9.
Στρίντμπεργ Αὔγ. Ὁ Μονάχος, μετάφρ. Ι. Ε. Χρυσάφη	15.
Ταγὸρ Ρ. Λυρικὰ ἀφιερώματα, μετάφρ. Κ. Τριχογλίδη	7.50
Τολστόη Λ. Ἡ θρησκεία μου	12.
» Ἄννα Καρέννα, τόμος Α', μετάφρ. Β. Ρότα	30.
Τσένζορ Ἡ μονάκριβη, μυθιστόρημα, μετάφρ. Ι. Βεργωτῆ	9.
Φράνς Α. Ὁ Κραινζεμπίλης γλπ., μετάφρ. Α. Πρωτοπάτη	18.
Φωσκόλου Μάρκου Ἀντωνίου (1669) Ὁ Φορτουνᾶτος	36.
Χρηστομάνου Ἡ κερῆνια κούκλα, μυθιστόρημα	18.
Ψυχάρη Γ. Σὰ λάμπει ὁ ἥλιος	30.
» Δύο ἀδέρφια	30.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ - Π.Τ.Δ.Ε.
ΔΙΑΔΡΑΣΤΙΚΗ ΣΕΦΕΣΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΣΧΟΛΙΚΟΥ
ΜΕΤΕΓΧΕΙΡΙΑΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ (Δ.Π.Ε.Σ.Μ.Υ.)
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΔΙΑΔΡΑΣΤΙΚΟΥ &
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ (Δ.Β.Ε.Κ.Η.)
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ (Α.Β.Ε.Κ.Η.)

8803

17-8-2011

889.3 ΧΑΤ

